जीवन खसुइ

डा. पुष्प राज राजकर्णिकार

जीवन खसुइ

कुतः पिकाकया निसः व ग्वीनिगूगु पिथना

जीवन खसुइ

च्वमि

डा.पुष्पराज राजकर्णिकार

११४१.११.२९२

जीवन खसुइ

च्वमि : डा.पुष्पराज राजकर्णिकार
विधा : आत्मवृत्तान्त
पिकाक : कुतः पिकाक, तिबुक्छेँ, ख्वप, नेपालमण्डल ।
न्हापां : न्यासः (५००) गू
: ने.सं. ११४१ तछला ३०
: बु.सं. २५६५/ वि.सं. २०७७/ सन् २०२१
मू : स्वसः (३००।-) तका
सफू छायपा : बिमल ताम्राकार
ISBN : 978-9937-750-08-0

Jeevan Khasui - Dr. Pushpa Raj Rajakarnikar (2021)

थाकू : न्यू विद्या प्रिण्टिङ्ग प्रेस, सुकुध्वाका, ख्वप, नेपालमण्डल ।

लुपाः

- बिमल ताम्राकार

हनेबहम्ह डा.पुष्पराज राजकर्णिकाजुं कुतः पिकाकपाखें छगू नेपालभाषां सफू पिकायेगु मंसाः कनादिल । वय्कःया पिहां वयेमाःगु छु सफू दु जुइ धकाः नुगलय् खँ वायेका स्वया । पक्का नं वय्कलं इलय्ब्यलय् च्वयाः थीथी पत्र-पत्रिकाय् पिदनाच्वंगु समालोचनात्मक च्वसु जुइ धकाः जिं नुगलं क्वःछिना । वय्कलं यानादीगु समालोचना नं बांलाः । व सफू पिकाये दुसां नेपालभाषाया समालोचनाया ख्यलय् छगू बांलाःगु कुतः जूवनीगु थें मनय् जुल ।

छन्हु वय्कलं इमेलं सफूया टेक्स छ्वया हयादिल । कपि यानाः कयाः न्ह्यःनेया छपौ निपौ ब्वना स्वयाः तसकं ह्याइपुसे ताल । वय्कःया पाजुपिं ख्वपय् धयागु न्यना तयागु । वय्कलं ख्वप, तिबुक्छेँया लक्ष्मीदास ताम्राकारया म्ह्याय् लक्ष्मीमाया ताम्राकारया गर्भं जन्म जूगु धयागु च्वया तयादीगु ब्वना । जि वय्कःया पाजुपिनिगु छें प्यखा ति क्वय् च्वंगु छेँय् बूम्ह, व नं ताम्राकार जूबले गथे गथे थः थें जूवन । येँय् उराय् समाजय् ८गू ९गू जात दु । यलय् प्यंगू दः दु थें ख्वपय् ताम्राकारत छता जक जात दु । जिं न्यना तयागु ख्वप, भ्वलाछेँ त्वालय् सःस्यंतम्वः जात दु धयागु तर इमिसं थौंकन्हे जात हिलाः स्यस्यः बाय् श्रेष्ठ तयेधुंकल धाःगु नं न्यना ।

वय्कःयात इलय् ब्यलय् नेपालभाषाया ज्याभ्वलय् नापलाइ । वय्कः दबुलिइ च्वनादिइ । वय्कलं बांलाक न्वचु बियादी । त्याजिक थःगु बिचाः प्वंकादी । वय्कः नेपालभाषां च्वइम्ह, थःगु मांभाय्यात मतिना याइम्ह जूबलय् वय्कःया बारे सिइके सयेके मास्तेवइगु स्वाभाविक हे जुल । वय्कःया आत्मवृत्तान्त ब्वनावनाबलय् वय्कःया

बारे सीकेसयेके यःगु खँ ब्वंलिया लुखाया खापा चालावं थें जुयावन । वय्कःया जीवन मचाबलें निसें ल्याय्म्हबले तकं दुख स्यूगु खँ च्वयादीगु दु । वय्कःया थ्व सफूया भाय् भिंका ब्वँब्वं वना । तसकं रोचक । थःके दुने दुगु कौतुहलता समाधान जुजुं वन । मेमेगु सफूया सम्पादन ज्या थाति तया वय्कःया सफूया भाय् भिंकेगु ज्या नि याना ।

इलय्ब्यलय् डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुं, 'सफू पिकाये ल्वः ला मल्वः ला' धकाः न्यनादिइ । थःगु आत्मप्रशंसा जक जूवंगु मदु ला धयागु वय्कःया शंका जुइमाः । वय्कलं थ्व आमवृत्तान्तय् दुःखया खँ छुं सुचुकादीगु मदु । अथे हे सुखया खँ नं छुं सुचुकादीगु मदु । अथे हे थःत जूगु न्ह्याइपु म्हाइपुगु खँ नं सुमचुकुसें कनादीगु दु । थम्हं यानागु ज्या नं छसिंनिसें ब्वयादीगु दु ।

वय्कलं विद्यार्थी इलं नेपालभाषां कविता च्वयाः भाषा ख्यलय् दुहां भ्रायाः थःगु मांभाय् नेपालभाषा, नेवाः जाति, नेपालसम्वत्या आन्दोलनय् न्ह्यचिला दियाः थौं वय्कः छम्ह नेवाः न्ह्यलुवाः, नेवाः अभियन्ता जुयादिल । अज्याःम्ह व्यक्तित्वया जीवनी ब्वनेबलय् भ्रीत हःपाः व प्रेरणा जुइ । वय्कलं नेवाः जाति, नेपालभाषा, नेवाः राज्यया अहित ज्वीगु ज्या मयायेगु बचं ल्हानादीगु दु । तर थःगु छेँजःपिंत नेपालभाषा ख्यलय् हयेमफुगु खँय् छथाय् आत्मग्लानि नं यानादीगु दु ।

थ्व सफुतिइ वय्कलं यल देय्या नेपालभाषा, साहित्य, नेपाल सम्वत् सम्वन्धि गतिविधि २०२२ सालं निसें आः तकया खँ दुथ्याकादीगु दु । २२ सालया आन्दोलन यैं, यलय् जूगु आन्दोलनया खँ न्यनेब्वने दुसां ख्वपय् उगु इलय् छु जुल धयागु खँ आःतक छुं सिइके खंगु मदुनि । यलया नेपालभाषा, साहित्य, नेपालसम्वत्या आन्दोलनया गतिविधि सीकेत थ्व सफुतिं तःधंगु ग्वाहालि याइगु भल्सा कया ।

‘साय्‌मि, जि मथुरा’ छम्ह पासाया ल्हातय्‌ थ्यन । वय्‌कःथाय्‌ वनाबलय्‌ दः न्वना धयादिल, ‘छिं मेगु न्ह्यागु सफू पिकासां जिं थथे याना अथे याना धकाः च्वयातःगु सफू पिकाये छता मते । अज्याःगु सफू च्वमि थम्हं च्वयेगु मखु । च्वमिया बारे मेपिसं च्वयेमाः ।’ वय्‌कःया थःगु तर्क पाय्‌छि जूसां सिद्धिदासं थःगु बारे ‘सिद्धिदास थःगु मिखाय्‌’ आत्मवृत्तान्त च्वया मवंगु जूसा वय्‌कःया गुलिखे खँ झीसं मसिइगु जुइ । यलया शान्तराज शाक्यं सूर्यबहादुर पिवाःयात आत्मकथा बःचाहाकलं च्वका न्यू प्रेष्टिज नेपालय्‌ पिकायेकादिल । ख्वपं पिदनीगु ‘मन्दिर’ पत्रिकाय्‌ वय्‌कःया ल्याः पिथनेत उकिं यक्व ग्वाहालि जूवंगु खँ थन लुमंकेबह जू ।

नेपालभाषां दँय्‌दसं न्हय्‌य्‌गू चय्‌गू सफू पिहां वः । गुलि सफू सुनां सुनां ब्वन जुइ । सफू ब्वनाः च्वमिपिंत लिच्वः बियेगु याःगु दु ला ? थज्याःगु थासय्‌ च्वमिपिनिगु जीवन सुनां च्वइगु जुइ ? थौंकन्हे आत्मकथा अथवा आत्मवृत्तान्त च्वयेगु चलन वयेधुंकूगु दु । आत्मकथा च्वये अःपु मजू । थःगु बारे थम्हं सुमचुकुसें च्वयेमाःगु । थःत ब्वयाः क्यनेमाःगु आत्मकथा च्वये धयागु दुसाहस यायेगु ज्या खः । पुष्पराज राजकर्णिकारजुं थःगु मचाईया खाइसे च्वंगु दुख नं सुचुका मदी । अथेहे थः कलाः नापं जुइगु कचकच खँ नं त्वपुनादीगु मखु । थुकिं च्वमिया इमानदारीता पिब्वइ ।

इलं मनूयात हिइका यंकी । मनू ईकथं हिला वनेमाः । वय्‌कःया जीवनया न्हापां न्हापां जीवन संघर्ष खः धयागु आज्जु छुना न्ह्यज्यानादीम्ह लिपाया ई थः बाज्यः वनेधुंकाः जीवन सम्झौता याना म्वायेमाः धकाः तायेकादिल । थ्व नं मनूया जीवनय्‌ छगू लुइका खँ खः । छथाय्‌ वय्‌कलं पासापिनि दथुइ गफ जुइबलय्‌ भविष्ययात ध्यबा मुंकेमाः धकाः सेफय्‌ दां मुना तालं ग्वया तयेगु स्वयाः ल्वहं, अप्पा स्वथना सेफय्‌ तालं ग्वया तःसां ज्यू धकाः मनूया जीवनय्‌ वर्तमान ईयात

महत्व बियाः तर्क यानादीइगु तसकं नालेबह जू ।

ल्याय्म्ह इलय् क्वंतिं यःपु लँ, इमू ख्यः, मणिद्वः, कुरिगां वनागु खँ छथाय् च्वयादीगु दु । जिं न्यने मनंगु थाय्या नेवाः नां जुल । आः थौंकन्हे थ्व थाय्यात छु छु न्हून्हूगु खय् भासं नां छुइधुंकल जुइ । पिनेवाःतय्सं झीगु थाय् नं काइगु झीगु भाय् नं स्याइगु । थ्व गज्याःगु विडम्वना !

'जीवन खसुइ' सफुतिइ ब्याक्कं झिंनिगू द्या दु । झिंनिगू द्याय् झिंछगू द्याय् तक बिस्कं बिस्कं विषय जुयाः लिपांगु द्याय् मूति कथं च्वयातयादीगु दु । झिंनिगूगु द्या छगू स्वयाः नं सफूया अप्वः थें खँ थुइकेफइ ताया । भाय् सल्लल्ल वं । च्वयातःगु न्ह्याइपुसे च्वं । 'जीवन खसुइ' नेपालभाषाया ख्यलय् छगू ब्वनेबहगु सफू खः । छम्ह साधारण नेवाःया मचा गुकथं सफलताया त्वापलय् थ्यन व खँ सीकेत सकल ब्वमिपिसं थ्व सफू न्यानाः ब्वनेमाः थें ताः ।

थ्व 'जीवन खसुइ' सफू च्वयेत हःपाः बियादीम्ह हःपाःमि नेपालभाषा आधुनिक कवि भगतदास श्रेष्ठजुं थःगु नुगःखँ नं च्वया बियादीगुलिं कुतः पिकाकपाखें दुनुगलं सुभाय् द्यछाना । अथेहे समालोचकपिं प्रा.प्रेमशान्ति तुलाधरजु व पूर्ण ताम्राकारजुपिसं थ्व सफूयात दुग्यंक वालाः सफूयात ल्वयेक ताहायेकेक समालोचना याना बियादीगुलिं वय्कःपिंत नं कुतः पिकाकपाखें दुनुगलं सुभाय् द्यछाना । दकले लिपा 'जीवन खसुइ'या च्वमि नेवाः न्ह्यलुवाः व नेवाः अभियन्ता भाजु पुष्पराज राजकर्णिकारजुयात थुगु सफूया पिकाक जुयेगु ह्वःताः बियादीगुलिं स्वलंस्वः (लखं लख) सुभाय् द्यछानाच्वना । वय्कःया च्वसा थुकथं दिपाः मकासें न्ह्याःवनेफयेमा । जय नेपालभाषा !

●

ने.सं. ११४१ तछलाथ्व तृतीया मंगलवाः

ई :: पुष्पराज राजकर्णिकार

जीवन खसुइ दुने जि थः नं

- भगतदास श्रेष्ठ

नेपालभाषाया साहित्य, राजनीति, अर्थशास्त्र, समाजसेवा आदि आपालं विषय बहुप्रतिभा सम्पन्न व्यक्तित्व जुइधुंकूम्ह आःतक दकले यःम्ह श्रद्धेय पासा डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुया बारे च्वया धयां साध्य हे मजुइधुंकल ।

पासा पुष्प अतिकं यःगु नां, गुम्हनापं तायृतिति याये ससांनिसें थौंतक अर्थात् ७० दँ पुलेधुंकाःतक नं अतिकं स्याःन्याःम्ह व दुविस्ता ब्यानातुं च्वनाम्ह, गुबलें हे कचवं पिमदंम्ह, माःथाय् माःकथं ग्वहालि यायेत तयार जुइम्ह सुं दुसा पासा पुष्प हे छम्ह जुयाब्यूगु दु ।

'जीवन खसुइ' दुने छ्यं तया पिदनीगु वय्कःया जीवनीया खँ न्यनाबलय् लयृताया थाःगाः हे मन्त ।

खःतुं (जिगु) भिंदँ न्ह्यः हे पिदनेधुंकूगु जिगु आत्मवृत्तान्त (जीवनी) सफूया उलेज्या नं वय्कःया ल्हातिं हे जूगु खः । उबलेंनिसें पुष्पयागु नं जीवनी पिकाःसां जिल धकाः बिचाः प्वंकागु खः । बल्ल व पवित्र ज्या पूवंगु अनुभव भाःपी खन । वय्कः व जि निम्हसियां निम्हसिगु ७५ प्रतिशतया दुःख सुखया खँ थू, खँ स्यू । तर ल्याःचाः तया लनालना यंकेगु भ्वलय् थीथीकथंया परिस्थितिं याना छुकिंछुकिं हे यइपुक्क न्ह्यइपुक्क हनावने मखन, मफुत । गथेकि - न्याकः न्याकः तक्क आत्महत्या यायेत स्वया नं यायेमफुत । डिप्रेशन व कोमाय् नं लात जि, अनेक मुद्दा मामिला, जेल जीवन, मृत्यु दिवस आदि आदि खाइक पाउँक जीन्दगी हने मालावन । जीन्दगीया छुं छुं माकूगु सवाः काये मखन । अथे जुया फत्तिंफतले पुलांगु खँ ल्ह्वने हे मखु धकाः लिलिचिला जुया नं लुमंके हे मालावन, व पासाया

जीवनी वःगु न्यँन्यं । स्वस्वं ।

जि अनया जीवनीया पाण्डुलिपि ब्वँब्वं वना स्वन्हु प्यन्हु बिकाः, व बःचा हाकलं क्वचायेका । उलि ईया दुने स्वकः स्वकः ला मिखां ख्वबि हे बाःवल । च्वयेत स्वया स्वयां च्वये नं मफुत-मफुत, छु च्वयेगु ? गुलि च्वयेगु ? च्वयेगु हे खःसा, तप्पँगु सफू हे तयार जुइगु जुल, चीहाः याना गुलि च्वयेगु ? द्वलंद्वःपु मयाक च्वसु च्वयेधुन जिं, जितः उलि कष्ट मजू गुलि पासा पुष्पयागु खँ च्वयेगुलिं जुल । च्वयेत ल्हाः न्ह्याकुसां न्ह्याके हे थाकुयावन । म्वाय्‌से च्वये हे मफुत स्यू, क्षमा फ्वने, च्वये हे मफुत धाये धकाः नं बिचाः याना ।

तर नं उलि धाये नं आँट मवल । गुलि गपाय्‌धंक आशा याःगु जुइ, आशां थ्याय् ज्यू ला ? बःचाहाकलं सां च्वया मन तये हे माः । वाक्कु छिनाः आँट याना । न्ह्याक्व हे थाकुसां च्वये हे माः ।

चांन्हिं मधया, लाः मलाः मधया । उकिसनं उबले हे काय्‌भाजु सुभाषयात कोरोना ल्वचं कया हस्पिटलय् तयेमाल । थम्हं स्वःवने नं मज्यू, थी नं मज्यू हँ । लिमलाःगु व खर्चया खँ व चिन्ता गुलि गुलि का ... । बल्ल लायेकाः छेँय् हया ।

अय्‌नं च्वयेत स्वया । तापापिनिगु स्वयाः स्याःन्याःपिनिगु विषय च्वयेगु साप हे थाकु खनी । छु याये छु याये ? मू खँ थथे दु ।

ब्याक्कं १४८ पौ दुगु जीवनी दुने क्वय् च्वयाथें खनेदु । उकी दुने जिगु नां निथाय् ब्वयातःगु खना । गुगु थथे दु :-

१. जिगु पारिवारिक जीवन, २. जिगु शिक्षा, ३. जिगु लजगाः, ४. जिगु सामाजिक जीवन, ५. जिगु राजनैतिक जीवन, ६. धर्मय् जि, ७. साहित्यय् जि, ८. भाषिक आन्दोलनय् जि, ९. नेवाः आन्दोलनय् जि, १०. सिरपाः पदक, पदवी व हना ११. देश विदेश चाःहुला व १२. समग्रय् जि आदि । स्वयेधुसेंलि विशेष यानाः -

पुष्प मचांनिसें अतिकं क्वात्तुक स्वापु दुम्ह पासा खः । जिपिं

निम्हया दथुइ नेपालभाषा साहित्य व प्रगतिवादी बिचाः हे खः । छथाय् नापं तयातःगु अले छु कथं नं कचवं पिमदंम्ह सक्कलिम्ह व विश्वासीम्ह मालीबलय् माःकथं ग्वहालि यायेत तयार जुइम्ह ज्वः हे मदुम्हकथंया पासा खः । साहित्यय् निम्हं छथाय् हे लाःसां वय्‌कः सफू च्वयेगुली लातसा जि सम्पादन ख्यलय् लात ।

वि.सं. २०२२ सालया भाषा आन्दोलनंनिसें जिपिं जुरुमुरुं दना वयापिं खः । २०२९ पाखेर पुष्पया न्हापांगु चिनाखँ जिं सम्पादन यानागु 'ससिवाः' पत्रिकाय् पिथने खन । पुष्पं सफू च्वया यंका दिलसा जि सम्पादन यायेगुली लात । करिव २०गू २२गू ति पत्रिका, सफू सम्पादन यायेधुन । व नं नेपालभाषा, नेपाली व अंगेजी । जिपिं मध्यममार्गी जुल । तर जि भचा विज्ञानय् नुगः क्वसाःम्ह जुल ।

फःसा परोपकार यायेगु, मफुसा मेपिन्त मस्यंकेगु खँय् निम्हं सहमत । परोपकारया लँय् थौंया विश्वया ८ अरब मनूतय् जीवन मरणया न्ह्यसः दना च्वनसा वासः पानासिया (PANACEA) लुइका राज्यविहीन बिचाः घाना मनू मात्रया दुःख सुखय् थःगु जीवन हे पायेगु खँय् निम्हं सहमत दु । थुकिं हे मनूया सामर्थ्य व शक्तिइ आपालं विश्वास ब्वलं । जीवनया अतिकं सवाः वइगु खँय् निम्हस्यां कायेगु थें । आज्जु नं अन हे थ्यं । थजाःगु खँय् धाःसा जिगु नुगः आपाल सिचुइगु व स्वानाया माकुगु सवाः वइगु खः । चिन्तन यायेगु, चिन्ता मकायेगुली धाःसा निम्हं सहमत हे खनेदु ।

समग्रय् जिपिं निम्हं ताःकालंनिसें थौंतक (७० दँ पुले धुंकाः नं) उत्तिकं माया मतिना दनी । सायद लिपा लिपा थ्यंक नं अजाःगु कथंया हे जीन्दगी स्वानातुं वनी, बिनातुं वनी ।

अन्तय् नांदंम्ह हनेबहःम्ह कवि भाजु दुर्गालालजुं धयादीगु लुमनावल, थुगु इलय्, 'छ कवि नं खः, पत्रकार नं खः, उकिं अलावा वँय् नं खः । वँय् अर्थात् असाधारण खः । अथे हे जि यःम्ह पासा नं

असाधारण हे जुइमाः थःगु पहलं । निम्हसिगु वँय् पहः छथाय्तुं विश्व कल्याणया लँय् समर्पित व संकल्पित खः । गुरु दुर्गालालया बचं सार्थक जुइमा । पुस्तां पुस्तातक नं उकिया जः खया तुं च्वनेमा । धाये धन्य खः दुर्गालाल दाइ । अनया सदां जय जुइमा ।

थजाःम्ह पवित्र निष्कलंक पासा नापंया स्वापु व दुग्यंगु मतिना अनन्त अनन्ततक नं उतिकं दसि जुया ब्वये फयेमा, स्वाये फयेमा । यःम्ह पासा पुष्प अतिकं गौरव खः, जितः ।

निम्हं छम्ह थें जुया अमर जुइमा ।

●

ने.सं. ११४१ बछला

डा.पुष्पराज राजकर्णिकारया 'जीवन खसुइ' छझ्भाः

- प्रा.प्रेमशान्ति तुलाधर

नेपालभाषाय् आधुनिक प्रगतिवादी कविकथं नांजाःम्ह डा.पुष्षराज राजकर्णिकारया न्हापां स्वंगू कविता संग्रह, अनं लिपा निगू नियात्राया सफू प्रकाशित जुइधुंकाः पिदंगु मेगु सफू खः, 'जीवन खसुइ' नांगु आत्मकथा । थुकथं वय्कःया व्यक्तित्व बहुआयामिक जूथें साहित्यिक लेखनय् नं बहुआयामिकतां थाय् काःगु दु । छु नं भाषा साहित्यया मूल्यांकन व भासं ग्वःगू सफू पिदन धयागु ल्याखं जक मजुसे व भाषा साहित्यय् गुलि ग्यसु ग्यंगु सफू पिदन धयागु ल्याखं नं जुइ । खयत ला छगू हे विधाय् प्रतिवद्ध जुया च्वयावन धाःसा व विधायात अझ परिमार्जित जुइकेफइ, स्तरीयता थकाय् फइ धयागु धापू दु । तर नेपालभाषाया ख्यलय् थःत फ्यानाजूपिं भाषा साहित्य अभियन्तापिसं च्वय्गु जक ज्या यानां मगाः, छम्ह हे व्यक्तिं गबलें भाषा आन्दोलनकारीया भूमिका म्हितेमाःगु दुसा, गबलें भाषा, जातिया पहिचानयात कयाः ल्वाय्माःगु दुसा, गबलें पत्रपत्रिका पिकयाः आर्थिक अभिभारा क्वबुइमाःगु दु । थज्याःगु स्थिति दुगु नेपालभाषाय् छम्ह हे च्वमिं नेपालभाषा साहित्यया थीथी विधाय् च्वसा न्ह्याकाः नेपालभाषा साहित्ययात थीथी विधां सम्पन्न याय्गु गुगु ज्या पुष्पराज राजकर्णि-कारजुं यानादिल उकियात च्वमछ्रासे मगाः ।

खयत ला च्वमि पुष्पराजजुं थ्व दकले लिपा पिदंगु सफूयात तप्यंक आत्मकथा धयामदिसे 'जीवनया खसुइ' धकाः नां छुनादीगु दु तर अथे खया नं थःगु जन्मंनिसें थौंतकया वय्कलं हनादीगु जीवनया चरणवद्ध घटना विवरण, आत्मविश्लेषण दु नापं जीवनया थीथी

इलय्, जीवनया थीथी चरणय्, थीथी परिवेशय् थःत जूगु, अनुभूति, अनुभव प्वंकेगु यानातःगु दु । उकिं थ्व सफूयात वय्कःया Auto Biograpy अर्थात् आत्मकथा धकाः मधासे मगाः, छाय्धाःसा आत्मकथा लेखन साहित्यया व गद्य विधा खः गुकीच्वमि थः थम्हं हे थःगु जीवन वृत्तान्त च्वयातःगु दइ ।

नेपालभाषा साहित्यय् जक मखु, नेपाली, हिन्दीभाषाया साहित्यय् नं आत्मकथा अर्थात् च्वमिं थम्हं च्वःगु थःगु जीवनया बाखंयात अंग्रेजीया Auto Biograpy या पर्याय कथं काय्गु यानातःगु दु । एनसाइक्लोपिडिया ब्रिटेनिकाय् नं 'व्यक्तिया थः म्वानागु जीवनया व्यहोरा गुगु खुद थम्हं हे च्वःगु' यात Auto Biograpy धयातःगु दु । वर्ण विषय, चरित्र चित्रण, देशकाल परिस्थिति, उद्देश्य , प्रभावशाली भाषा शैली आत्मकथाय् मदय्क मगाःगु तत्व खः । खय्त ला आत्मकथा विशेष अज्याःपिं व्यक्तित्वपिनिगु जुयाच्वनी गुम्हेसिगु बारे लोकं न्हापां हे स्यूगु व अझ वयागु बारे अप्वः सीकेमाःगु जुयाच्वनी । डा.पुष्पराज राजकर्णिकार नं नेपालभाषाया भाषिक, साहित्यिक, सांस्कृतिक ख्यलय् जक मखु नेपाःया वित्तिय क्षेत्रय् चर्चितम्ह व्यक्तित्व खः । थज्याःम्ह व्यक्तित्वया विषयलय् सीकेमास्ते वइगु जक मखु, वय्कःया जीवननाप सम्वन्धित आपालं सत्य तथ्य गुगु समाजं थौंतक मस्युनीगु खः अज्याःगु नं पिदनीगु जूगुलिं वय्कः थें ज्याःपिं व्यक्तित्वपिनिगु आत्मकथा पिदनेमाःगु अति आवश्यक जू । अझ आत्मकथा ला नेपालभाषा साहित्यय् छगू अभाव जुयाच्वंगु जीवनपरक साहित्यिक विधा नं खः ।

मल्लकालं निसें न्ह्याय्धुंकूगु नेपालभाषा साहित्यय् आत्मकथाया इतिहास स्वल धाःसा उलि ताहाः मजू । मल्लकालया नांदंम्ह छम्ह कवि जगतप्रकाश मल्लं (ई.सं. १६४४-१६७३) थःत न्हूम्ह जयदेव (गीतगोबिन्द ग्रन्थया रचयिता) धकाः आत्ममूल्यांकन

याय्‌गु ज्या यानावंगु दु, गुगु आत्मकथाया छगू विशेषता खः । तर अथे खःसां थुगु कालय्‌ सुनानं आत्मकथा च्वयावंगु खनेमदु । पुनर्जागरण कालय्‌ वयाः महाकवि सिद्धिदास महाजुं 'थःगु मिखाय्‌ सिद्धिदास व शिवविलास धयागु सफूचा च्वयाः थःगु विषयलय्‌ थम्हं छुं प्रकाश यानावंगु दु । आःतक स्यूगुली थुकियात हे नेपालभाषाया न्हापांगु आत्मकथाया सफू धाय्‌माली । अथे हे महाकवि चित्तधर 'हृदय'जुं नं 'जिगु जातः' च्वयाः थःगु जीवनया विषयस आपालं खँ न्ह्यब्वयावंगु दु । आधुनिक कालय्‌ वय्‌धुंकाः तःम्ह च्वमिपिनिगु जीवनी ब्वने दुसां , थ्व सफू च्वमि थःपिसं हे च्वयावंगु आत्मकथाया सफू मखु । आधुनिक कालय्‌ आत्मकथा च्वय्‌गु ज्या याःम्ह छम्ह च्वमि आख्यानकार मथुरा साय्‌मि नं खः । वय्‌कःया 'साय्‌मि, जि मथुरा' ने.सं. ११४०दँय्‌ थ्व सफू पिदंगु दु । गुकी थःगु जीवनया पुरा वृतान्त मदुसां थःत मनय्‌ थ्यूगु थःगु जीवनया मुख्य मुख्य विषयया विवरण दु । अथे हे निम्ह मय्‌जु च्वमिपिं प्रकाश प्रधान तथा अपर्णा प्रधानपिनिगु नं आत्मकथाया सफू पिदंगु दु । सफूया रूपय्‌ मखुसां कविताया रूपय्‌ कवि सिद्धिचरण श्रेष्ठजुं 'सिद्धिचरण' नामं आत्म परिचय बिइगु चेष्टा यानावंगु दु । थ्व हे कथं कवि पुष्पराजजुं नं सिद्धिचरणया सतिक्क वनाः 'जि पुष्पराज' धकाः छपु ताःहाकःगु कविता मार्फत्‌ थम्हं मूल्यांकन यानाम्ह पुष्पराजया परिचय बियादीगु ।

थथे 'जि पुष्पराज' धयागु कविता पिकाय्‌ धुंकाः पुष्पराजजुं थःगु आत्म वृत्तान्त न्ह्यब्वयाः च्वयादीगु सफू थ्व 'जीवन खसुइ' खः । थःगु जन्मंनिसें थौं ७२ दँया वैश तकया वय्‌कःया जीवनया वृत्तान्त थ्व सफुती दुथ्यानाच्वंगु दु । वय्‌कलं थौंतकया जीवन हनाय्‌ थःगु जीवननाप सम्वन्धित फुक्क क्षेत्रयात कथंहंक छगू छगू अलग्ग अलग्ग अध्यायकथं भिंनिगू अध्यायलय्‌ न्ह्यब्वयादीगु दु । थथे भिंनिगू अध्याय मध्येय्‌ दकले न्हापांगु अध्याययात 'जिगु पारिवारिक जीवन'

अनं लिपा शिक्षा, लजगाः, सामाजिक जीवन ... आदि आदि यानाः भिंछगू अध्याय तक थ्यंकाः थ्वयां लिपायागु भिंनिगू अध्यायलय् समग्रलय् जि धकाः न्हापायागु अध्यायया सारांश कथं ब्वयादीगु दु ।

१) जिगु पारिवारिक जीवन - थ्व 'जीवनया खसुइ' सफूया दकले न्हापांगु अध्याय खः । थ्व अध्यायलय् च्वमि पुष्पराजजुं थःगु जन्म, थःगु परिवार तथा पारिवारिक पृष्ठभूमिया लिसें ३४३ दँया इतिहास दुगु थःगु वंशज 'राजकर्णिकार' बारे छत्वाःचा इतिहास नं न्ह्यब्वयादीगु दु, गुगु नेवाः जातिया अन्वेषण याइपिंत छगू मू वंगु ज्वलं जुइफु । न्याम्ह म्ह्याय् बुइधुंकाः बूम्ह न्हापांम्ह काय्मचा जूसां मां थः न्यादँ दुबले हे मदुगु, अबुया तःम्ह मचाखाचा, कुलायन पेशाकथं न्ह्याकाच्वंगु अबुया चिकिचाधंगु मरि पसलं हे परिवार न्ह्याकेमाःगुलिं वय्कःया बाल्य जीवन मगाःमचाःगु नाप सामना यायां हुर्के जुइमाल । थथे खःसां तबि अध्ययन प्रति लगाव, मिहेनत, आत्मविश्वास, दृढतां यानाः राष्ट्र बैंकया डेपुटी गभर्नरया पदय् तकं आशिन जुइत वय्कः सफल जुयादिल । थथे वय्कः थ्व अध्यायस थौं तकया स्थितिइ थ्यंकेत वय्कलं जीवनया थीथी मोडय् याय्माःगु संघर्षयात मेपिंत प्रेरणादायी जुइकथं ब्वयादीगु दु । थुलि जक मखु थ्व अध्यायलय् वयकःया पारिवारिक जीवनया चित्रण नापनापं, उगु ईया यल देय्या त्वाःबाः वस्ति विवरणनापं मध्यमवर्गीय नेवाः समाजया सामाजिक, सांस्कृतिक जीवन पद्धति, आचार विचारया छपाः यचुगु किपा ब्वयादीगु दु । हिन्दीभाषाया छम्ह नांदंम्ह आत्मकथाया च्वमि डा.नगेन्द्रं, 'आत्मकथाकारं थःगु सम्वन्धय् मिथक च्वइमखु स्वप्न दृष्टिया रचना याइमखु बरु थःगु वनेधुंकूगु जीवनया न्ह्याइपुगु म्हाइपुगु, यचुगु खिउँगु, प्रसन्न अप्रशन्न, साधारण असाधारण घटनापाखे लिफः स्वयाः उकियात थौंया वर्तमानं अन्वेषण यानाः न्ह्यब्वइ' धाःथें पुष्पराजजुं नं थौंया मिखां थःगु वनेधुंकूगु ईया बांलाःगु

बांमलाःगु पक्षयात थम्हं खंकथं न्ह्यब्वय्‌गु जक मखु, थाय्‌ थासय्‌ थःगु प्रतिक्रिया नं बीगु यानादीगु दु ।

२) 'जिगु शिक्षा' - धकाः पुष्पराजजुं थःगु शिक्षा गुकथं न्ह्यात धकाः क्यनेगु भ्वलय्‌ वय्‌कःया ईया नेपाःया शिक्षा पद्दतिया छगू भलक ब्वय्‌गुया नापं 'खानेमुखलाई जुंगाले छेक्दैन' धयाथें धात्थें छम्ह परिश्रमी विद्यार्थीयात धिबाया अभाव समयया अभावं नं पनी मखु धयागु थःगु जीवनया दृष्टान्तपाखें ब्वयादीगु दु । स्कुलया फी पुलेमफया स्कुल तकं हिलेमाःम्ह छम्ह मचां, यलं निसें सुथय्‌ बालुवाटारय्‌ जागीरय्‌ वनाः, न्हिनय्‌ किपुली एम.कम.या कक्षा ताःलाकाः विद्यावारिधि तकं क्वचाय्‌कीगु धयागु वय्‌कःया कम मिहेनत कम शिक्षा प्रतिया लगाब, कम संर्घषया बाखं मखु । नापं उगु इलय्‌ थःत मनोबल ब्यूपिं व्यक्तित्वपिं मध्ये थःपिनिगु गुथिछेँ दनाच्वंगु रेखदेख याय्‌त वयाच्वनीम्ह कृष्ण पाउरोटी भण्डारया संस्थापक कृष्णबहादुर राजकर्णिकार नं छम्ह नं खः, गुम्हस्यां स्कुलं लिहांवइबले वय्‌कःयात ब्वनेत प्रोत्साहन याय्‌कथं न्हिं निगः धिबा बियादिइगु खः धकाः लुमंकादीगु खः । थुकथं थुगु अध्यायलय्‌ च्वमिं थःगु ईया शिक्षा प्रणाली, शैक्षिक स्थितिया चित्रण, थःत ब्वनेगुली मनोबल ब्यूपिं व्यक्तित्वपिनिगु नां नापं थःगु मिहेनत व परिश्रमं थःगु आज्जु पूवंके फु धयागु सन्देश ह्वलादीगु दु ।

३) 'जिगु लजगाः' - थ्व सफुती दुथ्याःगु अध्याय मध्येय्‌ दकले तःहाःगु अध्याय जिगु लजगाः खः । लजगाःया भ्वलय्‌ छम्ह शिक्षक, राष्ट्र बैंकया कर्मचारी, राष्ट्रिय योजना आयोगया योजनाकार, राष्ट्रिय उद्योगया औद्योगिक नीतिकार, थीथी बैंकया परामर्शदाता आदिया रूपय्‌ ज्या यानादीम्ह पुष्पराजया मू लजगाः, राष्ट्र बैंकया कर्मचारी कथं ब्वयातःगु दु । छम्ह सच्चाम्ह आत्मकथाया च्वमिं थःगु जीवनया व्यहोरा जक ब्वइमखु व म्वानागु समाज, परिवेश,

ईब्य:यात थ:गु जीवन नापनापं ब्वयायंकी । थ्व हे कथं एस.एल.सी. परीक्षा क्वचाय्‌वं राष्ट्र बैंकया १२० तका तलबया सहायक पदय्‌ जागीर नया: बाज्य: हे मवंनीबलय्‌ अनिवार्य अवकाश काय्‌मा:म्ह, अले गभर्नर जुइगु थ:गु पा: खया नं योग्यता दया: नं थ:गु पा: मेपिसं लाका का:गु स्वया च्वनेमा:म्ह पुष्पराजजुं थनया ब्यूरोक्रासिया छ्पा: नांगागु किपा, कर्मचारी नियुक्तिइ राजनैतिक हस्तक्षेपया यर्थाथयात ब्वयादीगु दु । ध्वाइपिं, सालीपिं मदय्‌कं थ:गु योग्यता परिश्रमया बलं जक जागिरय्‌ थहां वने अ:पु मजू । खालि श्रमिक, मजदुर जक मखु हाकिम तकं थौंया व्यवस्थाय्‌ शोषणं मुक्त मजू धयागु क्यनादीगु दु । नापं थ्व अध्यायस वय्‌कलं थ: आवद्ध जुयादीगु थीथी लजगा: मध्ये थ:त दकलय्‌ य:गु शिक्षकया लजगा: ख: गुकियात वय्‌कलं सेवा धा लजगा: धा अभ्न शोख धा:सां ज्यू धका:थ:गु प्रतिक्रिया बियादीगु दु ।

४)'सामाजिक जीवन' - मनूतय्‌गु सोच बिचा: पिनेया भौतिक परिवेशया उपज ख: धका: मार्क्स धयात:थें पुष्पराजजुयात सामाजिक क्रियाकलाप पाखे न्हापां मन क्वसाय्‌केगु ज्या नं थ: त्वा:बा:या लकसं या:गु ख: मधासे मगा: । मचां ल्याय्‌म्ह जुयाव:लिसे वय्‌कलं पारिवारिक दायित्वनापं सामाजिक दायित्व नं नापनापं बहन यानादिल । थ:गु त्वालय्‌ च्वंगु अमर पुस्तकालय्‌ वना: सफू ब्वंवनेगु, बहनी जुइगु भजनय्‌ तिंचा थाना: ब्विति काय्‌गु थज्या:गु ज्यां निसें आरम्भ जूगु पुष्पराजया सामाजिक क्रियाकलापय्‌ सीदय्‌क सहभागिता थ:गु नाय:सुइ बन्द जुयाच्वंगु अमर पुस्तकालयात पुनर्जीवित याना: थीथी ज्याभ्व: न्ह्याकेगु ज्यांनिसें न्ह्यात । थ: अग्रजपिसं छुं बांला:गु ज्या यानावन धा:सा लिपायापिसं नं अज्या:गु हे अनुसरण याइ धयागुया दृष्टान्त कथं थ्व पुस्तकालयस वय्‌क:पिं आवद्ध जुइधुनेवं केवल थन सफू ब्वंकेगु जक मखु न्हापायापिसं थें साहित्यिक, सांस्कृतिक क्रियाकलाप नं न्ह्याकेगु या:गु थुकिया दसु ख: । अथहे

थःगु त्वालय् स्कुल, जिल्लाय् कलेज स्थापना याय्गु, मनोरञ्जन यायेत खेलकुद क्लब थज्याःगु क्लब चाय्काः इलय्ब्यलय् खेलकुद, सांगीतिक आदि प्रतियोगिताया आयोजना याय्गु, त्वाःबाःया सांस्कृतिक जात्रा पर्व गथे - 'मतयाः जात्रा', 'न्येकू जात्रा'यात व्यवस्थित रूपं संचालन यायेगु, थःपिनिगु परम्परागत गुथि गुना गथे - दिल्ला गुथि, सनां गुथि, हाथा गुथि आदिया ज्याय् सहभागि जुइगु जक मखु उकियात व्यवस्थित रूपं न्ह्याकेत नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह याय्गु ज्या नं वय्कलं यानादिल । थः द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद प्रति आस्था दुम्ह छम्ह ल्याय्म्ह जुयाः नं थःपिनिगु सनातन धर्म परम्परायात न्ह्याकेगुली जक मखु थःगु त्वाः, थःगु थाय् तथा थः कुलप्रति नं उलि हे मतिना दुम्ह धयागु खँ राजकर्णिकारतय्सं थौं स्वयाः ३४३ दँ न्ह्यः यल भिद्ययातक्वखाय्कातःगु नागया तिसा नाप सम्वन्धित दिल्ला गुथियात सकल राजकर्णिकारतय्गु गुथिकथं न्ह्याकेत वय्कलं म्हितादीगु महत्वपूर्ण भूमिका, थः कुमारी पाटीइ च्वंवय् धुंकाः नं थः बूगु हौगः त्वाःया सामाजिक दायित्व थौं तक नं निर्वाह याना च्वनादीगु थुकिया दसु खः । अथे हे 'नेपाल हृदयरोग निवारण प्रतिष्ठान' यल कचा स्थापना यानाः यलय् मुटु रोग क्लिनिक संचालन याय्गु तथा रोटरी क्लब नाप जानाः ब्लड बैंक चाय्केगुली नं वय्कलं महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह यानादिल । थःगु सामाजिक सेवाया ख्यलय् वय्कःयात दकले सन्तोष दुगु ज्या थ्व हे मुटु रोग क्लिनिक संचालन जूगु दु । वय्कः थौंतकं थ्व संस्थाय् आवद्ध जुयाः ज्या याना च्वनादीगु दु । अथे हे वय्कः रोटरी क्लव अफ महाबौद्धया संस्थापक नं खः गुगु संस्थां यलय् तःगू मछि रचनात्मक ज्या न्ह्याकेधुंकूगु दु । अथे हे थौंकन्हे वय्कः रेडक्रस सोसाइटी यलया आजीवन सदस्य नं खः । थ्व बाहेक नं वय्कलं राष्ट्र बैंक पूर्वकर्मचारी संघया नायः जुयाः नं कर्मचारीतय्गु हकहीतय् जक मखु बैंकयात तकं ग्वहालि जुइगु

आर्थिक मौद्रिक नीति सम्वन्धी सेमिनार न्ह्याकादीगु दु ।

थुकथं वय्‌कः थौं थःगु जीवनया न्हय्‌गू दशक पुलेधुंका नं सक्रियपूर्वक तःगू सामाजिक सेवाया ज्याय् थःत समर्पित याना च्वनादीगु दु । नापं वय्‌कलं प्रण नं यानादीगु दु कि, 'जि थःम्हं फत्तले समाज सेवाया ज्याय् लिचिले मखु, गुलि फत उलि थुकी थःत फ्याना हे च्वने ।'

५) राजनैतिक जीवन - राजनीति याय्‌गु थःगु जीवनया अभिष्ट मखय्‌क नं ईया आवश्यकताकथं राजनीतिया ख्यलय् थःगु जीवन न्ह्याकाच्वंम्ह छम्ह व्यक्तित्वकथं थ्व अध्यायलय् पुष्पराजजुं थःत ब्वयादीगु दु । च्वमि पुष्पराजं थःत राजनीतिपाखे जक मखु कम्युनिष्ट विचारधारा पाखे मन क्वसाय्‌के ब्यूगुया श्रेय कामरेड तुल्सीलालया प्रभावकारी भाषणयात बियादीगु दु । थुकिया हे प्रभाव स्वरूप पञ्चायत कालय् थः राष्ट्र बैंकया छम्ह पदाकिकारी जुयाः नं उगु ईया कम्युनिष्ट पासापिं नाप हेलमेल जक मखु, गुप्तरूपं निम्ह, प्यम्ह नेतातलिसे नं नापलाय्‌गु जुल । लिपा पञ्चायत विरुद्धय् जूगु जुलुसय् खुले आम थः बैंकया छम्ह हाकिम जुया नं ब्वति काय्‌त वय्‌कः लिचिलामदिल । थ्व ज्याया पारिश्रमिक स्वरूप लिपा पञ्चायत व्यवस्था क्वःदलाः एमालेया सरकार गठन जुसेंलिं वय्‌कःयात डेपुटी गभर्नरया जिम्मेवारी दत । थथे थःत डेपुटी गभर्नर पद प्राप्त जूगुली राजनैतिक पृष्ठभूमिं नं ज्या याःगु दु धकाः इमान्दारीपूर्वक व्यक्त यानादीगु दु गुगु छम्ह आत्मकथा च्वमियात मदय्‌क मगाःगु गुण खः । लिपा नेकपा एमालेया सरकार क्वःदसेंलिं वय्‌कलं नं जागिरं अवकाश कयादिल । थथे जागिरं अवकाश काय् धुसेंलि वय्‌कःयात राजनीतिइ दुहांवनेत छुं वाधा अडर्चन मन्त । नेकपा एमालेया संगठित दुजः जुयाः आर्थिक योजना तथा अनुसन्धान विभागया भाला क्वबुयादिल । देशय् २०६२/६३या आन्दोलन ताःलाय् धुंकाः

दय्कूगु अन्तरिम सम्विधानय् पहिचान व सार्मथ्यया आधारय् देशय् संघीय संरचना दयेकेगु व्यवस्था जुल तर पहिचानया आधारय् राज्य पुनःसंरचना याय्माली धकाः उगु ईया अदृश्य शक्तिं संविधान सभायात हे अवसान यानाबिल। न्हापां ला संघीयता म्वाः स्थानीय निकायलय् मातृभाषा छ्यले दय्वं गाः धयागु वय्कःया बिचाः खः तर लिपा २०५६ सालया सर्वोच्च अदालतया स्थानीय तहलय् खय् भाय् सिबे मेगु भाय् छ्यले दइमखु धयागु फैसला तथा अप्वः मनूत पहिचान पक्षधरपिं खनेदुबले वय्कः नं पहिचान जनित राज्य पुनःसंरचना जुइमाःगुली विश्वस्त जुयादिल। थः आवद्ध जुयाच्वंगु नेकपा एमालें न्हापा पहिचानया मुद्दायात ज्वनेगु धाःसां लिपा त्वतीगु जुल। थथे जुसेंलि पाय्छि जूगु संविधान मवल कि जातीय अस्तित्व तथा थःगु मांभाय् सिनावनीगु खन। थुखे थम्हं दावि यानागु राष्ट्र बैंकया गभर्नर पद नं पार्टी मेम्हेसित बिसेंलिं वय्कः नेकपा एमाले त्वःताः अशोक राईया नेनृत्वय् गठन जूगु संघीय समाजवादी पार्टिइ दुहां झायादिल। थन नं निकःगु संविधान सभाय् थःत समानुपातिकया सीटय् थनेगु धकाः नां दर्ता याकेबिया नं लिपा दंके मबिल। चुनावया लिच्वः नं संघीय समाजवादी पार्टियात बांमलाक वसेंलि पार्टि थः बल्लाकेत थीथी इलय् थीथी मेगु पार्टि नाप जानाः 'जनता समाजवादी पार्टि'या निमार्ण यात। थुकी वय्कः आवद्ध जुयाः थौंकन्हे विज्ञ परिषद्या नायःया हैसियतं ज्या याना च्वनादीगु दु।

थुकथं थ्व अध्यायलय् च्वमि पुष्पराजजुं थः इच्छा यानाः चाय्कं राजनीति वने धकाः मखु परिवश परिस्थितिं घ्वात्तुघ्वानाः राजनीतिइ थ्यंम्ह, थःगु भाषा जाति प्रतिया मतिनां पहिचान परस्त पार्टियात ज्वंम्ह छम्ह राजनीतिज्ञ कथं थःत ब्वयादीगु दुसा २०२२ सालं निसेंयागु थनया राजनैतिक गतिविधिया चित्रण तथा राजनीतिया ख्यलय् दयाच्वनीगु विश्वासघाट, दाउपेच, छलकपट गुगु राजनैतिक

यात्राया भ्वलय् थम्हं भोगे यानागु अनुभव खः उकियात नं उला क्यनादीगु दु ।

६) धर्मय् जि - थ्व अध्यायलय् मेमेगु अध्यायलय् थें च्वमिं थःगु विवरण ब्वय्गु स्वयाः धर्म प्रति थःगु बिचाः प्वंकादीगु दु । थः धार्मिक संस्कार दुगु परिवारय् ब्वलंगु खयाः नं ल्याय्म्ह जुयावःलिसे वय्कःयाके द्यःप्रति आस्था मदयावःगु तर न्ह्याइपुकेत - त्रंला सेवा वनेगु तातापाःपिं द्यःयाथाय् पासापिं नापं चाःह्यूवनेगु धाःसा थम्हं मत्वःतू । मार्क्सवादपाखे मन क्वसाःम्ह थ्वय्कःयात थः कम्युनिष्ट पासापिसं मार्क्सवादनाप बुद्धधर्म आपालं मिले जू धकाः वाइ.एम.बी. ए.लय् (Young Man's Buddhist Association) ब्वनायंकूगु तर द्वन्दात्मक भौतिकवादय् विश्वास तइम्ह थ्वय्कलं बुद्धया पुर्नजन्मया बाखंयात पचय् याय् मफुत । अथे हे दुःखया कारण फुक्क तृष्णा खः तर तृष्णा मन्त कि सुख जुइ धयागुप्रति नं विश्वास मन्त । वय्कःया कथं भक्तिमार्गया लँय् नं न्ह्यसः दु, ज्ञानमार्गया लँय् नं न्ह्यसः दु । उकिं वय्कःयात धर्मय् तक्यना च्वने मयल । 'थःगु व्यावहारिक जीवन हनेगु भ्वलय् आस्था दुसां मदुसां कलाः पासापिं नाप द्यःयाथाय् वनेगु नं याना, गुलिं याय्माःगु पुजाआजा नं याना तर अथे खःसां थः धर्मय् तक्यना च्वनेमयः । बरु शान्ति, मैत्री, करुणा आदि विषयया खँ थःत मनय् थ्यूगु जक मखु थःगु जीवनय् पालना याय्गु कुतः नं यानाः' धकाः धर्मसम्वन्धी थःगु दृष्टिकोण तथा सहभागितायात इमान्दारीपूर्वक थ्व अध्यायलय् ब्वयादीगु दु ।

७) साहित्य व जि - पुष्पराजजुं थःगु स्कुलजीवनं निसें थीथी साहित्यिक ज्याभ्वलय् ब्वति काय्गु यानादीसां ख्वपया विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलनय् थःगु कविता न्हापा जूसां निसें थः धात्थें कवि जुल धयागु आत्मविश्वास ज्वनाः दीम्ह वय्कःया च्वसा १०८५ दँया भाषिक आन्दोलनया रूपय् न्ह्याःगु तथा त्वाःत्वालय्

जूगु साहित्य सम्मेलनं वयक:यात धात्थें साहित्यकार जुइकेबिल। वयक:या न्हापां पिदंगु सफू 'वर्तमानं भ्वेप्पूगु कचिघा:' ख:सा थ्वयां च्यादँ लिपापिदंगु मेगु सफू ख: 'सच्छिकू जिन्दगी'। थ्व संग्रहयात कया: न्हापा प्रगतिवादी मिसन कविकथं पिदंम्ह तर थुकी वया: सालुयावंगु दु धका: गुगु तत्कालिन समालोचकपिसं आलोचना या:गु ख: उकियात स्वीकार यासे लिपा पिदंगु 'धौबजि' मुक्तक संग्रहयात धात्थें प्रगतिवादी कविता संग्रहया संज्ञा बीकेगुली सफल जुयादिल। कविया रूपय् जक परिचितम्ह पुष्पराज, थीथी पासापिनिगु सफूया भूमिका च्वच्वं छम्ह समालोचककथं प्रतिस्थापित जुल। लिपा जूलिसे पत्रपत्रिकाय् समालोचना नं च्वइम्ह जूवन। अथे हे जापान वंबले अनया यात्रायात कया: निबन्ध च्वय्गु इच्छा जूगु ख: थ्व इच्छा अमेरिका वंबले पूवंकेफत। फलत: 'जिगु निक:गु अमेरिका भ्रमण' नामं नियात्राया सफू पिदन। थ्व सफू पिदंसेलिं वयक:यात ठाकुर लाल सिरपा: प्राप्त जुल। थुकिं वयक:यात नियात्रा च्वय्गु पाखे प्रोत्साहित यात। फलत: स्वक:गु अमेरिका भ्रमण व थीथी अनुभूति मुनात:गु 'य:दाइ' सफू पिकयादिलसा, ने.सं. ११३० दंनिसें नेपालभाषाया ख्यलय् चिबाखंया लहर न्ह्याबले न्हापा छपु निपु बाखं जक च्वय्गु यानादीम्हेस्यां 'स: छगू फरक अभिव्यक्ति'या ज्याभ्वलय् वयकलं १५पु चिबाखंया एकल वाचन यानादिल। अथे हे पूर्ण पथिकया बाखं अंधकारयात फिल्म दयकेत पटकथा, सत्यमोहन जोशीया श्रव्य दृश्य दय्केत नं वयक: पटकथा च्वमि जुयादिल।

पुष्पराजजुं च्वय्गु जक मखु, थीथी साहित्यिक संस्था गथे - यल मंका: खल:या नाय:, नेपालभाषा परिषद्, च्वसापासाया दुज:, नेपालभाषा एकेदमिया कोषाध्यक्ष, साहित्य गुथिया कोषाध्यक्ष, थीथी सिरपा: कमिटिया दुज:/ सल्लाहकार तथा थीथी पत्रपत्रिकाया सम्पादक/ सल्लाहकार, नेपालभाषाया साहित्यया जक मखु गैर

नेवारत नं दुगु प्रगतिशील साहित्य केन्द्रिय दुजः आदि जुयाः भाषा साहित्य उत्थानय् ज्या यानादीगु दु ।

थुकलं थ्व अध्यायलय् वय्कःया च्वसा गुकथं न्ह्यात, छु छु विधाय् न्ह्यात, च्वसा न्ह्याकेगुली प्रेरणा ब्यूपिं, घ्वाःपिं सु सु खः, साहित्यिक योगदान बीगु क्रमय् छु छु संस्थाय् आवद्ध जुयादिल जक मखु, वय्कःया ईया नेपालभाषा साहित्यिक गतिविधिया छपाः चित्र नं ब्वयादीगु दु । अथे हे वय्कलं खंकादीगु नेपालभाषाया च्वमिपिनिगु तथा नेपालभाषा साहित्यिक संस्थायागु कमी कमजोरीयात नं उलादीगु दु गथे - थःगु भासं जक च्वय्गु मेगु भासं च्वय् मखु धयागु कट्टरता, मेमेगु भाषाया साहित्य तथा साहित्यकारपिं नाप अलग्ग च्वनेगु आत्मकेन्द्रित प्रवृत्ति आदि । थौं अन्तर्राष्ट्रिय जमानाय् भीगु भाषाया साहित्य गथे बाखं, प्याखं, कविता आदियात थःगु भाषाय् जक लिकुंका मतसें मेमेगु भासं नं हिलाः अन्तरार्ष्ट्रिय ख्यलय् म्हसीके बीमाःगु दु । अथे मेमेगु भाषाया साहित्य तथा साहित्यिकारपिं नाप नं भीसं सम्पर्क न्ह्याकेमाः धयागु पुष्पराजजुया बिचाः खः । थ्व हे बिचाःकथं वय्कलं थःगु नेपालभाषां च्वयागु कविता अंग्रेजी भासं अनुवाद यानाः पिने ब्वनेगु यानागु खँ नं थ्व अध्यायलय् न्ह्यब्वयादीगु दु ।

८) भाषिक आन्दोलनय् जि - पुष्पराजजु रेडियो नेपालं नेपालभाषाया समाचार बीगु लिकया ब्यूगुया विरोधय् त्वाःत्वालय् जूगु साहित्यिक आन्दोलनं निसें थीथी साहित्य सम्मेलनय् सक्रियरूपं ब्वति कयाः नेवाः आन्दोलनय् सरिक जुयादीम्ह व्यक्तित्व खः । थथे ने.सं. १०८५ दंनिसें भाषिक ज्याखँय् संलग्न जुयादीम्ह पुष्पराजजु ने.सं. ११०० दँय् यल नेपालभाषा मंकाः खलःया स्थापना जुसेंलिं थ्व संस्थाया न्वकू जुयाः ज्या यानादिल । थ्व संस्थां न्ह्याकूगु दकले न्हापांगु ज्या धयागु त्यःछिंत्यः फ्वंवनेगु खः । थुकिया तातुना धयागु

य:मरि पुन्ही खुन्हु त्य:छिंत्य: फ्वंवना: मंका: खल:यात आर्थिक तिब:या नापं तत्कालिन जनतायाके भाषिक चेतना, भाषिक जागरण थनेगु ख: । थ्व हे कथं पुष्पराजजु नं मंका: खल:या पासापिं नापं यलया त्वा:त्वालय् जक मखु, गां गामय् तकं म्ये हाला: त्य:छिंत्य: फ्वंवना: नेवा:तय्के भाषिक, साहित्यिक, सांस्कृतिक जागरण हय्गु ज्याय् सक्रिय भूमिका म्हितादिल । तत्कालिन पञ्चायत व्यवस्था क्व:दल कि तिनि भाषिक विभेद तना: भाषिक अधिकार प्राप्त जुइ धयागु उगु ईया नेवा: आन्दोलनकारीतय्गु आशा ख: तर पञ्चायत व्यवस्था क्व:दया: बहुदलीय व्यवस्था वल नं धात्थेंगु भाषिक अधिकार प्राप्त मजुसेंलि नेवा: आन्दोलनकारीतय्सं 'नेपालभाषा संघर्ष समिति'या गठन यात । वय्कलं थ्व संघर्ष समितिया नं दांभरि जुया: ज्या यानादिल । थीथी विरोध सभा जुल । पुलिस दमन जुल । वय्कलं आन्दोलनय् ब्वति काय्गुया नापं ज्वनायंकूपिं पासापिंत त्व:तकेबीगु ज्या यानादिल । अथे हे थीथी इलय् पिदंगु नेपालभाषाया थीथी पत्रिकाया सल्लाहकार/सम्पादक, थीथी सिरपा: कमिटिया दुज:, नेपालभाषा आकादमिया कोषाध्यक्ष, नेवा: देय् दबूया मू दुज: व सल्लाहकार आदि जुया: नं नेपालभाषाया आन्दोलन सफल जुइकेत प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपं ग्वहालि यानादिल ।

९) नेवा: आन्दोलनय् जि - नेवा: आन्दोलन धाय्बले भाषिक आन्दोलन, नेपाल सम्वत्या आन्दोलन, नेवा: पहिचानया आन्दोलन आदिया खँ दुथ्याइ । च्वमि पुष्पराजजु ने.सं. १०८५ दँय् नेपालभाषां समाचार बीगु रडियो नेपालं लिकया ब्यूगुया विरोधय् जूगु आन्दोलनं निसें नेवा: आन्दोलनय् सरिक जुया, वि.सं. २०५६ सालय् नगरपालिकाय् नेपालभाषा छ्यले मब्यूगुया विरुद्धय् जूगु आन्दोलन, नेपाल सम्वत् छ्यलेत थीथी इलय् न्ह्या:गु आन्दोलन तथा नेवा: पहिचानया आन्दोलनया छम्ह सक्रिया दुज: जुया: ज्या यानादीम्ह

नेवाः न्ह्यलुवाः खः ।

थथे हे पुष्पराजजुं नेवाः स्वायत्त राज्य तथा नेवाः पहिचाननाप सम्वन्धित नेवाःतय्सं भोगे यानाच्वंगु थीथी समस्या गथे - गैर न्यायिक सडक विस्तार, गुथि विधेयक, द्रुतमार्ग, स्मार्ट सिटि, सम्पदा संरक्षणया आदि थीथी आन्दोलनय् प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपं ब्वति कयादिल ।

संविधान सभाय् पहिचान पक्षधरत त्याकेमफुत कि थःगु मातृभाषा मृत्युशैयाय् थ्यनीगु सम्भावना खनेदुगु तर थःगु नेकपा एमाले पार्टि पहिचानया पक्षयात ज्वनेगु मयासेंलिं पुष्पराजजुं संविधान सभाया निकःगु चुनाव जुइन्ह्यः हे नेकपा एमाले पार्टि परित्याग यानाः थःगु आस्थाया समर्थन दुगु पहिचानया पक्षधर संघीय समाजवादी पार्टिइ दुहां भ्कायादिल । वय्कलं तःधंगु पार्टिइ च्वनाः तःधंगु पदय् वनेगु प्रलोभनय् थःगु जीवनया बासःदँ मयाक फुकेधुंकूगु भाषा जातिया आन्दोलनयात त्वःतेमफुत । नापं थथे नेवाः आन्दोलनय् सरिक जुयाबले थःत चित्तबुझे मजूगु निता प्यता खँ नं थ्व अध्यायलय् ब्वयादीगु दु –

१. अप्वः नेवाःतय्के राजनीतिप्रति वितृष्णा दु । थःगु अधिकार कायेत झीसं राजनीति याये हे माः धयागु वय्कःया जिकर खः । अथे हे थःगु मुद्दाया पक्षधर पार्टियात ज्वनाः झी वनेमाः । पार्टियात कःधाय्गु नामय् थःपिनिगु मुद्दा विरोधीतय्त नापं हय्मज्यू ।

२. नेवाः आन्दोलनय् उग्रपन्थी भडकाव नं दु । ततःधंगु माग तय्गु, ततःधंगु ज्याभ्वः याय्गु तर उकिया उपलव्धी दइ मदइया च्यूताः मतय्गु ,

३. राजनैतिक, गुटबन्दी, क्षेत्रीय अहंकार, बिचाः व हे आज्जु व हे जुया नं ज्या याय्गु शैली पाय्वं संस्थायात हे परित्याग याय्गु, पद लोलुपता, थीथी संस्था दया नं विधि सम्मत वनेगु मयाइगु

सुशासनया म्होति आदि ।

थुकथं आत्मकथा च्वमिं थःगु जीवनी जक मखु समाजं मचाःगु आपालं खँ नं ब्वयाबी गुगु समाजयात छगू मार्ग चित्र जुइ ।

१०) सिरपाः, पदक, पदवी व हना - थःगु जीवनयात नेपालभाषाभाषा साहित्यया सेवाय् बासःदँ मयाक फ्यानादीम्ह भाजु पुष्पराजजुं छम्ह जेहेन्दार छात्र जुयाः स्कुलया ससुपुजाबलय् दँय्दसं कयागु पुरस्कार बाहेक थःत प्राप्त जूगु व थःम्हं लःल्हानागु थीथी सिरपाःया विवरण थ्व अध्यायलय् ब्वयादीगु दु । वय्कःयात दकले न्हापां प्राप्त जूगु साहित्य मूलुखापाखें प्रदान याःगु लुँया तक्मा खः । लुँया तक्मा भेरे यानाः अबुया न्ह्यःने वनां अबुं छकः तक नं मस्वःगु लुमन्तियात वय्कलं थ्व अध्यायलय् मार्मिक रूपं ब्वयादीगु । 'साहित्य मूलुखा'पाखें प्रदान याःगु लुँया तक्मा नापं वयां लिपा नं नेपालभाषाया थीथी भाषा साहित्य ख्यःपाखें श्रेष्ठ सिरपाः बाहेक आपालं मेमेगु नं सिरपाः वय्कलं कयादीगु दु । सिरपाः कयागु जक मखु, सिरपाः बीगु थीथी निर्णायक कमिटिइ च्वनाः नं वय्कलं आपालं सिरपाः लःल्हानादीगु दु । सिरपाः बियाबलेया थीथी अनुभव नं थ्व अध्यायस ब्वयादीगु दु । तर नातावाद कृपावादं हा कयाच्वंगु सरकारी सेवाय् जीवनभर ज्या याना नं अनं छुं सिरपाः काय् मखं । बरु मबिसें हे मगाःगु विद्यावारिधि याःपिंत बीगु 'महेन्द्र विद्याभूषण' तथा दीर्घ सेवा याःपितं बीगु 'दीर्घ सेवा पदक' जक कयागु खँ न्ह्यब्वयादीगु दु । अथे हे नेपालभाषाया ख्यलय् 'श्रेष्ठ सिरपाः', 'धर्मोदय सिरपाः', थज्याःगु थःगु तःजिगु इतिहास दुगु सिरपाः दिनाच्वंगु प्रति दुःख नं प्वंकादीगु दु ।

११) देश विदेशय् चाःहुला - च्वमि डा.पुष्पराज थःगु जागिरया सिलसिलाय् अमेरिका, फ्रान्स, जापान आदिआदि तःगू देय् चाःहिले खंम्ह जुया नं उगु इलय् थःगु भ्रमणया बारे छुं च्वय् मखं । लिपा

म्त्यायया ब्वनाय् अमेरिका थ्यनेधुंकाः थःगु विदेश भ्रमण बारे निगू नियात्राया सफू पिकयादिल । थ्व निगू सफुती थःगु विदेश भ्रमणया विषयलय् आपालं खँ ब्वय्धुंकूगुलिं हानं थन थ्व भ्रमणयाबारे वय्कलं चर्चा यानामदी । बरु नेपाःया छुं छुं थासय् भ्रमण यानाबले थःत मनय् थ्यूगु छुं घटना तथा लुमन्तिया निता प्यता खँ थ्व अध्यायलय् न्ह्यथनादीगु दु । जागिरया सिलसिलाय् गथे सर्लाही जिल्लाय् उद्घाटन याय्‌त वनाबलय् पञ्चकन्यां लसकुस यानाः बाजं थानाः यंकूगु तथा जुम्लाय् वनाबलय् थःपिंनापं थःपिनिगु गाडीयात तकं सिन्दुर जात्रा यानाः यंकू खनाः थः ततःसकं मछाःगु , म्ह हे मस्यूम्ह गोरेबाबु कालेबाबुं क्यंगु आत्मीयता, नसा त्वँसाया हातबजार थें फ्रान्सय् हवाइजहाजया हातबजार खंबले थःत आश्चर्य जूगु खँ थ्व अध्यायया मूचर्चाया विषय जूगु दु । थुकिं वयकः कर्पिनिगु चाकडी मयाइम्ह जक मखु थःत अज्याःगु चाकडी फय् मयःम्ह धयागु नं क्यंगु दु नापं थःगु भ्रमणया अनुभव जक मखु पाठकपिंत विदेश यात्रा याय्‌बले टिकट, पासर्पोट, धिबा आदियागु विषयलय् बांलाक ध्यान बीमाः मखुसा तःधंगु दुःख सीमाली धयागु सन्देश नं बियादीगु दु । अथे हे मौका दुबले फुथाय् ज्यूथाय् चाःहिलेमाः धिबा जक स्वयाः मज्यू लिपा शरीरं मबिल धाःसा धिबा दया नं चाहिले फइमखु धयागु खँ नं न्ह्यब्वयादीगु दु ।

१२) अध्याय : समग्रय् जि - थ्व अध्याययात न्हापाया ११अध्याय तकया सारांश धाःसां ज्यू । च्वमि पुष्पराजजुं थाैंतक हनागु थःगु जीवन यात्रायात संस्कृत भाषाया कवि भतृहरिं थःगु काव्य ग्रन्थ 'शतकत्रय'स मानव जीवनया स्वंगू चरणयात श्रंगार सतक, नीति सतक व वैरगी सतक धकाः ब्वयादी थें डा.पुष्पराजजुं नं - १. मचाबलय्, २. ल्यायम्ह, ३. बाज्यः वंकाः धकाः स्वंगू चरणय् ब्वथलाः न्ह्यब्वयादीगु दु । अले थीथी चरणया जीवन हनाया माकुगु

खायुगु सवाःया नापं थःगु जीवन शैलिइ जक मखु मानस पटल अर्थात् सोचाइ बिचारय् वःगु ह्यूपाःयात छति हे मह्ययक्सुे ब्वयादीगु दु। छम्ह आत्मकथा च्वमिया आत्मविश्लेष्ण, आत्मलोचनया धर्म निर्वाह याना दीगु दु। थथे समयया ह्यूपाः लिसे जीवन हनाया क्रमय् वय्कःया शारीरिक मानसिक अवस्थाय् जक मखु, सोच विचारय् नं वःगु ह्यूपाः रुसया नांदंम्ह बाखंच्वमि एन्टीन चेखोबया विश्व चर्चित मनोवैज्ञानिक बाखं 'द बेट' (The Bet)या नायःयाके वःगु ह्यूपाः नाप आपालं ज्वःलाःगु खनेदु।

मचाजीवन - थःगु मचा जीवन अर्थात् बाल्यकालयात छम्ह मां मदुम्ह, सफा सुग्घर मगाःम्ह, छालय् ग्ययम्फुगु, सिधा सोजाम्ह, जीवनय् मगाःमचाःगु कारणं हीनताबोधम्ह तर अथे खःसां ब्वनेगुली तेजम्ह, जेहेन्दार सिधा सोजाम्ह मचाकथं ब्वयादीगु दु।

ल्याय्म्ह - थःगु ल्याय्म्ह जीवनयात बांलाक ल्याय्म्ह हे जुइमलाकं अबुयात खर्चय् तिबः बीत जागीर नय्माःम्ह, जागीर नापनापं थःगु अध्ययनयात नं न्ह्याकाः विद्यावारिधिया उच्च शैक्षिक उपाधि तकं हासिल याय्त सफलम्ह, थः यःम्ह मय्जुनाप इहिपाः याय्त न्हापा थें ग्याःचिकु मजूम्ह, संघर्ष यानाः, थःगु इच्छा पूवंकां त्वःतूम्ह, थःगु युवा वैशयात थःगु परिवार, जागीरय् जक सीमित मयासे थःगु समाज, भाषा, जाति, धर्म संस्कृति तथा राजनीतिया ख्यलय् नं फ्यानाः, थ्व प्रति थःगु मतिना जक मखु छम्ह ल्याय्म्हया दायित्व थःगु छेँ परिवार जक मखु थ्वयां पिने नं दु धकाः समाजयात ध्वाथुइका ब्यूम्ह, मिहेनत, परिश्रमया बलं डेपुटी गभर्नर थज्याःगु उच्चपदय् तकं थ्यंकेफु धकाः थःगु जीवनया बाखं ब्वयाः मेपिं युवातय्त हौसला व प्रोत्साहन ब्यूम्ह,थनया कर्मचारीतन्त्र, राजनैतिक बेइमानीयात उलेत लिमचिलीम्ह, द्वन्द्वात्मक भौतिकवादया सुलचं तयाः सत्य व तथ्य धयातःगुयात नं वाला स्वइम्ह ल्याय्म्हया रूपय्

ब्वयादीगु दु ।

बाज्यः वंकाः - जीवनया स्वंगूगु चरण गुकियात च्वमिं 'बाज्यः वंकाः' धकाः न्ह्यब्वयादिल थ्व वय्कःया राष्ट्र बैंकं निवृत्त जुइधुंकाःया जीवन खः । थ्वयां लिपा वय्कलं योजना आयोगया दुजः, गबलें नेपाल वायु सेवाया हाकिम गबलें थीथी वित्तीय संस्थाया परामर्श दाता जुयाः जीवन याउँक न्ह्याकागु व न्हापा लिपा स्वयाः भाषा साहित्य सेवाया ज्याय् थःत छ्यले अःपुगु खँ थुकी उल्लेख यानादीगु दु । थःगु ल्हातय् शीप, योग्यता दुम्ह मनुखं जागिर मदुसां हतोत्साही जुइम्वाः मेगु नं लँपु ज्वनेफु धयागु सन्देश बियादीगु दु । अथे हे थुगु वैशय् थ्यंकाः नयत्वने पुनेगुली जक मखु वय्कःया सोच विचारय् नं परिवर्तन वःगु क्यनादीगु दु । थःगु उमेर, ल्वय्या कारणं यःयःथाय् वनेगु, यःयःगु नय्मज्यूगु जक मखु, न्हापा थःगु खँः, सिद्धान्तप्रति गुलि अडिग जुइगु बानि खः उकियात नं विस्तारं त्वःता हयागु, जीवन संघर्ष जक मखु सम्झौता नं खः धकाः थुइकागु, अझ परिवारय् सुख शान्तिइ सम्झौताया झन आवश्यकगु खँ कनादीगु दु । थुगु इलय् वयाः विनिमार्णवादया अभियन्ता डानिदाया सतीक वनाः छुं नं वाद शाश्वत मखु धयागु थःत अनुभव जूगु खँयात 'पूर्ण छुं नं मखु ... पूर्णताया खँ त्वःताछ्वय् सापेक्षिक श्रेष्ठता निराकरण याय्त तकं अःपु मजू । सलंसःगू द्वलंद्वःगू सफू व मेमेगु ब्वनेज्वलं ब्वनेधुन अय् नं गुलिखय् विषयस छुं मस्यूनि ... ज्ञान विज्ञानया खँ बाःवयाच्वंगु दु न्ह्यपुइ तय्थाय् मदु ... अय्नं न्हाय्कनय् स्वय्बले खसुया प्वः हे खनी' धकाः गुगु वाद वा सिद्धान्त सत्य खः ?, जीवनय् सापेक्षिक श्रेष्ठता छु ख ? थ्व फुक्क वय्कलं तीफ्याय् मफुगु खसु प्वः थें जक जुयाच्वंगु ताय्कादीगु दु । थुकिं हे जुइ थौं थम्हं ७२दँया जीवन न्ह्याकेधुंकाः नं जीवन छु खः धकाः अझ ध्वाथुइके मफुनिगुलिं वय्कलं थ्व सफूया नां 'जीवनया खुसिइ' मतसें 'जीवन खसुइ'

तयादीगु जुइमाः । आत्मकथा च्वमियाके मदय्‌क मगाःगु छता गुण गुगु इमान्दारीता खः थुकियात पालन यासें वय्‌कलं स्पष्ट रूपं धयादी, 'आः वयाः जिं छुं वाद वा दर्शन वा सिद्धान्तयात शाश्वत सत्य स्वीकार मयाना उकिया वकालत नं मयाना बरु स्वच्छ मानव जीवनय्‌ तत्कालया आवश्यकताय्‌ थःत केन्द्रित याय्‌गु याना । बरु कर्तव्यया लक्ष्मण रेखायात थम्हं गबलें हाचां मगायागु, गाये नं मखु । फुसा परोपकार याये मफुसा थःगु स्वार्थय्‌ लोक अहित जुइगु ज्या याये मखु । थ्व हे जिगु मन्त्र खः जीवन न्ह्याकेगु यन्त्र खः' धकाः थुगु वैशय्‌ वयाः गुगुं वादविवाद, सिद्धान्तय्‌ तक्यनेगु पलिसा स्वच्छ मानव जीवनय्‌ तत्कालया आवश्यकताय्‌ थःत केन्द्रित याय्‌गु धयागु थःगु भावी जीवन योजना नं ब्वयादीगु दु ।

थ्व 'जीवनया खसुइ' सफुती च्वमि पुष्पराजजुं आत्मकथा लेखनय्‌ दय्‌माःगु गुण गथे - आत्मविवरण, आत्मविश्लेषण, आत्मालोचन, लेखकया वास्तविक जीवन परिचय, लेखकया जीवनय्‌ जूगु घटनाया विवरण, लेखकया समाजया परिचय आदि दुथ्याकाः, आत्मकथा लेखनय्‌ छ्यलीगु थीथी शैली मध्येय्‌ विवरणात्मक शैली छ्यलाः सरल भासं व्यवस्थित रूपं थम्हं अन्वेषण यानाः लुइकाम्ह पुष्पराजयात ब्वयादीगु दु । थुकथं छम्ह आत्मकथा च्वमिया मू तातुना थःम्हं खं थें ब्वमिपिनि न्ह्यःने थःत ब्वय्‌गु गुगु खः थ्व तातुना पूवंकेगुली च्वमि पुष्पराजजु सफल जुयादीगु दु । तर आत्मकथा नं सिंजनात्मक साहित्य अन्तर्गत लाःगु छगू जीवनपरक साहित्य खः, आत्मकथाकार केबल साधारण च्वमि जक मखु छम्ह स्रष्टा नं । अथे जूगुलिं छम्ह आत्मकथा च्वमिं आत्मजीवन ब्वय्‌गु क्रमय्‌ थःगु सिर्जनशीलता नं प्रतिविम्बित यायां यंकेमाःगु दु । आत्मकथाय्‌ नं सिर्जनात्मक सजगता सक्रियता मदय्‌क मगाः । पाय्‌छिगु थासय्‌ पाय्‌छिगु उपमा, विम्ब, प्रतिक, व्यंग, हास्य, तुलना, उखान टुक्का

आदि छ्यला: अभिव्यक्ति बीगु धयागु नं च्वमिया सिर्जनशीलता ब्वइगु छुं दसु खः । थौ हिन्दी भाषाया नांदंम्ह स्रष्टा हरिवंशराय बच्चनया 'क्या भूलूँ क्या याद करुँ', 'नीड का निर्माण फिर', 'बसेरे से दूर', 'दशद्वार से सोपानतक' आत्मकथा छाय् अमर जुल धयागु थुकिया दसु खः । उकिं थ्व खँय् च्वमि पुष्पराजजुं छुं भचा च्यूता: काय्मा:गु खनेदु ।

'जीवन खसुइ' सफूया च्वमि डा.पुष्पराज राजकर्णिकार थौं छम्ह व्यक्ति पुष्पराज जक मखु, नेपालभाषा साहित्य सिर्जनाया ख्यलय्, भाषा जाति आन्दोलनया ख्यलय्, समाज सेवाया ख्यलय्, अभ्र धर्म संस्कृति संरक्षण सम्वर्द्धनया ख्यलय् ल्व:ममनीगु नां जूगु दु, फुक्कस्यां म्हसीकेमा:म्ह व्यक्तित्व जूगु दु । थज्याम्ह व्यक्तियात म्हसीकेगु दकले आधिकारिक ज्वलं वय्कलं हे च्वयात:गु आत्मकथा थ्व 'जीवन खसुइ' सफू जूगु दु । अभ्र पुष्पराज म्हसीकेत जक मखु वय्क:या ईया सामाजिक, सांस्कृतिक, भाषिक, साहित्यिक, धार्मिक परिवेशयात म्हसीकेत नं थ्व सफू आपालं ज्याय् ख्यलय् जूगु दु । थुलि जक मखु पुष्पराजया संघर्षमय जीवनपाखे सफल जीवन न्ह्याकेत थौंया युवापिंत नं आपालं ह:पा: दइ धयागु आशा याय्फु । उकिं थज्या:गु सफू पिदंगु तसकं लसताया खँ खः । अन्तय् सफू पिदंगु लसताय् डा.पुष्पराजजुयात आपालं आपा: भिंतुना ! आशा दु, वय्क:या च्वसां थथे हे निरन्तरता कयां च्वनी नापं परिमार्जित नं जुजुं वनी, थ्व हे वय्क:यात भिंतुनानापं इनाप नं ।

●

कपूरधारा, यँ

ने.सं. ११४१ बछला थ्व ५

डा. पुष्पराज राजकर्णिकारया जीवन यात्राय् 'जीवन खसुइ'

- पूर्ण ताम्राकार

नेपालभाषा साहित्यख्यःया छम्ह बहुप्रतिभाशाली साहित्यकार डा. पुष्पराज राजकर्णिकारं स्कूलया विद्यार्थी जीवनकालंनिसें च्वसा न्ह्याकादीगु खः । वय्कःया दकले न्हापां च्यागू कक्षाय् अन्तर कक्षा साहित्य मुँज्याय् 'हःपाः' चिनाखँ सृजना याना नेपालभाषा ख्यलय् पिलूगु खः । राज्यया भाषिक दमनया विरोधय् २०२२ सालया आन्दोलनं दनावःम्ह संघर्षशील भाषासेवी वय्कलं उबलेंनिसें थौंतक्क नं नेपालभाषा आन्दोलनय् सक्रिय जुइगु नापं साहित्य थपू यायेत निरन्तर च्वसा न्ह्याकाः च्वनादीगु दु । वय्कःया दकले न्हापां पिदंगु चिनाखँ 'ससिवा' ने.सं. १०९४ दँय् पिदंगु 'छगू यात्रा' खःसा दकले न्हापां पिदंगु 'वर्तमानं भ्वेप्यूगु कचिघाः' (ने.सं. १०९९) चिनाखँ मुना खः । थ्व चिनाखँ मुनां डा.पुष्पराज राजकर्णिकार प्रगतिवादी कविकथं प्रतिस्थापित जुल । थ्वयां लिपा वय्कलं थीथी विधाया साहित्य सिर्जनाय् निरन्तर च्वसा न्ह्याकाः च्वनादीगु दु । साहित्य साधनाया क्रमय् थौं पुष्पराज राजकर्णिकारया खुगूगु सफू 'जीवन खसुइ' आत्मवृत्तान्त पिदंगु लसताया खँ खः ।

साहित्यया छगू विधा जीवनी/आत्मवृत्तान्त खः । निबन्धया विस्तृत अर्थकथं जीवनी व आत्मवृत्तान्तया रूपय् रचित च्वसु व कृति प्रबन्धकथं नालाच्वंगु दु । 'जीवनी' खँग्वः जीवनं उत्पत्ति जूगु खः । अंग्रेजी भाषाय् जीवनी वृत्तान्तयात बायोग्राफी (Biography) धाइ । थ्व अंग्रेजी खँग्वः ग्रीस भासं उत्पत्ति जूगु खः । ग्रीस भासं बायो (Bio) व ग्राफिया (graphia) निगू खँग्वलं बायोग्राफी निर्माण

जूगु खः । बायों जीवनयात व ग्राफीयां क्रमागत वर्णनया अर्थ बोध याइ । थुकिया अर्थ जीवनीया वर्णन जुइ । थ्व कथं व्यक्तिया जीवनय् जूगु जीवन हना भोगे यानागुया विवरणात्मक विवेचनायात हे जीवन वृत्तान्त धकाः धाइ । अले सुं नं व्यक्तिं थःगु जीवन हनाज्वःछिं भोगे यानागुया विषय थः थम्हं च्वइगु रचनाया कृति हे आत्मवृत्तान्त धाइ । थ्वयात आत्मकथा नं धायेगु याः । थुकिं जीवनय् जूगु घटना व क्रियाकलापया क्रमागत विवरणं जाःगु छगू कथंया जीवनया इतिहासया वर्णन हे आत्मवृत्तान्त धाये मायेकाः ब्यू ।

थनिं निसःदँ स्वयाः न्ह्यः हे अंग्रेजी भाषाय् अटोबायोग्राफी सफू पिदनेधुंकूगु खनेदु । थ्वया सच्छिदँ स्वयाः लिपातिनि नेपालभाषाय् महाकवि सिद्धिदास अमात्य (ने.सं. ९८७ - ने.सं. १०५०) या 'सिद्धिदास थःगु मिखाय् व शिव विलास बाखं' (ने.सं. १०८५) रचना जूगु स्वयाः करिव न्यागू दशक लिपातिनि पिदंगु हे दकले न्हापांगु आत्मवृत्तान्त सफू खः । थुकिं हे नेपालभाषाया आत्मवृत्तान्त प्रारम्भ जूगु खनेदु । नेपालभाषाय् आत्मवृत्तान्त वा आत्मकथा पिदंगु थनिं न्यागूत्या दशक लिपा नं पिदनाच्वंगु आत्मवृत्तान्त ल्हाः पतिंचाय् ल्याखायेत हे मगाःनि । थुकिया मू हुनि आत्मवृत्तान्त स्रष्टाया जीवनया यथार्थता, सत्यता व तथ्यताय् आधारित जूगुलिं याना रचना याये थाकुगुलिइ नं जुइफु । नेपालभाषाय् दकले लिपा नां दंम्ह आख्यानकार मथुरा साय्मिजुया च्वसां सृजित 'साय्मि, जि मथुरा' (ने.सं. ११४०) आत्मकथा पिदंगु खः । थ्वयां लिपा डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुया 'जीवन खसुइ' नेपालभाषाय् न्हय्गूगु आत्मवृत्तान्त सफू खः । थ्व कथं नेपालभाषा साहित्यय् दकले लिकुनाच्वंगु विधा हे आत्मवृत्तान्त वा आत्मकथा खः । खस नेपालीभाषाय् आत्मवृत्तान्तया प्रारम्भ वि.सं. २०१४ सालंनिसें तिनि जूगु खःसां थ्व विधाया सफू अप्वः प्रकाशनय् वयेधुंकूगुलिं यक्व च्वन्ह्यायेधुंकल । डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुया

'जीवन खसुइ' आत्मवृत्तान्तया प्रकाशनं थ्व ख्यःया लागा विस्तार यानाब्यूगु दु ।

डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुं 'जीवन खसुइ' भिंनिब्वय् ब्वथला प्रत्येक ब्वय् वय्कःया थःगु जीवनया बिस्कं बिस्कंगु विवरणात्मक वर्णन दु -

१. जिगु पारिवारिक जीवन - थुकी उल्लेख याना तःकथं राजकर्णिकारया इतिहास ३४३ दँ ताहाकःगु खनेदत । न्यादँ जक दुबले मां मदुम्ह पुष्पराज चिरिमा (चिर्मा) पाखें ब्वलंगु, थम्हं ययेकातःम्ह मय्जु कमलानाप नेवाः संस्कार कथं इहिपा जूगु, स्वम्ह म्ह्याय् व छम्ह काय्या बौ जूगु, काय् म्ह्याय्या इहिपा जूगु, व थः जन्म जूगु हौगः त्वालं कुमारीपाटीइ छेँ दना च्वंवनागु खँ छसिकथं बांलाक न्ह्यथनातःगु दु । डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुं थः मचाबलेंनिसें ज्याथया बैंसय् नं पारिवारिक जीवन गुकथं न्ह्यावनाच्वन धयागु खँ पत्याः याये मायेक थुकी कनातःगु दु । च्वमिया तिरिमय्जु कमलानाप छकः निकः जुइगु कचकच आः न्हापा स्वयाः यक्व हे म्हो जुइधुंकूगु खँ नं थुकी मंखना कनादीगु दु । वय्कःया थ्व खँ ब्वनेबलय् चीनया माओ त्से तुङया जहान चियाङ चिङनाप नयेगु नसाया बारे जुइगु कचकच व विवादयात लुमंका ब्यू । च्वमिया जीवनय् जूगु थज्याःगु अतिकं निग्ति खँ नं थुकी दुथ्याःगु कथं पारिवारिक जीवन ब्वनेबलय् च्वमिं थःथिति वा अतिकं स्याःन्याःम्ह पासायात थःगु दुविस्ताया फुक्क खँ छुं छकू हे मसुचुकुसे कनाच्वंगु थें अनुभूति जू ।

२. जिगु शिक्षा - थुकी न्ह्यथनातःकथं पुष्पराज राजकर्णिकारन्यादँ दुबलय् आखः स्यनेगु प्रारम्भ याना स्कूल भर्ना जूसां आर्थिक स्थिति बांमलाःगुलिं स्कूल वनेगु त्वःतेमाःगु, पसलय् च्वनेमाःगुलिं नं स्कूलय् नियमित कथं वनेमखंगु, ब्वनेत माक्व ई बिइमफुगु, स्कूलय् वनेगु इलय् छेँय् जा हे थुइ मखुनीगु, माक्व सफू

न्याये मफुगु, ट्युसन ब्वनेत ई नं मदु, ध्यबा नं मदुगु खँ ब्वनेबलय् च्वमिं आखः ब्वनेत मचांनिसें कठिन संघर्ष यायेमाःगु खँ उलाब्यू । अथेसां स्कूलय् रोल नं २ नं क्वय् गुबलें मलाःगु कथं पुष्पराज राजकर्णिकार मचांनिसें मेधावी जेहेन्दार विद्यार्थी खः धयागुया दसि ब्यू । आइ.कम. ब्वँब्वं राष्ट्र बैंकय् जागिर जुयालिं अफिस यायां हे एम.कम. पास जुइधुंकाः यलया राजकर्णिकार जक मखुसें ताम्राकार, शिल्पकार, सिकःमि, वाराही समाजय् हे न्हापांम्ह विद्यावारिधि शैक्षिक उपाधिं विभूषित जुइत डा.पुष्पराज राजकर्णिकार सफल जुल । थुकी स्कूलय् फि पुले मफया स्कूल वनेगु त्वःतेमाःगु खँ ब्वनेबलय् भारतया गुम्हम्ह उपराष्ट्रपति व भिम्हम्ह राष्ट्रपति के.आर. नारायण (सन् १९२१-२००५) नं स्कूलया फि पुले मफया क्लासया पिने च्वना शिक्षकं धाःगु व ब्वंकाच्वंगु खँ न्यना स्कूलया शिक्षा ब्वंगु खँ लुमंकाब्यू । थथे जिगु शिक्षा ब्वनेबलय् मनूतय्सं कठिन मेहेनत व परिश्रम याना वन धाःसा डा.पुष्पराज राजकर्णिकार थें छन्हु सफलताया शिखरय् थ्यनी धयागु बांलाःगु सकारात्मक सन्देश थुकिं बियाच्वंगु दु ।

३. जिगु लजगाः - थुकी राजकर्णिकारया पुर्ख्यौलि लजगाः मरिचरि दयेकेगु वा छुइगुं निसें, नेपाल राष्ट्र बैकय् डेपुटि गभर्नर पदय् तक्क थ्यंगु खँया उल्लेख दु । बैकं निवृत्त लिपा नं एशियन विकास बैंकया अल्पकालिन परामर्श, नेपाल वायुसेवा निगमया अध्यक्ष, नेपाल बैंक लि.या अध्यक्ष, योजना आयोगया दुजः, एन.सी.सी.एन. बैंकया प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, न्हूगु औद्योगिक नीति दयेका बियागु व स्कूल कलेजया प्राध्यापन नापं याना थीथी प्यंगू लजगाः यानागु खँ च्वमिं न्ह्यथनातःगु दु । थुकी शुरुइ यलया मल्ल जुजुं भारतया कनौजं मीठाइ दयेकीपिं सःतावःपिं ब्रम्हूत हौगः बहालय् च्वंगु व इपिं राजदरवारय् ज्या याइपिं जूगुलिं थुमित लिपा राजकर्णिकार

धायेगु यात धयागु खँ तथ्यगत मजूगुलिं पत्याः याये थाकू । अथेसां राजकर्णिकार मल्लकालय् उदय जुइधुंकूगुलिं यलया जुजुं मरिचरि दयेकीपिं भारतं सःतल धयागु खँ सत्यतानाप सतिइ । थुकी जागिरया क्रमय् देश विदेश वंबलय् च्वमियात जूगु थीथी घटना व गुबलें ल्वःममनीगु घटना थें ज्याःगु फुक्कया वर्णन दु । 'जिगु लजगाः' ब्वनेबलय् थुकिया वर्णनय् यथार्थता व वास्तविक घटनाया न्हाय्कं स्वयाच्वना थें अनुभूति जू ।

४. जिगु सामाजिक जीवन - यलया हौगः त्वाःया बाल पुस्तकालय चायेका सामाजिक सेवाय् पलाः न्ह्याकादीम्ह डा. पुष्पराज राजकर्णिकारजुं पुस्तकालय, स्कूल, क्याम्पस, क्लब, नेकू जात्रा, गुथि, हृदयरोग निवारण थें ज्याःगु तःगू सामाजिक संस्थाय् संलग्न जुयादीगु उल्लेख दु । थुकिं च्वमिया सामाजिक जीवनयाबारे उलाबिया नापं भिंद्यः पुजा गुथि, मतयाः, न्यकू जात्रा छु गथे व गुकथं न्ह्यानाच्वन धयागुया वर्णन थुकी जूगु दु । उबलय् गुंलाबलय् बहनी जुइगु भजन, चतुर्मास प्यलातक जुइगु भजन व नवः बाजा थाना क्यनेगु क्रमय् जूगु गुबलें ल्वःममनीगु घटना नं उल्लेख दु । थ्व ब्वना च्वमिया सामाजिक जीवनया नापं यलय् न्ह्यानाच्वंगु मू मू गुथिया बारे सीका कायेत ह्वःताः ब्यूगु दु ।

५. राजनैतिक जीवन - कम्युनिष्ट नेता तुल्सीलालया भाषण व सिद्धिलालया बिजुलि महसुल पुइके मबीगु क्रियाकलापं प्रभावित जुयाः पुष्पराज राजकर्णिकार विद्यार्थी जीवनय् वामपन्थी विद्यार्थी संगठनय् संलग्न जुजुं ने.क.पा. चौथो महाधिवेशन ने.क.पा. एमाले दुजः संघीय समाजवादी पार्टिया केन्द्रिय दुजः व जनता समाजवादी पार्टिया विज्ञ परिषद्या नायः जुयाः राजनैतिक जीवन न्ह्यानाच्वंगु खँ थुकी दु । नापं २०३६ व २०४६ सालय् न्हूगु संविधान दयेकेत जूगु ईया आन्दोलन, २०६२/६३ लिपा जातीय पहिचानय् कांग्रेस व

एमालें विश्वासघात याःगु, थुकिया विरोधय् संघर्ष याःपिं ख्वीम्हं मयाक मनूत तत्कालीन सरकारं स्याःगु, एमाले कुचा दला संघीय समाजवादी पार्टि गठन जूगु आदि घटनां देय्या २०३६ साल लिपाया राजनैतिक घटना बांलाक उलाब्यूगु दु ।

६. धर्मय् जि - थुकी च्वमिं धर्मया पक्ष व विपक्षय् मदुसां इहिपा लिपा पारिवारिक व तिरिमय्‌जुया इनापय् धार्मिक ज्याखँय् संलग्न जुइमाःगु व जुयाच्वंगु खनेदु । नापं उबलय् बौद्ध तुतः ब्वनीगु, चतुर्मासं बहनी रामायण व महाभारतया बाखं कनीगु प्रचलन, यलया दक्षिण गां नल्लु, भारदेउ, बुरुन्यलि, लेले, वा, थेचो, सुनाकोथि, थैब, वादेगां आदि थासं वइपिं मनूतय्‌सं ह्यंग्वाः, सिँ, जाकि, बजि, धौ, खुवा मिया कापः, का, मसला आदि न्याना यंकीगु उल्लेख जूकथं उबलय्‌या न्यायेगु मीगु बजारया स्थिति उलाब्यूगु दु, गुगु थौंकन्हय् न्हूगु खँ खः ।

७. साहित्य व जि - नेपालभाषा ख्यलय् च्वमिया गुकथं पलाः न्ह्यात, दकले न्हापां रचित व प्रकाशन जूगु चिनाखँ, साहित्यया थीथी विधाय् साहित्य साधना यानाच्वंगुया नापं वय्‌कःया पिदनेधुंकूगु न्यागू कृतिया बारे थीथी समीक्षकपिनिगु न्ह्यथना बिचाः थुकी न्ह्यथनातःगु दु । नापं च्वमिया थीथी साहित्यिक संस्थाय् आवद्ध जुयाः दकले लिपा नेपालभाषा एकेडेमिया प्राज्ञ परिषद्‌या ख्यलय् बहुआयामिक, बहुप्रतिभाशाली व प्रगतिवादी साहित्यिक व्यक्तित्वय् नां दंम्ह डा.पुष्पराज राजकर्णिकारया साहित्य सम्बन्धी धारणा नं व्यक्त जुयाच्वंगु दु । उकी मध्येय् छुं छुं थथे खः -

- राजनीतिइ जिगु नुगः मार्क्सवादपाखे क्वसाः ।
- जिं नं आत्मसन्तुष्टि कायेत च्वइम्ह मखु, मनय् लुयावःगु भावयात प्वंकीम्ह जक मखु, उकियात समाजयात माःकथं न्ह्यब्वइम्ह खः ।

- जिगु च्वसां समाजयात मनीगु सिर्जना जूगु मदु, जुइ नं मखु ।

- जिं साहित्य जनपक्षीय जुइमाः धयागु बिचाः तयाः वया च्वनागु खः ।

'साहित्य व जि'स डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुया साहित्यिक क्रियाकलाप व योगदाननापं साहित्यख्यःया थीथी संस्थां न्ह्याकूगु थीथी साहित्यिक ज्याभ्वः छु गथे धयागु खँ थुकी उलाब्यूगु दु । गुकिं भाषा साहित्यख्यःया गतिविधि, स्थितियात कुलाब्यूगु दु ।

८. भाषिक आन्दोलनय् जि - ने.सं. १०८५ दँया आन्दोलन व वयां लिपा जूगु भाषिक आन्दोलनय् सक्रिय जुया न्ह्यचिलाच्वंगु उल्लेख दु । थ्वया अन्तय् च्वमिं 'जि छम्ह भाषा आन्दोलनया संघर्षशील ज्यामि व अभियन्ता नं खः' धकाः व्यक्त यानातःगु दु । थुकी ने.सं. १०८५ दंनिसें थौंतक न्ह्यानाच्वंगु थीथी आन्दोलन, उकिया स्वरूप व विडम्वनाया खँ न्ह्यथनाः भ्रीगु आन्दोलनया इतिहासयात छुं कथं कुलेगु ज्या जूगु दु ।

९. नेवाः आन्दोलनय् जि - नेपालभाषाया १०८५ दँया भाषिक आन्दोलनंनिसें थौंतक्कया आन्दोलन व उकी विशेष याना नेपाल संवत्‌यात राष्ट्रिय मान्यता बीकेगु आन्दोलनया नापं दकले लिपाया नेवाः स्वायत्त राज्य, नेवाः प्रदेशया पहिचानया मू आन्दोलनय् सक्रिय जुयाः अभ्र नेतृत्व तहलय् च्वना न्ह्याःवनाच्वनागु न्ह्यथनातःगु दु । अथे खःसां नेपाल संवत्‌या सांस्कृतिक जुलुस, नेवाः देय् दबूया ज्याभ्वलय् वःगु हिलासु एमाले व कांग्रेसय् कट्टर नश्लवादीया हुनिं संविधान सभाय् ६०१ म्ह दुजः मध्येय् ४१७ म्ह पहिचानया पक्षय् दुसां थ्वया अःखःगु संविधान वःगु, नेवाः आन्दोलनय् दक्व नेवाः छप्पँ छधी जुयाः न्ह्याःवनेमफुगुया मूल कारण उल्लेख जूगुलिं याना नेवाः आन्दोलनया ऐतिहासिकता व यथार्थ स्थिति नं थुकी उलाब्यूगु दु,

गुगु नेवाः आन्दोलनया निंतिं बिचाः यायेमाःगु खँ जूगु दु ।

१०. सिरपाः, पदक, पदवी व हना - स्कूलया विद्यार्थी जीवनय् सिरपाः कयागुंनिसें विद्यावारिधिया 'नेपाल विद्या भूषण' पदकं विभूषित जूगु व नेपालभाषा साहित्यख्यःया थीथी सिरपाःया निर्णयकर्ता जुयागु क्रमय् घटनाया अनुभव प्वंकाः नेपालभाषाया सिरपाःया छुं कथं परिचय थुकी ब्यूगु दु ।

११. देश विदेश चाःहुला - डा.पुष्पराज राजकर्णिकारं जागिर जुयेधुंकाः देय् दुने न्ययनिगू जिल्लाय् व विश्वया प्यंगू महादेशया नीप्यंगू देशय् यात्रा जूबलय् ल्वःमंके मफुगु न्ह्यथनातःगु छुं छुं न्ह्यइपुगु घटना मध्येय् टोकियोया आकिहावारा बजारय् आलु थें द्वचिनाः क्यालकुलेटर मिया तइगु व फ्रान्सया हाट बजारय् थीथी कथंया हवाइ जहाज मीत ब्वया तइगु घटना उगु देशय् मथ्यंपिं मनूतय्त न्हूगु खँ खः ।

१२. समग्रय् जि - च्वमिं थःगु जीवनया मचाबलय्, ल्यायम्हबलय्, बाज्यः वंकाः व ज्याथ जुइका ब्वथला थःगु म्हसीका बियातःगु दु । मचाबलय् वय्कलं 'जि छम्ह ज्ञानी, जेहेन्दार तर छालय् मग्यःम्ह मचा खः' धकाः च्वयादिल । ल्यायम्हबलय् 'जि जागिर नयेधुंकाः नं आर्थिक अवस्था उलि सुथां मलाः । जिमिगु पसः ह्वगं त्वाःचाय् न्ह्याक्व लाय् तःसां ज्वया वनीगु, जिगु तलबं नं पर्काः च्वनेमाःगु व चिरिमांया लत्या यायेत ध्यबा मदया पिने काजय् वनेत पेश्की वःगु ध्यबा मध्येय् बचय् जुइगु ध्यबा लत्या यायेत धकाः बाःया ल्हातय् तयाबिया' धयागु वाक्यं जिगु नुगः साल । थ्व ब्वनाबलय् भारतय् १३ न्हु जक प्रधानमन्त्री जूम्ह गुजारीलाल नंदां (२७ मे १९६४-९ जून १९६४) इलय् क्वथाया बाः पुले मफया छेँथुवालं वयात पितिना छ्वःगु खँ लुमंकाः बिल । अथेसां 'जिगु ल्यायम्हया जीवन संघर्षशील, कर्तव्यनिष्ट तर दृढ आत्मविश्वासयुक्त

जीवन धायेमाः' धकाः वय्कलं थःगु आत्म मूल्यांकन यानादिल। बाज्यः वंकाः जीवन झन व्यस्त जुया न्ह्यइपुसे च्वंगु व ज्याथ जुइकाः थःगु स्वभाव व आचरणय् ह्यूपाः वःगु आः वया छुं नं वाद व दर्शन वा सिद्धान्तयात शाश्वत सत्य स्वीकार मयानागु खँ व्यक्त यानातःगु दु। 'समग्रय जि' ब्वनेबलय् च्वमिया संक्षिप्त जीवनीया नापं आचरण, व्यवहार व वैयक्तिक धारणा नं दुगुलिं छगूकथं संक्षिप्त आत्मवृत्तान्त थें खनेदु।

डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुं सृजित 'जीवन खसुइ' पिदना झीसं ब्वनेखंगु दु। थुकिया मू हुनि धयागु हे वय्कःया भाषिक अनुराग व सचेतता खः। स्कूलया विद्यार्थी जीवनंनिसें साहित्य साधना याना वयाच्वंगु, वय्कः १७दँ दुबलय् २२ सालया भाषा आन्दोलनय् संलग्न जूगु, नेपालभाषा मंकाः खलः यलया थीथी पदय् च्वना ज्या यानादीगु, देशय् बहुदल वयेधुंकाः नं राज्यसत्तां याःगु भाषिक दमनया विरोधय् २०५६ सालया नेपालभाषा संघर्ष समितिया दांभरिं, गुथि विधयेक आन्दोलनया सल्लाहकार जुयाः आन्दोलनय् न्ह्यचिला च्वनादीगु खः। नापं नेपालभाषा, जातिया अधिकारया आन्दोलनय् न्यागू दशक न्ह्यवंनिसें वय्कः सक्रिय जुयाः संघर्षय् ब्वति कयाच्वंगु 'जीवन खसुइ' बांलाक उलातःगु दु। नेपालभाषाय् जातिगत समानताया आन्दोलनय् वय्कः छम्ह अभियन्ता, छम्ह नेवाः न्ह्यलुवाः खः। थ्व खँ वय्कःया क्वय्या धापुतिं अझ स्पष्ट याः -

- जातीय पहिचानया न्ह्यःने जिगु लागि गभर्नर ला छु व स्वयाः तःधंगु पद नं छुं मखु।
- भाषा जातिया निगः दुंगाय् पलाः न्ह्याके मफइगु जुसेंलि जिं एमालेया दुंगा त्वःता छ्वया।
- जि छम्ह भाषा आन्दोलनया संघर्षशील ज्यामि व अभियन्ता

नं खः । थ्व जिम्मेवारी अभ्न नं पूमवंनी, गुबलय्तक माली उबलय्तक क्वबिया हे च्वने ।

वय्कःया थ्व लिपांगु धापु भ्कीगु भाषागत समानताया आन्दोलनय् सदां संघर्षशील जुया जिम्मेवारीया कु क्वबिया च्वनेगु प्रतिवद्धता व्यक्ति यानादीगु खः ।

'जीवन खसुइ' ब्वना वनेबलय् डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुया छगू आयाम राजनैतिक जीवननाप स्वानाच्वंगु खंकेफइ । स्कूलया विद्यार्थी जीवनय् वामपन्थी राजनीतिइ नुगः क्वसाःम्ह वय्कः शुरुइ ने.क.पा. चौथो महाधिवेशनय् सतिना देवेन्द्रलाल काँइलाबाया नेतृत्वय् गोप्य रूपं ज्या यानागु खँ न्ह्यथनादीगु दु । वय्कः डेपुटि गभर्नरय् नियुक्ति जूगु मध्येय् छगू थ्व राजनैतिक पृष्ठभूमि नं खः । वय्कः थुबलेंनिसें छुं दलय् मदुसां राजनैतिक क्रियाकलापय् संलग्न जुजुं २०५६ सालय लिपा पार्टिइ संगठित जुया च्वनादीगु दु । थ्व हे हुनिं वय्कः थीथी संस्थाया नेतृत्व तहलय् च्वनादीगु व नेवाः आन्दोलनयात न्ह्यःने यंकेगुली योगदान बियाच्वना धकाः वय्कलं 'जीवन खसुइ' च्वयादीगु दु । वय्कःया बिचाः कथं भ्कीसं राजनीति याये हे माः । राजनीति मयाना हे थौं नेवाःत सिंहदरवारं भ्कनभ्कन पिने लानावन । थ्व हे बिचालं नेवाः राज्य प्राप्ति यायेत जातीय पहिचानया आन्दोलनय् वय्कः सक्रिय जुयाः न्ह्यज्याना च्वनादीगु खँ 'जीवन खसुइ' स्पष्ट खनेदु ।

नेपालभाषाय् जीवनी साहित्य लिकुना च्वंसां विश्वप्रसिद्ध राजनेता, दार्शनिक, वैज्ञानिक, साहित्यकारपिनिगु आत्मकथा जीवनी सफू यक्वं पिदनाच्वंगु दु । साहित्यया थीथी विधा मध्येय् प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष कथं थौं मनूत जीवन साहित्यं आकर्षित जुया प्रभावित जुया वनाच्वंगु दु । विश्व प्रसिद्ध प्लेटो, अरिष्टोटल, चार्ल्स रवर्ट डार्विन, अल्वर्ट आइन्सटाइन, विलियम स्टेफन हकिङ, कार्ल मार्क्स,

माओ त्से तुङ, महात्मा गान्धी, नेल्सन मण्डेला, लेभतल्स्तोइ, म्याक्सिम गोर्की, लू स्यून थें ज्याःपिं महान् व्यक्तिपिनिगु जीवनी सफू पिदनाच्वंगु दु । थज्याःगु सफू ब्वना मनूतय्त जीवन न्ह्याकेत प्रेरणा बियाच्वंगु दु । थज्याःगु सफू ब्वनाः मनूतय्सं थःगु जीवन क्रियाशील याना सफलताया च्वकाय् थ्यंकेफुपिं नं मदुगु मखु । डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुया 'जीवन खसुइ' नं सामान्य मनूतय्त प्रेरणाया स्रोत जुइगु खँय् शंका मदु । 'जीवन खसुइ' उल्लेख जूगुकथं निम्न मध्यम वर्गया परिवारय् जन्म जूम्ह, जागिर जुइधुंकाः तक नं छैंया आर्थिक स्थिति सिसिककः जुइक नं नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् जक मखुसें पी.एच.डी. थें जाःगु उच्च शैक्षिक उपाधिं विभूषित जुइत व डेपुटि गभर्नर थें ज्याःगु उच्च पदस्थ पदय् नियुक्ति जूगु, सामाजिक क्षेत्र, नेवाः आन्दोलन व राजनीति क्षेत्रय् नं अग्रिम पंक्तिइ थ्यनाच्वंगु डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुया जीवनं सफलताया शिखरय् पलाः न्ह्याकाच्वंगुया दसि खः ।

'जीवन खसुइ' ब्वनेबलय् च्वमिया जीवनया वर्णन व प्रस्तुत घटना यथार्थता व स्वाभाविकतां पिने मलाः, अयथार्थ व अवास्तविकताया किचः गनं हे खनेमदु । च्वमिया जीवन वृत्तान्त दुने पारिवारिक जीवन, आर्थिक स्थिति, भाषा आन्दोलन, साहित्यिक यात्रा, साहित्यिक धारणा, थीथी राजनैतिक पार्टिइ सक्रियताया नापं थीथी सामाजिक व साहित्यिक संस्थाय् क्रियाशील जुयाच्वनागु उल्लेख दु । थ्व कथं डा.पुष्पराज राजकर्णिकार बहुआयामिक, बहुप्रतिभाशाली, प्रगतिवादी साहित्यिक व्यक्तित्व खः । थुकी व्यक्त बिचाः व घटनाया वर्णन मूलतः वैयक्तिक जुयाः नं नेपालभाषा साहित्य ख्यःया छम्ह सक्रिय स्रष्टा नेवाः न्ह्यलुवाः व नेवाः अभियन्ता डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुया संघर्षमय वास्तविक जीवनया यचुगु छपाः न्हाय्कं स्वये थें जूगु दु । गुगु न्हाय्कं स्वयेवं वय्कः मचाबलेंनिसें

थौंतकया वय्कःया जीवन चर्यायात बांलाक सीकेफइ। वय्कःया बिचाः, भावना व थीथी क्रियाकलाप बांलाक खनी। 'जीवन खसुइ' या भाषागत शैली साहित्यिक मिखां उलि लुदने थाय् मदु। अय्सां उमेरं ज्याथ जीवन हनाच्वंम्ह डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुं जीवनय् खायुगु, चाकुगु अनुभूति, अतितया लुमन्ति व जीवनय् जूगु घटनाया बारे स्पष्ट, त्याजिक सिलसिलावद्ध जुइक अभिव्यक्त यायेत ताःलाःगु दु। थथे हे वय्कःया च्वसा सदां न्ह्यानाच्वनी, कन्हय् नं वय्कःया च्वसां सृजित थज्याःगु ग्यसु ग्यंगु कृति ब्वने खनेमा। डा.पुष्पराज राजकर्णिकारजुपाखें थ्व हे आशा याये।

●

ने.सं. ११४१ बछलागा १३

सफूया बारे जिगु छत्वाःचा नुगःखँ

- डा.पुष्प राज राजकर्णिकार

'जीवन खसुइ' सफू छिगु ल्हातिइ दु । थ्व सफू जिं च्वयागु खः । तर जिगु इच्छां च्वयागु मखु । नेपालभाषाया नांदंम्ह कवि पासा भगतदासजुं च्वकूगु खः । अभ्फ धाये कर याना हे च्वकूगु खः । जिं ला धयागु खः, 'जि छम्ह सामान्य मनू खः, जिगु बारे छु च्वये ? च्वयां सुयात छु ख्यले दइ ?' तर वय्कः मानय् मजू । 'छंगु जीवनया अनुभव मेपिंत ज्या लगय् जुइफु, उकें च्वयेमाः' धया च्वनादी । अले लकडाउनया फुर्सदया ईयात छ्यले थें का सा का धका च्वयाबिया । उकें थ्व सफू पिदंगुया न्हापांगु जस वय्कःयात हे वनी । नापं वय्कलं सफूयात थःगु मन्तुना नं बियादिल । वय्कःयात आपालं आपाः सुभाय् ।

सफू च्वयेधुंकाः नं पिकाये ला मकाये ला नुगः स्वयाच्वन । आत्मप्रचार यात धाइ धकाः ग्यानाच्वन । पासापिं प्राध्यापक प्रेमशान्ति तुलाधर, पूर्ण ताम्राकार व बिमल ताम्राकारपिंत पाण्डुलिपि क्यना, पिकाये ज्यू/ मज्यू साहुति याना । वय्कःपिसं सफू पिकायेमाःगु सल्लाह बियादिल । नापं नांदंपिं समालोचकपिं प्राध्यापक प्रेमशान्ति तुलाधर व पूर्ण ताम्राकारजुं सफूयात दुवालाः ग्यसु ग्यंक समीक्षा नं यानादिल । अथेहे नांदंम्ह साहित्यकार कुतः पिकाकया बिमल ताम्राकाजुं प्रुफ स्वयेगुं निसें सफू पिकायेत माःगु फुक्क व्यवस्था यायेगु लिसे थःगु मन्तुना नं च्वया बियादिल । वयकःपिं स्वम्हं प्रति जि कृतज्ञ जुयाच्वना । सफू पिकया बिउगुली कुतः पिकाकयात नं सुभाय् देछायाच्वना । कुतः पिकाकया लुखां च्वमि जुयाः पिहां वयेखंगु जिगु निम्ति लसताया खँ खः ।

सफूया द्यबः डिजाइन यानादीम्ह जिचाभाजु उज्ज्वल राजकर्णिकार व पाण्डुलिपि टाइप यानादीम्ह सुजिन महर्जनयात नं आपालं आपाः सुभाय् ।

थ्व सफुतिइ जिगु व्यक्तिगत खँ दइगु हे जुल, दुगु हे जुल । तर थुलि जक मखु, इलं ईया आर्थिक, राजनीतिक, सामाजिक चित्रण नं दु । थी थी आर्थिक, राजनीतिक, सामाजिक व भाषा जाती सम्बन्धि मुद्दा व उकें जिगु थःगु बिचाः व अवधारणा नं दु । गुगु ब्वमिपिंत किञ्चित रोचक व विचारोत्तेजक जुल धाःसा जिं थः सफल जूगु भाःपी । सुभाय् !

कुमारीपाटी, यल
ने.सं. ११४१ तछला

धलःपौ

१. जिगु पारिवारिक जीवन	१
२. जिगु शिक्षा	१३
३. जिगु लजगाः	२३
४. जिगु सामाजिक जीवन	४७
५. जिगु राजनैतिक जीवन	५९
६. धर्मय् जि	७१
७. साहित्य व जि	७७
८. भाषिक आन्दोलनय् जि	९५
९. नेवाः आन्दोलय् जि	१०२
१०. सिरपाः, पदक, पदवी व हना	११९
११. देश विदेश चाःहुला	१२७
१२. समग्रय् जि	१३६

जीवनया खसुइ

१. जिगु पारिवारिक जीवन

नेपाल सम्वत् १०६८ ञंया पुन्हीया बहनी आकाशय् तिमिला जहां थिनाच्वनी। यल, हौगः बाहाया ध्याक्वय् च्वंगु छखा छेँया पुलुपुलु मत च्यानाच्वंगु छकू क्वथाय् चिहां चिहां ख्वःसः न्यंका छम्ह मचा थ्व धरती अवतरण जुइ, गुम्हेसित लिपा पुरोहित काजीरत्न बज्राचार्यं पुष्पराज नां छुनाबिइ। उखुन्हंनिसें जि पुष्पराज जुल। थौं तक जुयाच्वना। जिन्दगी दत्तले जुयाच्वनी। तर काजीरत्न गुरुजुं मेगु नां छुना बिउगु जूसा जि पुष्पराज जुइम्ह हे मखु, मेम्ह हे जुइम्ह। उकें धात्थें जि सु ? जिं जितः हे म्हसीके मफुनि। अभ्र जिं मथुनिगु खःला छु धाःसा थ्व हे धयागु मदुगु सुनां छु तल वहे जुइगु नांया मोह मृत्यु पर्यन्त तक तयेमाःगु छाय् ? मनूतय्सं धायेगु याइ, 'सीबलय् ज्वना वनेगु छु दु ? नां छगू तया वनेगु का।' थः हे मदये धुंकाः कथित थःगु नां अमर जूसां छु, मजूसा छु ?

न्ह्यागुसां थुलि पक्का खःकि ख्वप, तिबुक्छें, चासुख्यःया लक्ष्मीदास ताम्राकारया म्ह्याय् लक्ष्मीमाया ताम्राकारया गर्भं जिगु जन्म जूगु खः। लक्ष्मीमाया ताम्राकारया इहिपा यल, हौगःया रामदास राजकर्णिकारया काय् चिनिया राजकर्णिकार नापं जुइ। अले लक्ष्मीमाया राजकर्णिकार व चिनिया राजकर्णिकारया न्हापांम्ह काय् जुया जिगु जन्म जुइ। राजकर्णिकारया कूलय् जन्म जूम्ह जुयाः जिगु थर राजकर्णिकार जुल। राजकर्णिकार धयापिं भारत कनौजं वःपिं ब्रम्हूतय् सन्तान धाइ। अथेसां मरि छुइगु ज्या याइपिं जुयाः ज्याकथं राजकर्णिकार जुल। अथे धायेबलय् जिगु हि ब्रम्हूया जुल, ज्या राजकर्णिकारया जुल। अथेसां आः सुनानं जितः राजोपाध्याय् अर्थात् ब्रम्हू जुइ न्ह्यां ला धकाः न्यंसा शायद जिं ज्यू धाये फइमखु।

थःथःगु जात सकसितं यइगु जुयाच्वन । जितः नं जिगु राजकर्णिकारया गौरव दु । आःतक लुयावःगु दसिकथं राजकर्णिकारया ३४३ दँया इतिहास दु । नेपाल सम्वत् ७९७ दँया ताडपत्र 'राजकर्णिकार' खँग्वः छ्यलातःगु आःतक लुयावःगु दकले पुलांगु दसि खः । थुके हौगः बाहाया राजकर्णिकार माधब भारो व काय्म्ह रामेश्वर भारोनं बुँ मिउगु खँ न्ह्यथनातःगु दु । हौगः बाहा राजकर्णिकारतय्गु आदि थाय् खः । इमिगु आगंछेँ आः नं अन हे दु ।

न्याम्ह म्ह्याय् बुइधुंकाः खुम्हम्ह सन्तानकथं जन्म जूम्ह जि । काय् बुइकेत तीर्थ तीर्थय् वना धलं दना बल्ल दुम्ह काय् धाइ जितः । थथे जि न्याम्ह ततापिं दुसां प्यम्ह जक म्हस्यू । छम्ह जि बुइ न्ह्यः हे मदये धुंकल । जिं सिइकं जि स्वयाः च्वसं च्वंम्ह छम्ह तता नं मचाबलय् हे मंत । जियां क्वय् जिमि केहेँ छम्ह नं दु । थथे न्हय्म्ह मचातय्त जन्म बियाः जिमि मां पीदँ हे मदुवं मन्त । जिमि मां ल्वचं हे मदुगु खः, गंल्वचं मदुगु । तर जितः जिमि मां अकालं मदुगु थें जुयाच्वनी । शाह-राणाया खिउँगु शासन कालय् देय्यात विश्वपाखे अलग तयाः जनताया शिक्षा व स्वास्थ सेवाया पहुँच कुण्ठित यानातःगुया लिच्वः कथं मत्ययेवं मदुगुथें च्वनाच्वनी । उगु ई छखे स्वास्थ सेवा मदु मेखे मिसात यक्व शारीरिक परिश्रम यायेगु व यक्व मचा बुइकेगु गंल्वय्या जोखिम उन्मुख जीवन हना च्वनेमाःगु अवस्था खः ।

मां मदुबलय् जि न्यादँ तिनि दत । मां सीसां ख्वये मसःम्ह मचा । सिथं यंकूबलय् सीम्ह मांया लिउलिउ जितः भाइलाल दाइनं लुकुंछिना यंकल । जिगु मिखा मप्याः । छुं कथंया समवेदना हे मवः । मां मदया छु जुइगु खः, मां दुगु जीवन व मदुगु जीवनय् छु पाइगु खः ? छुं स्यूगु नं ला मखु ।

मां मदया आपाः मदुवं बाः नं मेम्ह मिसा नापं इहिपा यानादिल ।

व मेम्ह मिसा मेपिं मखु जिमि मांया हे केहैं लक्ष्मीशोभा ताम्राकार। जिमि मांया चिरिमांया म्ह्याय्। कलाः मन्त कि ससःकेहैं नापं इहिपा यायेगु उब्लेया आम प्रचलन जुयाच्वन। न्ह्यागुसां जिमिसं अबुया बिहा खन।

खँल्हाबल्हाय् छ्यलीगु धापूकथं 'अबुया बिहा खनेगु' यात तसकं थाकुगु अवस्था भोगे यायेगु अर्थय् नं काः। तर जितः अज्योगु छुं अनुभव मजू। झीगु साहित्यय् नं चिरिमांयात खलपात्रीया रूपय् ब्वयातःगु यक्व दु। तर जिमि चिरिमां, गुम्हेसित जिमिसं 'चिमां' धायेगु, व गुगु नं रामायणया कैकेयी मखु, न व शिशिर वसन्तया चिरिमां थें हे खः। व ला छम्ह सोझाम्ह साधारण मिसा। जि जिमि चिमांनापं गुब्लें छुं खँय् मनमुताव मजू। बरु जिमि बाः व चिमां हे बरोबर कचकच यानाच्वनी।

परिवार नियोजनया चलन मदुगु उगु ई। न्हापा हे न्हय्म्ह सन्तान दयेधुंकूम्ह जिमि बाःया जिमि चिमां पाखें नं प्यम्ह काय् दत। तर निम्ह याकनं हे मंत। उब्ले बाल मृत्युदर हे उच्च। थथे जिमि बाःया झिंछम्ह सन्तान मध्ये न्हय्म्ह जक वय्कःया जीवन पर्यन्त म्वानाच्वन।

तःधीम्ह तता चिनिया मायाया इहिपा मां दनिबलय् हे जुइधुंकूगु जुल। चिरिमां हयाः गुलिचां मदुवं माइलीम्ह तता चिनिकेशरी व काइलीम्ह तता मिश्रीमायाया नं छकलं इहिपा जुल।

तःधीम्ह तता येँय् मरुइ थ्यंक। जि मचाबलय् येँ धयागु नं तापाः। यातायात दुगु मखु। घौछि निघौ न्यासि वनेमाः। लँ सुनसान, ग्यानापुसे च्वं। सुथय् च्याताः गुताः पाखे यलं येँय् अड्डाय् वनीपिं कर्मचारीत, ज्या वनीपिं ज्यामित, दकःमित भतिचा जू दइ। सनिलय् येँ यलय् लिहां वइपिं कर्मचारी, ज्यामित, दकःमित भतिचा जू दइ। न्हिच्छि सुनसान हे जुयाच्वनी। अथेजुया तःधीम्ह तता छकः निकः

जक यलय् थःछेँय् थ्यनी । मेपिं निम्ह ततापिं यलय् हे जुयाः बरोबर बिचाः याःवयाच्वनी । थथे ततापिं, चिरिमां व बाःनं जितः ब्वलंकूगु जुल । अभ्र अप्वः जिम्मेदारी जा बाःनं क्वबिउगु जुल । मांया यक्व जिम्मेदारी नं बाःनं हे पूवंकादिल ।

मचाबलय् जि भचां फोहरी । व्यक्तिगत सरसफाइ मगाः । सिफा । बाःनं ह्यनेबलय् छपा ल्हातं मतचिंकया मतच्या ज्वनाः छ्यनय् सि स्वयाबिइ । जांचबलय् हँय् ख्यँय् छुया नकी ।

ल्याय्म्ह जुया वसेलिं मिसातय् पाखे मिखा वनीगु हे जूल । जाउलाख्यलय् जिमि तताया छेँ नापं च्वंम्ह, ततापिनि थः नं लाःम्ह, ततायाथाय् वनेबलय् नाप नं लाइम्ह इन्द्रकमल धयाम्ह कमला राजकर्णिकार पाखे जिगु मन वन । बांलाःम्ह, ब्वनातःम्ह जात नं मिले जूम्ह, मेगू छु मानि । जिं यःपौ च्वया । आः थें इमेल, फेसबूक, मेसेञ्जर पाखे स्वापू तयेगु सुविधा दुगु मखु । मोबाइल हे दुगु मखुनि । टेलिफोन दुसां सर्वसुलभ मखु । उकें स्वापू तयेगु धयागु हे पौ च्वया । न्हापां पौ च्वयेत भतिचा ग्यानाच्वंगु खः । लिपा आँट याना, च्वया । लिसः नं सकारात्मक हे वल । यःत्यःया लँ चाल ।

पौ च्वयेगु जुयावं च्वन । नाप लायेगु नं जुयावल । च्वःबाः पाखे चाहिउ वनेगु नं जुल । सिनेमा स्वःवनेगु नं जुल । धायेके छ्वयेगु खँ जुल । कमलाया छेँय् स्वापू दुम्ह छम्हेसित खँ ल्हाके छ्वया । उबले जिं एम.कम. पास यायेधुन । नेपाल राष्ट्र बैंकय् अधिकृतया जागिर दु । रूपय् नं जि बां हे लाः । जात नं मिले जू । मजिउ धाइ धकाः जिं मती हे मतया । तर कमलाया छेँजःपिसं खँ हे मफः । वयात ला मेथाय् हे बीगु खँ क्वःजिना च्वनेधुंकूगु जुयाच्वन । मजूला फसाद !

कमलायात बी धकाः क्वःछिनातःगु छेँया हामा जिमि छम्ह तसकं मिले जूम्ह पासाया थः लाःम्ह जुयाच्वन । जिं व पासाया पाखें

जिमि यःत्यः जुयाच्वंगु खँ वय्कःया न्हाय्पनय् थ्यंके बिया । वय्कः ला तसकं भद्र व उदार मन दुम्ह जुयाच्वन । यःत्यः जुयाच्वंपिंत फाये मज्यू, अय्सा जिं खँ लित काये धकाः वय्कलं क्वःजिइधुंकूगु खँयात त्वःतादिल ।

आः ला जिल नि धकाः, जिं हानं मेम्ह मनू छ्वया खँ ल्हाके छ्वया । अय्नं 'ज्यू' धयागु लिसः मवः । चुकू ताः वंम्ह दु खनि । 'छेँ भ्वाथःगु, आर्थिक अवस्था तसकं कमजोर, कल्चा सिं मानाचा जाकिपिंत बियां छु याये ? मचां दुख सी' जक धयां मगाना जि अफिसय् मेम्ह मिसा दु तकं धाःगु जुयाच्वन । आर्थिक अवस्था ला कमजोर खः, तर थुकेया विषय कमला नापं खँ ब्याः । अफिसय् मेम्ह मिसा दु धयागु ला फय्गं खँ जुल । कमलां उके विश्वास नं मयाः ।

खँ अथे हे जुयाच्वन । खँ ल्हाके छ्वयाम्ह मनू नं वनेगु मत्वःतू, वना हे च्वन । तर खँ क्वःमज्यू । थ्व हे दथुइ जिमिथाय् त्वालं बस रिजर्भ याना मनकामना वनेगु न्यायेकल । जि नं वना । मनया कामना पूवंकाः बीम्ह द्यःयाके छु फ्वनेगु ? मनया कामना हे फ्वना । कमलानापं इहिपा जुइमा धकाः हे फ्वना । आश्चर्य ! मनकामनां लिहां वःसांनिसे खँ मिले जुयावल । सकारात्मक संकेत खने दयावल ।

लिपा नेवाः गुथिया नायः नं जुयादीम्ह यँ, लगंया भाजु शंकरमान तुलाधर कमलाया चिरिब्वा जुयाच्वन । वय्कलं नापलायेगु सुचं छ्वया हयादिल । धाये, जिगु अन्तर्वार्ता जुइगु जुल । धाःखुन्हु पाय्छि इलय् जनकलाल छम्ह पासा ज्वनाः जि वय्कःया पुलांभंसालय् च्वंगु कारखानाय् थ्यंकः वना । कमलाया मां अन थ्यंकाः च्वनेधुंकल । वय्कलं छुं खँ ल्हाना मदी, भ्वाय् भ्वाय् जक स्वयादिल । शंकरमानजुं हे खँ छुनादिल । थःगु नं म्हसीका बियादिल । वय्कः कम्युनिष्ट पार्टिया मजदूर फाँटय् नेतृत्वदायी ज्या यायेधुंकूम्ह जुयाच्वन । वय्कलं यलया कम्युनिष्ट नेतातय् बारे नं खँ ल्हानादिल । वामपन्थी विचारय्

भ्रुकाब दुम्ह जुयाः यलया यक्व कम्युनिष्ट ज्याकःमित लिसे जिगु संगत दु । खँया खँय् थ्व खँ नं जिं वय्कःयात कना । परिवारिक सम्बन्धया खँ ल्हायेत वनागु जूसां राजनैतिक गफ हे अप्वः जुल । वय्कलं सकारात्मक संकेत बियादिल । जि अन्तर्वार्ताय् सफल जूम्ह थें लय्ताया लिहां वया । निन्हु प्यन्हु लिपा खँ क्वःजित ।

कमलानापं जिगु इहिपा जुइगु जुल । विक्रम सम्वत् २०२९ साल फागुण ४ गते बहनी न्ह्यःने बांछाइ बाजा, जवं खवं भ्वलाक च्याःगु चिलाखं ज्वनातःपिं ज्यामि मस्त, लिउने ग्वाःग्वाः लँ स्वःवःपिं मनूत दथुइ मोटरय् च्वनाः जि जन्त वना । तसकं हे लय्ताया अनुभूत जुल । जितः सुनानं छंगु जीवनया दकले आनन्दमय ई गुब्ले धकाः न्यंसा जिं व हे जन्त वनाच्वनागु ई धकाः लिसः बी । साइतकथं उखुन्हु हे चान्हय् जिं यल जाउलाख्यःया भक्तमाया राजकर्णिकार व न्हुछेराज राजकर्णिकारया तःधीम्ह म्ह्याय् कमला राजकर्णिकारयात वरण याना । थथे जिगु इहिपा कमला नापं जुल ।

जिगु इहिपाया दच्छि लिपा हे जिमि चिमां आकाभ्राकां मंत । केहैं जि स्वयाः न्हापां हे इहिपा याना वनेधुंकल । आः जिमिगु छेँजलय् जिमि बाः, जि, कमला व चिमां पाखेया निम्ह किजापिं बाबुराजा व रोशन जक जुल । न्याम्हेसिया छेँजलय् मिसाम्ह कमला छम्ह जक जुल । बँ पुइगु, लः कायेगु, जा थुइगु, चिप सिलेगु, भारा सिलेगु, वसः हियेगु आदि फुक्क मिसा ज्याया जिम्मा वयागु जुल । उकेसनं उब्ले थःगु छेँय् हिति दुगु मखु । छेँय् छेँय् हिति दुगु ई हे मखुनि । छखा निखा छेँय् जक थःगु निजी हिति दु, मखुसा सार्वजनिक हिति जक । त्वाःया सार्वजनिक हितिइ वा निजी हिति दुपिं जःलाखःलातय्थाय् घः ब्यकुंच्याना लः काःवनेमाः । अथे जा जिमिगु पसलय् ज्या याइपिसं ग्वाहालि यानाबिइ । ग्वाहालि याना बिइपिं जःलाखःला नं छम्ह निम्ह दु ।

कमलां छेँज्याया नापं थःगु ब्वनेज्या नं न्त्याका हे च्वन। ब्वनेकुथिइ स्यनामिया जागिर नं नल। नेपाल सम्वत् १०९६ दँय् न्हापांम्ह मचा (सितु) दत। ने.सं ११०० दँय् मेम्ह मचा (रितु) दत। अय्नं मस्त स्वयेगु, ब्वनेगु, थःगु ज्याय् वनेगु नापं छेँज्या फुक्कं कमलां हे कःघानाच्वन। जि गब्लें गन, गब्ले गन। गब्ले स्वदेशय् गब्ले बिदेशय्। गब्ले स्वनिगलय्, गब्ले स्वनिगलं पिने। किजापिं व बाः पसलय् हे तक्यं। अभ्र बाःया उसाँय् उलि बांमलाः। जि स्वनिगलय् मदइबलय् बाःयात क्यने यंकेगु ज्या नं वं हे यानाच्वन। थ्वया हे दुने वं बि.एड. नं पास यात। सानेपाय् न्हूगु छेँ दनेगु नं सिधयेकल। थथे हे जुजुं ने.स. ११०२ दँय् तःधीम्ह किजा बाबुराजाया शकुन्तला नापं इहिपा जुल। थ्वया गुलिचां मदुवं जिमि बाः मंत।

ने.सं ११०३ दँय् हानं मेम्ह मचा (पुजा) दत। मस्त यक्व दयावःलिसे क्वथा चीकू जुयावल। हौगःया छेँ भ्वाथः, चीखा। उखे सानेपाया न्हूगु छेँ खालि। तर जितः हौगः त्वःता वने मंमदु। मवना। थुकेया हुनि धयागु हौगलय् पासापिं मुनेगु, गफ यायेगु बानि त्वःते मफुगु वा मंमदुगु खः। उकें सानेपाया छेँ मियाः हौगलं सतिक कुमारीपाटीइ छेँ दनेगु ग्वसाः ग्वया। थ्व छेँ दनेगु भाला नं कमलां हे क्वबिल।

नेपाल सम्वत् ११०५ दँय् किजाया म्ह्याय् (श्रृष्टि) बुल, जि नं स्वम्ह म्ह्याय् लिपा काय् (प्रतीक) बुल। छेँजःया ल्याः यक्व दत। अले दातिम्ह किजा बाबुराजायात हौगःया कूलछेँय् त्वःता जिगु माचाछि व चीधीम्ह किजा रोशन कुमारीपाटीया न्हूगु छेँय् च्वंवया। तर पुलांगु छेँया माया, अभ्र धाये पारिवारिक स्वापूया मायां मत्वःतू। गुलि तक जि न्हिं न्हिं सनिलय् हौगलय् जिमि किजाया पसः न्त्यःने पलख सां भ्वातां दंवनेगु याना। हौगः तक वनेत छुं थाकुगु नं मखु। न्यासि वना न्यागू मिनेटं थ्यं। न्हिं हे स्वधू प्यधू वनेगु

यानाच्वना । तर आः परिस्थिति गाक्क पायेधुंकल । गुपिं पासापिं नापलाये मखनी धकाः सानेपाय् च्वं मवसे जि कुमारीपाटिइ च्वंवयागु खः आः इपिं मध्ये हौगःया यक्व पासापिं पिने पिने छ्वँ दना च्वंवनेधुकल । गुलि गुखें, गुलि गुखें, छ्यालब्याल । आः हौगलय् वंसां निम्ह पासापिं हे नापलाइ मखु । गज्योगु विडम्वना ।

रोशनया इहिपा लक्ष्मी नापं जुल । ने.सं. १११५ दँय् व नं पिने च्वंवन । रोशन पिहां वनेवं जितः सापहे शून्यताया अनुभव जुल । चच्छि न्ह्यः मवः । व पिहां वना कन्हे खुन्हु सुथ न्हापा हे जि वयात नापलाःवना । रोशन पिहां वंसेलिं आः छेँय् जिमि माचाछि जक जुल । ने.सं. १११७ दँय् तःधीम्ह म्ह्याय् सितुया इहिपा जुल । थ्व हे दँय् छम्ह मनू जिमिगु परिवारय् स्वाःवल - शिव चौधरी । शिव चौधरी ११ दँति दुम्ह छम्ह मचा । सर्लाहीया लक्ष्मीपुरं वःम्ह । आखः ब्वंकाब्यु धका जिमिगु परिवारय् तयेहःम्ह । शिव चौधरी वखुन्हु निसें जिमि छेँया जः थें हे जुयावन । जिमिसं ख्यालं ख्यालं वयात 'बच्छि जः' धायेगु ।

ने.सं. ११२८ दँय् जिमित तःधंगु दुखं कल । छगू हे दँय् दातिम्ह तता चिनिकेशरी व केहेँ सुनकेशरी निम्हं खाइप्वःचिया क्यान्सरया छगू हे ल्वचं मन्त । थ्व हे दँय् म्ह्याय्पिं रितु व पुजाया इहिपा नं जुल । म्हाइपु न्ह्याइपुया घटना धयागु जुयावं च्वनीगु खनी । इमिगु इहिपाय् अब्ले राष्ट्राध्यक्ष नापं जुया च्वनादीम्ह भाजु गिरिजाप्रसाद कोइराला जिगु छेँय् भ्रायाः म्ह्याय्पिंत भिंतुना बियादिल । थ्व जिगु परिवारया निंति अतिकं न्ह्याइपुगु जक मखु गौरवया नं विषय जुल । काय् चीनय् ब्वंवनाच्वंगु । रितु इहिपा यानाकथं जिचाभाजु नापं अमेरिका वन । आः छेँय् जिपिं कलाः भात व शिव जक जुल ।

ने.सं. ११३३ दँय् जिमि तःधीम्ह तता तसकं म्हं मफया गुलि तक भेन्टिलेटरय् तयेमाल । डाक्टरतसें सःता भेन्टिलेटर लिकया बी

छेँय् यंकादिसँ धाल । जिं थुकेया अर्थ छु धकाः न्यना । 'भगवान् भरोसा का' धाल । भेन्टिलेटर लिमकाल कि छु जुइ धकाः न्यनां 'धेबा खर्च जुइ, बिरामीयात सास्ती नका तये थें जुइ धाल ।' उसाँय् बांलाना वइगु सम्भव गुलि दु धका न्यना, 'द हे मदुगु ला मखु, तर धाये मफु' धाल । सासः दत्तले आस धयागु मती वना जिं भेन्टिलेटर लिकायेके मबिया । तर भेन्टिलेटरय् हे तता मंत । आः तःकेहेँया नामय् छम्ह हे जक तता ल्यन । स्वन्ती किजापुजाबलय् द्यःथें च्वंक प्यमाः प्यमाः स्वांमाः क्वखाया च्वनागु जिगु गःपतय् मात्र छमाः स्वांमाः जुल ।

ने.सं. ११३४ दँय् काय् भाजु प्रतीक चीनं लिहां वल । उमेर दयेधुंकूम्ह काय्या इहिपाया खँ जुइगु स्वाभाविक जुल । ने.सं. ११३५ दँय् वया इहिपा श्रीति (सिचु) तुलाधर नापं जुल ।

धयानि न्ह्याइपु म्हाइपुया घटना जुयाच्वनी । ने.सं. ११३६ दँय् जिमि किजा बाबुराजा मंत । मदु खुन्हु चान्हय् चच्छि आइ.सी.यू.या बेडय् अचेत वं 'य दाइ यःदाइ' धकाः सःताच्वन खनी । मनूतय्त आपद विपद जुइबले, सहरा मालीबले चायेकं मचायेकं 'यमां यमां' धका सःती, तर वं 'यःदाइ यःदाइ' धकाः सःताच्वन । नियतिं जिमित मां नापं च्वनेगु ताःहाकः ई हे मब्यू । बाः नं मदुसेलिं जि हे वया अभिभावक जुल । शायद अथेजुया हे वयागु म्हुतुं जीवनया अन्तिम इलय् 'यःदाइ यःदाइ' शब्द पिहां वःगु जुइ ।

बाबुराजा मंत । तता छम्ह हे जक दनि धयां किजा नं छम्ह हे जक जुल । आः जि थः पाखे कलाः, स्वम्ह म्ह्याय् व छम्ह काय् अले भौ दु । म्ह्याय्पिनि पाखे न्याम्ह छय्पिं दु । म्ह्याय्पिनि थःथःगु परिवार दु । बाज्या रामदासया च्वय्या वंश बारे छुं मसिउ, सीकेगु छुं ज्वलं नं लुया मवः । निम्नवर्गीय अशिक्षित परिवार जुया जुइमाः संरक्षित अभिलेख छुं नं मदु । उलि जक मखु बाज्यां च्वय्या जानकारी

बिइगु श्रुति तकं मदु । जि थः पाखेंया वंश वृक्षया छकचा संयुक्त राज्य अमेरिका थ्यंगु दु । दातिम्ह म्ह्याय्‌या परिवारं अनया नागरिकता कायेधुंकल । थ्व जितः उलि लःलः धाःगु खँ मखु । तर इमिगु निर्णयलय् जिं गुगुकथं हस्तक्षेप मयाना । अथे हस्तक्षेप यायेगु जिगु सिद्धान्त व स्वभावया विपरित खः । आः गैह्र आवासीय नेपाली जुइगु धयाच्वंगु दु । स्वये ।

ने.सं ११३७ दँय् काय् प्रतीक उच्च शिक्षा कायेत हानं चीन वन । थुकेया छुं लिपा नीदँ तक जिथाय् च्वना शिव नं इहिपा याना पिने च्वंवन । आः छेँय् जि, तिरि मय्‌जु व भौम्ह जक जुल । थ्वया न्ह्यः जिं चिकंया भाः नं मस्यू, चिया भाः नं मस्यू । न्यायेनी यायेगु नापं छेँय् दु मदु स्वयेगु फुक्कं कमलां हे याना वयाच्वंगु । जिं मतया फिउज छकः तयागु नं मदु, हितिया धेबा छकः पूवनागु नं मदु । छेँय् फुक्क ज्या कमला, भौम्ह व शिवे मिले जुया याइ । जि ला लः त्वने प्याय् चाःसा 'अय् शिवे लः छगू गिलास हिँ धाल ।' सुं मनू नापलाः वःसा 'अय् शिवे सु वल स्व, खापा चायेका बिउ धाल ।' जि उखे च्वंगु सुपः थुखे तयेम्वाःम्ह राजकुमार थें, बाबु साहेब थें । शिवे पिहां वंसेलि थ्व परिस्थिति मंत । आः जि हे भति भति शिवे जुल । छेँया मेपिसं मफु मफु लिमलाः फमलाः ज्या यानाच्वंगु स्व जक स्वयाच्वने नं ला मजिल ।

ने.सं ११३९ दँय् प्रतीक ब्वने सिधयेका चीनं लिहांवल । आः मस्त फुकसिया ब्वने क्वचाल धाःसां जिल । काय् प्रतीक एम.डि. जुल । म्ह्याय्‌पिं स्वम्हेसिनं न्हापा हे वाणिज्य शास्त्रय् स्नातकोत्तर यायेधुंकल । भौनं कम्प्यूटर साइन्सय् स्नातकोत्तर व जनप्रशासनय् स्नातक यानातःगु दु । फुक्क थःथःगु ज्याय् दु । तःधीम्ह म्ह्याय् छम्हेसिया बनेज्या, मेपिं फुक्कसिया जागिर । दातिम्ह म्ह्याय् छम्ह अमेरिकाय् मेपिं फुक्कं नेपालय् हे दु । कलाः ब्वनेकुथिया प्रिन्सिपलं

निवृत्त जुइधुंकल । जि नं निवृत्त कर्मचारी जूसां परामर्शदाताया ज्या याना हे च्वना तिनि । पेशागत ज्याया नापं राजनैतिक, सामाजिक, भाषिक ज्याय् नं मदिक्क जुया हे च्वना तिनि । तर छेँजःपिं जिगु लँय् मदु । इमिसं जिगु पलाःख्वाँय् लिनाच्वंगु मदु । जिं थः छेँजःपिंत थःगु लँय् हयेमफुगुली नेवाः ख्यःया छम्ह निम्हेसिनं जिगु आलोचना मयाःगु नं मखु । तर जिं इमिगु जिम्मा कायेगु खँ मखुत । छेँजः हे जूसां सुयागु वैयक्तिक स्वतन्त्रताय् हस्तक्षेप यायेगु जिगु स्वभाव मखु । दः थ्व पायूछि नं मताः । जिमि छेँजःपिं सकलें थःथःगु हे लँपुं जिन्दगी न्ह्याकाच्वंगु दु । कमलायाके बाहेक हस्तक्षेपया स्वभाव सुयाके मदु । उकें स्वभाव व बिचाः पाःसां छेँजलय् ल्वापु ख्वापु धाःसा खास हे मदु । छकः निकः कचकच जुइगु धयागु कमला नापं हे जक । दकले सःतीम्ह नं व हे । आखिर ल्वाइगु जा धम्प ग्वम्प हे खः । हानं स्वभाव धयागु नं गजब हे खनी । थ्व हिलावं वनीगु खनी । न्हापा यःत्यः जुयाच्वंगु इलय् वसः पुनेगु सँ छ्यनेगु तकं गज्योगु स्टाइलया सँ कमलायात यइ वा गज्योगु वसलं वयात आकर्षण यायेफइ धयागु बिचाः याना यायेगु । लिपा लिपा जुयावंलिसे यज्जुं म्हुतु तछ्याना हे थःगु इच्छा जाहेर याःसां उकेयात बेवास्ता याना थःयत्थें यायेगु जुयावल । निम्हेसिया पाखे नं ।

अथेसां जिमि निम्हेसिया दथुया कचकच आः न्हापा स्वयाः यक्व हे म्हो जुइधुंकल । थुकेया हुनिं जिगु स्वभावय् वःगु हिलासू खः । लिपांगु इलय् जिगु स्वभाव सम्झौता परस्त जुजुं वल । न्हापा अफिसया छम्ह पासा बोधिबज्र बज्राचार्यजुं जितः ध्यान, योगपाखे सालेत यक्व कुतः याना दीसां जिगु ध्यान उखे पाखे मवं । आः थें योग ध्यानया उलि प्रचार नं मजुनिगु ई । लिपा बाबा रामदेवया योग बारे यक्व प्रचार जुया वसेलिं जि नं टेलिभिजन स्वस्वं योग यायेगु बानी जुल । शायद थुकेया प्रभाव खःला न्हापा न्ह्यागु खँय् नं

तेस्कीमेस्की यानाच्वनीम्ह जिके सह यायेगु स्वभाव ब्वलनावल । न्हापा जीवन धयागु संघर्ष खः धायेगु । आः जीवन धयागु सम्झौता नं खः थें च्वनावल । यद्यपि थःगु बिचाः व स्वभाव विरुद्ध सम्झौता यायेगु नं थः हे नापंया छगू संघर्ष खः । अथे नं संसार थःम्हं धया थें जक न्ह्याइमखु धयागु मती तयाः जीवन हनाच्वना । टेन्सन मदु । आनन्द ।

लिपांगु इलय् जि भतिभति आत्मनिर्भर जुइत नं स्वया । थःत माःगु छता निता ज्या थःम्हं यायेत स्वया । अथेनं जि थःगु तुतिइ चुइफुगु मखु, चुयाच्वनाम्ह मखु । जिगु तुतां ला तिरि मय्जु कमला हे खः । उके इच्छा जुयाच्वनी व स्वयाः न्हापां जिं महाप्रस्थान याये खनेमा ।

●

२. जिगु शिक्षा

जिं न्यादँ दुसेलिं नेवाः समुदायलय् चलन दु थें श्रीपंचमी खुन्हु ससुमां द्यःयाथाय् यंकाः 'न मो बा गी श्व रा य' च्वकेगु ज्या जुल । अनंलि जिमिथाय् हौगः बहालय् च्वना बिज्याःम्ह रत्नज्योति बज्राचार्य, गुम्हेसित जिमिसं गुभा कका धायेगु खः, या पसलय् वना 'न मो बा गी श्व रा य' ब्वनेगु च्वयेगु सयेका कायेगु जुल । प्रेमसलामं सिलतय् च्वयेगु । अले ब्वनेबलय् गुभा ककां तसलं, 'न मो बा गी श्व रा य' धा धाइ, जिं अथे हे याये । छं ख्वपय् च्वंपिं पाजुपिसं तायेक अफ्न तसलं धायेमाः धाइ, जि अफ्न तसलं 'न मो बा गी श्व रा य' धकाः हाले । थथ्ये हे ख्याः ला नी लाकथं छुं ई गुभा ककाया पसलय् आखः ब्वनेगु सयेकेगु याना । अनंलि जि दातिम्ह तता चिनिकेशरीया ल्हाः ज्वना नागबहालय् च्वंगु आर्दश सरल विद्यालय वना । भर्ना मजुयानि । अथें कक्षाय् जक च्वनेगु जिमि तता नापं । तर मास्तरनीनं अथे मस्त कक्षाय् हये मज्यू धासेलिं जि मवना ।

आःथें शिक्षाया व्यापारिकरण मजुनिगु ई । विद्या दानं उत्तम दानं धाइगु ई । समाज सेवाया भावनां शिक्षित जागरुक मनूत मुना त्वालय् त्वालय् ब्वनेकुथि चायेकीगु ई । जिमिथाय् हौगः त्वाःया कुतुफ्नोछेँय् प्रेमकृष्ण ताम्राकारजुं थःगु हे छेँय् बालबोध विद्याश्रम नामं ब्वनेकुथि चायेका त्वाःयापिं मचातय्त आखः स्यनीगु । जि नं अन हे बागू क्लासय् भर्ना जुया । उबले नर्सरि, केजी धयागु मदु । सुरु कक्षा हे बागू क्लास खः ।

उबले हौगः बहालय् राजकर्णिकार शरण गुथिया न्हूछेँ दनाच्वंगु । भगवान् बुद्धया आनन्द मूर्ति थापना यानातःगु छेँ । छेँ

दनेगु ज्याया रेखदेख यायेत यँ, कमल पोखरी निवासी नेपालय् पाउरोटी उद्योगया प्रणेता कृष्ण पाउरोटी भण्डारया संस्थापक भाजु कृष्णबहादुर राजकर्णिकार हौगः बहालय् राजकर्णिकारतय्‌गु आगंछेँय् हे च्वनादीगु । जि स्कूलं लिहां वलकि वय्‌कलं न्हिथं धेबा निगः बियादी । थथे जितः आखः ब्वनेत प्रोत्साहन बियादीपिं मध्येय् वय्‌कः नं छम्ह खः । जिगु शैक्षिक जीवनया लँय् छम्ह लुमंकेबहम्ह व्यक्तित्व खः ।

बालबोध विद्याश्रम दर्तावाल ब्वनेकुथि मखु । उकें लिपा जि पटको त्वालय् च्वंगु किरण बाल विद्यालयस भर्ना जुया । उबले आखः मब्वनीपिं वा अनुशासनय् मच्वनीपिं ब्वनामिपिंत शिक्षकतसें कथिं दायेगु, न्हाय्‌पं नीकेगु, बेञ्चय् थनेगु याइगु सामान्य चलन खः । तर जि गबले कथि नयेम्वाः, न्हायपं नीके बी नं म्वाः, बेञ्चय् दने नं मनं । जि ब्वनीम्ह, अनुशासित व सोझाम्ह मचाय् लाः । बरु गुलिं शिक्षकतसे पाठ मवःपिं विद्यार्थीतय्‌त थःम्हं मदासे जितः दायेके बीगु । छकः शिक्षकया आज्ञाकथं छम्ह जि स्वयाः थकालिम्ह तः नं धिकःम्ह कक्षापासायात दायेमाल । दाया । तर स्कूलं लिहां वयाबलय् व लँय् सुलाः जितः पियाच्वन । जितः खनेवं सुलाच्वंगु थासं फुत्त पिहां वया जितः क्वसुक दाल । लिपा जिं स्कूल हे हिला पुंचलिइ च्वंगु वाल विनोद विद्याश्रमय् ब्वंवना । अन दच्छि ति जक ब्वना जि हानं मंगलय् च्वंगु त्रिपद्म विद्याश्रम हाइस्कूलय् भर्ना जूवया ।

त्रिपद्म विद्याश्रमय् निदँ स्वदँ ति ब्वने धुंकाः ब्वनेकुथिया शुल्क पुलेमफया दच्छि ब्वनेगु त्वःतेमाल । ब्वनेकुथिं पितंगु मखु, शुल्क पुलेगु म्याद थपे याना बिल नं पुले मफुसेलिं जि थःहे स्कूल मवनागु । उबले जिमि च्या मरि पसः दु । पसः चले नं जू । तर बहनी ल्याःचाः याना स्वयेबले न्ह्याबले द्याः । गथे गथे । अथे थथे हे धाये मफु । गति मलाःगु पसः । पसः गति मलाः, अले जिमिगु

आर्थिक अवस्था सुथां मला: । दच्छि लिपा जि हाकनं व हे ब्वनेकुथिइ भर्ना जुया । पसलय् नं च्वनेमा: । पसलय् लिमलाइबलय् ब्वनेकुथिइ गयल जुइगु । पसलय् लिमलाइबलय् बा:नं थौं स्कूल वनेम्वाल धाइ, अले जि तं पिहां वइ, जि स्कूल वने न्ह्याः । च्वये, ब्वने न्ह्याः । ब्वनेकुथिया पाठ्यसफू जक मखु मेमेगु सफू व पत्रपत्रिका नं ब्वने न्ह्याः । तर उबले पत्रपत्रिका धयागु आपाः मदु, सुलभ नं मजू । ब्रोडसीटया पत्रिका धयागु गोरखापत्र छगू हे जक । पाठ्यक्रमया सफू न्यायेत हे धेबा मदुबलय् पत्रिका न्याना स्वयेगु जा खँ हे मदु । यल, मंगः बजाःया लायकू छेँया सुन्दरी चुक दुहां वनेगु लुखा लिक्क छपाः बोर्डय् गोरखापत्र तिकाः तइ । न्हिंन्हिं अन हे वना ब्वंवनेगु ।

ब्वनेकुथि वनेगु इलय् छेँय् जा हे थुइ मखुनि । ब्वनेकुथि सतिइ । हाफ् टाइमय् वया जा न:वयेगु । उबले स्कूल बायगया चलन मदु । ततःपँगु चक्रवति अर्थमेटिक, केपी बसुया अलजेब्रा सफू व कापि पँचिक खःगु ल्हातं ज्वना छातिइ दिका वनेबलय् थःत यक्व हे सःस्यूम्ह थें च्वनी, न्हाय् त:पुयावइ । फोन्टेन पेनया हे चलन मदुनि । होल्डर व मसि थल ज्वना वनेमा: । लनय् उखें थुखें मसि किनाच्वनी ।

थथे दुख सिया ब्वंसां स्कूलय् जि रोल नं २ नं क्वय् गुबलें मला: । उकें नारायणलाल सरं जा जितः न्ह्याबले रोल नं २ धकाः सःतादी । गबले हे नां कया सःती मखु, लिपा जि नेपाल कमर्स कलेजय् ब्वनाबलय् अन वय्कलं अर्थशास्त्र ब्वंकादीगु । अन नं वय्कलं जितः रोल नं २ हे धकाः सःतादी, यद्यपि कलेजय् जिगु रोल नं २ मखु ।

जिं ब्वनेत माक्व ई बी मफु । पसलय् च्वनेमाः । छकः स्कुलया हेड सर पूर्णराम श्रेष्ठं जितः अफिसय् सःतकेहल । वना । ब्वनेगु सा बालाक ब्वँ, मखुसा एस.एल.सी. जांच हे बीमते धका ब्वः

बिल । छाय् अथे धयादिल, जिं मसिल । लिपा जितः माया याइम्ह छम्ह शिक्षक नेपालभाषाया नांदंम्ह च्वमि रत्नध्वज जोशीजुं उकेया रहस्य कनादिल । उबले भारतया राष्ट्रपति सर्बपल्ली राधाकृष्णन नेपाल वइगु जुयाच्वंगु । वय्कःयात लसकुस यायेगु विषय जूगु मुँज्याय् ब्वति कायेत हेडसर जिमिगु पसः न्ह्यःने च्वंगु नगरपालिकाय् झाःबलय् जि पसलय् स्वारी छुनाच्वनागु खंगु जुयाच्वन । स्कूलया छम्ह बांलाःम्ह विद्यार्थी स्कूलया इलय् स्कूल मवसें पसलय् ज्या यानाच्वंगु खना वय्कलं ब्वः बियादीगु जुयाच्वन ।

उबले यक्व पासापिं टयूसन ब्वंवनी । जिके टयूसन ब्वनेत ई नं मदु धेबा नं मदु । माक्व सफू ला न्याये मफु । अथेसां एस.एल.सी. जांच त्ययेका त्वाःया छम्ह दाजु जोग्यलाल ताम्राकारं थःम्हं हे धेबा पुलाः थः हे वया एस.एल.सी. कोचिङ्ग क्लासय् भर्ना यानाबिल । बि.सं. २०२० सालय् एस.एल.सी. जांच बिया । पास जुल, तर थर्ड डिभिजनय् । उबले औसत विद्यार्थीत पास जुइगु हे थर्ड डिभिजनय् । स्कूलय् न्ह्याबले दोश्रां क्वय् मलाःम्ह जि एस.एल.सी. जांचय् औसत तगिनय् जक लात ।

एस.एल.सी. पास जुसेलिं आइ कम ब्वनेत उगु हे दँय् तिनि चायेकूगु यलध्वाखाय् च्वंगु नेपाल कमर्स कलेजय् (थौकन्हेया मीन भवन क्याम्पस) भर्ना जुया । थ्व क्याम्पसया न्हापांगु पुचः जिपिं । मुक्कं पीखुम्ह ब्वनामिपिं दु । उके मध्येय् जि नापं भिंछम्ह बि.सं.२०२२ सालं छकलं हे आइ.कम. पास जुल । नेपाल कमर्स कलेजय् बि.कम. ब्वनेगु मदुनि । उकें घण्टाघर क्वय् त्रि चन्द्र कलेजया भवनय् बहनी ब्वंकीगु पब्लिक कमर्स कलेज (थौकन्हेया पब्लिक युथ क्याम्पस) य् भर्ना जुयाः बि.कम. ब्वना । अफिसं लिहां वयाः तप्यंक कलेज वनेगु । आइ.कम. ब्वना च्वँच्वं हे जि जागिर नयागु । अफिस नेपाल राष्ट्र बैंक बालुवाटारय् । साइकलं वनेगु । कलेज सिधयेका बहनी

नौ बजे पासापिं तीर्थमान शाक्य व प्रद्युम्नलाल श्रेष्ठ नापं साइकलं लिहां वयेगु । इपिं नेपाल कमर्स क्याम्पसं निसेंया कक्षापासापिं ।

बि.सं. २०२४ सालं बि.कम. नं पास जुल । एम.कम. ब्वनेत धाःसा त्रिभुवन विश्व विद्यालय किपू थ्यंक वनेमाः । व नं न्हिनय् क्लास जुइगु । अफिस दु । उके तीर्थमान व जि दरबार हाइस्कूल भवनय् बहनी संचालन जुयाच्वंगु नेपाल ल क्याम्पसय् बि.एल कक्षाय् भर्ना जुया ।

उगु दँय् जिगु अफिसय् बि.कम. पास जूपिं मेपिं निम्ह नं दु । जिपिं स्वम्हं वना लेखा विभागया प्रमुख हिरण्यलाल बज्राचार्ययात एम.कम. ब्वने मखंगु दुख कना । 'अफिसय् सुथय् ज्या याना न्हिनय् युनिभर्सिटिइ ब्वने दुसा जिउगु' धकाः धया । कर्मचारीतय्त माया याइम्ह सकारात्मक सोच दुम्ह वय्कलं जिमित सुथय् ज्या यायेगु व्यवस्था यानाबिल । जिपिं युनिभर्सिटिइ ब्वंवने खन । जि बि.एल. त्वःता एम.कम. ब्वंवना ।

दच्छि दत । एम.कम. न्हापागु दँया ब्वने क्वचाल । जिपिं स्वयाः लिपाया दँय् अफिसया मेपिं नं निम्ह स्वम्ह बि.कम. पास जुल । इमिसं जिमिसं दच्छि ब्वनेधुंकल आः इमिगु ब्वने पाः धकाः दावी यात । लेखा विभागया हाकिमयाथाय् हाःवन । अबले विभागय् हाकिम नं मेम्ह हे वयेधुंकूगु । निदँया कोर्ष दच्छि जक ब्वंके बियाया छुं अर्थ मदु धयागु खँ हे मथूम्ह हाकिमं झण्डै जिमिगु थासय् इमित ब्वंके छ्वयेत्यंगु । लिपा खँ थुसेलिं इमित मेगु हे शाखाय् सुथय् ज्या यायेगु मिले यानाबिल । जिमिस ब्वनेगु दिकेम्वाल ।

छैं यलय् । अफिस बालुवाटारय् । ब्वनेगु किपुली । छगू दक्षिणय्, छगू उत्तरय्, छगू पश्चिमय् । साइकलया पाउदान चाःहीकु हीकुं फछित । तसकं थाकु । उकें गबले गबले अफिस साइकलं वंसां, युनिभर्सिटि बसं वनेगु । व नं आःथें यलं तप्यंक किपुली वनीगु

बस दुगु मखु । यलं रत्न पार्क अले रत्न पार्क किपू वनेमाः । लिहां वयेगु नं अथेहे । सुथ न्हापां यलं निसें बालुवाटार थ्यंक साइकलं वनेगु, भिंछताः ति इलय् साइकलं हे यलय् लिथ्यंकेगु । अले जा नयाः बसं न्हिनसिया छताः इलय् किपुली कक्षाय् थ्यंकः वनेगु । एम.कम. ब्वनेगु वयेवनेया सास्ति जक मखु आर्थिक रूपं नं जितः अःपू मजुल । जागिर दुसां छैं खर्चय् नं ग्वाहालि यायेमाःगु जुया इलय् फि पुलेफइगु मखु, माःगु सफू तकं न्यायेफइगु मखु । जिं जियां दच्छि लिपायाम्ह छम्ह विद्यार्थी पासायात एम.कम. न्हापांगु दँय् ब्वनाच्वनाबलय् बि.कम.या सफू बच्छि मुलं मिया, एम.कम. निगूगु दँय् ब्वना च्वनाबलय् एम.कम. न्हापांगु दँया सफू नं अथेहे याना बच्छि मुलं मियाः थःत माःगु सफू न्याना ।

न्ह्यागुसां बि.सं. २०२६ सालय् एम.कम. नं पास जुल, अयनं जिं थःगु शैक्षिक यात्रा मदिका । हानं बि.सं. २०२९ सालं प्राइभेटं बि.एल.या जांच बिया पास याना ।

नेपाल राष्ट्र बैंकय् विदेशय् ब्वंवनेगु अवसर यक्व वः । जितः नं सन १९७४ य् सयुक्त राष्ट्र संघीय विकास कार्यक्रमया छात्रवृतिइ जापानय् च्वंगु एशियन स्टाटीस्टीकल इन्ष्टिच्यूतय् दच्छिया तथ्याङ्कशास्त्र ब्वनेगु ह्वःताः चूलात । मनू दुपिसं बांबांलाःगु विश्व विद्यालय ल्ययावनीगु । जिं अथे मयाना, जो हात सो साथ याना । जिं अथे मयानागु जक मखु, जिं अथे यायेफुगु हे मखु । जिगु निंतिं धया बिइपिं दुने पिने सुं दुगु हे मखु । दइगु नं गनं ? जागीरतन्त्रय् न जिमि दाजु दु, न जिमि पाजु दु । जिमिगु कूलय्, जिमि थःथितिपिनि दथुं जागिरया संसारय् न्हापलाक दुहां वनाम्ह हे जि ।

जापानय् ब्वंवने दया जि लय्ताः । तर वने त्ययेका जिमि बाः म्हं मफुत । आपेण्डिसाइटीसया अपरेशन यायेमाल । उबले आपेण्डिसाइटीसया अपरेशन धयागु नं तःधंगु अपरेशन । शान्त

भवन अस्पतालय् निवाः धया थें तयेमाल । अस्पतालं डिस्चार्ज याना हयाखुन्हु हे जि जापानया लागि प्रस्थान जुया । जापानं लिहां वयेगु बाछिति ल्यंदनिबलय् जोग्यलाल दाइया फोन वल, 'छिमि बाः तच्वः याकनं लिहां वा ।' 'जि थुलि तापाक च्वनाच्वना, आम्कन छिकपिसं स्वयामाःगु याना बियादिसँ' जि धया । धायेत ला जिं अथे धया तर कन्हेखुन्हु हे जिं इन्स्टिच्यूटय् जि लिहां वनेमाःगु खँ ल्हाना । कोर्स सिधयेधुंकूगु, व जांच नं सिधयेधुंकूगु, दीक्षान्त समारोह जक ल्यंदनीगु जुयाः दसिपौ नापं ब्वनाच्वनाम्ह तथ्याङ्क विभागयाम्ह नेपाःमि पासा शिवशंकर गुप्ताया ल्हातय् छ्वया हयेगु यानाः जितः नेपाः लिहां वनेगु स्वीकृति बिल । जि क्वःछिनातःगु ई स्वयाः बाछि न्ह्यः हे नेपाल वया ।

लिपा ने.सं ११०२ (सन १९८१) या दँय् जितः हानं भारतया दिल्लीइ इण्डियन इन्स्टिच्यूट अफ् फरेन ट्रेडय् विदेश व्यापार विषयलय् पोष्ट ग्राजुयट डिप्लोमा यायेगु ह्वःताः चूलात । दिल्ली वना लच्छि ति जक दुबलय् छन्हु नसंचाय् जिं जिमि बाःयात म्हगसय् खन । हाकुगु कोट फिना लाबाक उखें थुखें वंगु । जिं उसाँय् मदुम्ह मनू छु उखे थुखे जुयाच्वनागु धया । थुलि हे, तसकं चीहाकःगु म्हगस ।

उखुन्हु इन्स्टिच्यूटं लिहां वयाबलय् डेराय् छपौ टेलेक्स वयाच्वन । थय्क स्वयां उके च्वयातल - Your Father expired. थ्व नं जोग्यलाल दाइनं छ्वयाहःगु । उबले मोबाइल दुगु मखु । फोनय् स्वापू तये नं अःपु मजू । जि कन्हेखुन्हुया टिकट कयाः जहाजं नेपाः वया । बाःया अन्त्येष्ठी सिधयेका तयेधुंकल । दूब्यंकाः जि हानं दिल्ली वना । अनया कोर्स तसकं बांलाः । सफू ब्वना जक गाःगु मखु, थेसिस च्वया जकं नं गाःगु मखु, व्यापार कम्पनी वना ज्या नं यायेमाःगु । विदेश व्यापार नापं सम्बन्धित बन्दरगाह, भंसार आदि अवलोकन नं यायेमाःगु । विदेश व्यापारया लागि विदेशय् हे वनाः

बजार नं मालेमाःगु । जिगु पुचःयात मलेशिया ब्वना यंकल । फुक्क ज्या पूवंका दच्छि लिपा दसिपौ ज्वनाः नेपाः लिहां वया ।

थथें दिल्ली वना ब्वनेगु ज्या जा ताःलात । तर छगू ज्या याये मफुत । दिल्ली वने न्ह्यः जिमि हाकिम लक्ष्मणबहादुर हमालजुं ब्वनेगुया नापं अनया प्राध्यापकपिं नापं स्वापू बल्लाका विद्यावारिधि यायेगु नं व्यवस्था याना वा धकाः धया दीगु । जिं दिल्लीइ व अवसर माले मफुत वा मसल । जिगु कक्षाया लखनउलय् च्वंम्ह पासा अजय सक्सेनाया ग्वाहालिं लखनउ युनिभर्सिटिया छम्ह प्राध्यापक नापलाना खँ ल्हानागु नं खः । तर ज्या ताःलाके मफुत ।

तर हमाल सरं विद्यावारिधि यायेगु इच्छाया पुसा जिगु मनय् पिना बीधुंकल । व पुसा सिनां मवं । थ्व हे दथुइ जि अमेरिकाय् च्वंगु अन्तरराष्ट्रिय मुद्रा कोषय् शोधनान्तर विषय तालिम काःवना । शोधनान्तर धयागु नं विदेश व्यापारनापं सःतीगु विषय खत । तालिम कया लिहां वयेधुनेवं जिं विद्यावारिधि यायेगु पाखे कुतः न्ह्याका । त्रिभुवन विश्व विद्यालयस न्यनेकने याना । प्रस्ताव हिं धाल । उबले जि नेपाल राष्ट्र बैंकया अनुसन्धान विभागय् विदेश व्यापार सम्बन्धी ज्या यायेगु । व्यापार प्रवर्द्धन केन्द्र मार्फत सयुक्त राष्ट्र संघीय व्यापार तथा विकास संस्था UNCD या लागि मेपिं च्वमिपिं नापं जानाः निकासी व्यापारया विषय छगू सफू नं च्वयेधुन । व्यापार विषय हे ज्या यायेगु, व्यापार विषय हे ब्वना वयागु, अले अनुसन्धान ज्याय् मदयेकं मगाःगु तथ्याङ्क शास्त्र ब्वने धुनागु खँ मती तयाः विदेश व्यापार विषयलय् हे छगू प्रस्ताव दयेका पेश याना । स्वीकृत जुल । जिगु विद्यावारिधिया ज्या न्ह्यात ।

डा.रामप्रसाद राजबाहक त्रिभुवन विश्व विद्यालय पाखें जिगु शोध निर्देशक । वय्कः त्रिभुवन विश्व विद्यालयया नांदंम्ह, पुलांम्ह वरिष्ठ प्राध्यापक, उद्योग वाणिज्य राज्य मन्त्री नं जुया दीधुंकूम्ह ।

जि बरोबर वय्कःयाथाय् वने । शोध निर्देशनया बारे स्वयाः देय्या समसामयिक राजनीति व नेपाल राष्ट्र बैंक लगायत सरकारी संस्थानया बारे खँ जुइ । जिं थःगु शोधया प्रगति विवरण न्ह्यब्वये । वय्कलं छता निता सुझाव बिया दी । अप्वः याना 'छं स्वया या' धया दिइ । वय्कः नापं ज्या याये अःपु, खँ ल्हायेत नं ग्यायेम्वाः, निर्धक्क जुया खँ ल्हाये ज्यू । जिगु अनुसन्धान क्वचाल । वय्कलं स्वीकृत नं यानादिल । डा.लक्ष्मणबहादुर हमाल वाह्य शोध निर्देशक । वय्कलं नं स्वीकृत यानादिल । निम्हेसिगु स्वीकृतिपौ नापं जिं थःगु शोध ग्रन्थ विश्व विद्यालयस पेश याना ।

जिगु शोध ग्रन्थ परिक्षणया लागि विश्व विद्यालयं भारतया निम्ह प्राध्यापकतय् थाय छ्वल । तर ताःई दतं नं नतिजा मवः । विश्व विद्यालयलय् न्ह्याबलें न्ह्यंवंसा 'मवनि' जक धाइ । ताकेता याकेत जि हानं राजबाहक सरयाथाय् वना । सरं धयाबीगु बचं बियादिल ।नतिजा गज्योगु वइ मस्यू । शोध ग्रन्थ स्वीकृत जुया हे वल धाःसां निम्हं परिक्षक व मेमेपिं च्वना भाइभा (मौखिक जाँच) काइ तिनि । मौखिक जाँचय् जिगु अर्थात् शोधकर्तायागु प्रतिरक्षा यायेगु दायित्व आन्तरिक व वाह्य निम्हं शोध निर्देशकतय्गु नं जुइ । राजबाहक सरया थासं लिहां वयेत्ययेका जिगु मनय् छगु दुष्चिन्ता लुल । सर ज्याथः जुइधुंकल, छुं गथें जूसा ! 'हय् थज्योगु खँ नं मतिइ तयेगु ला' जिं थःत थम्हं न्वाना, लिहां वया । च्यान्हु झिन्हु लिपा छन्हु थय्क टेलिभिजन चायेकागु, सरया किपा खना । नापं पुलांम्ह राज्य मन्त्री डा.रामप्रसाद राजबाहक मन्त धकाः बुखँ नं वल । जि आश्चर्यचकित जुया, विष्मित जुया । आः छु यायेगु धयाथे किंकर्तव्यविमुढ जुया । तर शोध ग्रन्थय् वय्कलं ल्हाचिं तयादीधुंकूगुलिं विश्व विद्यालयं वय्कःया अनुपस्थीतिइ भाइभा काइगु जुल । भाइभा बिया, सफल जुल । थथे सन १९९३ य् जिं निर्यात वित्तया विषय

विद्यावारिधि याना। जिमिगु हौगः त्वालय् जक मखु, जिमिगु राजकर्णिकार जातय् जक मखु, राजकर्णिकार, ताम्राकार, शिल्पकार, सिकःमि, बाराही नापंया प्यंगू दःयाहे न्हापांम्ह विद्यावारिधि प्राप्त व्यक्ति जुइ खन।

विद्यावारिधि याना च्वनाबलय् नं जिं देश विदेशय् आर्थिक व्यवस्था, बैंक निरीक्षण आदि विषय थी थी तालिम संस्थानय् अध्ययन याना। विद्यावारिधिलिसें जिगु औपचारिक शिक्षा क्वचाल। तर अनौपचारिक वा स्वअध्ययनया शैक्षिक यात्रा न्ह्याना हे च्वन, न्ह्याना हे च्वनी। गुबले क्वचाइ नं मखु। छाय्कि संसारय् अध्ययनया क्षेत्र हे अपार।

●

३. जिगु लजगाः

श्रुतानुश्रुतिकथं इतिहासया गुगुं इलय् यलया मल्ल जुजुं भारतया कनौजं मिठाइ दयकेसःपिं निम्ह ब्रम्हूत थःगु दरबारय् सःतल हँ। इपिं यल लाय्कू सतिकच्वंगु हस्तीनागल महाविहारय् अर्थात् थौकन्हेया हौगः बाहालय् च्वन हँ। राजदरवारय् ज्या याइपिं जुयाः थुमित राजकर्णिकार धायेगु यात हँ। उकें राजकर्णिकार धयापिं थुमि हे सन्तान दरसन्तान खः। अले थौकन्हे न्ह्याथाय् च्वंसा राजकर्णिकारया उद्‌गमथाय् हौगः बाहा खः। थुमिगु ज्या मरिचरि दयेकेगु वा छुइगु हे जुल। उकें जिगु परम्परागत लजगाः नं मरिचरि दयेकेगु हे जुल।

जिमि बा मचाबलय् हे जिमि बाज्या मन्त। उकें जिमि बाःनं मेपिं राजकर्णिकारतय्‌गु पसलय् ज्या याना मरि छुइगु सयेकल नापं थःगु जीवन निर्वाह यानाच्वन। लिपा जिमि मांनापं इहिपा जुइधुंकाः हौगलय् थःगु हे मरि पसः चायेकल। थ्व हे पसलय् जि नं मचांनिसें हे ज्या याना। अथे धयागु मरि छुयेगु, पसलय् च्वनेगु। थ्व ज्या जिं जागिर नये धुंकाः नं छुं ईतक याना। वि.सं. २०२४ पाखे निसें जिं थ्व ज्या त्वःता बिया।

थ्व ज्याय् निरन्तरता बीगु बिचाः जिके न्हापांनिसें हे मदु। पसलं आम्दानी मगाःगु, घ्यः चिनिया हाकुगु ख्वंख्वं थाःगु वसः पुनेमाःगुलिं न्हापांनिसें हे जिगु ध्यान जागिर पाखे हे। उकेसनं छगू घटनां जा जि थ्व ज्यापाखें याकनं हे मुक्त जुइ मास्तेवल। खँ छु धाःसा उबले मनूतय् छेँय् छेँय् हिति मदु। त्वालय् जक सार्वजनिक हिति दु। त्वाःया मिसातय् अथलय्, बाताय् लः मुंका लाय्ब्वय् च्वना वसः हियाच्वनी। छकः अथे हे वसः हियाच्वंम्ह छम्ह मिसां वया काय् जि नापं म्हिताच्वंगु खनाः ब्वः बिल - अय् वनापं म्हिते मते,

वया लनय् च्वंगु हाकु छंगु लनय् की। जि नापं म्हिताच्वनाम्ह पासायात त्वःता छैंय् वया। उबलेंनिसें जिगु मनय् जागिर नयेगु व्यग्रताया पुसा पिल।

एस.एल.सी. पास जुइ न्ह्यः हे जिं यल नगर पंचायत, युवक संगठन व बालाजु औद्योगिक क्षेत्रय् जागिर नयेगु कुतः याना, तर सफल मजू। वि.सं. २०१६ सालय् बिर्ता उन्मुलन ऐन लागू जुल। बिर्ता जग्गा रैकरय् हिलेमाःगु जुल। जिमिगु पसः न्ह्यःने माल अड्डा। २०१८/२०१९ साल पाखे जुइमाः माल अड्डाय् थःगु बिर्ता बुँ रैकरय् हिलेत वइपिं म्वःम्वः। फाराम भरय् यायेमाः। फाराम भरे याना बिइपिं लेखनदासतसें छपाः फाराम भरे याना छसुका धेबा काइगु। छन्हु जिं नं प्यपाः फाराम भरे याना छतका दां कमे याना। पसलं पिने थ्व जिगु न्हापांगु कमाइ खः। थ्व दां जिं जिमि चिमांयात बिया। व दंग जुल।

वि.सं. २०२१ सालय् नेपाल राष्ट्र बैंकय् सहायक पदय् वाण्टेड पिहांवल। न्यूनतम शैक्षिक योग्यता एस.एल.सी.। जि एस.एल.सी. पास याना आइ.कम. न्हापांगु दँय् ब्वनाच्वनागु। जिं नं दर्खास्त तया। जाँच बिया। पास जुल। अन्तर्वार्ता बिया। अन्तर्वार्ता नं ताः लात। दर्खास्त बिउपिं मध्ये ६६ म्ह पास जुल। जिगु नां ल्याः ५५ य् पिहां वल। निलाति लिपा जितः सःताहल। जि जागिर नयेत वना। जितः कायम मुकायम सहायक पदय् नियुक्ति बिल। जिं स्थायी सहायक पदय् पास यानागु छाय् कायम मुकायम सहायक पदय्? थ्व पद जिं स्वीकार याये फइमखु धया। अनया प्रशासन विभागया प्रमुख सुब्बाबाजे धाइम्ह बटुकृष्ण तिवारीजुं जितः नाइक थुइकादिल - स्व बाबु, थनया छम्ह कर्मचारी मचा बुया बिदाय् च्वन, वयागु थासय् छितः कायम मुकायम नियुक्त बीत्यनागु खः, लिपा दरवन्दी खालि जुलकि स्थायी यायेगु खः, छिसं बिचय् त्वःतेमाली

मखु, जिं धयागु खँ न्यँ । दरवन्दी खालि मजूतले छितः काये हे माः धयागु नं मदु । जिमिसं ला छितः अवसर बियागु खः । वय्‌कःया खँ जितः चित्त बुझे जुल । जिं थन थ्व खँ न्ह्यथनागुया मकसद थ्व खः कि थौकन्हे जूसां म्हाः धायेक ह्ययेकाः सुनां जागिर नकी ? बरु खालिगु थासय् थः मनू स्वचाकी ।

थथे वि.सं. २०२२ सालया जेष्ठ २२ गते जिं नेपाल राष्ट्र बैंकया सहायक पदय् जागिर नया । तलब लच्छिया १२०।- तका । अफिस येँया शुक्रपथय् । जागिर नया आपाः मदुनिबलय् नेपाल राष्ट्र बैंकया अफिस बालुवाटारया ललिता निवासय् सरय् जुल । अले जिगु अफिस नं तापाक बालुवाटारय् थ्यन ।

वि.सं. २०२३ सालतक नेपालय् निगू मुद्रा प्रणाली लागू जुयाच्वंगु खः । अथे धयागु नेपाःया थी थी थासय् नेपाःया धेबाया नापं भारतया धेबा नं चलय् जू । कानूनकथं हे भारतीय मुद्राय् कालबिल याये ज्यू, भारतीय मुद्रा संचय याना तये नं ज्यू । अझ तराइया सरकारी अड्डा अदालतय् कर्मचारीतय्‌त तलबनापं भारतीय रुपैयाय् बिइगु । २०२३ सालय् सरकारं निगू मुद्रा प्रणालीयात उन्मूलन याना नेपालय् नेपाःया धेबायात जक कानूनी ग्राह्यता दइगु घोषणा यात । मनूतय्‌के मुनाच्वंगु भारतीय धेबा हिला कायेत देय् न्यंक, खास याना तराइ लागाय् यक्व ल्याखय् सटही काउण्टर खोले यात । मूल जक मखु छोटी भंसार नाकाय् नं सटही काउण्टर चायेकल । अझ गामय्, गामय् हात बजारय् वना सटही यायेत घुम्ती सटही काउण्टर नं संचालन यात । थ्व फुक्क व्यवस्था यायेगु भाला नेपाल राष्ट्र बैंकयागु । सटही काउण्टर संचालन यायेत यक्व कर्मचारी माल । येँय्‌पाखे नं कर्मचारीत खटे याना छ्वइगु जुल । छन्हु नाइक ह्ययेका खँल्हायेसःम्ह सुब्बाबाजे जिमिगु क्वथाय् वया 'मलंगवाय् मनू छ्वयेमाल, सु वने न्ह्याः मोहनीयात खसी नं ज्वना

वयेदइ' धयादिल । जितः मोहनीयात खसी माःगु जा मखु, स्वनिगलं पिने चाःह्यू वनेगु रहरं जिं 'जि वने' धया ।

मेपिं स्वम्ह पासापिं नापं जि मलंगवा वनेगु जुल । स्वनिगलं पिने पलाः तये मनंनीम्ह जि मधेश वने दइगु जुया रोमाञ्चित, व नं हवाइजहाजं वनेगु सिमरा तक । गुबलें गये मनंनिगु हवाइजहाज नं गये खनीगु जुल धकाः लय्‌ता उलि थुलि मदु । तर एरपोर्ट तक वनेधुंकाः फ्लाइट क्यान्सिल जुल । कन्हेखुन्हु बस गया बाइरोडया लँपु वनेमाल । न्हापांखुन्हु जिपिं वीरगञ्जय् बासं च्वना । वीरगञ्जय् पासापिसं बियर त्वंवनेगु खँ ल्हात । जि अय्‌लाः, थ्वँ, चुरोट छुं हे त्वने मनंनीम्ह । तर पासापिनि पुचलय् म्हाः धाये मछाल । हिमाञ्चल क्याबिनय् वना केन बियर छगः छगः कया । त्वना स्वया, खाइसे । पासापिनि न्ह्यःने त्वनेथें त्वनेथें जक याना अथें त्वःता वया ।

कन्हेखुन्हु टांगा गयाः भारतया रक्सौल वना । रक्सौलं रेलय् च्वना सितामढी वना । सितामढीं बस गया सोनबर्षा वना । सोनवर्षां घौछिति न्यासिवना मलंगवा थ्यंका । मलंगवाय् न्हिच्छि सटही सम्बन्धी अफिसया ज्या यायेगु, बहनी जुलकि पासापिं मुना अय्‌लाः त्वनेगु । मलंगवाय् लच्छि च्वनाबलय् जि धेधेचुइक अय्‌लाः त्वनेफुम्ह जुल ।

नेपाल राष्ट्र बैंकया थी थी विभागय् च्वनाः थी थी कथंया ज्या यानागु दु । तर देशं निगू मुद्रा प्रणाली उन्मुलन यायेगु अभियानय् ज्या याये खंगु छगू आत्मसन्तोषया विषय जुल । नेपाल राष्ट्र बैंकपाखे लिपा नं तःकः तःकः हे स्वनिगलं पिने ज्याय् वना । थथे पिने ज्याय् वनेबलय् थःगु ज्या सिधलकि अय्‌लाः त्वनेगु, तास म्हितेगु व सिनेमा स्वःवनेगु राष्ट्र बैंकया कर्मचारीतय् दथुइया आम प्रचलन हे खः । ठकुरी बाबुसाहेबत हाकिम जुयाच्वंथाय् गुबले गुबले शिकार म्हित वनेगु नं ह्वःताः चूलाः । जितः नं छकः थज्योगु ह्वःताः चूलाः वल । येँनं काजय् धुकूया लागि दां ज्वना चार्टर्ड हवाइजहाजं कैलाली

वनागु । कैलालिइ यंकागु दां मध्ये छुं भतिचा कञ्चनपुर यंकेमाःगु । उबले कैलालिंनिसें कञ्चनपुर तक ख्वातुगु जंगल दु । कैलालि शाखां रसियन जीपया व्यवस्था यानाबिल । दां यंकेगु जिम्मा जिगु खः । तर रसियन जीपय् शाखाया हाकिमत व मेमेपिं नं जायेक च्वन । गनं गनं वनेगु गय् वनेगु जिं जा छुं स्यूगु हे मखु । गाडि जंगलय् दुहां वन । इमि जा शिकार म्हितेगु योजना खनी । शिकार मामां चच्छि गाडी जंगलय् उखें थुखें यंकाच्वन । चलात गाडीया हेडलाइटया जः त्वालां स्वयाच्वनी । इमिसं बन्दूकं कयेकी । तर लाकेफइ मखु, चलात बिस्युं वनी । जितः थुके छफुति रुची दुगु मखु । हानं अन जंगलय् धुँ नं वयेयः धाःगु । उकें जि ग्याना दथुइ लाक ननिमवासे सासः फिना च्वने । चच्छि जंगलं जंगलं वया सुथय् बल्ल कञ्चनपुर थ्यन । जिं ताःहाकः सासः ल्हाना । थथे जि जिन्दगीइ छकः निष्कृय सहभागीया रूपय् शिकार म्हितः वनेनन । जिन्दगी शिकारया अनुभव थ्व हे छकः खः । लिपा गुबले शिकारया रहर मयाना । नेपाल राष्ट्र बैंक पाखे जिं यक्व ज्या व ज्ञांया नापं अय्लाः त्वनेगु व तास म्हितेगु धाःसा सयेका कया । सिनेमा स्वयेगु जा मचांनिसेंया बानी हे जुल । जिमि हौगःया पासा पुचः मुनां अशोक हलय् 'झुमरु' धयागु सिनेमा छन्हुं हे लगातार स्वंगू शो तक स्वयागु दु ।

वि.सं. २०२७ सालं जिं सहायकं प्रधान सहायकय् बढुवा जुल । सहायक पदय् च्वना च्वनाबलय् जिमिसं हाकुगु वा वँचुगु कलमं च्वयागु अभिलेख, चेक आदि प्रधान सहायकं ह्याउँगु कलमं थाय्थासय् चिं तया चेक याइगु । जितः नं ह्याउँगु मसिं अथे चिं तयेगु इच्छा जुयाच्वनीगु । अथे चेक यायेगु ला थःगु पदं हे मब्यूगु खँ जुल, स्टोरं सहायकतय्त ह्याउँगु कलम तकं बी मखु । जिगु बढुवाया नापं जि लेखा विभागं (उबले हिसाब विभाग धाइगु)

अनुसन्धान विभागय् सरुवा नं जुल । अन लेखा विभागय् थें ह्याउँगु मसिं चेक याये हे म्वाः । ह्याउँगु मसिं च्वयेगु जिगु इच्छा बढुवा जुया नं पू मवन । अःखः जिके थःगु ज्याप्रति छगू असन्तुष्टि ब्वलन । व छु धाःसा लेखा विभागय् धिब्छ धेबाया ल्याः मिलय् मजूतले लिबाक तक ओभरटाइम च्वना ज्या याना वयाच्वनाम्ह थन अनुसन्धान विभागय् न्ह्यागुं तथ्याङ्क नं द्वःछिइ पिकायेगु धाइगु । द्वःछिं म्होया ला ल्याः हे तइगु मखु । थज्योगु नं तथ्याङ्क ला थ्व ला मिथ्यांङ्क का धयाथें च्वनीगु ।

उबले जिं एम.कम. पास यायेधुन । जिगु ल्याखं जि प्रधान सहायक जुयां मगात, अधिकृत हे जुइ माल । उकें जिं विज्ञापन स्वयेगु याना । छकलं श्री ५ या सरकारया शाखा अधिकृत, कृषि विकास बैंकया तथ्याङ्क अधिकृत व नेपाल राष्ट्र बैंकया हे सहायक नियन्त्रक (अधिकृत तृतीय श्रेणी)या विज्ञापन पिहां वल । विज्ञापन जूगु राष्ट्र बैंकया सहायक नियन्त्रक पदय् न्हापां हे छम्ह मनू अस्थायी रूपं ज्या याना च्वनेधुंकल । वयात स्थायी यायेत हे थ्व विज्ञापन पिकाःगु धयागु राष्ट्र बैंकया कर्मचारीतय् दथुइ हुइना भुइना । व तःधंम्ह मनूया काय्चा हँ । उकें मेपिसं दर्खास्त तयेगु जक जुइ हँ । राष्ट्र बैंकय् इलय् ब्यलय् थथे छम्ह निम्ह मनूत भ्याल‌ं दुकायेगु याः । थथे भ्यालं मनू दुहां वइबलय् क्वय् च्वंपिं कर्मचारितय् नुगलय् छभ्काः असन्तोषया मिं गुनुगुनु न्वइ । तर अज्योपिंत स्थायी यायेत जांच काइबले राष्ट्र बैंकया योग्यपिं कर्मचारीत नं व्यवस्थापनं बेक्वमिखां स्वइ, हाकु धलखय् तइ धकाः दर्खास्त तकं तये ग्याः । तर जिं आँट याना राष्ट्र बैंकया सहायक नियन्त्रक नापं स्वंगू हे पदय् दर्खास्त तया । जांच बिया, अन्तर्वार्ता बिया । स्वथासं एक नम्बरय् नां पिहां वल । कृषि विकास बैंकय् तथ्यांङ्क अधिकृतय् नां पिहां वइ धकाः जितः थःत हे विश्वास मदुगु । वास्तवय् तथ्याङ्क अधिकृतय्

दर्खास्त तयेगु बिचाः हे मदुगु । अन जि अनुसन्धान अधिकृतय् दर्खास्त तये धकाः वनागु । अन पासा रामभक्त थापा नं दर्खास्त तयेत वयाच्वंगु नापलात । वयाके छु पदय् दर्खास्त तयेत्यनागु धकाः न्यना अनुसन्धान अधिकृतय् तयेगु धाल । व जिमिगु बाय्चय् एम.कम. टप याःम्ह मनू, व नापं प्रतिस्पर्धा यायेगु आँट हे मवः । 'जिके तथ्याङ्क शास्त्र बांलाक मवः, उके छं तथ्याङ्क अधिकृतय् दरखास्त ति, जि अनुसन्धान अधिकृतय् दरखास्त तये' धयां व माने मजू । वं अनुसन्धान अधिकृतय् हे दरखास्त तल । व खना ग्याना हे जिं तथ्याङ्क अधिकृतय् दर्खास्त तया । पद तथ्याङ्क अधिकृत जूसां जाँच बीगु पाठयक्रमय् टिप्पणी च्वयेगु, पौ च्वयेगु आदि प्रशासनिक खँ नं दुथ्या खनी । थ्व जिं राष्ट्र बैंकय् याना हे वया च्वनागु ज्या जुल । उकें जि जांचय् याउँक हे पास जुल । लिखित जांचय् हे जि याकःचा जक हे पास जुल । अन्तर्वार्ताय् जा प्रतिस्पर्धी हे मन्त । उखे पासा रामभक्त धाःसा लिखित जांच हे पास मजुल ।

छकलं स्वथाय् पास जुल । स्वथासं सःताहल । गन वनेगु ? सुयाके सल्लाह कायेगु । थःथिति सुं जागिरया ख्यलय् दुगु मखु । उबले नेपाल राष्ट्र बैंकय् धीरविक्रम शाह डेपुटी गभर्नर । डेपुटी गभर्नर धयागु पद सिर्जना जुइन्त्यः वय्कः चीफ एकाउन्टेन्ट, अथे जुया सकसिनं वय्कःयात चि.ए. बाउसाहेब धाइगु । धाँक रवाफ दुम्ह बाउसाहेब, नेपाल राष्ट्र बैंकया छम्ह हर्ताकर्ता धाःसां ज्यू । वय्कःया छगू विशेषता छु दु धाःसा वय्कलं छम्ह छम्ह कर्मचारीयात म्हस्यू । छम्ह छम्ह कर्मचारीया विषय जानकारी तयाच्वनी । जिं राष्ट्र बैंक बाहेक मेथाय् नं जाँच पास यात धयागु सिल मखा जुइ, दः सःतकेहल । तीजक वय्कःया अफिस क्वथाय् दुहां वना । ख्वाः खनेवं 'छ जा साः कैं साः ल्यः जुइम्ह, सुम्क थन हे च्वँ, थन हे छंगु भविष्य बांलाइ' धकाः न्वात । राष्ट्र बैंकय् सकसिनं धाइगु छु धाःसा

चि.ए बाउसाहेवं ब्वः बिल कि माया याःगु धकाः सीकेमाः 'छ' मधासे 'छि' धकाः सम्वोधन यात कि ग्यायेमाः। सुयाके सल्लाह काये सुयाके सल्लाह काये जुयाच्वंम्ह जितः चि.ए. बाउसाहेबया खँ उपदेश थें जुल। हानं नेपाल राष्ट्र बैंकय् छुँ दयेकेत त्यासा काये दइगु सुविधां यानां नं जितः अन हे थाकल। २०२९ सालय् थथे लोक सेवा आयोगं काःगु जांच पास याना जिं नेपाल राष्ट्र बैंकया अधिकृतय् हानं नियुक्ति कया। नेपाल राष्ट्र बैंकया जिगु जागिर निरन्तर जुल।

वि.सं २०२९ सालय् हे जिगु सरुवा भैरहवाय् जुल। नकतिनि इहिपा यानागु। कलाः ब्वनाः भैरहवा वना। भैरहवाय् नं जि अनुसन्धानया हे ज्या यायेगु। थाय्थासय् स्थलगत अध्ययन याःवनेमाः। भैरहवा च्वना ज्वःछिया गोरखपुर, लुम्बिनी, बाल्मिकि आश्रम, तानसेन आदि थासय् चाःहिला। छगूकथं हनीमून सरुवा थें हे जुल।

वि.सं. २०३० सालं हानं जि अनुसन्धान विभागय् सरुवा जुयाः येँय् वया। अनंलि २०३२ सालं निसें २०३४ तक निदँ वीरगंज शाखाय् च्वना। वीरगंज शाखाय् ज्या यानाबलय् छगू ल्वःममनीगु घटना जुल। उबले वीरगंज शाखां सहायक पदय् दर्खास्त आह्वान यात। जिमि तिरि मय्जुं नं दरर्खास्त तल। शाखाय् ज्या यानाच्वंपि वा इमि थःमनूतसें नं दरर्खास्त तल। प्यम्ह मनू जा अस्थायी ज्या यानाच्वंपिं हे दु। मुक्कं प्यम्ह हे मनू जक काइगु।

शाखाय् यक्व ब्वनातःपिं व यक्व अनुभवीपिं निगू किसिमया अधिकृत त दु। ब्वनातःपिंत बिकासे अधिकृत धाइगु, जि नं थ्व हे वर्गय् लाः। जि एम.कम., बि.एल. पास याना तयाम्ह अनुसन्धान अधिकृत। मनूतसें प्रश्नपत्र जिं हे दयेकीगु जुइ धकाः अनुमान यात। मनूत खालि हे मजुइक जिगु क्वथाय् वया 'सर गन्योगु न्ह्यसः वइ' धकाः न्यंवयाच्वनीगु। छुछु ब्वनेगु धकाः न्यंवयाच्वनीगु। मस्यू धाःसां ज्यूगु मखु।

लिखित जाँच जुल । केन्द्रं कापी जाँचय् याना लिच्वः छ्वयाहल । न्हय्म्ह पास जूगु मध्ये छम्ह जिमि तिरि मय्जु नं लात । तर जिं सुयातं छुं धयागु मदु । छुं यानागु नं मदु । अन्तर्वार्ता जुल । सकसिया जिमि तिरि मय्जु ला उतीर्ण जु हे जुइ धकाः च्वंगु । तर मजू । वया लिपा जिगु क्वथाय् सु नं वयेगु मयात, छुं छम्ह नं वयेगु मयात । थ्व मनू ला फुस्ताका धकाः मती लुइकल मखा जुइ । झीगु समाजया चरित्र जिं छर्लङ्ग खन ।

वि.सं. २०३४ सालं निसे २०४७ साल तक निरन्तर अनुसन्धान विभागय् ज्या याना । अनुसन्धान विभागया जागिर घ्यः जागिर हे धाःसां ज्यू । सुथय् अफिस थ्यन कि हाकिमया क्वथाय् वा मेथाय् गनं सकलें पासापिं मुनी । अनेक विषयलय् गफ जुइ । लः त्वनी, च्या त्वनी । अले एघार साह्रे एघार ताःति जुलकि तिनि सकलें धिकिहिं थःथःगु क्वथाय् वनी । निघौति ज्या यायेधुन कि बजि नयेगु ई जुइ । क्याण्टिनय् बजि नया वये धुंकाः हानं पलख सुं पासाया क्वथाय् गफ जुइ । थुलि याये धुनीबलय् स्वताःई ति जुइधुंकी । मेगु घौछि निघौ ज्या यायेधुन कि छेँय् लिहां वनेत्यइ । तथ्याङ्क विश्लेषण यायेत बुद्धि छ्यलेमाः, अध्ययन यायेमाः, तर तनाव मदु । मुख्य खँ आमजनता नापं सामना यायेम्वाः, थः हाकिम छम्हेसित चित्त बुझे याःसा गाः । आमजनता नापं स्वापू तयेम्वाःगु ज्या तःदँ तक यानागु जुया वास्तवय् लिपा आम जनता नापं सामना यायेगु ह्याउ हे मदया वन ।

वि.सं २०३० सालय् हे कुलशेखर शर्मा गभर्नर जुया झाल । वय्कः नेपाःया कुशल प्रशासक व स्वच्छ छवियाया धनिकथं नांजाःम्ह मनू । वय्कःया पालय् कर्मचारीतय्त सुविधा बीगु छुं छुं ज्या नं जुल । तर बढुवाया प्रकृया धाःसा दिका हे बिल धाःसां ज्यू । कर्मचारीया वृत्ति विकासया खास याना बढुवाया ल्याखं नेपाल राष्ट्र बैंकया

इतिहासय् वय्कःया कार्यकालयात हाकुगु ई हे धाःसां पाइ मखु। अथे जुया २०२९ सालय् अधिकृत तृतीय जुयाम्ह जि २०४० सालय् तिनि अधिकृत द्वितीय जुल।

वि.सं २०४० सालया दशकया पूवार्द्धय् पंचायत विरोधी आन्दोलन तच्वल। २०४६ सालया आन्दोलनय् सरकारी अड्डा अड्डां हे कर्मचारीतसें विरोध यानाहल। आन्दोलन तच्वयावंलिसे गनं गनं प्रदर्शनकारीतसें शहादत नं प्राप्त यायेमाल। राष्ट्र बैंकय् नं विरोध सभा जुइगु धकाः हुइना भुइना जुल। तर सुनां ग्वसाः ग्वःगु, सुनां संचालन याइगु, सुनां नेतृत्व याइगु छुं नं स्पस्ट मयाः। विरोध सभा याइगु धाःखुन्हु सुथय् जि अफिस वनाबलय् बैकया लाछिइ मनूत मुनाच्वन। मोटर साइकल दिका जि नं व हे पुचलय् सामेल जूवना। अन जि थें द्वितीय श्रेणीया अधिकृत रोजा उपाध्याय् छम्ह जक दु। मेपिं फुक्कं क्वय्या तहया कर्मचारीत। अफिस वइपिं धमाधम वयाच्वन। तर अधिकृत कर्मचारीतसें मनूत मुनां च्वंपाखे स्व हे मस्वसें थाहां वनेगु यात। राजनीतिया चर्को चर्को गफ याइपिं, पंचायतया विरोध याइपिं पासापिसं तकं अथे यात। शहीदतय्त श्रद्धाञ्जलीया नामय् लापा थाना व ज्याभ्वः क्वचायेकल।

आन्दोलन सफल जुल। देशय् हिउपाः वल। आन्दोलन सफल मजूगु जूसा जिपिं अफिसया हाकु धलखय् लाइगु जुइ। तर अथे मजुल। अले वि.सं २०४७ सालय् पिहां वःगु बढुवाया धलखय् जिगु नं नां दुथ्यात। जि अधिकृत प्रथम श्रेणी पदय् थ्यन। बढुवाया नापं जिगु सरुवा बैंक व्यवस्था विभागय् जुल। आः जिगु ज्याया ख्यः नीति निर्माण, कार्यन्वयन व नियमन जुल। भतिभति जनसम्पर्क दइगु ज्या जुल।

जिं जागिर नयाबलय् नेपाल राष्ट्र बैंकय् ख्वीदँ तक ज्या यायेदु। श्री ५ या सरकारय् नं अथे हे खः। बहुदलीय व्यवस्था

पुनःस्थापना जुइ धुंकाःया न्हापांगु निर्वाचित गिरिजाप्रसाद कोइरालाया नेतृत्वया सरकारं जागीर नये दइगु उमेर क्वपालाः न्ययच्यादँ जक यानाबिल । न्हूगु राजनैतिक व्यवस्थाकथं ज्या मयाइपिं वा सरकारयात ग्वाहालि मयाइपिं पञ्चायत समर्थक कर्मचारीत जक ल्ययाः लिकया छ्वयेगु हिम्मत मदयाः उमेरया आधारय् फुकसितं बँ पुइथें जागिरं लिकया छ्वयेगु यात । थुलिं मगना स्वीदँ ज्या यायेधुंपिं कर्मचारीतयत नं अवकास बीगु नियम हल । नेपाल राष्ट्र बैंकय् नं थ्व हे नियम लागू जुल । जि थ्व नियमया विपक्षय् खः । तर थुकें तत्काल जितः फाइदा जुल । जि स्वयाः वरिष्ठपिं तःम्ह कर्मचारीत थ्व हे हुनिं सेवा निवृत्त जुसेंलिं वि.सं. २०४९ य् जि विशिष्ट श्रेणीया कायम मुकायम विभागीय प्रमुख जुइ खन ।

नेपाली कांग्रेसया आन्तरिक कलहं याना गिरिजाप्रसाद नेतृत्वया सरकारं मध्यावधि निर्वाचनया घोषणा यात । २०५१ सालय् जूगु मध्यावधि निर्वाचनय् नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले) न्हापा लात । अले नेकपा एमालेया अल्पमतया सरकार गठन जुल । न्हूगु सरकार वसेलिं नेपाल राष्ट्र बैंकया गभर्नर, डेपुटी गभर्नर नं हिल । जि नं डेपुटी गभर्नरय् नियुक्त जुल । उबले जि एमाले समर्थक मखु, बामपन्थी बिचाःपाखे मन क्वसाःम्ह धाःसा खः । उबले नेपाल राष्ट्र बैंकया विशिष्ट श्रेणी पदय् पदासीनपिं मध्ये विद्यावारिधि यायेधुनापिं डा.प्रफुल्लकुमार काफ्ले व जि हे जक खः । शायद उकें हे जुइ जिपिं निम्हं डेपुटी गभर्नर जुल ।

न्हापा, खास याना अनुसन्धान विभागय् ज्या यानाबलय् जनसम्पर्क याये म्वाःगुलिं मेपिं नापं सामना यायेगु क्षमता हे मदयावन थें च्वनीगु । आः डेपुटी गभर्नर जुसेलिं नापलाःवइपिं यक्व दत । छुँ हे वया नापलाः वयेत स्वइपिं नं दु । तर जिं छुँय् नापमलाना । गुलिसिनं ईख नं यात । थज्योगु यक्व घटना दु । छम्ह मनू न्हिन्हिं

सुथय् जुलकि जिगु छेँया चुकय् थ्यंकः वइ । चुकय् च्वना छेँया च्वय्पाखे स्वया 'सर सर' धकाः सःताच्वनी । व मनू जिगु हे अफिसया पिउन खः । तर जिनापं स्वापू दुम्ह मखु, खना जक च्वनाम्ह । जिं छाय् धकाः न्यनकि निपा ल्हाः प्यपुंका 'काय छम्हेसित जागिर नकेमाल' धाइ । जिं अफिसया खँ ल्हायेत छेँय् वये मते धाये । तर व धेताहा जुया वया हे च्वनी । छन्हु सुथय् जि क्याम्पसय् ब्वंकाः लिहां वयाबलय् सामान जायेक दुगु तःपागु म्हे थें च्वंगु म्हिचा छपाः क्वथाय् पिनेसं तयातल । छेँय् च्वंपिंके थ्व छु धकाः न्यना व हे मनुखं तया थकूगु धाल । थय्क म्हिचा चायेका स्वयां जायेक आलु प्याज । दः भतिचा तं नं पिहां वल । व आलु प्याज दुगु म्हिचा अफिस वनाबलय् गाडिया डिकी तया यंका । ड्राइभरयात व मनूयात लित बियाब्यु धकाः अन्हे याना । ड्राइभरं अथेहे यात । तर जिगु मनय् खँ लुया वयाच्वनी कि वं साइकलय् सामानं जाःगु तपागु म्हिचा जिगु छेँ पाखें ज्वनावंगु गुलिसिनं खन जुइ, जिं लित बियागु सुनां मखं । थज्योगु म्वाःमदुगु चिन्ता नं कायेमाल ।

डेपुटी गभर्नर जुयाच्वनागु इलय् हे नेपाल राष्ट्र बैंकय् जिं ज्या यानागु स्वीदँ दया जि नेपाल राष्ट्र बैंकया सेवां निवृत्त जुल । तर डेपुटी गभर्नरय् धाःसा निरन्तर जुल । डेपुटी गभर्नरया दायित्व जिं बांलाक हे निर्वाह याना । तर डेपुटी गभर्नरया पदय् थाना च्वनेगु चुनौतीपूर्ण जुल । मनमोहन अधिकारीया नेतृत्वया नेकपाया अल्पमतया सरकारयात क्वथलेत कांग्रेस छ्यनं चुया लगे जुल । थ्व भ्वलय् कांग्रेस वृत्तया पत्रिकां जितः नं मनगढन्त आक्षेप लगे यात, ध्याचलं छ्वाकेगु कुतः जुल । अय्नं थःगु कर्तव्यया लँ जि भतिचा नं विचलित मजुया । पदया मर्यादा तयाच्वना । थःगु ज्या यानाच्वना ।

पंचतय्गु पार्टी राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी, नेपाल सद्भावना पार्टी व नेपाली कांग्रेस मिले जुयाः एमालेया अल्पमतया सरकारयात

क्वथला बिल। नेपाली कांग्रेस सत्ताय् वल। आः एमालें नियुक्त याःपिं गभर्नर, डेपुटी गभर्नरपिंत अवकाश बीगु हल्ला व्यापक जुल। मेमेगु संस्थानय् नं थथे हे एमाले सरकारं नियुक्त याःपिं हाकिमत लिकया छ्वइगु हल्ला जुल। गुलिं गुलिं मनूत उखें थुखें ब्वांय् जुया मालाः मालाः कांग्रेसया न्हिपं ज्वनाः थःगु पदय् च्वना च्वनेफत। जिं उखे पाखे वास्ता हे मयाना। जि अज्योपिं सुं मनूनापं स्वापू नं मदु। आखिर कांग्रेस सरकारं जितः डेपुटी गभर्नर पदपाखें अवकाश बिल। उबलेया नेपाल राष्ट्र बैंक ऐनय् आः थें गभर्नर, डेपुटी गभर्नरया पदावधि तोके यानातःगु नं मदु। गभर्नर व मेम्ह डेपुटी गभर्नर बचय् जुल। थुकें जि छु थुइका धाःसा कांग्रेस सरकारं जितः एमाले खंकल। डेपुटी गभर्नरं लिहां वये मालाः जितः दुख नं मजू। उबले जिगु मतिइ वंगु खः कांग्रेसं जितः एमाले खंसेलिं आः हानं एमाले सरकारय् वल धाःसा गभर्नर जुइम्ह नं जि हे ला जुइ। थथे गभर्नरया म्हगस ज्वना स्वीदँ तक ज्या यानागु नेपाल राष्ट्र बैंकं जि पिहां वया। बरु दुखया खँ छु धाःसा डेपुटी गभर्नर जूबलय् बैंकया चुकय् सभा याना भव्य लसकुस याःगु नेपाल राष्ट्र बैंकं औपचारिक बिदाइया सामान्य ज्याभ्वः छगू तकं मयाः। जिगु कार्यकालय् जिं यानागु ज्यायात च्वछाया सुभाय्पौ छपौ धाःसा बिल।

नेपाल राष्ट्र बैंकं अवकाश प्राप्त जुइखतं हे जितः एशियन विकास बैंकया ज्या चूलात। जागीर मखु, अल्पकालीन परामर्श। आः जिगु लजगाःया ख्यः परामर्श जुल। याकनं हे छगू वित्त कम्पनीया सल्लाहकारया ज्या नं याना। सेवा निवृत्त जूसां सुम्क च्वना नयेगु उमेर नं जा मजूनि। नकतिनि ४७ दँ। पासापिं मिले जुया इन्स्टिच्यूट फर पोलिसि रिसर्च एण्ड डेभलपमेण्ट नांगु छगू गैह्र सरकारी संस्था नं थापना याना। उकेया जि कार्यकारी निर्देशक जुया। उकेया पासापिं अप्वः एमाले नापं स्वापू दुपिं। स्वाभाविक रूपं एमाले

नापंया जिगु स्वापू नं तब्या जुयावन, क्वातुयावन ।

नेपालय् सरकार क्वथलेगु दयेकेगु जुयावं च्वन । वि.सं. २०५३ सालय् एमाले व राप्रपा मिले जुयाः शेरबहादुर देउवा नेतृत्वया कांग्रेसया सरकारयात क्वथला लोकेन्द्रबहादुर चन्दया नेतृत्वय् एमाले व राप्रपाया मंकाः सरकार गठन जुल । सरकारं जितः शाही नेपाल वायुसेवा निगमया अध्यक्षय् नियुक्त यात । तर थ्व तलब दइगु ज्या मखु । उकें थुकेयात लजगाः थ्यंक धाये मछिं । मुंज्या भत्ता जक दइगु प्रतिष्ठाया पद खः । प्रतिष्ठाया पद जूसां जिम्मेवारी धाःसा भ्यातु, जोखिम नं यक्व दु । प्रतिष्ठा पित्याःपिं थज्योगु पदय् प्यपुना नं लय्तायाच्वनी । जि नं अज्योम्ह हे प्राणी ला खत नि । उके थी थी संस्थान व बैंक आदि संस्थाया संचालक समितिइ जिगु दुहां पिहां जुयाच्वन । तर जागिर हे धकाः लुया मवः । विश्व बैंक, विश्व व्यापार संगठन थेंजोगु अन्तर्राष्ट्रिय संस्था, एशियन विकास बैंक, इस्क्याप थेंजोगु क्षेत्तिय संस्था व राष्ट्रिय संस्थायात परामर्श बीगु लजगाः धाःसा न्ह्याना हे च्वन ।

वि.सं. २०५८ सालय् हानं शेरबहादुर देउवाया हे नेतृत्वय् सरकार गठन जुल । व सरकारय् नेकपा एमाले नं दुथ्याःगु जुल । एमालेया भरतमोहन अधिकारी अर्थमन्त्री । वि.सं. २०५९ सालय् नेपाल राष्ट्र बैंकया बहालवाला गभर्नरया ई फुइगु जुल, न्हूम्ह गभर्नर नियुक्त याइगु जुल । नियमकथं अर्थमन्त्रीया कजिसुइ, पुलांम्ह गभर्नर छम्ह, लब्ध प्रतिष्ठित प्राज्ञ व्यक्ति छम्ह याना स्वम्हेसिगु सिफारिस समिति दयेका थ्व समितिं सिफारिस याःपिं स्वम्ह मध्येय् छम्हेसित मन्त्री परिषदं गभर्नर नियुक्त याइगु । तर मुख्य भूमिका अर्थ मन्त्रीया हे जुइ । अले अर्थ मन्त्रीयात पार्टि निर्देशन याइगु खः । उकें पार्टिं चाहे मजुइकं सुनं गभर्नर जुइ थाकु ।

गभर्नरया लागि एमाले वृत्त दुने जिं जि बाहेक मेपिं सम्भाव्य

उम्मेदवार हे मखना । उके थुपाले जि गभर्नर जुइ खनी धयागु जिगु मनया लड्डु । नेपाल राष्ट्र बैंकया कारिन्दा पदं ज्या सुरु याना अनया शीर्षस्थ पद गभर्नर जुइ दइगु कल्पना मात्र नं म्हो न्ह्याइपु मजू । जिगु योग्यता व अनुभव नं थ्व कल्पनायात यथार्थय् हिलेत मगाःगु मखु ।

छगू ज्याभ्वलय् नेपालगंज वना च्वनागु । नेपाल राष्ट्र बैंकया हे छम्ह हितैषी पासां फोन यानाहल । येँय् सिफारिस समिति स्वन खनी । उके दुथ्याःम्ह पुलांम्ह गभर्नरयात फोन यायेमाल धयागु पासाया जोड जुयाच्वन । म्हस्यूम्ह मनू खः जिं फोन याना, 'जि नं सम्भावित उम्मेदवार खः नि सर' धया । वयकलं 'You deserve it' धकाः अंग्रेंजी लिसः बियादिल । येँ वयाः भरतमोहनजीयात नापलाना । वय्कलं 'न्हापा डेपुटी गभर्नरय् नियुक्त यानाबलय् हे छंत सम्भावित गभर्नरया रूपय् खंकागु खः' धयादिल । जिगु मन त्यात । तर थ्व हे दथुइ मतिइ हे मवं कथं मित्र युवराज खतिवडा नं गभर्नर जुइत ब्वांय् जुयाच्वंगु सिल । तर जि भरतमोहनया थाय् बाहेक गनं मवना । एमाले दुने अर्थ विषय स्वइम्ह जुया वय्कः जिपिं आर्थिक ख्यःयापिनि हाकिम धाःसा ज्यू । जि जागिर दुबलय् थः स्वयाः ठीक च्वय् च्वंम्ह हाकिम तक जक वनेगु बानी, वयां च्वय् च्वय् मवना । त्वाथः हाचां गाया मवनेगु बानीं याना पार्टी दुने नं जि च्वय् च्वय् थ्यंक ब्वांय् मजुया । युवराज खतिवडाया स्वयाः जिगु योग्यता व अनुभव यक्व दु । नेपाल राष्ट्र बैंकय् वय्कः जि स्वयाः जुनियर । तर गभर्नर जुइगु दौडय् गुकथं खः मस्यू जितः लिउने लाकल । स्वम्ह मध्येय् न्हापांगु ल्याखय् तया वय्कःया नां सिफारिस जुल, जिगु नां सिफारिस मजू । वय्कःया नां सिफारिस जूसां नेपाल राष्ट्र बैंकय् डेपुटी गभर्नर तक हे मजुनीम्ह जुयाः वय्कःयात गभर्नर नियुक्त यायेत प्रधान मन्त्री शेरबहादुर देउवा माने मजू धयागु

न्यनेदत । व हे इलय् ज्ञानेन्द्रं सत्ता ल्हातय् काइन धयागु हुइना भुइना जुल । सिफारिस जूपिं मध्येया मेम्ह व्यक्ति नेपाल राष्ट्र बैंकया बहालवाला डेपुटी गभर्नर विजयनाथ भट्टराई न्हूम्ह गभर्नर नियुक्त जुल । वया छन्हु निन्हु लिपा हे ज्ञानेन्द्रं सत्ता थःगु ल्हातय् काल । युवराज खतिवडायात ज्ञानेन्द्रं योजना आयोगया दुजलय् नियुक्त यात ।

२०६२/६३ सालया जन आन्दोलनं ज्ञानेन्द्रयात सत्तां चीकल । गिरिजाप्रसाद कोइरालाया नेतृत्वय् नेपाली कांग्रेस व एमालेया संयुक्त सरकार गठन जुल । भरतमोहनजीया मनय् जितः गभर्नर दयेके मखंगुया ह्याकिं पर्केगु बिचाः दयाच्वंगु ला मस्यू छन्हु वय्कलं राष्ट्रिय योजना आयोगय् वनेगु ला धकाः न्यनादिल । जिं 'छिसं स्वया' जक धया । छुं न्हि लिपा जि राष्ट्रिय योजना आयोगया दुजलय् नियुक्त जुल । थ्व वि.सं. २०६३ सालया खँ खः । योजना आयोगया दुजः धयागु तलब नं दुगु, प्रतिष्ठा नं दुगु गरिमामय पद खः । मन लय्ताइगु स्वाभाविक हे जुल । आयोगय् नेपाली कांग्रेस पाखें निम्ह, नेपाली कांग्रेस (प्रजातान्त्रिक) पाखें निम्ह, एमाले पाखें निम्ह दुजः व नेपाली कांग्रेस पाखें न्वकू मनोनित जूगु खः । लिपा नेकपा माओवादी सरकारय् दुहां वसेलिं इमिगु पाखें नं निम्ह दुजः दुतिन । हनेबहम्ह उपाध्यक्ष डा.जगदीशचन्द्र पोखरेलया नेतृत्वय् अन्तरिम योजना दयेकेगु ज्या जुल । थ्व देय्या भिंछगूगु योजना खः । थ्व न्हूगु नेपाःया न्हू कथंया समावेशी चरित्रया स्वदँया अन्तरिम योजना खः ।

वि.सं. २०६४ सालय् न्हापांगु संविधान सभाया निर्वाचनय् नेकपा माओवादी न्हापा लात । उगु पार्टीया नेता पुष्पकमल दाहाल प्रचण्डया नेतृत्वय् नेकपा एमाले नापं दुथ्याःगु सरकार बने जुल । आः नेकपा माओवादी पाखे योजना आयोगय् दुजः जुयाच्वंपिं पासापिसं

योजना आयोगया नायःयात न्हूगु आयोग गठन यायेत अःपुका बीत टीम भावनाकथं झी सकसिनं राजिनामा बिइनु धायेगु यानाहल। छगू टीम जुया वयापिं हे मखु, अलग अलग दलपाखे वयापिं थ्व टीमया खँ गनं वल ? रहस्यमय खने दत। योजना आयोगय् सल्लाहकार जुया च्वनादीम्ह छम्ह पासां ला सल्लाह बिउगु खः - थ्व भाय् बांमलाः याकनं थःगु दल दुने व माओवादीया पासापिंनापं नं सल्लाह ब्याकादिसँ। तर जिमिसं, अथे धयागु एमाले पाखें दुजः जुयाच्वनापिं जिपिं निम्हसिनं, वास्ता मयाना। जिगु मतिइ एमाले सरकारय् वनीगु हे जुसेलिं जिपिं अथेहे निरन्तर जु हे जुइ नि धकाः च्वनागु। तर एमाले दुने ला तुति सालेगु कासा न्ह्यायेधुंकूगु जुयाच्वन। कांग्रेसया पासापिं राजिनामा बीगु हे मनस्थिति दयेकाच्वंगु, इमिसं राजिनामा बिल। माओवादीपाखें दुजः जुयाच्वंपिसं नं राजिनामा बिल। प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहालं 'सकसिनं राजिनामा बिउसा जितः अःपुइ' धया चाःहीका जिमिगु नं राजिनामा फ्वन। जिं तप्यंक हे थःगु पार्टीयाके न्यना जक बी धकाः धया। उखुन्हु हे बहनी कांग्रेसया पासापिसं राजिनामा बिउगु बुखँ संचार माध्यमय् पिहां वल। योजना आयोगय् वने धकाः तुति ल्ह्वनाच्वंपिं एमाले दुनेया मनूतसें कांग्रेस पाखे वंपिं दुजःतसें राजिनामा बी धुंकाः नं एमाले पाखे वंपिसं छाय् मब्यूगु धका हल्ला यात। वास्तवय् एमाले नं सरकारय् वंसेलि जिमिस राजिनामा बीमाःगु हे मखु। अय्‌नं जिपिं दलया निर्देशन पियाच्वनागु खः। दल दुने छु जुल मस्यू निन्हु लिपा भरतमोहनजिं हे राजिनामा बियाब्यु धयादिल। जिमिसं तुरुन्त राजिनामा बिया। थथे योजना आयोगय् निदँ ज्या याना।

राष्ट्रिय योजना आयोगं जिपिं निम्हेसिगु सम्मानय् छगू चिकीचाधंगु बिदाइ समारोह यात। मेपिंत निन्हु न्ह्यः हे विदा बीधुंकूगु। 'औपचारिक स्वापू चःब्वूसा झीगु व्यक्तिगत सामाजिक

सम्बन्ध ल्यना हे च्वनी' समारोहयात सम्बोधन यासें जिं धया। सचिवजुं नं अथे हे धयादिल। लिहां वयेत्ययेका 'गाडी मा:सा छन्हु निन्हु तया दिउसां जिउ' वय्कलं सौहार्दता क्यनादिल। जिं सुभाय् बिया। कन्हेखुन्हु सुथय् गुताः इलय् हे ड्राइभर छँय् वल। छाय् धयां सचिवजुं गाडी कया वा धाःगुलिं वयागु धाल। गाडि बिया छ्वया, सचिवया निपाः ख्वाः नुगलय् तया तया। भ्गीथाय् गाडिया दुरुपयोग याइपिं छखे दु, मेखे गाडिया मामिलाय् तसकं कय्कुंगु नुगः नं दु। शाही नेपाल वायु सेवा निगमया अध्यक्ष जुयाबलय् निगमं गाडि छगः बियातःगु दु। छकः जि गाडि ज्वना विराटनगर वनेगु बिचाः याना। ड्राइभरयात विराटनगर वनेत गाडि थिक याना ति धया। कन्हेखुन्हु सुथय् वर्कसपय् क्यना हयेधुन गाडि थिक जू धाल। हानं सनिलय् वयाः भद्रकालीया पाःचाय् हे मसाः, गाडि यंके जीमखु धाल। जिं 'म्वाल का अय्सा' धया। लीपा सिल गाडि स्यंगु हे मखु, ड्राइभरयात सामान्य सेवा विभागया हाकिमं खँ स्यनाहःगु जुयाच्वन। गज्योगु संकुचित व्यवहार। छम्ह अध्यक्षयात थज्योगु अविश्वास। गाडि बियाः छ्वःगु सा उखे तुं फारविसगञ्ज बिस्युं वनीम्ह ला मखु जि। नेपाल राष्ट्र बैंकया डेपुटी गभर्नरं अवकाश प्राप्त जूगु पौ ल्हातय् लायेवं जिं उघ्रिमय् हे गाडि लित छ्वया बियागु खः। निम्न वर्गया पक्षय् च्वसां छ्यलीम्ह छम्ह प्रगतिशील साहित्यया पक्षधर व सर्जक जुयाः नं अपमान व लाञ्छनाया घालं भ्वय्पिइबलय् गुबले गुबले मतिइ वइ उच्च पदया मनूतय्गु व्यथाया बारे नं साहित्य सिर्जना जुइमाः। इमिसं नं अन्याय्, अपमान भोगे यायेमाःगु अवस्था वः।

राष्ट्रिय योजना आयोगं पिहां वये धुंकाः नं एमालेया मन्त्रीतसें जिम्मा कयातःगु मन्त्रालयया ज्याय् ग्वाहालि याना। अष्टलक्ष्मी शाक्य उद्योग मन्त्री जुयादीबलय् न्हूगु औद्योगिक नीति दयेकेगु

कार्यदलया संयोजन यायेगु भाला बियादिल । न्हूगु समावेशी औद्योगिक नीति दयेका बिया । सुरेन्द्र पाण्डेजु अर्थमन्त्री जुयादीबलय् बजेट दयेकेगु ज्याय् ग्वाहालि याना । तर थुकेयात लजगाः कथं काये मज्यू छाय्धाःसा थ्व अवैतनिक ज्या खः । ग्वाहालि यायेमाल धाःगुलिं ग्वाहालि याना बियागु जक खः ।

माधव नेपाल प्रधान मन्त्री व सुरेन्द्र पाण्डे अर्थ मन्त्री जुया च्वंबलय् हानं नेपाल राष्ट्र बैंकय् गभर्नर नियुक्त यायेगु अवसर वल । थुबले युवराज खतिवडा राष्ट्रिय योजना आयोगया उपाध्यक्ष जुयाच्वंगु । गभर्नर धयागु थ्व स्वयाः नितँ क्वय्या पद । उके थुगुसी वय्कलं गभर्नर पदय् मिखा तइ मखु जुइ धकाः च्वनागु । तर वय्कलं योजना आयोगया उपाध्यक्ष त्वःता हे गभर्नरय् वनेगु कुतः यानादिल । जि ला कार्यकारी पद विहीन जुयाच्वनाम्ह । उबले जि नेपाल बैंक लिमिटेडया नायः जक । गभर्नरय् जिं नं कोसिस याना । थुगुसि जिं नं अर्थ मन्त्री जक मखु, प्रधानमन्त्री व थः नापं स्वापू दुपिं छम्ह निम्ह नेतात नं नाप लाना । तर थुगुसी नं युवराज खतिवडा हे न्हापा लात । गभर्नर जुइगु जिगु म्हगस पूमवन । आश्चर्यया खँ छु धायेबलय् न्हापा जि एमालेया दुजः मखुबलय् नेतात बांलाक म्ह हे मस्यूबलय् जितः माला माला डेपुटी गभर्नर व शाही नेपाल वायु सेवा निगमया नायः दयेकल, आः दुज खःबलय् इच्छा क्यना नं नियुक्ति मबिल । गुलिसं इच्छा मयाःसां दइगु गुलिसं इच्छा याना नं मदइगु नं जिन्दगीया छगू विशेषता जुयाच्वन । वि.सं २०६९ सालं छुं ईयात जिं नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंकया प्रमुख कार्यकारी अधिकृतया जागिर नया । तर जि अन ताःई तक च्वने मफुत । जि हानं थःगु परामर्शदाताया ज्याय् हे लिहां वया ।

नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंकय् जागीर नयाः जितः छता फाइदा जुल । आः जिगु भाः थाहां वन । परामर्श सेवाया बजारय्

परामर्शदाताया भाः क्वःछिइबलय् न्हापा गुलि भावं ज्या यानाच्वंगु खः अर्थात् गुलि तलव कयाच्वंगु खः उकेया आधारय् क्वःछिइगु याइ । प्राइभेट बैंकय् जुयाः नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंकया जिगु तलव न्हापा सरकारी अड्डाय् ज्या यानाबलय् स्वयाः स्वाभाविक रूपं यक्व दइगु हे जुल ।

जिगु मेगू छगू लजगाः शिक्षण/प्राध्यापन नं खः । जिं दकले न्हापां यलया प्रभात माध्यमिक विद्यालयस ब्वंकागु खः । तर व जिगु मू लजगाः मखु । सुथय् पलख जक यायेगु ज्या । लच्छिया ३५।- तका आम्दानी । दच्छिया तलव मुंकाः गुँभ्वय् न्यायेकीगु । धेबा स्वयाः पासा संगतया लागि यानागु ज्या । अप्वः वामपन्थी बिचारयापिं पासापिं अन । पासापिसं हे मिले जुया चायेकूगु विद्यालय । उबले व विद्यालययात ह्याउँचातय्गु स्कूल नं धाइगु । स्कूल स्थापना जूबलेया छगू अव्यक्त व अदृष्य उद्देश्य ह्याउँचात उत्पादन यायेगु नं मखुगु मखु ।

व विद्यालयस ब्वंकाबलय् छगू ल्वःममनीगु घटना जूगु दु । न्हापा स्कूल बहालय्, बहिली, सतलय् संचालन जुइगु । थ्व स्कूल नं यलया ज्याःबहा बहिली संचालन जुयाच्वंगु । बहीया चाकःलिं कक्षा क्वथा, दथुइ चीभाः दुगु चुक । छन्हु सुथ न्हापां जि क्लास कयाच्वनागु, छथ्वः मनूत कालकुलु हाहां बहिली दुहां वल । जि कक्षां पिहां वया छु जूगु धकाः स्वःवया । मेपिं शिक्षक पासापिं मथ्यंनि । व मनूतय्गु हूल दथुइ विद्यालयया छम्ह विद्यार्थी नं दु । जितः खनेवं हुलया मनूत ततःसलं हाल - 'थथे ला जि हे मजिल, थ्व विद्यालय थन तयेगु हे मखु । कि थ्वयात विद्यालयं पितिना छ्व, थी मत्यःम्ह जुया नं पसलय् दुहां वना च्या त्वंवनीम्ह, गुलि बरे जूम्ह थ्व ।' खँ थुल कोनाजु (अर्थात् पो) थरयाम्ह व विद्यार्थी विद्यालय पिनेसं च्वंगु पसलय् वना च्या त्वंवंगु तमं त्वाःया छथ्वः मनूत हाःवःगु जुयाच्वन ।

‘विद्यार्थी पितिनेगु खँ जुइ मखु, हेड सर भालकि खँ ल्हानादिसँ’ जि धया। इपिं पलख च्वन, हेड सर मवः, अले ततःसलं हाहां पिहांवन। तर कन्हेखुन्हुं निसें व विद्यार्थी विद्यालय मवः, व हे मवल।

नेवाः समाजय् थौकन्हे थज्योगु थीत्यः थीमत्यःया समस्या मन्त धाःसां जिउ। निकःगु नेवाः एकता दिवस हनेगु भ्वलय् सकल नेवाःत मुना यलया पूच्वय् आवंनिसें नेवाः समाज दुने थजात क्वजात धयागु मन्त धकाः घोषणा यायेधुंकल। तरगां गामय् कथित थजातपिनिगु अपहेलना, अन्याय सहयाये मफया कथित क्वजातपिसं थःगु छेँ गां हे त्वःता वनेमाःगु बुखँ थौकन्हे नं वया च्वं। थज्योगु बुखँ न्यनेबलय् आः नं जिगु मिखाय् व विद्यार्थी भ्वाताहाँ दंवइ। गां त्वःतावंगु बुखँ ब्वनागु न्यानागु जक जुल, ब्वनेकुथि त्वःतावंगु जा थःम्हं हे खंगु सिउगु जुल।

वि.सं २०२८ सालं न्हूशिक्षा लागू जुसेंलि समुदायं जनस्तरय् चायेकातःगु विद्यालय सरकारीकरण जुल। प्रभात माध्यमिक विद्यालय नं सरकारीकरण जुल। ज्या यायां ब्वनेमाःपिं निम्न वर्गीय ब्वमिपिं व स्यनीपिनिगु सुविधायात ध्यानय् तया सुथय् बहनी चायेकेगु यानातःगु विद्यालयत बन्द यानाबिल। आः न्हिनय् जक विद्यालय चालीगु जुल। आः थन आंशिक शिक्षण याये मदइगु जुल। उकेसनं कक्षा संचालन नं न्हिनय् जुइगु जुल। जागिर दुगुलिं न्हिनय् अन स्यंवने फइगु खँ हे मन्त। अले थ्व स्कूल त्वःतेमाल, त्वःता।

प्रभात माध्यमिक विद्यालयस स्यनेगु याना च्वनाबलय् हे अनया शिक्षक पासापिं मुना आइ.ए., आइ.कम.या कोचिङ्ग क्लास संचालन याना। थ्व जांचया इलय् जक चालीगु कक्षा खः। न्ह्यागुसां थुके जि माध्यमिक विद्यालय तगिंया ब्वमिपिंत जक मखु, कलेज तगिंया ब्वमिपिंत नं स्यनीम्ह जुल। छम्ह निम्हेसित ट्यूसन नं स्यना। थ्व धाःसा जिं निःगः प्यंगः कमे यायेत हे यानागु ज्या जुल।

जि नेपाल कमर्स क्याम्पसया न्हापांगु समूहया विद्यार्थी। अनया विद्यार्थीपिं मध्ये दकले न्हापां एम.कम. पास यानाम्ह नं जि हे। थ्व हे त्वह तया जिं उगु क्याम्पसया प्रमुख केशवप्रसाद प्रधानजुयात नापलाना जितः अन ब्वंकेगु अवसर फ्वना। वय्‌कलं जितः सनिलय् जुइगु आइ.कम.या विद्यार्थीतय्‌गु एक्स्ट्रा ट्यूटोरियल क्लासय् एकाउण्ट स्यनेगु अवसर बियादिल। अन खुला ति ब्वंका।

लिपा स्वनिगः त्वःता उखे थुखे जुइमाःगुलिं आखः स्यनेगु आंशिक लजगाः त्वःफित। यक्व लिपा २०४५/४६ सालपाखे जिं हानं सरस्वती क्याम्पसय् बहनीया कक्षाय् आइ.कम.या विद्यार्थीतय्‌त ब्वंकेगु याना। अन निदँति ब्वंकाः। वि.सं. २०४७ सालंनिसे यलया नमूना मच्छिन्द्र क्याम्पसय् सुथय् सुथय् ब्वंकेगु याना। अन निरन्तर निगू दशक तक प्रमाणपत्र व डिप्लोमा तहलय् ब्वंका।

नमूना मच्छिन्द्र क्याम्पसय् ब्वंकाबलय्‌या छगू अनुभव छु धाःसा अन पासापिनि दथुइ सामाजिक राजनैतिक विषय न्हिन्हिं गरमागरम तर मित्रतापूर्ण गफ न्ह्याइपुक जुयाच्वनी। वास्तवय् जितः ला थ्व माहौल तलव स्वयाः नं आकर्षण जुयाबिल। अथेजुया डेपुटी गभर्नर व राष्ट्रिय योजना आयोगया दुजः थेंजाःगु उच्च पदय् च्वनाबलय् नं जिं क्याम्पस मत्वःता। लिपा नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंकया कार्यकारी निर्देशक जुयाबलय् इलं लाके हे मफुसेलिं जक क्याम्पस त्वःतागु खः।

प्राध्यापनया ज्या याना च्वनाबलय् वयानापं स्वाना वइगु कापी जांच यायेगु, शोध निर्देशन यायेगु ज्या नं याना। थी थी प्रशिक्षण प्रतिष्ठानय् प्रशिक्षण नं बिया। गनं गनं आगन्तुक प्राध्यापकया कथं नं प्राध्यापन याना। थथे आगन्तुक प्राध्यापक कथं विश्व व्यापार संगठनं हंगकंग विश्व विद्यालयस एशिया प्रशान्त क्षेत्रया थी थी देय्‌या सरकारी कर्मचारीतय्‌गु लागि संचालन यागु अन्तर्राष्ट्रिय

व्यापार सम्बन्धी प्रशिक्षण ज्याभ्वलय् नं प्रशिक्षण बिया ।

थथे मरि छुइगु परम्परागत लजगाः त्वःता जिं मूलरूपं जागिर, परामर्श सेवा व शिक्षण याना स्वंगू कथंया लजगाः याना धायेमाल । मरि छुइगु व मीगु लजगालय् आम्दानी यक्व दु । गुलिखे पासापिं व थःथितिपिनि थ्व हे लजगाः । इपिं मध्येय् गुलिसिनं जा दँय् दँय् न्हूछैँ दयेकूगु वा न्याःगु दु । जिं जागिर नया अफिसं त्यासा कया बल्लं बल्लं छैँ दयेका । ख; परामर्श सेवाय् धाःसा जागिरय् स्वयाः यक्व आम्दानी दु । शिक्षण लजगाः ला सोखं जक नालागु खः । सोख जा लेखा परिक्षक जुइगु नं यानागु खः, वकिल जुइगु नं यानागु खः । महालेखा परिक्षकया विभागपाखें लेखा परिक्षकया व सर्वोच्च अदालत पाखें अधिवक्ताया लाइसेन्स नेपाल राष्ट्र बैंकय् नकतिनि नकतिनि अधिकृत जुयाबलय् हे कयागु खः । तर ज्या मयाना । छथाय् लेखा परिक्षणया ज्या सुरु जक यानागु भैरहवाय् सरुवा जुल । लेखा परिक्षणया ज्या याये मखन । लिपा नेपाल राष्ट्र बैंकं गुबले जागीर ननं थथ्ये पिनेया ज्या यायेत पूर्व स्वीकृति कायेमाःगु नियम पिकाइगु, गुबले पिनेया ज्या याये हे मदुगु नियम पिकाइगु । थ्व हे झंझटं याना उखेपाखे ध्यान हे मवन । तर थथे नियम वःसा गुलिगुलिसिनं धाःसा परामर्शदाता, लेखा परिक्षण व कानूनी सेवा फर्मय् ज्या याना हे च्वन । गुलिं ला वरिष्ठ अधिवक्ता नं जुल । इमित राष्ट्र बैंकं छुं कार्वाही नं मयाः । याःपिनि याक्वं पाक्व । जि थें ग्याःपिं जक द्याः ।

मरि छुइगु मीगु लजगालय् यक्व आम्दानी दुसां जितः थ्व लजगाः त्वःतागुया पश्चाताप मदु । थ्व ज्याय् थे धेवा कमे याये मफुसा देश विदेश चाःहिले खंगु दु, व्यक्तित्व व्यापक याये खंगु दु । आः तक नीप्यंगू देश थ्यनेधुंगु दु । गुगुं देशय् ला भिकलं मयाक थ्यंगु दु । परम्परागत लजगाः ज्वना यक्व धेबा कमेयापिं पासापिं वा

थःथितिपिनि चाहिउ वने मलाः। गुबले गुबले जिं इपिं नाप ख्याः याना धायेगु याना, 'जि खर्च यायेत ई दु तर खर्च यायेगु धेबा मदु, छिमि खर्च यायेत धेबा दु, तर खर्च यायेत ई मदु।'

●

४. जिगु सामाजिक जीवन

छेँजः मनूया सामाजिक जीवनया न्हापांगु संस्था धाइ। छम्ह नेवाः छेँजःया चाकलं पिहां वया त्वालय् थ्यनी, त्वाः बाहाया सामूहिक ज्याय् संलग्न जुजुं सामाजिक जीवनय् चकनावनी।

जिमिगु छेँया निगू चुक पिने हौगः बाहा दु। जि मचाबलय् हौगः बाहाया मूलुखा जःखः निगू फल्चा दु। हौगः बाहालं पिहां वनेबलय् जवय् तःधंगु फल्चा खवय् चीधंगु फल्चा। तःधंगु फल्चाय् गुलां बहनी बहनी भजन जुइ। भजन यायेगु ई जुल कि फल्चाय् सुकू लाइ, गनं गनं तार हया बिजुली मत च्याकी। जिपिं मस्त फल्चाय् फेतूवने। कान्छा दाइ, पद्मज्योतिपिसं हार्बिन तमला थाना भजन याइ। ज्ञानमालाया म्ये हाली। तर जिपिं मस्तय्गु ध्यान धाःसा भजनय् स्वयाः बालभोगय् लानाच्वनी। भजन सिधलकि बालभोग इनाबी। गुबले सिसाबुसा, गुबले हलिमलि, गुबले चाकुमरि। गुबले गुबले जिमि बाःनं नं बालभोग तयेके छ्वइ। थुकथं जिं जिगु सामाजिक जीवनया न्हापांगु त्वाथः हौगः बाहाया भजनय् गया।

हौगः बहालं पिहां वयेवं मंगः व लगंख्यः स्वाइगु यलया छ्पु मूलँ ध्वदुइ। भतिचा जव पाखे वनकि लँया खव पाखे अर्थात् पूर्व पाखे त्वाःया गणेशथान दु। गणेद्यःया फल्चाय् नं बहनी बहनी चतुर्मास प्यला भजन जुइ। जिपिं मस्त अन नं मुने। न्हिन्हिं हालीगु न्हय्पु म्ये जिमित कण्ठस्थ वः। हार्बिन तमला तःधिकःपिसं थाइ। जिमिसं तिंछु, ताः थाये। थ्व जिगु जीवनया मेगु सामूदायिक ज्या खः। सामूदायिक ज्याया माध्यमं हे समाज सेवा जुइगु खः।

हौगलं पश्चिम पाखे वनेगु छ्पु चीब्यागु लँपु दु। थुकेयात तिछुँगल्ली धाइ। जि मचाबलय् हौगलं तिछुँगल्ली पाखे स्वखाति छेँ

वनेधुंकाः लँय् लाःगु छकू छेलिइ वाल विकाशालययाा नामं छगू पुस्तकालय चायेकातःगु दु। व पुस्तकालय सफू कायेगु बीगु थाय् जक मखु, अन बहनी बहनी बरोबर साहित्य गोष्ठी, वादविवाद आदि ज्याभ्वः जुयाच्वनी। हौगःयापिं जक मखु सौगः, नुगः व मेमेथाय्यापिं ल्याय्म्हत नं ब्वति कायेत वयाच्वनी। पुस्तकालययाा क्वथा तःकू मजू। मनूत पिने लँय् लँय् च्वना न्यनाच्वनी। जिपिं मस्त नं अथे हे न्यनाच्वने। वास्तवय् वाल विकाशालयस जुइगु थज्योगु ज्याभ्वलं जिगु वाल मस्तिष्कय् सामाजिक भावनायाा पुसा पिनाबिल। लिपा थ्व पुस्तकालययाा नां अमर पुस्तकालय जुल। हानं गुलि तक थ्व पुस्तकालय बन्द नं जुयाच्वन। एस.एल.सि. पास याये धुनेवं पासापिं मुंकाः जिं हे थ्व पुस्तकालय हानं चायेका। जि हे पुस्तकालययाा नायः जुया। गथे थ्वया इतिहास दु, अथे हे थ्व पुस्तकालययात सफू कालबिलयाा ज्याय् जक लिमंकूसे साहित्य गोष्ठी, न्ह्यसः लिसः कासा आदि विविध ज्याय् नं न्ह्यज्याका। नांदंम्ह प्रगतिशील गायक जे.बी. टुहुरेया याकः सांगितिक ज्याभ्वः याना। औपचारिक शिक्षा कायेमखंपिं त्वाःया दाजु किजापिंत अंग्रेजी, हिसाब व सामान्य ज्ञान स्वंगू विषय तया 'अमर अध्ययन कक्षा' संचालन याना। थ्व छगू कथंया अनौपचारिक शिक्षा खः।

प्रभात माध्यमिक विद्यालय व थी थी क्याम्पसय् शिक्षक जुयाः शिक्षा क्षेत्रय् सेवा यानागु खँ 'जिगु लजगाः' ब्वय् न्ह्यथनेधुन। व जिगु सेवा नं खः, लजगाः नं खः, सोख नं खः। शिक्षायाा ख्यलय् सेवा यायेगु रहर लिपा तकं दयाच्वन। वि.सं. ४० या दशकय् पासापिं डा.मनमोहन श्रेष्ठ व स्व.डा.मुकुन्दबहादुर श्रेष्ठपिं नापं जाना छगू सामूदायिक कलेज चायेकेगु कुतलय् दं दँ हे लगे जुया। अय्नं यल नगर दुने कलेज चायेकेगु तातुना पूवंके मफुत। तर यल जिल्लायाा हे वादेसय् 'जन भावना क्याम्पस' चायेकेत ताःलात।

वि.सं. २०४७ सालं थ्व क्याम्पसया विधिवत स्थापना जुल। डा.मुकुन्दबहादुर श्रेष्ठ प्रिन्सिपल जुयादिल। डा.मनमोहन श्रेष्ठ नं प्राध्यापन ज्याय् संलग्न जुयादिल। जि क्याम्पस संचालक समितिया दुजः जुया। वि.सं. २०६० सालं डा.मुकुन्दबहादुरया असामयिक व दुखद् निधन जुसेलिं क्याम्पस प्रिन्सिपलया जिम्मेवारी डा.मनमोहन श्रेष्ठं कुबियादिल। क्याम्पसयात बांलाक व्यवस्थापन यायेत २०६४ सालं क्याम्पस सभा गठन जुसेलिं उगु सभा पाखें निर्वाचित जुयाः जि क्याम्पस संचालक समितिया नायः जुया। वि.सं २०७० साल तक संचालक समितिया नायः जुयाः क्याम्पसया भौतिक व प्राज्ञिक विकास न्ह्यथनेबह जुइक याना। क्याम्पसया न्हूगु छेँ दयेका। प्राध्यापनया विषय तना यंका, तह थकया यंका। आः जि उगु क्याम्पसया सल्लाहाकार समितिया दुजः जुया सेवा यानाच्वनागु दु।

उबले जि अमर पुस्तकालयया नायः जुया च्वनाबलय् अर्थात् ने.सं. १०९० दँया दशकय् यलय् त्वाः त्वालय् पुस्तकालय दु। गथे महापालय् मित्र पुस्तकालय, नुगलय् प्रभात पुस्तकालय्, टंगलय् ललित अध्ययन गोष्ठी, हौगलय् अमर पुस्तकालय् आदि। अथेहे मित्र राष्ट्रयागु नं थःथःगु पुस्तकालय दु, गथे नेपाल सोभियत मैत्री वाचनालय, नेपाल चीन मैत्री वाचनालय आदि। लिपा छगू इलय्, २०२३ साल पाखे थें च्वं सरकारं थथे विदेशी मित्र राष्ट्रं संचालन यानातःगु पुस्तकालय बन्द याइगु खँ वल। थुकेया विरोध यायेत पुस्तकालययागु संघ दयेकेगु खँ जुल। उकेया निंति जिं अमर पुस्तकालयया पाखे प्रतिनिधि जुयाः विधान दयेकेगु ज्या याना। थुकें जिगु सामाजिक स्वापूया चाकः न्यनावन।

उबले त्वाःत्वालय् पुस्तकालय् दु थें क्लब नं दु। हौगलय् जिपिं बाय्डमिन्टन म्हितेगु। जि छु नं कासा बांलाक म्हिते मसः, तर आदर्श खेलकूद क्लब व हिमालय क्लब दयेका उकेया नायः

जुया । क्लबया पासापिं मध्येय् कृष्णबहादुर हाउ छम्ह यल जिल्लाया नांदंम्ह फुटबल कासामि जुल । मेपिं अथे हे उखेथुखे लात । क्लब नं चले मजुल ।

संस्कृति नं सामाजिक जीवनया छगू ब्व खः । अले गुथि परम्परा नेवाः संस्कृतिया छगू अभिन्न अंग खः । जिमि स्वंगू गुथि दु - सना गुथि, हाथा गुथि व दिल्ला पुजा गुथि । सना गुथि व हाथा गुथिया जिपिं न्हापांनिसें हे गुथियार खः । दिल्ला पुजा गुथिया गुथियार वि.सं. २०१८/१९ साल पाखे तिनि जूगु । थ्व गुथिया नं थःगु हे कहानी दु ।

उबले स्वनिगलय् हैजा वल । नगर पंचायतं खुवाया मरि मीगुली प्रतिबन्ध तल । नगर पंचायतं प्रतिबन्ध तयेक नं खुवाया मरि मिल धयागु द्वपनय् नगरपालिकां छगू मरि पसः तिकेत स्वल । थुकेया विरोधय् मरि पसल्यात संगठित जुल । थःपि संगठित जुया हे च्वनेत मरि पसल्यातय्गु गुथि दयेकेगु खँ वल । भिंद्यःयात पसल्यातय् द्यः धाइ । अले दिल्ला लच्छि भिंद्यःया पुजा यायेगु चलन दु । उके भिंद्यः पुजा यायेगु दिल्ला पुजा गुथि दयेकेगु खँ जुल । तर निम्ह राजकर्णिकार जक गुथियार जुयाच्वंगु छगू दिल्ला पुजा गुथि न्हापा हे दुगु जुयाच्वन । थ्व हे गुथियात तःधं यात । जिमि बाः नं थ्व गुथिइ दुहां वन । भिंखुम्ह भिंन्हय्म्ह गुथियार दत । थुके दुने सहकारीया भावना नं ब्वलन । गुथिं हे थाय्थासय् थी थी अवसरय् मरि पसः तःवनेगु नं यात । तर ई बिना वंलिसे संगठनया खँ नं छ्वासुयावन, सहकारीया भावना नं तनावन, केवल पुजा यायेगु व भ्वय् नयेगु जक ल्यनाच्वन । गुथियारत नं म्हो जुजुं वन । स्वम्ह जक ल्यंदत । अय्नं जिं मत्वःता । मत्वःतागुया कारण छु धाःसा यल मंगलय् श्री निवास मल्लं स्थापना याःम्ह तःधीम्ह भिंद्यःया गःपतय् क्वखायेकातःम्ह नाग निम्ह राजकर्णिकारतसें निसःदँ स्वयाः न्ह्यः तयातःगु कृति

जुयाच्वन । दँय् दसं गुथिबलय् थ्व नागयात सिलाः पुइँ हायेमाः । थ्व राजकर्णिकारतय्‌गु कृतिया इतिहास तना मवनेमा धकाः जिं थ्व गुथिइ निम्ह जक गुथियार जुल नं निरन्तरता बियाच्वनागु खः । ने.सं. ११३४ दंनिसें राजकर्णिकारतय्‌गु मू गुथिं नं दिल्ला पुजा यायेगु यात । न्हापा थ्व चलन मदु । अले जिं राजकर्णिकारतय्‌गु कृतिमय इतिहास दुगु थ्व दिल्ला पुजा गुथियात मू गुथिं हे नाला कायेत इनाप याना । व इनाप स्वीकार नं जुल । आः गुथियार म्हो जुयाः दिल्ला पुजा गुथि न्हना वनीगु जोखिम मंत ।

नेवाः समाजय् गुथिया थःगु हे महत्व दु । तर थुकेया अवगुण नं दु । गुथि पाः फयेत मनूतसे छेँ, बुँ तकं बन्ह तयेमालीगु वा मी हे मालीगु आर्थिक समस्या नं मदुगु मखु । गुथिइ सकले सरह आर्थिक हैसियत क्यनेत नं उलि हे थाकू । जिमिगु मू गुथियात 'शरण गुथि'या नां छुनातःगु दु । थ्व सना गुथि खः । मृत्यु संस्कार याइगु गुथि खः । छकः छम्ह उदारमना तःमिम्ह गुथियारं सी उइत माःगु सिँ न्यायेत कोष तया बीगु व आर्थिक अवस्था कमजोरपिंत गुथिं सिँ तयाबीगु प्रस्ताव तल खनी । थ्व हे व्यहोराया भ्वं च्वल, धाये माइन्यूट दयेकल । तर जिमि बाःनं प्रस्ताव बांलाः तर दुपिं मदुपिं सकसिनं नं गुथिया सिँ कायेमाःगु व्यवस्था यायेमाः, मखुसा हीनताबोधं मदुपिसं नं काये छाली मखु धयागु थःगु बिचाः तल खनी । तर सिँ तयाबीम्ह दाता छकलं तंम्वया 'छ व जि बराम्बर ला ?' धकाः धाल हँ । अले जिमि बाःनं नं 'गुथिइ बराबर ला खःनि' धया हँ । अले चीमि जुत्तले थःगु अवस्था त्वःपुइत स्वइगु व चीमिं तःमि जुलकि थःगु चीमि इतिहास थम्हं हे प्वलीगु मनूया स्वभाव मथूम्ह दाता जुइम्ह गुथियारं प्रस्ताव च्वयातगु भ्वं भ्यारभ्फिरिं खुना छ्वत हँ । उबलेंनिसें जिमि बाः गुथिइ बांलाक मवं । जितः हे छ्वइगु । जि थौंतक निरन्तर वनाच्वना । गुथि हनेत जिमि बाःनं नं वयाके थ्वयाके

धेबा त्यायेकाःगु जिं स्यू । जिमि बाःनं उलि दुख याना हनावंगु गुथि हने फयेक फयेकं जिं छाय् त्वःते धकाः जितः मतिइ वनीगु । उके बाःनं हनावंगु गुथि जिं छगू नं मत्वःता ।

हाथा गुथि बुंगद्यःया जात्राबलय् न्यायेकीगु गुथि खः । लगं भुज्याया छोय्लाभू खुन्हु हाथुद्यः पुजा याना हाथुद्यःया म्हतुं हे थ्वँ हायेका समय्बजि इनाबीगु गुथि । थथे गुलिं गुथि जात्रा वा पर्व विशेषय् न्यायेकीगु चलन दु । जात्रा पर्व नं गुलि गुथि पाखे न्यायेकी, गुलि त्वाः बाहा मुना न्यायेकीगु नं दु । यलया ऐतिहासिक मतयाः पर्व नं यलया भिगू त्वालं पालंपाः न्यायेकीगु खः । जि ल्याय्म्हया इलंनिसे हे थःगु त्वालं मतयाः पाःफयेगु ज्याय् थी थी पदय् च्वना सक्रिय जुया वयाच्वनागु दु । न्यकूजात्रा मतयाः संचालन समिति हौगःया आः नं जि सल्लाहकार खः । थगुने ११३९ दँया न्यकूजात्रा मतयाःया लुमन्तिपौ नं जिगु हे कजिसुइ पिदन । जि हौगः त्वःता कुमारी पाटीइ च्वंवनागु हे ३५ दँ दयेधुंकल । तर हौगः त्वाःया सामाजिक दायित्व जिं निर्वाह याना हे च्वना तिनि । जन्म त्वाःया माया व मोह धयागु नं अचम्म हे खः ।

यलय् मतयाः कुन्हु न्यकू जात्रा नं जुइ । अथे धयागु धाः, दमोखिं थाना नगर परिक्रमा याइ । मतयाः पाः लाःगु त्वालं हे न्यकू जात्रा याइगु खः । अले हानं लाय्कू, बुंग, स्वयम्भू आदि थासय् नव बाजा थायेगु धकाः धाः, दमोखिं व मेमेगु बाजा थाःवनेमाः । ने.सं १०८९ दँया मतयाः पालं जिं नं दामोखिं थाये सयेका । उगु सालं राष्ट्रिय नाचघरं नं नवबाजा थायेत सःतल । जिपिं लय्ताया वना । जि व मेपिं निम्ह पासापिसं स्वंगः दमोखिं क्वखाया दबुली दंवना । न्हय्पु म्ये थायेगु उत्साह ज्वनाः जिपिं दंवनागु, तर छपु म्ये थानाबलय् स्वकुमि कक्षय् वातावरण शान्त जुल, निपु थानाबलय् स्वकुमि कक्षय् कालाकुलु हाःसः दत, स्वपु थानाच्वनाबलय् हाहू याना हल,

गोलभेरां कयेकाहल । जिपिं काचाकाचां दबू त्वःता वना । थ्व नं जिन्दगी छगू ल्वःममनीगु घटना जुल । संगीतया नामय् जिं थायेसःगु थ्व हे छता खः । हार्विन थाये सयेकेगु रहर घाना जुयागु यक्व दत, पूवंके मफु, फइ नं मखुत । संगीतया ख्यलय् जि सयेकेसीके मफुसा थुकेया विकासय् फुगु योगदान बियागु दु। ने.सं. १०९० दँया दशकय् स्वनिगलय् त्वाःत्वालय् नेपालभाषा संगीत सम्मेलन यायेगु लहर वल । जिमिथाय् हौगः त्वालय् जूगु संगीत सम्मेलनया ग्वसालय् जि सक्रिय जक मखु नेतृत्व तहलय् च्वना हे ज्या याना । थौकन्हे जि यलया छम्ह नांजाःम्ह संगीतकःमि स्वर्गीय पद्मज्योति बज्राचार्य लुमन्ति पुचःया नं सल्लाहकार खः । स्वर्गीय पद्मज्योति बज्राचार्य खःप्याखंया इलय् नांजाःम्ह संगीतकःमि, प्याखंम्वः व निर्देशक नं खः । वय्कलं दँय्दँसं धया थें प्याखं स्यनादी, क्यनादी ।

समाज सेवाया भावनां मतयाःबलय् मेगु नं छता ज्या यानागु दु । मतयाः धयागु यलया दक्व बहा, बही, चैत्य परिक्रमा यायेगु खः । नसंचाय् न्ह्याइगु मतयाः सनिलय् तिनि क्वचाइ । मतयालय् ब्वति काःपिं सुयां कपाः स्याःसा, छ्यं स्याःसा, लुफिं हाना वा मेगु छु कथं घाः जूसा प्राथमिक वासः यायेत वासः ज्वनाः जिपिं हौगःया छपुचः पासापिं वखुन्हु न्हिच्छि हे थाय्थासय् च्वना सेवा यानाच्वनेगु । जिमिगु पुचलय् स्वास्थ्य उपचार सम्बन्धी भतिभति ज्ञां दुम्ह छम्ह पासा दु - पुष्पलाल चित्रकार । वयाके पश्चिम नेपाःया गामय् अ.हे.ब.या ग्वाहालिमि जुयाः ताःई ज्या याःगु अनुभव दु । उकें वया नेतृत्वय् जि, जनकलाल, बेखालाल, अमर व मेपिं पासापिं दँय्दँसं थ्व सेवाय् लगय् जुइगु खः । थ्व सेवा जिमिसं तःदँ हे याना ।

जितः स्वास्थया क्षेत्रय् सेवा यायेत साला यंकूम्ह मेम्ह नं छम्ह पुष्प दु - पुष्पमान कायस्थ । जिगु आइ.कम. ब्वनाबलेया कलेज पासा । कुमारीपाटीइ जिमिगु छेँ नं नाप नापसं । व मचांनिसें

नुगःचुया ल्वगि । अपरेशन यायेधुंकूम्ह, तर आत्मबलया धनी, सक्रिय, चल्तापुर्जा । वि.सं २०४९ सालय् वं यलय् मुटु रोगया ख्यलय् सेवा यायेगु संस्था चायेकेत जितः नं पासा थ्वःवल । जिपिं मिले जुयाः नेपाल हृदयरोग निवारण प्रतिष्ठान, यल कचा स्वना । मुटु ल्वय् निवारण यायेगु ख्यलय् न्ह्यथनेबहगु ज्या याना । यलय् दकले न्हापां मुटु ल्वय्या क्लिनिक चायेका । उबले यलया ततःधंगु अस्पतालय् नं मुटु ल्वय्या क्लिनिक मदु । रोटरी क्लब नाप मिले जुया स्वीद्वः मचातय्त बाथमुटु ल्वय्या परिक्षण यायेगु अभियान न्ह्याका, ताःलाका । रोटरी क्लब नापं हे मिले जुयाः यलय् नं हि बैंक चायेका । हि कायेत येँय् थ्यंक वना च्वने म्वाल । नीच्यादँ न्ह्यः नेपाल हृदय रोग निवारण प्रतिष्ठान, यल कचा स्वंसांनिसें आःतक थुकेया ज्या सना पुचलय् च्वना निरन्तर सेवा याना वयाच्वनागु दु । थौंकन्हे जि थुकेया नायः खः । न्हापा नं निगू अवधि नायः जुइधुन । जिं ज्या यानागु सामाजिक संस्था मध्येय् दकले बांलाः ताःगु संस्था थ्व हे खः । थन ज्यासना पुचलय् गबले कचवं मजू । मत मतान्तर सौहार्दपूर्ण तरिकां ज्यनी । क्लिनिक संचालन जुयाच्वंगु जुयाः आर्थिक श्रोत नं सिसिककः मजू । पारदर्शिता व सुशासन दुगुलिं ग्वाहालिमिपिसं नं विश्वास याः । आः ज्यासना पुचलय् अप्वः धया थें जेष्ठ नागरिकपिं दु । तर इमिसं old is gold धयागु उखानयात चरितार्थ याना क्यनाच्वंगु दु । अथेनं भविष्यया लागि ज्यासना पुचलय् ल्याय्म्ह ल्यासेतय्त दुथ्याका यंके मालाच्वंगु दु ।

न्हापां पासा पुष्पमानं थ्व संस्था चायेकेगु खँ छूबलय् जि लिचिलाच्वनागु खः । उबलेजि नुगःचुया ल्वगि मखु, छाय् थ्व संस्थाय् आवद्ध जुइगु धयागु जिगु मतिइ । पुष्पमानं थ्व ल्वगितय्गु जक संस्था मखु, ल्वय् निवारणया अभियान न्ह्याकेगु सेवामूलक संस्था धकाः थुइका बिसेलिं तिनि जि व नापं वनागु । जि नायः जुया

च्वनाबलय् छकः नेपालभाषाया ख्यलय् नांदंम्ह म्ये हालामि जगमोहन मेहरजुं वाय् च्वनीम्ह छम्ह रौतहटया ल्याय्म्हयात मुटुया अपरेशन यायेत आर्थिक ग्वाहालि यायेमाल धकाः फोन यानादिल । थ्व संस्थाय् जिमि ग्वाहालि कोष दु । नियमकथं झिद्वः दां ग्वाहालि बिया । भचा गाइ मखु पुष्प भाइ मेगु झिद्वः तना बिइमाल धकाः हानं फोन यानादिल । झिद्वः दां तनाबिया । ल्वगिया अपेरशन सफल जुल । लिपा नापलाक्व पतिकं वय्कलं धयादी - 'पुष्प भाइ छिसं याना छम्ह मनूया ज्यान बचे जुल । उबले जिं थ्व संस्थाय् ज्या यानागुया सार्थकता महसूस याये, आत्मसन्तोषया सासः ल्हाये । थ्व संस्थाय् ज्या याना जितः थःत हे नं फाइदा जूगु दु । थन डाक्टरतय्गु संगतं जिं छता खँ छु सिइका तयागु दु धासा हृदयघातया लक्षण खनेदत कि छघौया दुने अस्पताल थ्यंकेफुसा ज्यान बचे जुइ । चिकित्सकतय्गु भाषाय् व ईयात 'लुँघौ' (golden hour) धाइ । छन्हु सुथय् क्याम्पसय् आखः स्यनाच्वनाबलय् जिगु छाति भचा भ्यातुसे, ज्या मछिं थें च्वनावल । कक्षा त्वःता क्याम्पसया अफिसय् वया । थःत जूगु पासापिंत कना । क्याम्पसया पासापिंस ग्याष्टिक जुइका दाइजीन नया ब्यु धकाः सल्लाह बिउसां थ्व हे लुँघौया अवधारणायात लुमंकाः इमिगु सल्लाहयात नं वास्ता मयासें जि क्याम्पसं हे तप्यंक गंगालाल मुटु अस्पतालय् वना । इलय् वासः जुल । छुं समस्या मजुल ।

हृदयघातया ल्वगितय्त लक्षण खनेदया छघौ दुने अस्पताल थ्यंके फयेमाः । निम्न वर्गीय मनूतय्गु निम्तिं म्होंचागु हृदय रोगया अस्पताल धयागु यँ महाराजगञ्जया शहीद गंगालाल हृदय केन्द्र व त्रिभुवन विश्व विद्यालय् शिक्षण अस्पताल जक खः । थ्व निगुलिं अस्पतालय् यलं छघौया दुने थ्यंके थाकु । अझ ट्राफिक जामया अवस्थाय् ला झन हे थाकु ।

उके यलया हृदयघातया ल्वगितय्त तत्काल अस्पताल थ्यंकेगु

तातुना आः नेपाल हृदयरोग निवारण प्रतिष्ठान, रोटरी क्लव व मणिदोल टोल सुधार समिति नापं जानाः यलय् मुटु ल्वय्या अस्पताल छगू चायेकेगु ग्वसाः ग्वयाच्वनागु दु । थ्व अस्पताल दयेकेगु तातुनां स्वंगू रोटरी ३२९२, ललितपुर सामुदायिक हृदय रोग सेवा केन्द्रया जि न्वकू खः ।

जि रोटरी क्लवया नं दुजः खः । सन २००३ य् जि रोटरी क्लब अफ महाबौद्धया संस्थापक न्वकू जुया रोटरी संसारय् दुहां वनागु खः । दः अन ब्वना यंकूम्ह पासा तीर्थमान शाक्य खः । रोटरी दुहां वने न्ह्यः जिं रोटरी धयागु तःमिपिनिगु क्लब धकाः न्यना तयागु व पत्याः जुयाच्वनागु खः । उकें तीर्थमानं तःकः इनाप यातं नं जिं 'लि हे मलाः' जक धया लिलिचिलाच्वनागु खः । वालय् छन्हु छघौत्या ई बिउसा गाः धकाः धासेलिं म्हाः धाये मफया जि रोटरी दुहां वना । दुहां वं लिसें न्ह्याइपुयावल । समाज व मानवताया सेवा नापं व्यक्तित्व विकासय् थ्व संस्थायागु भूमिका सियावल, थुयावल । थः स्वयाः च्वय् सेवा धयागु थ्वया नारां जितः प्यपुंक सालाकाल । मेमेगु सामाजिक संस्था स्वयाः थ्व भतिचा खर्चिलो ला खः, तर थुकेया योगदान नापं लनेबलय् थ्व छु नं मखु ।

थुकें विश्वं पोलियो निर्मूल यायेगु थें जाःगु तधंगु ज्या याःगु दु, यानाच्वंगु दु । जिमिगु रोटरी क्लब अफ महाबौद्धं नं यल लगं थूर क्वय् पार्क दयेकेगु, यल प्यांगामय् विपन्न मचातय्त लुम्बिनी किण्डर गार्डेन ब्वनेकुथि चायेकेगु थें जाःगु न्ह्यथनेबहगु ज्या यानागु दु । अझ आः ला यलं पिने जुम्लाय् थ्यंक नं परियोजना संचालन जुयाच्वंगु दु । रोटरी क्लब संचालनया थःगु हे बिस्कंपहः दु । थुके सेवा नं दु, न्ह्याइपु नं दु । तर म्हाइपुगु अनुभव नं दु ।

रोटरी इन्टरनेशनलया संगठनात्मक संरचनाकथं हलिं न्यंक रोटरी डिष्ट्रीक्ट दु । छगू हे देशय् नं तःगू मछिं डिष्ट्रीक्ट दयेफु ।

डिष्ट्रीक्ट अन्तर्गत क्लब दइ । छगू हे डिष्ट्रीक्ट अन्तर्गत छगू स्वया: अप्वः देय्‌या क्लब नं दयेफु । थौकन्हे डिष्ट्रीक्ट ३२९२ लय्‌ नेपाः व भूटानया क्लब दु । सन २०१० न्ह्यः तक नेपालय्‌ अलग डिष्ट्रीक्ट मदु । उबले डिष्ट्रक्ट ३२९० अन्तर्गत भारतया कलकत्ता व नेपाःया डिष्ट्रीक्ट दुथ्यानाच्वंगु खः । डिष्ट्रीक्ट गभर्नर कलकत्तायापिं हे जुइगु । छकः सोल्टी होटलय्‌ छगू ज्याभ्वः जूगु । कलकत्तां डिष्ट्रीक्ट गभर्नर झाःगु । ज्याभ्वलय्‌ वय्‌कलं सहभागीपिंत पल हयारिस फेलो जुइत आह्वान यानादिल । पल हयारिस फेलो जुइत द्वःछि डलर तयेमाः अर्थात्‌ उबलेया विनिमय दर कथं न्हय्‌निद्वः ति तयेमाः । व धेबा रोटरी इन्टरनेशनलया छगू कोषय्‌ मुनीगु खः । वय्‌कलं थी थी क्लबया व्यक्ति व्यक्तिया नां कया हे इनाप यानादिल । छगू करोड ति दां जा उधिमय्‌ मुंकल । रोटरी क्लब अफ महाबौद्ध पाखें ब्वति काःवनापिं जिपिं न्याम्ह खुम्हेसिया तत्काल पल हयारिस फेलो जुइगु स्थिति मदु । जिमित नं पतिं सुया हे इनाप याइ धकाः धन्दा जुल । जिपिं ला च्वनाच्वने ला लिहां वये ला जुल । थः स्वयाः च्वय्‌या हैसियतपिं मनूतय्‌गु पुचलय्‌ च्वने धयागु नं थाकु खनी, हीनतावोधया मिं पुइयः खनी ।

न्ह्यागुसां बहालय्‌ चपालय्‌ सुकूलाया संचालन जुइगुं निसें तारे होटलय्‌ संचालन जुइगु सामाजिक संस्थाय्‌ तकं जिं समाज सेवाया ज्या यानागु दु । जि रेडक्रस सोसाइटी यल कचाया नं जिवंकाछि दुजः खः । वृहतर समाजय्‌ जक मखु थःगु समुदायय्‌ ज्या यायेगु नं समाज सेवा खः । थ्व हे मनंतुना जि नेपाल राष्ट्र बैंक पूर्व कर्मचारी संघया नायः नं जुया । पूर्व कर्मचारीतय्‌गु हक हीत व वृत्ति विकास यायेत नेपाल राष्ट्र बैंकय्‌ पैरवी यायेगु जक मखु, नेपाल राष्ट्र बैंकयात हे नीति निर्माणय्‌ ग्वाहालि जुइकथं आर्थिक मौद्रिक विषय तःगू हे गोष्ठी सेमिनार नं याना ।

ने.सं. ११३५ दँय् नेपालय् तःभुखाय् ब्वल । यक्व धन जन क्षति जुल । ने.सं. ११३५ बैशाक १२ गते न्हापां भुखाय् ब्वःबलय् जि संयोगवश यँ, कमलपुखूया पद्मकीर्ति विहारय् सम्धी ध्रुवदास राजकर्णिकारं ग्वसाः ग्वःगु छगू धार्मिक ज्याभ्वलय् ब्वति कयाच्वनागु । अन चकंगु ख्यः दुगु व पिनेया दृश्य खने मदुगु जुयाः अन च्वंत्तले उलि ग्याःगु अनुभव मजू । छेँय् लिहां वये धुसेलिं मन तसकं हे ग्यात । न्हापां छुं दिं छेँय् पिने पाल ग्वयाच्वना । लिपा गुलि तक छें हे पिहां मवया । पासा शाक्य सुरेन, वदन शर्मा राजोपाध्याय् व भुवनेश्वर जोशीपिसं भुखाचं पीडिपिंत ग्वाहालि यायेत छगू संस्था वा समिति स्वनेत स्वापू तल । मिटिङ्ग यायेत सःतल । जिं मवना । लिपा छेँय् हे वया सल्लाह यानादिल । जि ग्याः धकाः पिहां वनेगु खँ हे मल्हाना । लिपा वदनजुं आम्थे ग्याः धकाः छेँय् जक च्वनाच्वनकि मनस्थिति झन हे कमजोर जुइ, उकें थःत बल्लाकेत नं पिहां वयेमाः धकाः जोड यानादिल । वय्कःपिनिगु जोडबलं जि पिहां वया समितिइ च्वना भुखाय् पीडितपिंत आर्थिक, भौतिक ग्वाहालि व मनोसामाजिक परामर्श चूलाका बीगु ज्या याना । लिपा ग्याःचिकु नं बुलुहुं तनावन ।

जि आः नं तःगू सामाजिक संस्थाय् संलग्न तिनि । थ्व संस्थाया माध्यमं जि फत्तले समाज सेवा याना हे च्वने । समाज सेवाया जिगु यात्रा न्ह्याना हे च्वनी, न्ह्याना हे च्वनी ।

●

५. जिगु राजनैतिक जीवन

धोका दिने रहर, भैगो राजा अब नगर, नारायणहिटि दरबारमा तिमी बन्दी थियौ ...

जोस जोसं, ततःसलं थ्व म्ये हाला पतिं धस्वाका खवरदारीया मुद्रा ब्वया ततःपलाः यानां छपुचः मनूत भाता भातां जुइगु बुलुसे च्वंगु लुमन्ति जिगु न्ह्यपुइ आः नं थानाच्वंगु दनि । जि उबले न्यादँ हे तिनि दत जुइ । उबले इमिसं छु धाःगु, छु याःगु जिं बांलाक मथू । तर जिमिथाय् पसलय् गफ याःवइपिं वयस्कपिसं याःगु गफ न्यना जिं भति भति थूगु खँ छु धाःसा व जुजुं जनतायात धोका ब्यूगुलिं विरोध याःगु खः । दकले न्हापां राजनीतिया मि पुसा उबले हे जिगु जिन्दगीया मकलय् मचायेक हे च्वंवन । लिपातिनि सिल कि वि.सं. २००७ सालया क्रान्ति ताःलाये धुंकाः जुजु त्रिभुवनं जनतायात धोका बिया राज्यशक्ति फुक्कं थःगु ल्हातय् काःगुया व विरोध प्रदर्शन जुयाच्वन ।

वि.सं. २०१५ सालं नेपालय् दकले न्हापां आमचुनाव जुल । यलय् नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीया उम्मेदवार कमरेड तुल्सीलाल अमात्य व नेपाली कांग्रेसया उम्मेदवार आशाराम शाक्यया दथुइ मुख्य प्रतिस्पर्धा जुयाच्वंगु । यल मंगः लायकूया विश्वनाथ देगःया फलय् दना तुल्सीलाल अमात्यं भाषण याइ - नेपालय् थुलि बुँ दु, थुलि जनसंख्या दु, फुकसितं बराबर इन धाःसा म्हतिं थ्वपी थ्वपी बुँ थः, सुंनं गरिब जुइम्वाः । कम्युनिष्ट तयेगु शासन वल धाःसा सकले बराबर जुइ, सुं तःमि सुं चीमि जुइ मखु । वयक:या खँ जि प्रभावित जुइ । जितः कम्युनिष्ट यइ । थथे जि कम्युनिष्ट सिद्धान्त वा दर्शन ब्वना, सयेका सीका कम्युनिष्ट जुयाम्ह मखु, मचाबलय् हे कमरेड

तुल्सीलालया भाषणं प्रभावित जुया उखे लाःवंम्ह खः । चुनाव प्रचारया भ्वलय् शहीद गंगालाल, दशरथ चन्दपिंत गोलि कयेकूम्ह नर शम्शेरयात कांग्रेस गृहमन्त्री विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालां आइ.जि.पि.या तपुलि पुइकाच्वंगु किपा ब्वयेहइ । थुकें जित कांग्रेस विरोधी दयेकी ।

स्कूलय् ब्वनाच्वनाबलय् नं पासापिनि दथुइ कांग्रेस कम्युनिष्टया खँ जुइ । मेमेगु त्वाःया कम्युनिष्ट पक्षीय विद्यार्थीत नापं पासा जुइ । कम्युनिष्ट पार्टी वा विद्यार्थी फेडरेशन पाखें जुइगु आमसभा त्वःफिइ मखु । सुरेन्द्रबहादुर नेवाःया न्वचु जितः अतिकं यः । उबले बिजुलीया आपूर्ति जक सीमित मखु गुणस्तर नं तसकं क्वह्यं । चीम बुलुक ह्याउँक च्याना जक च्वनी जः हे दइ मखु । कम्युनिष्ट नेता सिद्धिलाल सिंह बिजुली महसुल पुइके बी मखु धकाः बिजुली अड्डाया लुखा लुँध्वाखाय् पनाबी । कम्युनिष्ट नेताया साहस व जनजीविकाया सवालय् इमिगु चिउताः खनाः जि झन प्रभावित जुइ । तर राजनीति यायेगु जिं गबलें मती तकं मतया । याकनं जागीर नया छेँया आर्थिक अवस्थाय् तिवः बीगु जक उबलेया जिगु जीवनया तातुना ।

जागीर नं याकनं हे दत । एस.एल.सि. पास जुइवं हे जागीर नया । तर कम्युनिष्ट पासापिनिगु संगत मत्वःता । प्रभात स्कूलय् ब्वंकेगु यासेलिं थ्व संगत झन क्वातुयावन । दुने दुने पासापिनिगु माध्यमं फुगु चाःगु ग्वाहालि व सल्ला साहुति यानाच्वना । तर जि तप्यंक सुं नेता नापं स्वापू मदु । पार्टीया संगठित दुजः नं मखु । तर अनुकूल मिलय् जुइबलय् सुतुक्क सुतुक्क जुलसय् नं वना । त्रिभुवन विश्व विद्यालय् किपुली एम.कम. ब्वनाच्वनाबलय् अनया वाणिज्य संकायया विद्यार्थीतय्गु वाणिज्य संघ नांया विद्यार्थी संघय् वामपन्थी विद्यार्थीतय्गु पाखे उम्मेदवार जुयाः संघया न्वकू नं जुया । थैबय् जूगु चौथो महाधिवेशन समर्थित - अखिल नेपाल स्वतन्त्र विद्यार्थी

युनियनया अधिवेशनय् ज्याभ्वःया नायः नं जुया ।

लिपा पासापिनिगु माध्यमं छम्ह निम्ह नेतातय्‌त गोप्य रूपं नाप लाना । विशेष याना देवेन्द्रलाल काँइलाबाःयात बरोबर नाप लाना । वय्‌कःया हे नेतृत्वय् गोप्य रूपं ज्या याना । अफ्न नं जि संगठित दुजः धाःसा मखु ।

कम्युनिष्टय् तःगू पुचः दु । काँइलाबाः नेपाल कम्युनिष्ट पार्टि चौथो महाधिवेशनया नेता खः । उकें स्यूपिसं जित नं चौथो माहाधिवेशन पक्षीय धाइगु स्वाभाविक जुल । तर अफिसय् जिगु थ्व म्हसीका अप्वःसिनं मस्यू । जि जक मखु अप्वःसिनं अफिसय् थःगु राजनैतिक म्हसीका मब्वः, ब्वये नं मज्यू । मनूत पंचायत इतर कि भितर धयागु जक भति भति सीदु ।

२०३६ सालय् राजनैतिक अवस्था भचा छ्वासुगु इलय् नेपाल राष्ट्र बैंकय् नं हडताल जुल । हडतालया न्ह्यःनेया भ्वलय् अधिकृत स्वयाः क्वय्‌या कर्मचारीत जक, अधिकृतत मदु, दइगु खँ नं मजुल । थापाथली अफिसया चुकय् हडतालीत मुनाच्वन, जिपिं अधिकृतत हाकिमया क्वथाय् गफ यानाच्वना । लिपा हडतालीत वया जिमित नं हडतालय् वयेत सःतःवल । न विरोध न समर्थन धया थें जिपिं लुरुलुरु वना मनूत मुनाच्वंथाय् फेतूवना । पलख लिपा पुलिसं सामूहिक गिरफ्तार याना ट्रकय् तयाः पुलिस क्लबय् यंकल । छम्ह निम्ह ट्रकय् च्वं मवसे चःबिइ सुपिउवंपिं नं दु । छम्ह ला ट्रकय् मस्त थें प्याय् प्याय् ख्वल । तर जिपिं पुलिस क्लबय् दुने च्वनाच्वनाबलय् क्यान्टिनय् ज्या याइम्ह बाज्यःवंम्ह मिसा छम्ह 'जि नं राष्ट्र बैंकया कर्मचारी खः' जितः नं दुने वने ब्यू धकाः लुखाय् पाः च्वनाच्वंम्ह पुलिसयात इनाप यानाच्वन । ट्रकय् मलाःम्ह व थापाथलींनिसें न्यासि वयाः स्वयं गिरफ्तारी ब्यूवःम्ह जुयाच्वन । थ्व वयागु अवोधता खः वा साहस खः जिं मस्यू । तर थःगु समूदायलिसे

थः नं वनेमाः धयागु वयागु भावनायात जिं मनं मनं च्वछाया ।

२०४६ सालया आन्दोलनय् सरकारी अफिसया कर्मचारीत नं दनावल । अफिस परिसर दुने हे पंचायतया विरोधय् धमाधम ज्याभ्वः यानाहल । मेथाय् अफिसय् थथे ज्याभ्वः जूसां नेपाल राष्ट्र बैंकय् थज्योगु ज्याभ्वः जुइ मफयाच्वन । ज्याभ्वः जुइगु धकाः हुइना भुइना धाःसा जुयाच्वन । लिपा छन्हु आन्दोलनय् शहादत प्राप्त याःपिंत श्रद्धाञ्जलि बीगु धकाः नेपाल राष्ट्र बैंक मू ज्याकूया लाछिइ छगू ज्याभ्वः जुल । जिमिगु अनुसन्धान विभागया रोजा उपाध्याय छम्ह बाहेक मेपिं अधिकृततसें ब्वति मकाःसां जिं नं ब्वति कया । थथे २०४६ सालय् जिगु भूमिका २०३६ सालय् स्वयाः भतिचा पात । २०३६ सालया हडतालय् मेपिंस सःतवःगुलिं म्हाः मधासे वनागु जक खःसा २०४६ सालया ज्याभ्वलय् थःहे ब्वति काःवनागु खः ।

२०४६ सालया आन्दोलन ताःलाये धुंकाः न्हूगु संविधान दयेकेत छगू आयोग गठन जुल । तर आयोगं संविधान दयेकाच्वंबलय् हे जुजु थःम्हं नं संविधान दयेका गज्योगु संविधान दयेकेगु धयागु खँय् आयोगयात दवाव बिल । थ्व खँ आयोगया छम्ह दुजः चौथो महाधिवेशनया छम्ह कम्युनिष्ट नेता निर्मल लामां जनताय् पित बिल । जुजुया थज्योगु दवाव विरुद्ध हानं जुलुस वनेगु सुरु जुल । छन्हु नेपाल राष्ट्र बैंकया कर्मचारीतसें नं नेपाल राष्ट्र बैंक बालुवाटारं छगू जुलुस पिकाल । उबले जि प्रथम श्रेणीया अधिकृत जुइधुन । वरिष्ठ अधिकृत जुयाः नं जि उगु जुलसय् ब्वति कया । खः जा उगु जुलसय् न्हापाया ज्याभ्वलय् ब्वति मकाःपिं मेपिं नं तःम्ह अधिकृततसें ब्वति काःगु दु । गुखें निभाः त्वइ उखे जनफाः पायेत जा मनूतय्त स्यने हे म्वाःनि ।

२०४६ सालया आन्दोलनय् 'कांग्रेस कम्युनिष्ट एक हौं'या

नारा थ्वल । वहे कथं आन्दोलन जुल । आन्दोलन ताःलाये धुंकाः मंकाः सरकार स्वन । २०४८ सालय् न्हापांगु चुनाव जुल । तःधंगु पार्टि जूगुया नातां कांग्रेस व कम्युनिष्ट हे मुख्य प्रतिद्वन्दी जुइगु स्वाभाविक जुल । कम्युनिष्टतय् दथुइ, मुख्य याना एमाले व चौथो महाधिवेशनया दथुइ 'एक बाम एक थाम'या सहमति जुल । अय्नं चुनावय् कांग्रेस हे न्हाप लात । तर कांग्रेसया थःगु हे पार्टि दुनेया कचवं याना पुरा अवधि तक सरकार टिके याये मफुत व मध्यावधि निर्वाचन जुल । थुगु चुनावय् कम्युनिष्टतय् दथुइ नं एकता जुइ मफुत । अय्नं एमाले दकले अप्वः सीट हयाः अल्पमतया सरकार दयेकेत ताःलात । सरकार हिलेवं स्वाभाविक रूपं सरकार व सरकारी संस्थानया मू मू पदया मनूत नं हिलीगु हे जुल । थ्व हे भ्वलय् एमालेया सरकारं जितः नं डेपुटी गभर्नरया जिम्मेदारी बिल । यद्यपि जि चौथो महाधिवेशन समर्थक खः । उबले एमालेया सरकारं मेमेथाय् नं चौथो महाधिवेशनया मनूतय्त जिम्मेवारी बिउगु दु । थुकेया निगू हुनिं दयेफु । छगू, नुगः तफाः याना एमाले पिनेया बामतय्त नापं कय्च्यायेगु एमालेया बिचाः, मेगु इमिके योग्य मनूतय्गु अभाव । न्ह्यागुसां जि डेपुटी गभर्नर जुयागुया लिउने जिगु राजनैतिक पृष्ठभूमि नं ज्या याःगु दु । तर जिं थःगु ज्याय् राजनैतिक किचः लाके मबिया ।

एमाले सरकारय् वये न्ह्यः कांग्रेसया सरकारं अरुण तेश्रो जल विद्युतया लागि विश्व बैंक पाखे त्यासा कायेत्यंगु खः, तर प्रतिपक्ष एमालें विरोध यात । तर एमाले सरकाय् वयेधुंकाः एमालेया सरकारं नं व त्यासा कायेगु क्वःछित । तर विश्व बैंकं थःम्हं स्वीकृत यायेधुंकूगु व त्यासा हानं अस्वीकृत यात । त्यासा मबीगु जुल । विश्व बैंक पश्चिमा मुलुकया प्रभावय् लाःगु संस्था खः । विश्व बैंकया थ्व निर्णय नं जितः छु मती वन धाःसा थ्व पश्चिमा मुलुकया

नेपालय् कम्युनिष्ट सरकार स्वये चाहे मजूगुया छुमां खः । उके थज्योगु शक्तिया विरुद्ध नेपाःया फुक्क कम्युनिष्ट छपँ जुइमाः । चिचिधंगु कम्युनिष्ट पार्टिया हासा पसः चायेका च्वनाया छुं प्रयोजन मदु, ध्रुवीकृत जुइमाः । थ्व बिचाः चौथो महाधिवेशनया छम्ह निम्ह पासापिंनापं ब्याका, तर इमिसं वास्ता मतः । जिगु मन धाःसा एमाले पाखे वन ।

एमालेया सरकार क्वदसेलि उगू सरकारया अर्थ मन्त्रीया नातां श्रद्धेय भारतमोहन अधिकारीजुं थःगु मन्त्रालय अन्तर्गतया उच्च अधिकृतत सःता बिदा कयादिल । भरतमोहनजु नापंया थ्व स्वापू निरन्तर जुयावन । डेपुटी गभर्नरया पदं अवकाश जूसेलिं राजनीतिया ख्यलय् पिलूवयेत जि स्वतन्त्र जुल । नेकपा चौथो महाधिवेशन पाखे जि डेपुटी गभर्नर जूबलय् नं, डेपुटी गभर्नरं अवकाश बिउबलय् नं छुं प्रतिक्रिया मक्यं । मानौ इमित थुकेया छुं मतलब मदु । थः समर्थक ज्यामिया सुख दुखय् छुं मतलव मतइगु थ्व पह जितः यः मजुल । मेखे थी थी विषयलय् सहलह यायेत भरतमोहनजु बराबर सःता च्वनादी, जि नं वनेगु याना । एमाले नापं सम्बद्ध बुद्धिजीवि परिषद्या ज्याखँया भ्वलय् व प्रगतिशील लेखक संघया केन्द्रीय दुजः जुयाबलय् नं जिगु स्वापू एमाले सम्बद्ध दुजःपिं नापं हे क्वातुल । थथे जुजुं वि.सं. २०५६ सालय् जि नेकपा एमालेया संगठित दुजः जुया । उगु पार्टिया आर्थिक योजना तथा अनुसन्धान विभागया दुजः जुया । २०५६ सालं जूगु आमचुनावय् यल क्षेत्र नं. दुइया बुद्धिजीवि निर्वाचन प्रचार समितिया संयोजक जुयाः एमालेया उम्मेदवार कृष्णलाल महर्जनया पक्षय् प्रचार ज्याया संयोजन याना । २०६४ सालय् जूगु न्हापांगु संविधान सभाया चुनावय् नं एमालेया उम्मेदवार सिद्धिलाल सिंहया चुनाव प्रचार सभाय् नवाना ग्वाहालि याना ।

न्हापांगु संविधान सभाय् नेकपा माओवादीं दकले अप्वः सीट हल । नेकपा माओवादीं जनयुद्धया इलंनिसे जातीय क्षेत्रिय पहिचानया मुद्दा ल्ह्वना वयाच्वंगु खः । २०६२/६३ या आन्दोलन ताःलाये धुंकाः दयेकूगु अन्तरिम संविधानय् पहिचान व सामर्थ्यया आधारय् देशय् संघीय संरचना दयेकेगु व्यवस्था जूगु खः । न्हापांगु संविधान सभाय् थुकथं राज्य पुनःसंरचना यायेगु पक्षय् यक्व सांसदत दुगु खः । अले नेकपा एमाले, नेपाली कांग्रेस, नेकपा माओवादी आदि पार्टिं नं थ्व हे आधारय् थःथःपिसं दयेकेगु राज्य पुनःसंरचनाया खाका नं पित ब्यूगु खः । तर राज्य पुनःसंरचना आयोगं सिफारिस याःकथं १०+१ अर्थात् भिंछगू प्रदेशया प्रस्ताव संसदं पास यायेगु इलय् नेकपा एमाले व कांग्रेस पार्टिं राजनैतिक बेइमानी यात । पहिचानया आधारय् राज्य पुनःसंरचना यायेमाली धकाः संविधान सभायात हे लिउनें छुंरा सुया अवसान यानाबिल ।

वि.सं. २०५६ तक नेपालय् संघीयता म्वाः, स्थानीय निकायलय् मातृभाषा छ्यलेगु अधिकार जक दःसा गाः धयागु जिगु बिचाः । तर २०५६ सालं सर्वोच्च अदालतं स्थानीय निकायलय् तकं खँय् भाय् बाहेक मेगु भाय् छ्यले दइमखु धकाः निर्णय यासेलिं जिगु थ्व बिचाः लिगिलिगि सन । मेखे न्हापांगु संविधान सभाया इलय् पहिचान पक्षय् जनउभार खने दसेलिं जि नं पहिचानजनित राज्य पुनःसंरचना जुइमाःगु खँय् विश्वस्त जुया । एमाले दुने नं थ्व पक्षय् यक्व मनूत खना । पार्टिं नं थ्व हे लाइन ज्वनेधुंकूगु जुयाः त्वःती मखु धयागु जिं विश्वास याना । तर लिपा पार्टिं विभाय् ल्हात । पहिचान पक्षधरतय्त विश्वासघात यात । एमाले दुनेया पहिचान पक्षधरतय् दथुइ सहलह जुल । गुलिसिनं मेगु पार्टि दयेकेगु खँ ल्हात । आखिरय् अशोक राईया नेतृत्वय् संघीय समाजवादी पार्टि नामं न्हूगु पार्टि गठन जुल । जितः नं व पार्टिइ वयेत इनाप वल ।

न्हापा नेकपा माले दयेकूबलय् नं थथे इनाप वःगु खः । तर जि मवना । उबले पार्टि तछ्याये मज्यू धयागु जिगु बिचाः । बरु बुद्धिजिवी परिषद् यलया पासापिं नापं नेतातयृत पार्टि तमछ्यायेत इनाप याःवना । तर उबलेया अवस्था पाः । आः संविधान दयेकेगु ई । पाय्छिकथंया संविधान मवल कि नेवाः जातिया अस्तित्व संकटय् लाइ, जिगु मांभाय् नेपालभाषा सिनावनी । उकें पहिचान पक्षया पार्टि हे ज्वनेमाः धयागु बिचालं जितः संघीय समाजवादी पार्टिपाखे न्ह्याकल ।

हनेबहम्ह कमरेड भरतमोहन अधिकारी, भिंचितामि कृष्णगोपाल श्रेष्ठ नापं मेपिं यक्व मिले जूपिं पासापिं नापं बायेमाला दुख नं ताल । संविधान दयेकेगु ई मखुगु जूसा शायद एमाले मत्वःतेगु जुइ । राज्य पुनःसंरचनाया खँय् बाहेक एमाले नापं जिगु मेगु विषयलय् खास विमति नं मदु । न्हापा जि भाषा जाति ख्यःया पासापिंनापं खँ ल्हायेबलय् विषयया प्राथमिकताय् न्हापां राजनीति लाइ अले जक भाषा जातिया खँ वइ धाइम्ह । तर ईया थ्व दुवातय् जिं भाषा जातिया मुद्दायात प्राथमिकता बिया । जिं नेपालभाषाया ख्यलय् ज्या याना वयाच्वनागु बागू शताव्दीं मयायेधुंकल । थौं थ्व हे भाषा संकटय् लाःबलय् एमालेया राजनीति व भाषा जातिया निगः दुंगाय् पलाः न्ह्याके मफइगु जुसेलिं जिं एमालेया दुंगा त्वःता छ्वया । संघीय समाजवादी पार्टिइ दुहां वया ।

संघीय समाजवादी पार्टिइ दुहां वये न्ह्यः, थ्व पार्टि गठनया बारे खँल्हबल्हा जुयाच्वंबलय् जिं नेतृत्वया पासापिंत धयागु खः - एमालेय् चलः वनीकथं मनूत पित हयेफुसा जक न्हूगु पार्टि दयकेमाः, मखुसा दयेके मज्यू । पासापिसं गुकथं मूल्यांकन यात मस्यू, पार्टि दयेकल । एमाले पाखे पहिचान पक्षधरत नं सकले पिहां मवः । च्वय्या तहया नेतात यक्व पिहां वल, तर क्वय्या तहया कार्यकर्तात

यक्व अन हे थात । च्वय्यापिं मनूत पिहांवन कि इमिगु थासय् थः थाहां वने दइ धयागु मानसिकतां पंगः थंगु खनेदत । मेगु, न्हूगु पार्टिया भविष्य अनिश्चित जुया नं धिसिलाना च्वनेधुंगु पार्टि त्वःते ग्याःगु नं खनेदत ।

जि नं छु याये छु याये दोमन जुइकाच्वना । थ्व हे दथुइ राजेन्द्र श्रेष्ठजुं नेपाः बैंक्वटय् छगू मुंज्या सःतल । पद्म दाइ, मल्ल के. सुन्दर, माणिकलाल सरपिं नं भ्काइ धयादिल । जि नं वना । पद्म दाइ ला मभ्काः, मल्ल के. सुन्दर, मणिकलाल व मेमेपिं नं नेवाः न्ह्यलुवाःत भ्कायाच्वंगु दु । मल्ल के. सुन्दर व माणिकलालपिसं संघीय समाजवादी पार्टिया आवश्यकता बारे न्ववानादिल । अपायधंपिं नेवाः न्ह्यलुवाःतसें आवश्यक खंगु पार्टिइ वनेत जि आः दोमन मजुल । वय्कःपिं थें जाःपिं मनूत दत धाःसा थ्व पार्टि न्ह्याःवनेत थाकुइ मखु धयागु बिचाः जुल । जि संघीय समाजवादी पार्टिइ वना । तर मल्ल के. सुन्दर, माणिकलाल सरपिं मभ्काः । जि ला दिग्भ्रमित जूगु खनि । तर अन जि डा.महेशमान, नरेन्द्र हाडा, मोहनकृष्ण डंगोल, मोहनबहादुर महर्जन आदिपिं सल्लाहकारया रूपय् खना । जि नं सल्लाहकार समितिया छ्याञ्जे जुया ।

मल्ल के. सुन्दर, माणिकलाल श्रेष्ठ, लक्ष्मण राजवंशी आदि नेवाः ख्यःया हस्तीतय्त लिपा नं पार्टिं पाहां सल्लाहकार दयेकल । सलहल यायेत इलय् ब्यलय् सःतेगु याइ, वय्कःपिं भ्काया सल्लाह नं बियादी । तर वय्कःपिं नापंया स्वापू औपचारिक कथं क्वातु मजू । लक्ष्मण राजवंशी जा निकःगू संविधान सभाया इलय् नेपाः राष्ट्रिय पार्टि पाखें उम्मेदवार हे जुयादिल ।

निकःगु संविधान सभाया चुनाव जुइगु जुल । पार्टिं जितः नं समानुपातिक उम्मेदवार जुइत निर्वाचन आयोगय् वना मतदाता धलखय् थःगु नां रुजु याना हचि धाल । निर्वाचन आयोगय् वना नां

रुजु याना हया । पार्टिइ बिया । निर्वाचन आयोगय् समानुपातिक उम्मेदवार तयेगु धलः दुत बीगु ई सःतिना वसेलिं, धात्थें जिगु नां नं धलखय् दुथ्याइगु खःला धका न्यना । दुथ्याइ धयागु लिसः वल । छैंय् मोहनीया नखत्या । म्ह्याय मस्त, भिना मस्त, जिलाजंपिं सकले वयाच्वंगु दु । थ्व हे मौका खः धकाः मतिइ तया थुगुसी जि नं उम्मेदवार जुइगु, जिमिगु पार्टियात भोट बिइमाः धकाः सकसितं धया । सकसिनं बधाइ बिल । तर छवाः ति लिपा छम्ह पासां फोन याना न्यंकल - धलखय् छंगु नां मदु । नां मदया दुख ला मजू तर म्ह्याय् मस्त, भिना मस्त व जिचाभाजु पिनि न्ह्यःने जोकर जूगुलिं मछालापुसे धाःसा च्वन ।

निकःगु संविधान सभाया चुनावय् प्रत्यक्ष पाखे संघीय समाजवादी पार्टिया छम्ह हे उम्मेदवार मत्याः । समानुपातिक पाखे न्याम्ह जक सांसद जुल । चुनावया लिच्वः कमजोर जुसेलिं गुलिखे मनूत हाकनं नेकपा एमालेय् तुं लिहां वन । 'मेपिं लिहां वये धुंकल छं नं बिचाः यायेमाल' धकाः एमालेया पासापिसं जितः नं धाः मवःगु मखु । गुगु कारणं एमाले त्वःता वनागु खः उके छुं हिउपाः मवःनि, गथे लिहां वयेगु धकाः लिसः बीगु याना । पार्टि तःधंकेत वा संगठन बःलाकेत बिचाः मिले जूगु मेगु पार्टि नापं एकीकरण यायेमाःगु जुल । थ्व हे पृष्ठभूमिइ संघीय समाजवादी पार्टि, मधेशी जनाधिकार फोरम व खस एकता पार्टि जानाः संघीय समाजवादी फोरम दयेकेगु ज्या जुल । जि उकेया केन्द्रीय दुजः जुल । अर्थ योजना तथा अनुसन्धान विभागया प्रमुखया जिम्मा निर्वाह याना ।

पहिचानजन्य राज्य पुनसंरचना सहितया संविधानया लागि आन्दोलन जुया च्वंक च्वंक २०७२ सालय् पहिचान विरोधी संविधान पित बिल । थुकेया विरोधय् संघीय समाजवादी फोरमं मेमेगु पार्टि नापं जानाः सशक्त संघर्ष यात । तराइलय् संघर्ष चर्के जुल । संघर्षयात

दमन यायेत सरकारं ख्वीम्हं मयाक मनूत स्यानाबिल ।

तराइया शहर बजारय् संघर्ष याना यक्व मनूतय्‌गु ज्यान वंसेलि संघर्षया थाय् हिल । सिमानाय् धर्ना च्वनेगु जुल । गुकें याना भारत पाखे सामान हयेगु वा उखे पाखे सामान छ्वयेगु ज्या अवरुद्ध जुल । थुकेयात नाकाबन्दीया रूपय् परिभाषा व प्रचार याना आन्दोलनयात दमन यायेगु त्वह दयेकल । थ्व परिस्थितियात मूल्यांकन याना आन्दोलनया स्वरूप हिल । तराइलय् आन्दोलन दिकाः यँय् चकं दबुली लच्छि यंक रिले अनसन यायेगु ज्या जुल । जि नं छन्हु अनसन च्वना । थ्व जिगु न्हापांगु अनुभव खः । एमालेय् च्वना च्वनाबलय् ततःधंगु आमसभाय् थःगु हे इच्छां न्वचु न्यनेत वनेगु बाहेक जुलुस, भाषण, धर्नाय् वनेम्वाः । बुद्धिजीवितय्‌गु ज्या सल्लाह बीगु जक खः । तर समाजवादी फोरम चीधंगु व मनू म्हो जक दुगु जुया थुकें याइगु चिचिधंगु जुलुस, भाषण आदि ज्याभ्वलय् नं ब्वति कया । पार्टि तःधंकेगु भ्वलय् हे लिपा संघीय समाजवादी फोरम व नयाँ शक्ति पार्टि छधी जुयाः न्हूगु समाजवादी पार्टि निर्माण जुल । जि उकेया केन्द्रिय विज्ञ परिषद्‌या नायः जुया । गुलिचां मदुवं हानं देशय् छगू सशक्त वैकल्पिक पार्टि दयेकेगु भ्वलय् राष्ट्रिय जनता पार्टि व समाजवादी पार्टि मिले जुयाः जनता समाजवादी पार्टि निर्माण जुल । जि नं स्वतः व पार्टि नापं आवद्ध जुया बिज्ञ परिषद्‌या नायःया हैसियतं ज्या याना च्वनागु दु ।

थुकथं राजनीति यायेगु जिगु जीवनया अभिष्ट मखयेक नं ईया आवश्यकतां घ्वाका राजनीतिया ख्यलय् थःगु जीवनया रथ न्ह्याकाच्वनागु दु ।

●

६. धर्मय् जि

सर्वज्ञः सुगतो बुद्धो धर्मराजस्तथागतः

समन्तभद्रो भगवन्मार जिल्लोकजिज्जितः ।

छेँया लिउने बिजापू ननिइ ब्वनाच्वंगु लयबद्ध दशबल तुतःया सुमधुर सः क्वथाया पश्चिम भ्यालं नसंचाया सिचुगु फय् नापं दुहां वया जिगु न्हाय्पनय् दुहां वनी । व तुतःया अर्थ जिं मस्यू, तर जितः आनन्दया अनुभव जुइ । छन्हु मखु, निन्हु मखु, न्हिथं न्यनागु थ्व तुतःया छबः जिगु न्ह्यपुइ प्यपुनाच्वनी । तुतः न्यँन्यं जितः नं तुतः ब्वने मास्तिवइ । मचातय्गु स्वभाव अथेहे जा खःनि मेपिसं याःथें थः नं याये मास्ति वइगु ।

जिमि बाः मांया देखा दु । मां जा याकनं मंत । बाः नं न्हिकं याना च्वनीगु जिं खं, जिं स्यू । बाःया न्हिकं याइगु चीकूचागु क्वथा छकू दु, उकेयात जिमिसं न्हिकंकुथि धायेगु । अन बसुन्धारा, गणेश व मेमेपिं द्यः दु । चाकलाःगु ल्वहं छपाः नं दु । वहे ल्वहँतय् चन्दन च्वला जिमि चिमांनं सिन्ह दयेकी । व हे सिन्ह, स्वां जाकि तया पुजाभः तइ । मचाबलय् जि नं न्हिकंकुथिइ वने, सिन्ह च्वला पुजाभः तये, पुजा याये । अन दुगु सफू स्वया तुतः ब्वने –

दानबलेन समुदगत बुद्ध दान बलादित तांनल सिंह

छचाखेरं अभावया अभाव । द्यवं अभाव पूवंका बिइ धयागु मचा विश्वास । जिगु द्यः भक्तिया कारण । पसलं यक्व आम्दानी जुइमा धकाः भिं-एकादशि खुन्हु भिंद्यःया अपसं नं च्वना । थुके अभ्यस्त जुया लिपा यक्व आखः सयेमा धका श्रीपंचमी खुन्हु ससुमांजुया अपसं नं च्वना । अभाव पूर्तिया दावानलं मनूतय्त अन्धविश्वासया लँय् नं घ्वायेयः खनी । छकः छम्ह वय्ष्क मनुखं आगंसँ गथः चित

कि मनया इच्छा पूवनी धाःगु न्यना । अले छु माल जिं व खँ लुमंक्व पतिकं थःगु आगंसँ गथः चिना । जिगु आगंसँ गथःया गथः जुयाः जट्टा चिन, आखिर चाना हे छ्वयेमाल ।

मचा ल्याय्म्हचा जुसेंलि द्यः पुजा यायेगु त्वःफित । अय्नं पासापिं नापं ञला वलकि ञलासि वना । नसंचाय् दना मतको भैरव, अनं खसुं भुनाच्वंगु तिनिख्यःया दथुं दथुं महालक्ष्मी वनेगु । पासापिनिगु हे संगतं पासापिं नापं मतयाः नं वना, कृष्ण पुजा नं वना । तर धर्म वा पुण्य कमे यायेगु तातुनां मखु, न्ह्याइपुकेत, रहर पूवंकेत ।

उबले चतुर्मासं कुछें फल्चाय् बहनी बहनी रामायण/महाभारतया बाखं कनी । फल्चा क्वय् भ्वःभ्वः सुकू लायातइ । सुकुली फेतुना यक्व मिजंत मिसात बाखं न्यनाच्वनी । जि नं पासापिं नापं बाखं न्यंवने । तर सुकुली फेतुना मखु, भचा तापाक दना । थ्वया न्हापा नं जि च्यादँ गुदँति दुबलय्, येँय् वसन्तपुरया पूर्व पाखे दमकलया नापसं थथे बाखं न्यने नं । उबले जि येँय् वतुइ पाजुपिंथाय् च्वनाच्वनागु । बहनी जुलकि पाजुपिं नापं गुबलें सिनेमा हलय्, गुबले गन चाह्यूवनेगु । थ्व हे भ्वलय् छकः थथे बाखं न्यने थाय् थ्यन । रामायण, महाभारत वा छु बाखं कनाच्वंगु खः लुममं । तर छता खँ लुमं । म्हासुगु वस्त्र धारण यानातःम्ह जोगीथें च्वंम्ह बाखं कनाच्वंम्ह मनुखं न्ह्यसः तयाच्वन - निभाः सुनां त्वयेकूगु ? फय् सुनां वयेकूगु ? मोटर छगः चले यायेत जा ड्राइभर माः धाःसा संसार चले यायेत सुं म्वाली ला ? सुनां चले यानाच्वंगु थ्व संसार ? अले वं तुं लिसः बिल - थ्व संसार इश्वरं चलय् यानाच्वंगु खः । वयागु लिसलं जि लुमदं । तर वयागु न्ह्यसः धाःसा उबलेंनिसें आःतकं जिं घाना तयागु दु - अनुतरित ।

ल्याय्म्ह जुया वःलिसे द्यः पुजा यायेगु व धार्मिक ज्याभ्वलय् वनेगु तापाना वन । तर न्हयाइपुकेत पासापिं नापं जानाः ससुपुजा

दिल्लापुजा न्यायेकेगु याना । दँय्‌दसं ससुपुजा व दिल्लापुजा न्यायेकेगु जिमि छगू पासा पुचः हे दु । अथेहे मूलतः थी थी थाय्‌ सीकेगु रहरं कविलास, पलाञ्चो भगवती, मनकामना आदि तापाक तापाकया देवस्थलय्‌ नं पासापिं नापं वना । जिपि कविलास वनाबलय्‌ त्वाः हे मुना वनागु । यलंनिसें न्यासि हे वना न्यासि हे लिहां वयागु । मोटरया लँ हे मदुनि । गुँया च्वकाय्‌ थ्यंक गयेमाःगु, हानं खुसिइ थ्यंक कुहां वनेमाःगु । लँ ज्या मछिं, द्यःतं गयाबलय्‌ ला प्यपां प्यपां चुया हे वनागु । अथे तुं न्हापा मनकामना वनागुया नं थःगु हे बाखं दु । त्वलं मुंकाः यंकुगु पुचलय्‌ वनागु । मनूतय्‌सं मेगु उपाय मंत कि नं धर्म वा द्यःयात बः काःवनी । जि नं मनं ययेका तयाम्ह मिसा ल्हाके छ्वयां सकारात्मक लिसः मवयाच्वंगुलिं मनकामना द्यःया शरणय्‌ वनागु । धात्थें जिगु थ्व इच्छा पूवन । द्यः प्रति विश्वास मदुपिसं 'आम संयोग का' धाइ, विश्वास दुपिसं 'का स्व गथे च्वं, छं थम्हं हे अनुभव यात नि' धाइ । जिं धाःसा इच्छा पूवंगुयात पूवंगु जक धया, मेगु छुं मधया, पक्ष विपक्षय्‌ तर्क वितर्क यायेगु मयाना ।

ल्याय्‌म्हबलय्‌ छम्ह पासां यंग मायन्स बुद्धिष्ट आसोसियन YMBA लय्‌ ब्वना यंकल । दुजः जुया । जितः कम्युनिष्ट नेतापिं नापं स्वापू तयाबीपिं पासापिं मध्ये छम्ह व हे पासा नं खः । भ्फी भौतिकवादय्‌ विश्वास याइपिं कम्युनिष्ट बिचाःया मनूत थज्योगु धार्मिक संस्थाय्‌ छाय्‌ वनेगु धकाः जिं व पासायाके बरोबर न्ह्यसः तये । 'बुद्ध धर्म धयागु कम्युनिष्ट सिद्धान्त नापं तसकं सःतीगु धर्म खः' वं तर्क यानाच्वनी । वयागु तर्क जि पुरा लुमदंसां जिं नं मेपिं पासापिंत अथे हे धायेगु याये । 'संघ धयागु छगू कथंया कम्यून ला खःनि ।' बुद्धं सर्वजन हिताय्‌ मधासे बहुजन हिताय्‌ धाःगु कम्युनिष्टतसें ग्वीन्यागू प्रतिशत सर्वहारा वर्गया हितय्‌ ज्या यायेमाः न्यागू प्रतिशत शोषकया हितय्‌ मखु धाःथे ला खःनिं जि उपवुज्र्‌ग जुयाः ब्याख्या

याये ।

छकः निकः YMBAलय् वने । भन्तेपिसं धर्म देशना याना बिज्याइ । पूर्वजन्म पुनर्जन्मया खँ वइ । अहिंसा, शान्ति, प्रेम, मैत्री आदि विषयया जीवनोपयोगी खँय् ध्यान वंसां पूर्वजन्म, पुनर्जन्मया खँय् जिगु ध्यान मवं । YMBA वनेगु रहर मदयावन, त्वःता छ्वया ।

जि ल्याय्म्हबलय् हौगःया बजाः आः थें गुल्जार मजू । सुथय् यलया दक्षिणी गां नल्लु, भारदेउ, बुरुञ्चली लेले, वा, थेचो, सुनाकोठी, थैब, बादेगां आदि थीथी थासं मनूत ह्यंग्वाः, सिँ, जाकि, बजि, धौ, खुवा आदि मीहइपिनिगु हुलकुल जुइ । थःथःपिसं ज्वनावःगु वस्तु मियाः थःत माःगु कापः, का, मसला आदि ज्वलं न्याना इपिं लिहां वनकि बान्हि जालंनिसें बजाः सुनसान थें जुइ । पसलय् गाहाकित उस्त वः दइमखु, छम्ह निम्ह छम्ह निम्ह जक फात्तफुत्त वयाच्वनी । अथेजुया पसल्यातय् गफ याये लाः । जिपिं ल्याय्म्हत गुबले गुगु पसलय् गुबले गुगु पसलय् च्वना गफ मुइकाच्वने । बुद्धमार्गी पसल्यात नं दु । इमिगु पसलय् मुनेबलय् धर्मया विषय नं गफ जुइ । छम्ह पसल्या दु, सुख दुख न्ह्यागु विषयया गफ जूसां अन्तय् वय्कलं निष्कर्ष पिकयादी - आखिर भगवान् बुद्धं धाःगु हे सहि खः, दुखया कारण तृष्णा हे खः, तृष्णा मंत कि जक सुख जुइका । जिं न्ह्याबले असहमति प्वकें, अले धाये 'बुद्धं दुख निवारणया जक लँ क्यना बिज्याःगु दु, सुखया लँ क्यना बिज्याःगु मदु ।' 'दुख मन्त कि सुख जु हे जुलनि' वय्कलं तर्क यानादिइ । 'अय्सां सुख मन्त कि दुख जु हे जुल नि' जि नं तर्क याये । 'का का छ बुनाः नापं खँ ल्हानाफइ मखु' वय्कलं हीचाया खँ क्वचायेकादी । वखुन्हुयात गफ नं क्वचाइ । तर हानं हानं जुयाच्वनी । व हे खँ जिगु, व हे खँ वय्कःया । आः वय्कः मदयेधुंकल, पसः नं मदयेधुंकल । आः हौगःया बजार थुलि गुलजार कि पसलय् च्वना घौ का घौ गफ याना च्वनेगु नं सम्भव मजुइ

धुंकल । तर दुख मदइगु हे सुख खः धयागु खँय् जिगु विमति धाःसा अफ्न नं दनि ।

ल्याय्म्ह जुइधुंकाः जिगु मन धर्मपाखे उलि क्वमसाःसां परम्परानिसेंया धार्मिक, सांस्कृतिक, रीतिथिति, पुजा आदियात चब्वुक मत्वःता । ने.सं. ११०२ दँय् बा मदुसेलि छेँया हामा जि हे जुल । मोहनीया पुजा याना, श्राद्ध याना, गुथिइ वनेगु याना । तर थुके लिउने दृढ आस्था वा विश्वास धाःसा मदु । दक्व फुक्क परम्पराया निर्वाह यानागु नं मदु । न्ह्यागु याना, म्हागु मयाना । जिं बौ मबिया, पुरोहितयात निसलाः बिया मां बौया ख्वाः स्वयेगु नं मयाना । परम्परा निर्वाह यायेगु विषय जिके गुगुं कट्टरता मदु । माः धयागु पक्षय् नं मदु, म्वाः धयागु पक्षय् नं मदु ।

न्हापा जिमि गुथिइ हँय्, दुगु बलि बीमाः । लिपा बलि मबिइगु खँ वल । थुकेया प्रस्तावकं जितः खँ थ्वकल 'भ्मी बौद्धमार्गी जुया नं हिंसा यायेगु ला, थ्व बलि बीगु दिका छ्वये मज्यू ला पुष्प ।' वं जिगु पाखें निशर्त समर्थनया आश याःगु जुइ । तर जिं धया - 'ला मनयेगु जूसा ज्यू ।' वय्कःया ख्वाः फहिल । प्रस्ताव पास जुल । बलि मबिइगु जुल । तर भ्वजय् हँय्या ला, दुगुया ला, ला हे न्याना हया तयेगु क्वःछित । न्हापा छम्ह हँय् स्याइगु, गुथियारत यक्व दुगुलिं फुक्कसितं थयेकेत छकू छकू ला तया बिइगु । आः प्यम्ह हँय्या ला न्याना हइगु जुल । फुक्कसितं छगू छगू कचौरा हे हँय्ला तयाबीगु जुल । प्राणीहिंसा याये मज्यू धकाः छम्ह हँय् स्यायेगु दिका प्रकारान्तरय् प्यम्ह हँय्या प्राण वनीगु ज्या जुल । तर जिं छुं प्रतिक्रिया व्यक्त मयाना । धात्थे ला हे मदुगु शाकाहारी भ्वय् यायेगु धकाः क्वःछ्यूगु जूसां जिगु छुं प्रतिक्रिया दइ मखुगु जुइ । जि थःम्ह ला नये मखु धकाः छकः निकः कुतः यायेधुन । ला त्वःता स्वया, त्वःते थाकु मजू खनि । तर छेँजःपिसं हे कर याना नकीगु । आः जा चिनिया

ल्वय् जुसेलिं मेमेगु तःता नसा बारे यायेमाःगु जुया ला हे छकू निकू नयेमाःगु जुल, नया। तर 'ला छकू दःसा जा कुहां वं' धाइपिनिगु पुचलय् जि मलाः।

इहिपा जुसेलिं जीवन शैलीइ तिरि मय्जुया प्रभाव नं छुं भति लाइगु हे जुल। वया धर्मय् आस्था दु - आध्यात्मिक बिचाःया तहलय् थ्यंक मखु, मूर्ति पुजाया तहलय् जक, धाये भक्ति मार्गया लँय् तक। प्रमोशनया खँ वइ, विदेश वनेगु खँ वइ, काय् छम्ह माल धयागु खँ जुइ, वं जितः थन द्यःयाथाय् नु, अन द्यःयाथाय् नु धकाः ब्वना यंकी, जि वने। थन पुजा यायेगु धाइ, यानाच्वना। अन पुजा यायेगु धाइ, यानाच्वना। थ्व पुजा यायेगु धाइ, व पुजा यायेगु धाइ, यानाच्वना। विवाद याना मच्वना।

लिपांगु इलय् तिरि मय्जुया रुचि ज्योतिषशास्त्रय् नं दयावल। उम्ह ज्योतिषया थाय् वनी, थुम्ह ज्योतिषया थाय् वनी, यू ट्यूब स्वइ। अले जितः थ्व पाठया धाइ, व पाठ या धाइ, यानाच्वना। जुजुं जुजुं, जि आः न्हिंन्हिं पाठ, पुजा ध्यान, जप याइम्ह जुल। तिरि मय्जु नापं जि इलय् ब्यलय् विहारय् जुइगु परित्राण वा भोजन दानय् नं ब्वति कया। पशुपतिइ सवा लाख मत च्याकूथाय् नं वना। विदेश वनाबलय् चर्चय् नं थ्यंगु दु। छकः मलेशियाया छगू मस्जिदया चुकय् तक थ्यंगु दु। तर न्यंकभनं जिगु ब्वति छम्ह शान्त व निष्क्रय आगन्तुकया जक खः। तिरि मय्जु वा नापं दुपिं थः मनूतसें छु या धाल अथे हे यानाबिल, सिधल। महाद्यःयात दुरु लुइमाल, नापं च्वंभ्कासँ धाइ, च्वना बिया। परित्राणया का चीमाल धाइ, ल्हाः न्ह्यःने यंकाः बिया। कलाःया खँ त्वाल्हाय् मफुम्ह धकाः च्वनी, खँ अथे नं मखु। खँ छु धाःसा थ्व द्यः दु मदुया खँ, द्यः पुजा यायेमाः म्वाःया खँ जिं भ्कन भ्कन थथे हे धाये मफयावन। छगू निगू मखु सलंसः न्ह्यसःया लिसः लुइके मफुनि। न अध्यात्मवाद न्ह्यसः विहीन खः, न भौतिकवाद न्ह्यसः विहीन खः।

भक्ति मार्गया लँय् नं न्त्यसः दु, ज्ञान मार्गया लँय् नं न्त्यसः दु। थ्व स्वःगु सुका फेनेगु आँट नं जिके मदु, थ्व स्वःगु सुकाय् तक्यना च्वनेगु नं मन मदु। उकें न जि धर्मया पक्षय् दु, न विपक्षय् दु। मालीबलय् जि पुजाआजा याना। लाभया आशा तया हे नं याना। खय् उखान छगू दु नि 'आए आँप गए झटारो' धयागु। हः थ्व हे उखानया चरिचार्थ खः जिगु पुजाआजा। तर जिं मेपिं सुयातं द्यवं इमिगु समस्या ज्यंकाबी, माःगु पूवंका बी धकाः मधया। जिं थ्व लँय् सुयात न्त्यघ्वानागु नं मदु, पनागु नं मदु। जिगु थःगु खँ जक गथे खः अथे हे कनागु खः।

द्यः दु मदु, जिं मस्यू। तर द्यः दुसा ज्यू धयागु जितः मती वं। द्यः दुसा थःत दुख कष्ट जुइबलय् उकें मुक्त जुइत द्यःयात आराधना याये जिइ। थःत माःगु फ्वनेदइ। अन्याय, अत्याचार, भ्रष्टाचार, व्यभिचार थें याये मज्यूगु ज्या याइपिंत द्यवं दण्ड बिइ। अथेजूसा समाजय् अन्याय, अत्याचार, भ्रष्टाचार, व्यभिचार धयागु नं दइ मखु। द्यःयाके फ्वना काये दइगु जुइबलय् मगाः मचाः धयागु नं दइ मखु। समाज गुलि न्त्याइपुसे, यइपुसे च्वनी। 'जितः कल्पना जुयाच्वनी।'

गुबले गुबले द्यःयृके वना सां, विहारय् वना सां जिके धर्मया अध्ययन मदु। द्यःने द्यःनेया खँ भति भति स्यू। शान्ति, मैत्री, करुणा, शील, अनाशक्ति, कर्तव्य परायणता आदि विषयया खँ मनय् थी। अले व्यवहारय् छ्यलेत कुतः याना नं च्वना। शायद थ्व उमेरया माग नं खः, प्रभाव नं खः।

●

७. साहित्य व जि

साहित्य संगीत कलाविहीन
साक्षात पशु पुच्छबिषाणहीन ।

जि ब्वनेगु हाइस्कूल त्रि पद्म विद्याश्रमया छग्वः निनालय् च्वयातःगु थ्व श्लोक न्हिं न्हिं खनी, मनं मनं ब्वनेगु नं जुइ । मचायेक हे थुकेया प्रभाव लाइ जितः । संगीत कलाय् मखुसां, साहित्यय् रुचि दयावइ, अभ्यास नं जुयावइ । स्कूलय् नेपालभाषा स्यनादीम्ह गुरु रत्नध्वज जोशीं हःपाः बियादी ।

दकले न्हापां थःगु हे स्कूलय् जूगु छगू अन्तर कक्षा साहित्य मुंज्याय् 'हःपाः' शीर्षकया छपु चिनाखँ न्यंका । व चिनाखँया छकूचा थथे दु -

हःसे हाइसे
हाः हाः या
छोय्‌ला प्वाः गनी
होस या, होस या ।

यलय् बुंगद्यःया जात्राय् द्यःयाः न्याखुन्हु छोय्‌ला भू याइ, अले कन्हे खुन्हु भुज्याः जुइ । द्यःयाः मन्यात कि अर्थात् थ्यंकेमाःगु थासय् थ्यंके मफुत कि वाला तयेधुंकूगु छोय्‌ला नं मनःसें नतूलिइ तियातइ धाइ । उकें छोय्‌ला प्वाः गनीगु धयागु याःमन्याइगु खः, याः मन्याइगु धयागु थःगु तातुना पूमवनीगु खः । थ्व हे अर्थय् थःगु गन्तव्यय् थ्यंकेत भरमगदूर कुतः यायेमाः धयागु सन्देश बीकथं जिं थ्व चिनाखँ च्वयागु खः ।

च्यागू कक्षाय् ब्वनाच्वनाबलय् च्वयागु थ्व न्हापांगु चिनाखँ खः । पीस्वदँ लिपा ने.सं. ११२५ दँय् पलिस्था साहित्यिक संस्थाया

ग्वसालय् जिगु याकः चिनाखँ मुंज्या जुल । थःगु न्हापांगु चिनाखँ जुयाः जिं थ्व चिनाखँ नं न्यंका बिया । नांदंम्ह समालोचक इन्द्र मालीजुं 'यदि थुकियात कविताया लागा दुने दुथ्याकेगु खःसा निश्चय नं कविता सित' धयादिल । थथ्ये जिं दकले न्हापां च्वयागु चिनाखँ ला चिनाखँ हे मजूगु जुयाच्वन । अय्नं साहित्य सिर्जनाया लँय् व जिगु न्हापांगु पलाः ला ख हे खत, थासय् मलाःगु मेगु खँ जुल ।

उबले थी थी साहित्यया ज्याभ्वलय् विद्यार्थीपिंत ब्वति कायेकेत थी थी संस्था पाखे स्कूलय् इनाप वयाच्वनी । अले ब्वति कायेकेत स्कूलं विद्यार्थीत ल्यइबलय् जि न्ह्याबलें लाइ । खय् भासं जूगु पूर्व पश्चिम राजमार्ग व डाँफेया विषयया निबन्ध प्रतियोगिताय् नं ब्वति कया । नेपालभाषाया साहित्य ज्याभ्वलय् नं ब्वति कया ।

छकः यलया दगू बहालय् जूगु नेपालभाषा सहित्य सम्मेलनय् 'गधा' नांया चिनाखँ ज्वना ब्वति काःवना । उदघोषकं जिगु नां कया सःतेवं जि स्वार्रर दबुली थाहां वना, सुयातं सम्वोधन, अभिवादन छुं मयाना, ख्वार्रर चिनाखँ ब्वना, खुर्रर कुहां वया । जिगु न्हापांगु चिनाखँ चिनाखँ मजूगु खँ ला पीस्वदँ लिपा तिनि सिल, तर दबुली जिगु न्हापांगु प्रस्तुति गति मलाःगु धाःसा दबुली कुहां वयाकथं हे जिं चाल । जिन्दगी दकले न्हापां दबुली दंवनागु, दकले न्हापां माइकय् न्ववानागु । चिनाखँ ब्वने न्ह्यः सम्वोधन यायेमाः, अभिवादन यायेमाः धयागु स्यू । तर यायेमफुत । अहो नर्भस धयागु थुलि तक नं जुइयः खनी । तर हतोत्साही मजुया, जिं जिगु साहित्य यात्राया पलाः न्ह्याका तुं च्वना ।

रेडियो नेपालं नेपालभाषां बिइगु बुखँया ज्याभ्वः लिकया बिसेलिं उकेया विरोधय् ने.सं. १०८५ दँय् जूगु नेपालभाषा साहित्य आन्दोलनय् सक्रिय जुयाः ब्वति कया । सनिवाः पतिकं त्वाः त्वालय् साहित्य सम्मेलन याना विरोध प्रदर्शन याइगु उगु आन्दोलनय् ब्वति

कायेत साहित्य रचना यायेमाःगु हे जुल, याना, मदिक्क हे याना। यलया अगिमथलय् जूगु साहित्य सम्मेलनय् लसकुस म्ये छपु नं च्वया। जिन्दगी जि च्वयागु छपुयां छपु म्ये थ्व हे जुल।

यलय् १०८५ दँया साहित्यिक आन्दोलन न्ह्यज्याकेगुली रोहिणीबहादुर कायस्थ व छत्रबहादुर कायस्थ भाजुपिनिगु मू भूमिका दु। वय्कःपिसं 'साहित्यया मूलुखा' नांया संस्था नं चायेकातःगु दु। ने.सं. १०८५ दँया साहित्यिक आन्दोलनं जितः वय्कःपिंनापं सःतिकाबिल। साहित्यया मूलुखां इलय् ब्यलय् साहित्य मुंज्या यानाच्वनी। उके नं जिं ब्वति कायेगु याना। साहित्यिक यात्राय् जिगु निरन्तरता वय्कःपिं नापंया संगतया फल नं खः।

उबले जिमिसं जिमिथाय् हौगलय् अमर पुस्तकालय नांया सफूकुथि संचालन यानाच्वनागु खः। थ्व सफूकुथिइ सफू त्यासा कया जिं नेपालभाषा, खय् भाषा व हिन्दी भाषाया यक्व साहित्यिक सफू ब्वना। जिगु साहित्य अध्ययनया मू श्रोत थ्व हे पुस्तकालय खः। मखुसा जिगु साहित्य अध्ययन धयागु एस.एल.सि. व आइ.कम.य् ब्वनागु सीमित अध्ययन हे जक खः। मूलतः जि साहित्यया विद्यार्थी मखु, वाणिज्य शास्त्रया विद्यार्थी खः। तर न्ह्यथनेबहगु छता खँ छु धायेबलय् उबलेया पाठ्यक्रमकथं आइ.कम.य् नं सच्छि ल्याःया नेपालभाषा साहित्य ब्वनेदु। खय् भाय् व अंग्रेजी भाय्या साहित्य जा अनिवार्यकथं हे ब्वनेमाःगु जुल। एस.एल.सि.इ नं अथे हे।

उबले जिं अप्वः ब्वनागु विधा आख्यान खः। अमर पुस्तकालय त्यासा कया यक्व उपन्यास व बाखं सफू ब्वना। जितः आख्यान ब्वनेयः। तर जिं च्वयेगु धाःसा अप्वः याना गद्य चिनाखँ। गद्य चिनाखँ रचनाया लागि पूर्ण बैद्यजुया 'सरासु' सफूयात जिं गुरु थापना याना तयागु खः। चिनाखँय् हे जिं च्याकःगु विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलनय् न्हाप सिरपाः कया। नेपालभाषा साहित्यया

ख्यलय् थःगु हे विशिष्ट व गौरवपूर्ण थाय् दुगु दँय्दँसं ख्वपय् जुइगु थ्व सम्मेलनय् सिरपाः काये धुसेलिं जिं थः नं धात्थे कवि जूगु तायेका। उबले तक जिं खय् भाषां नं चिनाखँ च्वया। त्रिभुवन विश्व विद्यालय् किपुली एम.कम. ब्वना च्वनाबलय् विश्व मानव अधिकार दिवसया लसताय् अनया राजनीति शास्त्र विभागं याःगु साहित्य मुंज्याय् चिनाखँय् न्हाप लाका। नेपाली साहित्य हे ब्वनीपिं विद्यार्थीपिंत नापं लिपा लाका थथे सिरपाः कयाबलय् खय् भाषाय् नं साहित्य सिर्जना यायेगु क्षमता थःके दु धयागु खँय् जिके आत्मविश्वास दत। तर अनं लिपा जिं खय् भाषां साहित्य सिर्जना मयाना।

ने.सं. १०८५ दँया नेपाल भाषा साहित्य आन्दोलनय् ब्वति कयागुया तातुना साहित्य सिर्जना जक मखु देशय् जुयाच्वंगु भाषिक विभेद व दमन विरुद्ध सः तयेगु नं खः। नेपालय् खय् भाय् छगूया जक आधिपत्य कायम जुया मेमेगु भाय् न्हनावनीगु अवस्थाय् थ्यंगुलिं मातृभाषा अनुरागीपिनिगु ध्यान स्वाभाविक रूपं थःथःगु भाषाय् केन्द्रित जुइगु हे जुल। खय् भाषाय् ला राज्यं हे च्वकी, यक्वसिनं च्वइ, जिं जिगु हे भाषां च्वयेमाः धयागु भावना जिके नं ब्वलन। उके जिं नेपालभाषां जक साहित्य रचना यायेगु याना। नेपालभाषा साहित्यया इतिहासय् न्ह्यच्वःगु आधुनिक काल (ने.सं १०६१-१०८४) या सिद्धिचरण श्रेष्ठ, केदार मान व्यथित, रत्नध्वज जोशी, सत्यमोहन जोशी, चित्तरञ्जन नेपाली आदि तःम्ह मछि नांदंपिं च्वमिपिसं खय् भाय्या साहित्यय् नं थःगु बिस्कं थाय् दइकथं योगदान यानादिल। तर लिपांगु आधुनिक काल (ने.सं १०८४ दंनिसें) या नांदंपिं साहित्यकारत पूर्ण बैद्य, योगेन्द्र प्रधान, बुद्ध साय्मि, सुन्दर मधिकर्मि, राजा शाक्य, मथुरा साय्मि आदि यक्व साहित्यकारतय्सं खय् भाषाय् मिखा मतसें नेपालभाषां हे जक साहित्य रचना यानादीगु खनेदु। भाय् हिलाया खँ मेगु हे जुल। शायद थ्व नं छगू विद्रोहया

छुमां खः, स्याः ब्वयेगु पह खः ।

थःगु च्वसायात थःगु भाषाय् समर्पित यायेगु बांलाःगु खँ खः । नेपालभाषा साहित्यकारपिनिगु लागि थ्व आवश्यकता नं खः । तर थःगु भाषाया साहित्ययात मेमेगु भाषाय् हिलेगु व मेमेगु भाषाया साहित्य व साहित्यकारपिं नापं स्वापू ब्वलंकेगु नं उतिकं आवश्यक जू । थ्व ख्यलय् लिजः नेपालभाषा कविता दबूया भाजु नविन चित्रकारया कुतलं नेपालभाषाया कवि साहित्यकारतय्त भारत, बंगलादेश व ब्राजिलया राजदूतावासय् थःगु कविता ब्वनेगु, तत्तत् देय्या कविता न्यनेगु व साहित्य बारे सहलह यायेगु ह्वःताः चूलाकेगु ज्या इलय् ब्यलय् जूगु दु । बंगलादेशया राजदूतावासं जा दँय्दसं २१ फ्रेब्रुअरी खुन्हु कवि गोष्ठी याना अन्तर्राष्ट्रिय मातृभाषा दिवस हना वयाच्वंगु दु । नविनजुया हे कुतलं संयुक्त राज्य अमेरिकायाम्ह कवयित्रीनापं नेपालभाषाया कविपिनि मंकाः ज्याभ्वः नं जूगु दु । थ्व फुक्क ज्याभ्वलय् जिं नं नेपालभाषां व अंग्रेजीं अनुदित चिनाखँ ब्वना न्यंका । थुकथं जि साहित्यया अन्तर्राष्ट्रिय स्वापुइ नं तक्यंगु दु । तर दुखया खँ थौकन्हे नविनजु उसाँय् मदया थज्योगु ज्या म्हो जुयाच्वन ।

स्कूल विद्यार्थी इलंनिसे हे साहित्य रचनायाना थीथी दबुली ब्वनेगु याना सां जिगु रचनाया न्हापांगु प्रकाशन धाःसा ने.सं. १०९२ दँय् पासा भगतदास श्रेष्ठया सम्पादनय् पिहांवःगु पत्रिका 'ससिवा' य् तिनि जुल । नेपालभाषा साहित्याकाशय् भगतदासं गायेकूगु ससिवाया छफुति जिगु चिनाखँ 'छगू यात्रा' नं जुल । थ्व चिनाखँ पिहां वये न्त्यः हे जि त्रिभुवन विश्व विद्यालय किपुली एम.कम. ब्वनाच्वनाबलय् अनया विद्यार्थी संगठनं पिहांवइगु साहित्यिक पत्रिकां 'चौराली'यात 'ख्यालः स्वयेधुंकाः' नांया च्वखँ छपु बियागु खः । तर पिदंगु 'ससिवा' पत्रिकाय् न्हाप लात ।

'च्यौराली' पत्रिकाय् न्हापा खय् भाय् व अंग्रेजी भाय्या रचना जक पिदंनीगु खः । थ्व पत्रिकायात समावेशी यायेगु, थ्व पत्रिकाय् नेपालभाषायात नं थाय् कायेगु तातुनां थुके जिं नेपालभाषाया रचना दुतिनागु खः । गनगन जिउ अनअन नेपालभाषायात स्वचाकेगु कुतः आः नं जिं यानाच्वनागु दु । वि.सं. २०७३ सालय् नेपाल हृदयरोग निवारण प्रतिष्ठान यलया निकःखुसि सभापति जुसेलिं उगु संस्थां पिहां वइगु 'हृदयको सन्देश' स्मारिकाय् भाय्हिलाः जूसां छुंछुं नेपालभाषाया ब्वनेज्वलं दुथ्याका ।

'च्यौराली' पत्रिकाय् रचना बियाबलय् नेपालभाषायात थाय् बिइ ला मबिइ ला धयागु शंका जिगु मनय् दुगु खः । अय्नं संघर्षया छपलाः छिनागु खः । तर 'च्यौराली'या चाकः तःचाः हे धायेमाः । पत्रिका प्रकाशनया जिम्मा कयातःपिं पासापिनिगु नुगः नं तःफाः हे धायेमाः, नेपालभाषा नं न्ह्यन । लिपा किपूया थ्व केन्द्रिय क्याम्पस पाखे 'गं' नांया मुक्कं नेपालभाषाया दँपौ नं पिदन ।

छगू इलय् स्वनिगःया फुक्क धयाथें क्याम्पसं नेपालभाषाया पत्रिका पिहां वइगु जुल । जिगु रचना साहित्यया मूलुखां पिहां वइगु 'ज्वला न्हाय्कं', 'शान्ति विजय', ललित अध्ययन गोष्ठी पाखें पिहां वइगु 'खेलुइताः' पत्रिका नापं थी थी क्याम्पसं पिहां वइगु पत्रिकाय् यक्व पिदंगु दु । तर जिगु न्हापांगु सफू धाःसा ने.सं. ११०० दँय् तिनि पिदन ।

ने.सं. ११०० दँय् जिगु 'वर्तमानं भ्वेप्यूगु कचिघाः' नांया चिनाखँ मुना सफू साहित्यया मुलुखा पाखें पिदंगु खः । थथे सफूया च्वमिकथं जि साहित्यया मुलुखां पिहां वयाम्ह साहित्यकार खः ।

राजनीतिइ जिगु नुगः मार्क्सवादपाखे क्वसाः । अथेजुया जिगु थ्व 'वर्तमानं भ्वेप्यूगु कचिघाः' चिनाखँ मुनाय् शोषण, उत्पीडन विरुद्धया सः दु, वर्ग संघर्षया आह्वान दु । थ्व सफूया बारे नांदंम्ह

समालोचक इन्द्र मालीजुं च्वयादी 'शोषण, अन्याः व अत्याःया विरोधय् कविया सः तिख्खर जुयाच्वंगु अनुभूत यानाब्यू । ... ... नापं समाजिक यथार्थतायात प्वलाः प्रगतिवादी सः पाखे उन्मुख जुइफुगु वाःचायेका ब्यू ।' अथेहे मेम्ह समालोचक व नेपालभाषाय् विद्रोही कविकथं नांदंम्ह बुद्ध सायमिजुं च्वयादी 'प्रगतिशीलता वयकःया कविताया छ्यंगू जुयाच्वंगु दु ।' थ्व सफू पिदंसेलि मनूतसें जिगु नामय् निगू विशेषण तनेगु यानाहल - ल्यायम्ह कवि व प्रगतिशील कवि । थ्व सफू पिदनेवं कवि गिरिजाप्रसादजुं थथे च्वयादीगु दु, 'च्वय् न्ह्यथनापिं कवितय् (योगेन्द्र प्रधान, पूर्ण बैद्य, बुद्ध सायमि) कविता ब्वनाः कविता ख्यलय् तायतिति याःवःपिं कवित मध्येय् छम्ह हिसिचा दुम्ह कवि पुष्पराज राजकर्णिकार खः । 'वर्तमानं भ्वयप्यूगु कचिघाः' सफूचाय् वं थःगु प्रतिभा पिब्वःगु दु । अले न्हापांगु कुतः जूगुलिं छुं छुं द्वंबिद्वं नं दु ।'

थीथी पत्र पत्रिकायात जिं मूलतः चिनाखँ अले मेमेगु विधाय् नं छुं छुं साहित्य सिर्जना याना हे च्वना । तर सफू पिकायेगु ज्याय् धाःसा जिं ल्यायम्हया जोश क्यने मफुत । साहित्य ख्यलय् मदिक्क क्रियाशील जुया नं न्हापांगु सफू पिदना भिंच्यादँ लिपातिनि जिगु निगूगु सफू 'सच्छिकू जिन्दगी' मुक्तक मुना पिदन ।

'सच्छिकू जिन्दगी' सफुतिइ जिं जिन्दगीयात मार्क्सवादया मिखां जक मखु थीथी मिखां स्वयाः छु खन वहे न्ह्यब्वया बिया । थ्व सफूया बारे प्रा.नर्मदेश्वर प्रधानजुं च्वयादी, 'मनूया जीवन भोगया वास्तविक प्रस्तुति थन दु । जोश व होशया सन्तुलित दृष्टि छ्यला कविं थन जीवनया बौद्धिक विश्लेषण यानादीगु दु ।' थथे यानाबलय् स्वाभाविक रूपं जिगु प्रगतिशील धार न्हापा थें मज्वल । गुलिसिंन थुकेया आलोचना नं यानादिल । बुद्ध सायमिजुं हे च्वयादिल, 'वयकःया प्रगतिशीलया मसलामाया ख्वला बुलुहुं ब्वलावल ।' (पलिस्था दँ

१४ ल्याः १४, ने.सं. ११२६) । जितः थःतः हे नं जि धात्थें ज्यलावन कि छु धयागु आभास मजूगु मखु । हानं मतिइ लुइ थ्व इलं हःगु परिपक्वता नं जुइफु । हानं मेगु मनं धाइ परिपक्वताया नामय् हिउपाःया लँपुं विचलन जुइ दइ मखु ।

खः, जिं थःत छम्ह मिसन साहित्यकार अर्थात् समाजयात अन्याय, अत्याचार शोषण, उत्पीडन, विभेद पाखें मुक्त यायेगु तातुनां अर्थात् समाजय् हिउपाः हयेगु तातुनां च्वसा न्ह्याकीम्ह साहित्यकार कथं दावी याना वयाच्वनागु खः । अले हिउपाःया मूलँ संघर्ष, अभ्क क्रान्ति हे खः । तर थ्व नं सर्वकालिक व शाश्वत मखु । मेगु यक्वकथं नं समाजया हिउपालय् तिबः बिइफु । अथेजुया लिपांगु इलय् एकोहोरो क्रान्ति वा संघर्षया राग हालेगु जिं त्वःताःगु हे खः । अथे धयां जिं समाजया हिउपाःया लँय् पंगलः जुइगु साहित्यया सिर्जना मयाना । गुबलें मचायेकं अथे जूवन धाःसा उकेया आलोचनायात स्वीकार याना हानं पाय्छिगु लँय् वयेगु कुतः याना । साहित्य धयागु मनया भाव प्वंकेगु खः, उके स्रष्टाया मनय् छु वल वहे च्वयेगु धाइपिं नं दु । थःगु आत्मसन्तुष्टि कायेत च्वयेगु खः मेपिंत यः मयः ज्यू मज्यूया छुं खँ धाइपिं नं दु । तर नांदंम्ह समालोचक मणिकलाल श्रेष्ठजुं धयादी, 'थःगु आत्मसन्तुष्टिया लागि जक च्वयेगु खःसा च्वयेधुनकि खुना छ्वःसां जिउनि । मेपिंत न्यंकेमाःगु वा ब्वंकेमाःगु छाय् ? । जि नं आत्मसन्तुष्टि कायेत च्वइम्ह मखु, मनय् लुयावःगु भावयात प्वंकीम्ह जक मखु, उकेयात समाजयात माःकथं न्ह्यब्वइम्ह खः । तर छकः पियां पी हे मफया मनया भावयात गथे खः अथेहे प्वंकेगु ज्या जिं नं याना । माओवादी जनयुद्ध तच्वयाच्वंबलय् छम्हं हे मनूयात वा छगू हे परिवारयात सेनां माओवादी धकाः सास्ती याइगु, माओवादी सुराकी धकाः सास्ती याइगु । सास्ती नं सास्ती ला ज्यान हे काइगु । ज्यान थें तःधंगु छुं

मदु । थथे निखेंया मारं भःभःन्हूपिं गुलि मनूतय् मनय् ज्यान छगू बचे जूसा मेगु छुं नं म्वाः धयागु भावना नं वल जुइ । थ्व हे भयग्रष्ट खँ मनय् लुया वयेवं मनय् वःकथं जिं नं उकेयात हे कया छकू चिनाखँ थथे चिना बिया ।

विष्णुमती पारिइ
ध्वंत यक्वे हालेमाः
आः जितः
त्यपय् सुलेगु अधिकार जक दःसा गाः ।

थ्व चिनाखँ ने.सं. ११२५ दिल्ला थ्व ३ शनिवाः कुन्हु 'पलिस्था' या ग्वसालय् जूगु जिगु याकः चिनाखँ मुंज्याय् न्यंका बिया । उगू मुंज्याय् टिप्पणीकार कथं ब्वति कयादीपिं भाजु इन्द्र माली व भाजु बुद्ध साय्मि निम्हसिनं हे थ्व कवितायात ख्वाख्वा त्यात । इन्द्र मालीजुं बिचाः पक्षयात कया, 'कविया न्हापाया पलाः, बिचाः पाखे पानाच्वंगु खनेदु । कवि आदर्शवादी जक जूगु मखु पलायनमुखी जूगु वाःचायेका ब्यू । थुकिइ नैराश्यता, दायित्व पाखें विचलन व कायरताया सः तिख्खर जुया थ्वयाच्वंगु अनुभूत जू' धयादिल । मेम्ह टिप्पणीकर्ता बुद्ध साय्मिजुं थ्व चिनाखँय् छ्यलागु उखानयात कया 'समग्र छगू जातियात हिस्यानातःगु उखान तुक्कायात कविताया नामं, मुक्तकया नामं पुनर्जीवन बीत स्वयेन्त्यः बिचाः यायेमाः' धकाः न्वानादिल । वय्कःपिनि आलोचनायात जिं चकं नुगलं नालाकया । मिसन साहित्यकार जि मिसन साहित्यकार हे जुयाच्वनेगु प्रणयात लिसा कया । थ्व हे मुँज्याय् इन्द्र मालीजुं थथे नं धयादिल, 'पुष्पराज राजकर्णिकारया फुक्क अभिव्यक्ति स्वयेबलय् विसंगति व विडम्वना प्रति सचेत जूसां उकियात कुलाः जनजागरण जुइकथं शंख पुइफुगु

खने मदु ।' शंख पुइ मफुत जुइ तर जिं थुलि धायेफु कि जिगु च्वसां समाजयात मनीगु सिर्जना जूगु मदु, जुइ नं मखु ।

जिं शंख पुइगु कुतः याना । 'सच्छिकू जिन्दगी' पिदना भिंन्यादँ लिपा जिगु स्वंगूगु सफू मुक्तक व चिनाखं मुना 'धौबजि' पिदन । सफूया बारे नांदंम्ह समालोचक पूर्ण ताम्राकारजुं च्वयादी 'धौ बजि' दुनेया मुक्तकया विषयवस्तुइ थौंया कटु यथार्थतया नापं सत्यता दु, थौंया युगया सः थ्वयाच्वंगु दु । उकें 'धौ बजि' या मुक्तक कविताय् परिवर्तन, क्रान्ति व जनताप्रति अतिकं क्वातुगु आस्थां भय्‌बीगु अभिव्यक्तिकथं 'धौ बजि' जनपक्षीय जक मखुसे पूवंक प्रगतिवादी कविता मुना खः, उकथं कवि डा.पुष्पराज राजकर्णिकार परिवर्तनकामिं व प्रगतिवादी कवि खः ।'

सफू पिकायेकेगुली जि यलया साहित्य ख्यःया किजापिं सुधीर ख्वबि, शान्तराज शाक्य, दया खड्गी 'बेचैन', तुयू पुं व बुद्ध नेवाःपिं स्वयाः नं लिउने लाः । तर जिं इमिगु इनापय् इमिगु सफूया भूमिका वा समीक्षा च्वयेगु याना । वय्कःपिं नापं मेमेपिनिगु नं कृतिया बारे च्वच्वं जिगु नां समालोचकया धलखय् नं दुथ्यात । सफूया जक मखु जिं पत्रिकाया समीक्षा नं यायेगु याना । गुगु इलय् यलं पिहां वइगु 'लकस' पत्रिकाया मदिक्क समीक्षा याना । अथेहे यें पिहां वइगु 'पलिस्था' पत्रिकाया नं समीक्षा च्वया ।

नेपालभाषा साहित्यया ख्यलय् कविया छवि स्थापित जूसां थ्व ख्यलय् तायतिति यानागु इलंनिसे जिं च्वखँय् नं ल्हाः न्ह्याका । जापानय् ब्वनाच्वनाबलय् अनया विषययात नेपाः नापं स्वाकाः च्वखँ च्वयेगु रहर जितः यक्व हे जूगु खः । छुं शीर्षक नं बिचाः याना । गथे, फुजिंनिसे सगरमाथातक, हाइडोजो, साकुरा साकुरा आदि । तर थौं धाधां कन्हे धाधां थ्व रहरं मूर्तरूप गुबलेसं मकाः, का हे मकाः ।

सन २०१४ य् अमेरिका वना। थपाले धाःसा जिं नियात्रा च्वयेगु म्हगस पूवंका। अमेरिकाय् जिं अनुभूत यानागु आर्थिक, सामाजिक खँ नेपाःया अवस्था नापं स्वाकाः 'जिगु निक्वःगु अमेरिका भ्रमण व स्वानावंगु खँ' सफू पिकया। थ्व सफू च्वयाया उद्देश्य थाय्बाय्या वर्णन यायेगु जक मखु। अय्नं नियात्रा साहित्यय् थाय्बाय्, घटना आदिया नापं निजी खँया वर्णन जा दइगु हे जुल। तर जिगु मू उद्देश्य नेपाःया आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक मुद्दायात यात्रा अनुभव व अनुभूतिया परिवेशय् कुलेगु खः। उके सफूया बारे नेवाः न्ह्यलुवाः, उपन्यासकार नापं नियात्रा च्वमि मल्ल के. सुन्दरजुं च्वयादी, 'लिपांगु ब्वय् लिखँकथं भ्रमणया सारसंक्षेप वा थःगु अनुभूतियात नेपाः अले नेपालभाषा आन्दोलनया थी थी सन्दर्भयात स्वाकाः चर्चा यानातःगु दु। थुगु सफूया नुगःचु थ्व हे खः धाःसां ज्यू। थ्व सफू पिहां वसेलिं नियात्रा व चिनाखँया ख्यलय् जिगु योगदानयात मूल्याकनं याना नेपालभाषा परिषदं जितः 'ठाकुरलाल सिरपाः' बिल। थुकें नियात्रा च्वयेगुली जितः हौसला तनाबिल। अले सन २०१७ य् हानं अमेरिका वना वयालि स्वकःगु अमेरिका भ्रमण बारेया च्वसु व मेमेगु च्वखँ नं तया 'यःदाइ' (नियात्रा$^{+}$) सफू पिकया।

नियात्रा+ अर्थात् नियात्रा जक मखु मेगु विधा नं दु धयागु संकेत। थ्व सफुती जिं थःगु नुगःया खँ प्वंकेत जिगु यात्रानुभूति, लुमन्ति, धारणा, आदि ल्वाकःबुकलं छ्यला बियागु दु। उकें सफूया बारे प्रा.प्रेमशान्ति तरलाधरजुं च्वयादी, 'थौ छुंनं साहित्यिक विधाया रूप थथे हे जुइमाः धयागु छगू निश्चित मान्यतायात बिश्वय् ब्वलंगु उत्तर आधुनिकतावादया लहरं थुना ब्यूगु दु। थज्याःगु हे विधा भंगया छगू दसु थ्व सफू नं जूगु दु।' थ्व रूपया खँ जुल। मूल खँ सार खः। थ्व बारे प्रा.प्रेमशान्ति तुलाधरजुया धापू थथे दु, 'छम्ह

मनूया जीवनय् तःगू आयाम दइ । थ्व हे कथं च्वमि भाजु पुष्पराज राजकर्णिकार नं छम्ह अर्थविद्, वाम राजनितिज्ञ, छम्ह प्रगतिवादी लेखक छम्ह समाजवादी नापं छम्ह मातृभाषा आन्दोलनया न्ह्यलुवाः नं खः । थ्व थीथी व्यक्तित्व थ्व सफुतिइ थाय्थासय् प्रतिविम्वित जुयाच्वंगु दु । तर थ्व मध्ये नं थ्व सफुतिइ वय्कःया भाषिक सचेतना व मातृभाषा अनुरागया व्यक्तित्व दकले थीगु, दकले लेलेपूगु खनेदु ।' थ्वयात भाजु ठाकुरलाल मानन्धरजुं च्वयादीगु 'भाजु निबन्ध' यात थें तुं नेपालभाषाया ब्वमिपिसं ययेकी धयागु विश्वास वाङ्मय शताब्दीपुरुष डा.सत्यमोहन जोशीजुं प्वंकादीगु दु । थ्व जितः तःधंगु हःपाःया खँ जुल । 'भाजु निबन्ध' नेपालभाषाया उत्कृष्ट निबन्ध खः ।

जिं निपु प्यपु बाखं नं च्वयागु दु । बाखं धकाः जिं जनजीवनया भोगाइ च्वयेगु खः । जिगु 'चक्काजाम' नांया बाखंयात कया नांदंम्ह समालोचक प्रा.डा.भाजु कमलप्रकाश मल्लजुं थथे टिप्पणी यानादीगु दु, 'चक्काजामं सुरु जुया दिमागजाम तकया वय्कलं व्यंग यानादिल, व तसकं व्यंग्यात्मक जू । वय्कलं गुलि व्यंग यानादिल, छगू जागीरदारतयगु मनोवृत्ति, चाकरीबाजतय्गु मनोवृत्ति व झीगु नोकरशाही प्रवृत्तियागु स्यल्लाक व सफलकथं उपहास यानादिल (पलिस्था ल्याः २, दँ २, ने.सं. ११११४) । जिं च्वयागु 'हाकिमया खिचा' बाखंयात मुनासः नं टेलिफिल्म नं दयेकूगु दु । मुनासः नं जिगु बाखंया टेलिफिल्म दयेकाच्वन धकाः पवित्र कसाःजु पाखें स्यूबलय् जि नं बाखं च्वयेसःम्ह हे जुयाच्वन का धयागु जिगु मतिइ वन । थ्व टेलिफिल्म नेपालमण्डल टेलिभिजनया बाखंचा तेलिश्रृंखलाय् क्यंगु दु ।

ने.सं. ११३० दँया दशकया उत्तरार्द्धय् नेपालभाषा साहित्यया ख्यलय् चिबाखं विधा लोकं ह्वात । चिबाखं च्वइपिं यक्व दयावल ।

'सः छगू फरक अभिव्यक्ति' या नामं यलया स्वम्ह होनहार साहित्यकारपिं सुधीर ख्वबि, सुनील बज्राचार्य व नरेश आमात्यपिसं लय्लय् पतिकं स्वम्ह स्रष्टाया चिबाखं ब्वनेगु/न्यनेगु ज्याभ्वः न्ह्याकल । आयोजकतय्गु इनापकथं इलय्ब्यलय् जिं थ्व ज्याभ्वलय् ब्वंगु चिबाखनय् थःगु तत्कालया लिच्वः बिइगु याना । छकः 'सः छगू फरक अभिव्यक्ति' या पासापिसं छन्हु जि याकःचिगु बाखं ब्वनेगु/न्यनेगु ज्याभ्वः तयेगु खँ न्ह्यथन । जिं चिबाखं च्वयागु हे मदु । वय्कःपिसं नं चिबाखं हे माः धया दीगु मखु, बाखं सां ज्यू धयादीगु खः । तर जिं थुकेयात छगू हाथ्या कथं कया । अले भिंन्यापु चिबाखं च्वया न्यंका बिया । थथें जिगु च्वसा चिबाखंया ख्यलय् नं न्यनावन ।

जीवनी नं साहित्यया छगू विधा खः । ततःधंपिं मनूतय्गु जीवनी वा इमिगु व्यक्तित्व व कृतित्व बारे च्वसु जक मखु सफू हे पिदं । तर नेपालभाषाया ख्यलय् ज्या यानाबलय्, खास याना नेपालभाषा मंकाः खलः यलय् ज्या यानाबलय् अनुभूत जूगु छता खँ छु धाःसा अज्योपिं नं मनूत दु गुपिं साधारण जुया नं थःगु भाषाय् असाधारण योगदान बियाच्वनी । थथे धयाच्वनाबलय् जितः यलया ज्ञानमान शाक्य, श्याम चित्रकारपिं लुमनावइ । छकः जिगु मतिइ छु वन धाःसा समाजय् साहित्यकारपिनिगु म्हसीका जा इमिगु साहित्यं हे बिइ, जिं साहित्यिक कृति पिमदंनीपिं तर भाषा ख्यलय् दुग्यंगु व बिस्कं महत्व दुपिं भाषा सेवकपिनिगु म्हसीका च्वये । अले जिं थी थी मनूतय्गु म्हसीका च्वयाः जिगु क्वातुगु स्वापू दुगु 'नेपाल संस्कृति' लय्पतिइ मदिक्क पिथना । लिपा थ्व फुक्क म्हसीका मुंकाः छगू सफू हे पिकायेगु नं ग्वसाः ग्वयागु खः । तर सम्पादन यायेगु जिम्मा काःम्ह पासां इलय् ज्या सिधयेके मलात । वय्कलं ज्या सिधयेकूबलय् ब्वनेज्वलं यक्व पुलां जुया असान्दर्भिक खनेदत । सफू पिकायेगु थःगु म्हगसयात उना छ्वया ।

स्व.पूर्ण पथिक । नेपालभाषाया नांदंम्ह बाखं च्वमि । वय्कः इखायाम्ह, जि हौगःयाम्ह । इखा व हौगः यलया निगू स्वाःगु त्वाः । वय्कःया छेँ व जिगु छेँ प्यखा न्याखा जक पाः । ने.सं. १११३ दँपाखे जुइमाः, उबले वय्कः दनि, वय्कःया काय् अच्यूतकृष्ण ताम्राकारं वय्कःया निपु बाखं 'पःखाः' व 'अन्धकार'या लिधंसाय् छगू फिल्म दयेकेगु ग्वसाः ग्वल । हौगः व इखाया ल्यायम्ह ल्यासेत थुके स्वाःवन । जितः नं पटकथा च्वयाबीत इनाप वल । जिं प्याखं विधाय् गुबले ल्हाः संकागु मदु । अय्नं म्हाः मधया । बाखनय् दुगु खँयात सम्वादय् हिलेगु ला खःनि धयागु मतिइ । तर थाकुगु ज्या जुयाच्वन । अय्नं सःसःथें च्वया । लिपा थुके नांदंम्ह ख्यालःमि ख्वपया राम शेखरजु नं स्वाःवल । वय्कलं पटकथायात धात्थेंया पटकथा दयेकाबिल । जिगु नां नं च्वन, न्हाय् नं च्वन ।

नेपालभाषा साहित्यया ख्यलय् यक्व ज्या मसःसां यायेमाःगु दु, यानागु दु । नकतिनि हे जिगु नेतृत्वय् हनेबहम्ह वाङ्मय शताब्दी पुरुष सत्यमोहन जोशीजुया छगू श्रृव्य दृष्य अभिलेख व छगू वृत्तचित्र दयेकेगु ज्या जूगु दु । थ्व वृत्तचित्र दयेकेत नं पटकथा माल, जिमिगु पुचलय् पटकथा च्वइपिं सुं मदु । जितः हे जिम्मा बिल । सः मसः न्त्यागुसां च्वया बिया । थुकथं वाध्यात्मक अवस्थां घ्वाकाः हे जूसां जि पटकथा च्वमि नं जुया ।

नेपालभाषाया साहित्य ख्यलय् थथे जिं थीथी विधाया साहित्य सिर्जना यानागु जक मखु साहित्यिक उत्थानय् थी थी साहित्यिक संस्थाय् च्वना नं ज्या याना । जिगु साहित्यिक यात्राया प्रारम्भिक चरणय् जि थःम्हं हे स्थापना यानागु 'झी झी हौगः' व जिं नेतृत्व यानागु 'अमर पुस्तकालय' विशुद्ध साहित्यिक संस्था मखुसां थुकेया माध्यमं जिं तःगु न्त्यथनेबहगु साहित्यिक ज्या यानागु दु । 'झी झी हौगः'पाखें २०२२ दँया साहित्यिक आन्दोलनय् हौगः त्वाःया जिम्मेवारी

पूवंकल । 'अमर पुस्तकालय' पाखे नं थीथी साहित्यिक ज्याभ्वः जूगु दु । अथे हे नेपालभाषा मंकाः खलः यल नं विशुद्ध साहित्यिक संस्था मखुसा थुकेया साहित्य उपसमितिया कजि जुयाः नं साहित्यिक गतिविधि यानागु दु । जि साहित्य गुथि यलया नं दुजः खः । जुलुमलाल चित्रकार नायः व सुचित्रमान शाक्य, मेघरत्न शाक्य व जि दुजः जुया स्वनागु थ्व गुथिं भिंनिदँ तक यल जिल्लाया थीथी त्वाः गामय् न्हूदँया लसताय् दँय्‌दँस साहित्य सम्मेलनया ग्वसाः ग्वया ।

न्ह्यागु सां, न्ह्याथेंजाःगु जूसां साहित्य ब्वलंकेगु जक जिगु तातुना मखु । जिं साहित्य जनपक्षीय जुइमाः धयागु बिचाः तया वयाच्वनागु खः । थ्व हे बिचाःया वकालत याना जि च्वयागु 'कवितां गःक्यूबले' चिनाखँयात कयाः बुद्ध साय्‌मिजुं च्वयादीगु दु कि 'थ्व यथार्थवादी व मोहभंग कविता खः, उद्देश्यहीन कविताया डा.पुष्पजुयात छुं मू मदु, श्रद्धा मदु । कविता च्वइम्हया नातां जित थ्व छपाः न्हाय्‌कं खः । कविताया महिमाया बखान याइपिंत थ्व छपु धस्वाःगु पतिं खः, वय्‌कः पाखें थ्व छगू खबरदारी खः ।' अथेहे नांदंम्ह समालोचक प्रा.माणिकलाल श्रेष्ठजुं नं जिगु चिनाखँया सन्दर्भय् च्वयादीगु दुकि 'लेखकं प्रगतिवादी कविपिंत जनताया निंति ल्वायेगु त्वःते मते धकाः पथ-विचलन विरुद्ध सतर्क यानाच्वंगु दु (पलिस्था ल्याः ८, दँ ८, ने.सं. ११२०) ।

जनपक्षया साहित्य ब्वलंकेगु प्रगतिशील साहित्यकारतय्‌गु दायित्व खः । थ्व हे दायित्व पूवंकेगु कुतलय् ने.सं. ११०० दँपाखे नीस्वंगु नेपालभाषा प्रगतिशील च्वमि गुथिया यल जिल्ला समितिया नायो जुया ज्या याना । खय् भाय् व मेमेगु भाय्‌या च्वमिपिं नापं दुथ्याःगु प्रगतिशील लेखक संघया केन्द्रीय दुजः व इन्द्रेणी सांस्कृतिक समाजया दुजः जुया नं ज्या याना । थ्व निगुलिं संस्थाय् ज्या यानाबलय् नं जिं नेपालभाषाया प्रगतिशील साहित्ययात गैह्र-नेपालभाषाभाषीपिनिगु

दथुइ नं थ्यंकेगु अले मेमेगु भाषाया प्रगतिशील साहित्ययात नेपालभाषाया साहित्यकारपिनि दथुइ थ्यंकेगु ज्या याना । नेपालभाषा व मेमेगु भाषाया प्रगतिशील साहित्यकारपिनि दथुइ ता दयेकेगु ज्या याना ।

थ्व निगू संस्थाय् ज्या यानाबलय्या बिस्कं बिस्कं अनुभव दु । इन्द्रेणी सांस्कृतिक समाज संयुक्त जनमोर्चा समर्थकतय्गु संस्था खः । संस्थाया फुक्कं मनूत छगू हे राजनैतिक पार्टियापिं जूगुलिं थन न्ह्यागु खँ नं क्वःछिइ अःपु । अय्नं पार्टिगत संकीर्णतां याना गुबले गुबले निर्णय् जुइ थाकुगु अवस्थाया नं अनुभव यायेमाल । बहुदलीय व्यवस्थाया पुनर्स्थापना जुइधुनेवं बूबहालय् ग्वसाः ग्वयागु सांस्कृतिक ज्याभ्वलय् आनन्द भट्टयात पाहां ब्वनेगु खँ थथेहे क्वःछिइ थाकुगु खः । प्रगतिशील लेखक संघय् फुक्क धयाथें कम्युनिष्ट पार्टिया लेखक साहित्यकारत दु । तर छधी मखु, पार्टिगत रूपं घटक घटकय् विभाजित । छुं नं ज्याभ्वः यायेमालकि सुनां लसकुस न्वचु बीगु, सुनां सुभाय् न्वचु बीगुलिं निसें फुक्क ज्या पार्टिगत रूपं इनेगु ज्या जुइ । धाये, भागबण्डा जुइ । जिं छम्हेसित जक एमाले जूसां नेपालभाषा ख्यःया प्रतिनिधिकथं काइ । केन्द्रिय समितिया दुजः जक जूसां ज्यासना पुचःया मुंज्याय् नं ब्वति कायेकी । जिं नं पार्टिगत मखु, नेपालभाषा ख्यःया प्रतिनिधिकथं हे ज्या याना । पद्मरत्न तुलाधर, दुर्गालाल श्रेष्ठ, मल्ल के. सुन्दर आदि नेपालभाषाया हस्तिपिं नापंया कुतलं स्थापना जूगु थ्व संस्थाय् जिं प्रतिनिधित्व यानागु इलय् थ्यंबलय् नेपालभाषाया साहित्यकारपिनिगु अभिरुची भ्रण्डै मदये हे धुंकल । जिं यक्व व्यक्तिगत स्वापू तयानं मगाना संध्या टाइम्सय् सुचं पिकया नं दुजः न्हूधाः तक तःम्हेसित याके मफु । थथे छाय् जुल जुइ ? जिं निगू हुनिं अनुमान याना । छगू, बहुदलीय व्यवस्थाया पुनःस्थापना न्ह्यः नेपालभाषा साहित्यया मूलधार धयागु प्रगतिशीलता दुनेया वर्गीय मुक्तिया धार

खः, तर बहुदलिय व्यवस्थाया पुनःस्थापना लिपा नेपालभाषा साहित्यं वर्गीय धारयात लिफ्याना जातीय मुक्तिया धार ज्वन । मेखे प्रगतिशील लेखक संघ वर्गीय मुद्दाय् जक थानाच्वन । उकेंयाना नेपालभाषाया प्रगतिशील साहित्यकारपिसं प्रगतिशील लेखक संघयात थःनालेगु त्वःतल । मेगु, लिपाया पुस्तायापिं नेपालभाषाया साहित्यकारपिं थःगु हे चाकलय् लय्ताः । न्ह्यागुसां प्रगतिशील लेखक संघय् जिं निगू कार्यकाल ज्या याना ।

नेपालभाषाया साहित्ययात अभ्न नेपाःया हे साहित्ययात विश्व साहित्य नापं स्वाकेत नेपालभाषा ख्यःया निम्ह हस्तिपिं भाजु पद्मरत्न तुलाधर व डा.कमलप्रकाश मल्ल ट्रष्टी जुया दक्षिण पूर्व एशियाली व दक्षिण एशियाली मुलुकया साहित्ययात भाय्हिलाया माध्यमं देशं देशंय् म्हसीकेगु तातुना स्वनातःगु 'साहित्य गुथि' या दांभरिं जुया नं जिं साहित्यया सेवा याना । थ्व गुथि पाखे भारत, पाकिस्तान, भूटान, बंगलादेश, श्रीलंका आदि थीथी देय्या सफू खय् भाय् व नेपालभाषाय् अनुवाद जूगु दुसा नेपालभाषाया सफू नं अंग्रेजी भाषाय् अनुवाद जूगु दु । थ्व संस्थाय् च्वनाबलय् जिमिसं 'श्रेष्ठ सिरपाः'यात पुनर्जीवित यायेगु ज्या नं याना । 'श्रेष्ठ सिरपाः' नेपालभाषाया अतिकं नांदंगु गौरवशाली सिरपाः खः । तर थ्व सिरपाः बीगु दिनाच्वंगुली जिमिसं साहित्य गुथि पाखें थ्व सिरपाः बिइगु कुतः याना, निदँ तक बि नं बिया । अथेहे नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् छगू ऐतिहासिक पौ 'सितु' खः । थ्व नं ताःइलं निसें पिहां वये मफयाच्वंगुलिं थ्व गुथि पाखे छगू समिति दयेका 'सितु' पत्रिका हानं पिकायेगु कुतः याना । तर थ्व कुतः धाःसा ताः मलात । आः प्रा.डा.कमलप्रकाश मल्ल मदयेधुंकल, पद्मरत्न तुलाधर नं मदयेधुंकल । अले थ्व साहित्य गुथि नं विघटन जुइधुंकल । आः 'कमलप्रकाश मल्ल प्रतिष्ठान' गठन जूगु दु, उकेनं जिं दांभरिया हे जिम्मेवारी निर्वाह यानाच्वनागु

दु ।

छगू इलय् जि नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानया विदेशी भाषा अनुवाद उपसमितिया दुजः नं जुया । अनं पिहां वइगु नेपालभाषाया 'थाय्भु' पत्रिकाया सम्पादक मण्डलय् च्वना नं नेपालभाषा साहित्यया सेवा याना । पत्रकारिता जिगु विषय मखु । अय्नं नेपालभाषा साहित्यया सेवा यायेगु हेतुं जिं पत्रपत्रिका पिथनेगु ज्याय् नं फुगु ग्वाहालि याना । पासा शाक्य सुरेन व केदार 'सितु'या सम्पादनय् फोर एस पब्लिकेशन पाखे पिहां वःगु 'सिलु' सामयिक म्हिचापौया सल्लाहकारया जिम्मेवारी नं कुबियागु दु । थौकन्हे जि नेपालभाषा एकेदमिया प्राज्ञ परिषद्या दुजः नापं दांभरिं जुया ज्या यानाच्वना । नेपालभाषा एकेदमिया काव्य कवःया कजीया भाला नं जिं हे क्वबियाच्वना । साहित्यय् रुची दुम्ह व साहित्य ख्यलय् ज्या सनां च्वनाम्ह जुया जितः थज्योगु हे जिम्मेवारी बिइगु याइ । नेवाः न्ह्यलुवाः नापं नांदंम्ह साहित्यकार स्व.पद्मरत्न तुलाधरया ज्याःजंक्व हनेत स्वंगु 'पद्मरत्न नागरिक अभिनन्दन समारोह समिति'इ नं जितः साहित्य कवःया कजीया जिम्मेवारी बिल । अले जिं प्रतिभा समाज यल नापं जाना तःजिक साहित्य ज्याभ्वः याना । नेपालभाषा साहित्य ख्यःया नांदंगु संस्था नेपालभाषा परिषद्, च्वसापासा, साहित्यया मूलुखाय् जिगु आवद्धता दु । साहित्यया मूलुखाया जि सल्लाहकार खः । तर थौकन्हे थ्व संस्था क्रियाशील जुयाच्वंगु खने मदु । नेपालभाषा परिषद् व च्वसापासाया जि दुजः खः ।

थुकथं नेपालभाषाया साहित्य ख्यलय् छम्ह स्रष्टा जक मखु, साहित्य विकाशया छम्ह अभियन्ता कथं नं जिगु पलाः मदिक्क न्ह्यानाच्वंगु दु, न्ह्याना हे च्वनी ।

●

८. भाषिक आन्दोलनय् जि

ने.सं. १०८५ दंनिसें जिं भाषिक आन्दोलनया ध्वाँय् ब्वयेका । रेडियो नेपालं नेपालभाषाया समाचार बीगु लिकयाः ब्यूगुया विरोधय् जूगु साहित्यिक आन्दोलनय् सक्रिय जुया । आन्दोलन दच्छिति न्ह्याना ख्वाउँया वन । तर मन मकलय् विद्रोहया मि सिना मवं । ने.सं. १०९० दँया दशकय् संगीत व न्ह्यसः लिसः कासाया माध्यमं नं भाषाया प्रचार प्रसार यायेगु ज्या जुल । यलय् आलोक पुस्तकालय आलक्वं सुरु जूगु नेपालभाषा न्ह्यसः लिसः कासा लिपा दँय्दँसं थी थी त्वाःया खलः पुचः पुस्तकालय पाखें पालंपाः यायेगु व्यवस्था जुल । छगू गुथि नं स्वन थुकेया निंति जिं न्ह्यसः दयेका, क्वीज माष्टर जुया, निर्णायक मण्डलय् च्वना ज्या याना । बहनी जुइगु थ्व कासाय् विवाद जुयाः गुबलें गुबले बाचा बाचा तक नं च्वनेमाल ।

उबलेया पंचायती व्यवस्था प्रकट रूपं हे 'छगू देय्, छगू भाषा' या नीति ज्वना देय्या मेमेगु भाषा न्हंकाः छ्वयेगु लँय् न्ह्याःवःगु जुया राजनैतिक हिउपाः मवयेकं मांभाय् नेपालभाषाया रक्षा जुइ मफइगु खँ यचुक सीदत । अथेजुया मातृभाषा अनुरागी मनूतसे पंचायती व्यवस्थायात वांछ्वयेत थःथःगु थासं, थःथःगु कथं ज्या सनाच्वन । जि नं छम्ह अज्योम्ह हे प्राणी खत ।

ने.सं. ११०० दँय् जनताया आन्दोलनं पञ्चायतयात क्वदली थें क्वदली थें च्वंक वाराक्वारा संकल । पञ्चायतयात क्व हे थलेला मफुत, तर निरंकुशतायात भचा छ्वासुकेत पञ्चायती तानाशाहत वाध्य जुल । थ्व हे छ्वासुगु लकसय् यँय् नेपालभाषा मंकाः खलःया जन्म जुल । यँया हे अग्रजपिनिगु कुतलं उगु हे दँय् यलय् नं नेपालभाषा मंकाः खलः नीस्वन । छत्रबहादुर कायस्थ संस्थापक

नायः व जि संस्थापक न्वकू जुल ।

नेपालभाषा मंकाः खलःया कार्यक्षेत्र तःचाः । नेपालभाषा, साहित्य, संस्कृति, नेपाल सम्वत् फुक्क थुके दुने लाः । तर भाषा प्राथमिकताया विषय खः । नेपालभाषा मंकाः खलः स्वनालि दकले न्हापां तःधंगु ज्याभ्वः धयागु योमन्हि पुन्हीया त्यःछिंत्यः फ्वनेगु खः । उकेया लागि नेपालभाषा मंकाः खलः यैँ पाखें छपु म्ये पिकागु खः, गुकेया बोल थथे दु -

दाजु किजा ततापिं
केहेँ किजा ककापिं
नेपालभाषा मंका खलः
वयाच्वंगु दु ।
जाकि दुम्हं जाकि ब्यु
धेबा दुम्हं धेबा ब्यु
ख्वयाच्वंम्ह मांभाय्यात
मुसुहुं न्हिइका ब्यु ।

थुकें स्पष्ट जू मंकाः खलःया छगू मू तातुना धयागु ख्वया च्वनेमाःगु मांभाय्या अवस्थाय् हिउपाः हयेगु खः । थ्व हे दँय् नेपालभाषा मंकाः खलः यलया ग्वसालय् जिमिसं नं थ्व हे म्ये हाला यल नगर चाहिला त्यःछिंत्यः फ्वना । ज्याभ्वः भव्य जुल । त्यःछिंत्यः फ्वनेगु ज्याभ्वः दँय्दसं जुयावन । निदँ स्वदँ तक बांलाक हे जुल । लिपा यल नगरय् थ्व ज्याभ्वः न्ह्याके हे थाकुल । मनू हे ममुन । अले जिमिसं थ्व ज्याभ्वःयात बुंग, खोना, वा आदि यलया गांगामय् यंका । अन नं ज्याभ्वः बांलाक जुल । छकः बुंगया ज्याभ्वः सिधयेका यलय् लिहां वयेत्यनाबलय् बुंगया छम्ह पासा, ‘थन गामय् हे ज्याभ्वः थुलि भ्रःभ्रः धाःसां यलय् भ्रन गय् च्वनी’ स्वःवयेगु धकाः जिंपिं नापं रसियन जीपय् च्वनेत्यन । वास्तवय् उगु दँय् यलय् ज्याभ्वः

तये मफया हे बुंगय् ज्याभ्वः तयागु । यलय् ज्याभ्वः मदु धकाः व पासायात लिसः बीमाःबलय् जिमित म्हो म्हाइपुल ला । आन्दोलनया लँय् वनाच्वनेबलय् थज्योगु म्हाइपु नं पचे यायेमाःगु जुयाच्वन । याना ।

न्ह्यागुसां नेपालभाषा मंकाः खलः यलया ध्वाँय् क्वय् मुना जिमिसं यल नगरया थीथी त्वालय् जक मखु गां गामय् थ्यंक थ्व हे भाषिक जागरणया म्ये हाला त्यःछिंत्यः फ्वनेगु याना । मांभाय्या अवस्था बारे जनचेतना थनेगु याना । अथेहे मंकाः खलःया ग्वसालय् दँय्दँसं न्हूदँया लसताय् जुइगु भिन्तुना सांस्कृतिक जुलुस नापं मोटर साइकल, साइकल ऱ्यालिइ नं 'भाषा म्वासा जाति म्वाइ' या नारा थ्वयेका । थुकथं ने.सं. ११०० दंनिसें नेपालभाषा मंकाः खलः यलया थीथी पदय् च्वना ज्या यानागु नं भाषिक आन्दोलनय् जिगु योगदानया छब्व धका धायेछिं ।

पञ्चायतया इलय् पञ्चायती व्यवस्थायात वांछ्वया प्रजातान्त्रिक व्यवस्था हयेफत कि भाषिक अधिकार प्राप्त जुइ, भाषिक विभेद न्हनी धयागु भाषिक आन्दोलनकारीतय् आशा व विश्वास खः । ने.सं. १११० दँया आन्दोलनं पञ्चायती व्यवस्थायात वांछ्वयाबिल । देशय् बहुदलीय व्यवस्था वल । भाषिक विभेद नं छुं भचा म्हो जुल । न्हूगु संविधानय् देशय् ल्हाइगु फुक्क मां भाय्यात राष्ट्रिय भाषाया मान्यता दत । तर खस नेपाली भाय् छगूयात राष्ट्र भाषा वा सरकारी ज्याखँया भाय् धयाबिल । यें महानगरपालिकां नेपाली भाषाया नापं नेपालभाषायात नं ब्यूगु मान्यतायात संविधानया थ्व हे प्रावधानया आधारय् बदर यानाबिल । न्हूगु संविधानं नं भ्रीत थःगु भाय् छ्यलेगु अधिकार मब्यूगु जुयाच्वन । पञ्चायती व्यवस्थां खस नेपाली बाहेक देय्या मेमेगु भाषायात निषेध हे याःगु खःसा बहुदलीय व्यवस्थां म्यूजियमय् ल्यंका तयेगु तकया जक अधिकार

ब्यूगु जुयाच्वन । भाषा छ्यले मदइगु विभेद ला अझं दया हे च्वंगु जुल । थुकेया विरोधय् मल्ल के. सुन्दरया नेतृत्वय् छगू संघर्ष समिति दयेका स्वनिगलय् आन्दोलन जुल । उगु नेपालभाषा संघर्ष समितिया दांभरिया ज्या जिं याना । उबले जि नेपालभाषा मंकाः खलः यलया नं नायः । यलय् संघर्ष न्हयाकेगु जिम्मा नं मंकाः खलः यलयात हे । जि केन्द्रिय संघर्ष समितिइ दांभरिं जूगुलिं यलय् संघर्षया नेतृत्व यायेत जुलुमलाल चित्रकार व किरण शाक्ययात जिम्मा बिया । जिं केन्द्रिय संघर्ष समिति नापं संयोजन यायेगु ज्या याना ।

संघर्ष न्ह्यानावं वन । कथंकथंया जुलुस, मोटर साइकल र्‍याली आदि थीथी कथंया संघर्ष प्रदर्शन याये धुंकाः उत्कर्षय् थ्यंका वि.सं. २०५६ भदौ ३० गते स्वनिगः बन्द यायेगु क्वःजित । थुकेया लागि तयारी कथं थीथी थासय् कोण सभा जुल । जिं नं यें, यल व थिमिया थीथी थासय् कोण सभाय् न्ववाना । राजा शाक्य, किरण शाक्य, शोभा बज्राचार्य नापं जिं यलया तःगू मछि त्वालय् जूगु कोण सभाय् न्ववाना । तर विडम्वनाया खँ छु धाःसा सभाय् न्वंवाना च्वने, नापसं फलय्, फलचाय्, पसलय् पुचः मुना गफ यानाच्वनीपिं नेवाःतय्त मतलव मदु । तर स्वनिगः बन्दया निन्हु स्वन्हु न्ह्यः जिमिसं यलय् आयोजना यानागु जुलुसय् मनं मखं थें अपार जनसहभागिता दत । उखुन्हु सुथंनिसें वा वयाच्वंगु । वा वइ, दिइ वइ, दिइ जुयाच्वंगु । यलध्वाकां जुलुस न्ह्याकेगु ग्वसाः ग्वया तयागु । जुलुसया ई जुलं नं मनूत गाक्क ममुं । भति भति मनूत उखें थुखें पसलय्, फलय् दनाच्वंगु दु । उबले हे लाक यैं पाखे प्रतापमान शाक्य, धर्मशोभा तुलाधरपिं नापं झिंन्याम्ह नीम्हतिया छगू पुचः मनूत झ्वारा झ्वारा वां दायेक, वां दाःगुया छुं हे पर्वाह मयासें छाति फर्के याना तःतःसलं नारा थ्वयेका यलध्वाकां दुहां वल । थ्व जुलुस जक छु थ्यन लकस छकलं क्वात । पसलय् फलय् उखे थुखे च्वना

च्वंपिं मनूत दनावल । वा वयेक वयेकं हे जुलुस न्ह्यात । मनूत धमाधम सहभागी जूवल । द्वलंद्वः मनू खात । छगू तःजिगु जुलुस जुल । आः ला स्वनिग बन्द ताःलाइ ला धयाथें जिमि भचा साहस थाहां वल । बन्द खुन्हु सुथंनिसें हे जुलुसय् यक्व मनूतसें ब्वति काल । मनूया ल्याः जक अप्वःगु मखु जोश नं उलि हे दु । क्वःछिना तयागु ज्याभ्वः कथं जुलुस क्वचाये धुंकाः तकं जुलुस दिके मफु । नकबहिली औपचारिक रूपं जुलुस क्वचायेके धुंकाः नं जुलुस हानं न्ह्याःवन । अनियन्त्रित जुलुसयात पुलिसं दमन यात । आक्रोशित भीडं मालपोत कार्यालयलय् मि तयाबिल । यक्व मनूत ज्वना नं यंकल । कन्हेखुन्हुंनिसें इमित त्वःतकेत ब्वाँय् जुइमाल । उबले यलया सांसदपिं एमालेयापिं । ज्वनातःपिं त्वःतकेत वय्कःपिसं ग्वाहालि यानादिल । तर आन्दोलनया समर्थनय् वय्कःपिनिगु पार्टि न्वमवाः । जबकि यँ महानगरपालिकाय् थ्व प्रस्ताव एमाले पाखें निर्वाचित मेयरं वय्कःपिनिगु चुनावी घोषणापत्रकथं हे पारित याकूगु खः । थ्व आन्दोलनं अनुभव यानागु छता खँ छु धायेबलय् नेवाःत थने हे थाकु, दना वल कि पने हे थाकु ।

सर्वोच्च अदालतया थ्व फैसलां नेपाल अधिराज्यया संविधान २०४७ अन्तर्गत मातृभाषा छ्यलेगु अधिकार दइ मखुगु स्पष्ट जुल । उकें जनतां नेवाः राज्यया हे आवश्यकता महसूस यात । थुबले तकया दुने नेपालभाषा संघर्ष समिति निष्क्रिय जुयाः मल्ल के. सुन्दरया हे नेतृत्वय् संघर्ष समितिया छ्याञ्जे पवित्र बज्राचार्य व जि नेवाः देय् दबुली सक्रिय जुइधुन । नेवाःतय् दथुइ छ्वासुगु सांस्कृतिक स्वापू कायम यायेगु जक तातुना कय्च्यानाच्वंगु देय् दबूयात जिमिसं अधिकारमुखी संस्थाय् हिलाः नेवाः स्वायत्त राज्य प्राप्त यायेगु लँय् न्ह्याका । विगत झण्डै निगू दशकंनिसेंया देय् दबुली संलग्नता नं जिगु भाषा आन्दोलनया छब्व खः ।

गणतन्त्र वल । तर वइथें वइथें च्वंगु नेवाः राज्य मवः । हानं न्हूगु संविधान वल । तर हानं नं खय् भाय्यात हे सरकारी ज्याय् छ्यलेगु भाषा दयेकल । तर देशय् ल्हाइगु मेमेगु मातृभाषायात नं प्रदेश सरकारया छ्यलाबुलाया भाषा यायेफइगु व्यवस्था जुल । तर व्यवहारय् छगू निगू नगरपालिकां नेपालभाषायात मान्यता ब्यूसां प्रदेश सरकारं अभं थुकेयात छ्यलाबुलाया भाषा घोषणा याःगु मदुनि । उकें भाषा आन्दोलन जारी हे दनि ।

भाषिक अधिकार कायेत सरकार वा राज्य नापं संघर्ष यायेगु छगू पक्ष खः । थःथःगु छेँय् थःगु भाषा छ्यला भाषायात म्वाका तयेगु नं सकसियां कर्तव्य खः । तर नेवाःतसें थः मस्तय्त नेवाः भाय् ल्हाकेगु त्वःता हयाच्वन । मस्तय्त नेवाः भाय् ल्हाकातल कि मेपिं नापंया धेधेबल्लाय् ल्यूने लाइ धयागु भ्रमं नेवाःतय्गु न्ह्यपुइ हा कयाच्वंगु दु । थ्व हे भ्रमयात लेहें थनेत यलया मां भाय् पुचलं न्ह्याकूगु अभियानय् ब्वति कया यलया थी थी मां पुचलय् वना मस्तय्त मांभाय् त्वःतके म्वाःगु व मज्यूगु बारे यक्व मिसातय्त प्रवचन बियागु दु ।

नेपालभाषायात ल्यंका तयेगुली संचार माध्यमया नं तःधंगु भूमिका दइ । तर व्यवसायकथं नेवाः भाषां पत्रिका पिकायेगु, रेडियो, टेलिभिजन संचालन यायेगु अःपू मजू । वाङ्मय शताब्दी पुरुष हनेबहम्ह सत्यमोहन जोशी नेपालभाषा एकेदमीया चान्सलर जुया च्वनादीबलय् मुक्कं नेपालभाषां जक सञ्चानल जुइगु नेवाः एफ.एम. चायेकादिल । तर आर्थिक रूपं सञ्चालन याये थाकुल । नापलाइबलय् वय्कलं थ्व खँ कनादी । छकः जि नेपाल क्रेडित एण्ड कमर्स बैंकया कार्यकारी संचालक जुया च्वनाबलय् सञ्चालन खर्च गुलि दु धकाः न्यना । अले सञ्चालन खर्च तक गाइकथं निदँयात एकेदमि व बैंकया दथुइ विज्ञापनया सम्झौता याना । थुके बैंक व एकेडमि

निगूयात फाइदा जुयाच्वंसां जियां लिपा वःम्ह छम्ह नेवाः कार्यकारी प्रमुखं करार हे भंग यात । सकसिके नेवाः नुगः गन दइ धकाः !

जि मांभाय् पुचः यलया 'धर्मादित्य धर्माचार्य सिरपाः' कवःया कजी जुया नं तःदँ न्ह्यवंनिसें ज्या याना वयाच्वनागु दु । 'धर्मादित्य धर्माचार्य सिरपाः' नेपालभाषाया पत्रिकाय् दकले बांलाःगु च्वसु च्वःम्ह च्वमियात दँय्दँसं बिइगु सिरपाः खः । यल पूच्वय् मांभाय् पुचलं धर्मादित्य धर्माचार्य व पण्डित हेमराज शाक्यया भ्वाता नं पलिस्था यानातःगु दु । थथे भाषाया ख्यलय् विशिष्ट योगदान बिया वंपिनि भ्वाता थनेगु नं भाषा सेवा हे खः । थुकथं जि छम्ह भाषा आन्दोलनया संघर्षशील ज्यामि व अभियन्ता नं खः । थ्व जिम्मेवारी अफ नं पूमवंनी, गुबले तक माली उबले तक क्वबिया हे च्वने ।

●

९. नेवाः आन्दोलय् जि

नेवाःत स्वनिगःया आदिवासी खः । नेवाः छगू जाती जक मखु, छगू हे भाषाया सुकाय् माःहनाच्वंपिं थःगु हे थाय् थःगु हे संस्कृति दुपिं थीथी जातीया मनूतय्गु छगू राष्ट्र खः । पृथ्वीनारायण शाहं स्वनिगः त्याके न्ह्यः थन स्वनिगलय् थीथी थासं दुहां वःपिं मनूत सकले थनया भाषा, संस्कृति नाला थःपिं नं नेवाः हे जुयावन । तर पृथ्वीनारायण शाहं स्वनिगः त्याकूसेलिं थ्व प्रवृत्ति हिल । बलपूर्वक पिनें दुहां वःपिसं नेवाःतय्गु भाषा, संस्कृतिइ अतिक्रमण याना थःगु जातीय प्रभुत्व कायम याना नेवाः जातीय पहिचानयात म्हुना छ्वयेगु पाखे पलाः न्ह्याकल । राणा शासन व पञ्चायती शासनं थ्व पलाःयात निरन्तरता बिउगु जक मखु अभ्र निर्ममता पूर्वक नेवाः जाती व इमिगु भाषा, संस्कृतियात क्वत्यल । शासक जातीया भाषा, संस्कृतियात जक राष्ट्रिय भाषा संस्कृतिया रूपय् ल्यंका तयेगु अप्रजातान्त्रिक व विभेदपूर्ण नीति नाल । थौं देशय् गणतन्त्र व संघीयता वयेधुंकाः तकं शासन व्यवस्थाय् नश्लवादी चिन्तन हाबी जुयाच्वंगु दनि ।

थथे राज्य सत्तां नेवाःतय्त निरन्तर दमन यानाच्वंगु दुसा नेवाःतसें नं सुरुंनिसें हे थुकेया प्रतिकार याना वयाच्वंगु दु । नेवाःतय्गु धर्म, संस्कृतियात ल्यंकातये धकाः प्रतिवद्धता प्वंकाः नेवाःतय्गु समर्थन काःम्ह पृथ्वीनारायण शाहं स्वनिगः त्याकेधुंकाः स्वनिगःया जनतातय्त जात्रा, पर्व तकं न्यायके मब्यूसें अन्याय याःगुया विरोधय् तुयु आजुं सशस्त्र छापामार विद्रोह याःगु खँ रास जोशीजुं थःगु ऐतिहासिक आख्यान सफू 'न्ह्यलं ल्हाय् मफुगु सत्य' य् च्वयादीगु दु ।

राणा शासनया इलय् ने.सं १०४६ दँय् धर्मादित्य धर्माचार्यजुं

भारतय् च्वनाः नेपाल साहित्य मण्डल नीस्वना नेपालभाषा व धर्मया सः थ्वयेकेगु ज्या यानादिल । राजनैतिक ख्यलय् शहिद जूपिं शुक्रराज शास्त्री, धर्मभक्त माथेमा, गंगालाल श्रेष्ठ व लौह पुरुष गणेशमान सिंहपिं जहानिया राणा शासन विरुद्ध संघर्षया न्ह्यःनेया भ्वलय् हे दनादीपिं जुल ।

नेवाः आन्दोलनयात भाषिक आन्दोलन, नेपाल सम्वत्या आन्दोलन व पहिचान सम्बन्धी आन्दोलन याना स्वंगू ब्वय् ब्वथलेछिं । राणा शासनया इलय् हे राणातसें पंक पंक नं नेपालभाषाया थीथी च्वमिपिसं जेलं दुने तकं साहित्य साधना याना भाषिक दमनया प्रतिरोध यात । तर संस्थागत रूपं हे न्ह्याःगु न्हापांगु भाषिक आन्दोलन धाःसा ने.सं. १०८५ दँया आन्दोलन खः । रेडियो नेपालं नेपालभाषां बुखँ बीगु लिकासेलिं साहित्य सम्मेलनया माध्यमं न्ह्याकूगु थ्व आन्दोलनय् सुरुंनिसें हे जिं सक्रिय ब्वति कयागु खः । नेपालभाषाया ख्यलय् मेगु तःधंगु भाषिक आन्दोलन धयागु यँ महानगरपालिकाय् नेपालभाषा छ्यले मब्यूगुया विरोधय् वि.सं २०५६ सालय् जूगु आन्दोलन खः । थुगु आन्दोलनय् जि नेतृत्व तहलय् च्वना ज्या यानागु खः । उबलेंनिसें हे जि भाषिक आन्दोलनय् निरन्तर दु ।

नेवाःतय्गु मेगु छगू मुख्य आन्दोलन धयागु नेपाल सम्वत्या आन्दोलन खः । नेपाल सम्वत् नेपाःया छम्ह नुगः तःफाःम्ह मनू शंखधर साख्वाःजुं देय्या दक्व ऋणीतय्गु त्यासा पुलाः सकसितं ऋणं मुक्त याना नेपाः देय्या नामं पलिस्था याःगु खः । थःगु हे देशय् थःगु हे देय्या नामं उत्पत्ति जूगु थ्व सम्वत् गुगुं इलय् राज्यं छ्यलेगु यानातःगु राष्ट्रिय सम्वत् खः । राणा प्रधानमन्त्री चन्द्र शमशेरं थ्व सम्वत्यात विक्रम सम्वतं विस्थापित याःगु खः । थ्व भारतया सम्वत् खः । राष्ट्रिय सम्वत्यात आयातित सम्वतं विस्थापित यायेगु पाय्छि मखु धयागु सः उबलेंनिसे हे पिहां मवःगु मखु । धर्मादित्य धर्माचार्यजुं

राणा शासनया इलय् हे थ्व सम्वत्या न्हूदँ हनेत भारतय् च्वना आह्वान यानादीगु खः । थ्वयां लिपा थीथी मनू व संस्थां साहित्य सम्मेलन, साइकल ऱ्याली आदि थीथी कथं तःधंगु चीधंगु ज्याभ्वः यानाः नेपाल सम्वत्या न्हूदँ हनेगु ज्या याना वयाच्वंगु खः । ने.सं. ११०० दँय् नेपालभाषा मंकाः खलः पलिस्था जुसेलिं थ्वया ध्वाँय् क्वय् थ्व सम्वत्यात राष्ट्रिय मान्यता बीकेगु आन्दोलन न्ह्यात । जिं नं नेपालभाषा मंकाः खलः यलया पदाधिकारी जुयाः थ्व आन्दोलन न्ह्याकेगु ज्याय् निरन्तर ब्वति कया । निकः नेपालभाषा मंकाः खलः यलया नायः जुया । खुदँ ला आन्दोलनया नेतृत्व हे याना । छकः पञ्चायतया इलय्, लिपा बहुदलीय व्यवस्थाया इलय् ।

पञ्चायतया इलय् न्हूदँया ज्याभ्वः यायेगु नं अःपुगु खँ मखु । न्हूदँया लसताय् यायेगु मुख्य ज्या धयागु सांस्कृतिक ऱ्याली खः । अले मेमेगु ज्या धयागु मोटर साइकल, साइकल ऱ्याली आदि खः । नियमकथं जिल्ला प्रशासनया स्वीकृति बिना थ्व छुं नं ज्या याये मज्यू । माइक छ्गः छ्यलेत नं प्रशासनया स्वीकृति माःगु ई । स्वीकृति काःवंसा लिखित स्वीकृति गबले बीगु मखु । म्हुतुं सम्म 'ज्यू' धयाहइ । तर ज्याभ्वः सुरु जुइगु ई जुल कि पुलिस वया स्वीकृति भ्वं ग्व धाःवइ । ज्याभ्वः सुरु मजूतले ज्याभ्वः याके बीला मबीला धन्दा कया च्वनेमाःगु । गुबले गुबले फःसा ख्यायेत स्वइगु मनू यक्व मुंसा ग्यानाः लिचिला नं वनीगु ।

छ्गू दँय् मोटर साइकल ऱ्याली न्ह्याकेत यल मंगःया लाय्कुली मुनाच्वनागु । ऱ्याली न्ह्याकेगु ई जुल । दकले न्ह्यःने रसियन जीपय् ड्राइभरया नापं च्वंगु सीटय् हनेबहम्ह भाषाजवाः भाजु ज्यानबहादुर नेवाः फेतुना च्वनादीगु दु । जि व पासा ऋषिप्रसाद श्रेष्ठ जीपया लिउनेया ब्वय् दनाः नारा लगे यायेत तयार जुया । यलय् छम्ह निम्ह सकसिनं म्हस्यूपिं सिआइडित दु । इपिं मध्ये छम्ह

मोटरया क्वय् दनाः मेगु नारा लगे याये सा या तर 'नेपाल सम्वत् राष्ट्रिय सम्वत्' धाये दइमखु धकाः ख्याच्वः बियाच्वन । ऋषिं जिगु ख्वाः पुलुक स्वल । जिं व हे नारा लगे या धया । ऋषिं नारा लगे यात, 'नेपाल सम्वत् राष्ट्रिय सम्वत् ।' उघ्रिमय् जि मोटर न्ह्याके बिया । लिउने त्याकं मोटर साइकल न्ह्यात । सिआइडि स्वःगु स्वलं जुल ।

छखे सरकारं पंगः थनीगु, मेखे सांस्कृतिक ज्यालि यायेत तकं मनू हे मुंके थाकु । मनूत ग्याः, लिलिचिलीगु । गुबले गुबले ला धिमे छगः तकं व्यवस्था याये मफइगु । छपुचःचा मनूया जुलुस याये मालीगु । अथेसां जिपिं निराश मजूसें दँय्दँसं गथे गथे फु अथे अथे सांस्कृतिक जुलुस न्ह्याका हे च्वना । थ्व ज्याभ्वःयात प्रभावकारी यायेत थीथी कथंया ढांचा (Model) नं छ्यला । थ्व हे भ्वलय् मंकाः खलःया संयोजनय् थीथी त्वाःयात पाः बिया न्हूदँ हनेगु याना । थथे यायेबलय् म्होति नं पाः लाःगु त्वाःया मनूतय्गु ब्वति दइगु भलसां थ्व व्यवस्था छ्यलाय् हयागु खः ।

छकः मंगः त्वालं पाः काःगु । सांस्कृतिक जुलुस यायेगु नापं यलं ख्वपय् थ्यंक मोटर साइकल ज्याली यायेगु ज्याभ्वः तयागु । सरकारं याके बीला मबीइला धयागु ग्याःचिकु दइगु हे जुल । स्वीकृति कया बी माल धकाः उबलेया प्रधानपञ्च भाजु बुद्धिराज बज्राचार्ययात इनाप याना । वय्कलं जिं फोन यानाबिइ, बागमती अञ्चलाधीश तेजबहादुर प्रसाईंयात नापलाः हुँ धयादिल । मंगः टोल सुधार समिति पाखे एस.पी. लाल श्रेष्ठ व मंकाः खलः पाखें जि अञ्चलाधीश नाप लायेत वना । अञ्चलाधीशयात थःगु खँ तया । 'के सडकमा ह्वाँय् ह्वाँय् कराएर नयाँ वर्ष मनाउने, पर्दैन" धकाः हक्का हल । शायद अञ्चलाधीशजुं विश्वया मेमेगु देशय् नं थथे सतकय् वया थःथःगु न्हूदँ माने याः धयागु मस्यूगु खःला ? जिपि नमवासें सुम्क लिहां

वया । तर जिमिस मोटर साइकल ऱ्याली मदिका, यानां त्वःता ।

बहुदलीय व्यवस्थाया पुनःस्थापना जुसेलिं थज्योगु अवस्थाय् हिउपाः वल । आः न्हूदँ हनेत सरकारी पंगः मंत । बरु समर्थन हे दत । न्हूदँया समारोहलय् मन्त्री, प्रधानमन्त्रीपिं हे वइगु जुल । अय्नं थ्व सम्वत्या प्रचार प्रसार मगाःनि । थुकेया प्रचार प्रसार अप्वयेकेत नगदेशया हनेबहम्ह कैलाशभक्त प्रधानाङ्गजुं थःहे दाता जुया न्हूदँया लसताय्, न्हूदँ सम्बन्धी ब्वनेज्वलं प्रकाशन याःगु पत्रिका मध्येय् दकले बांलाःगुयात दँय्दँसं सिरपाः बीगु प्रस्ताव यानादिल । थुकेया निंति हनेबहम्ह पद्मरत्न तुलाधरया नायःसुइ 'न्हूदँ सिरपाः समिति' स्वन । उगु समितिइ जि नं दुजः जुया । सुरुइ 'न्हूदँ सिरपाः' नामं स्वंगु थ्व सिरपा लिपा नां हिला 'शंखधर सिरपाः' जुल । जि थ्व समितिया दुजः जुयाः निरन्तर ज्या याना च्वनागु दु । छता न्ह्यथनेबहगु खँ छु धाःसा ने.सं ११२३ दँय् थ्व सिरपाः 'कान्तिपुर' न्हिपौयात बिइगु क्वःजित । उगु सिरपाः लःल्हाना कायेधुंकाः उगु न्हिपौया प्रमुख हेमराज ज्ञवालीजुं आवंनिसें 'कान्तिपुर' न्हिपतिइ नेपाल सम्वत् छ्यले धकाः न्ववानादिल । अनंनिसें उगु न्हिपतिइ नेपाल सम्वत् छ्यलाय् वल । थौकन्हे फुक्क धया थें न्हिपतिइ नेपाल सम्वत् न्ह्यथनातःगु दु । थ्व लय्ताया खँ खः । तर सिरपाः बीगु धाःसा दिनाच्वन । थुकेयात हानं न्ह्याकेत जिं कुतः यानाच्वनागु दु ।

आः नेपाल सम्वत् प्रवर्तक शंखधर साख्वाः राष्ट्रिय विभूति घोषणा जुइधुंकल । नेपाल सम्वत्यात राष्ट्रिय मान्यता नं बिल । अय्नं व्यवहारय् थ्वयात गय् गुकथं छ्यला यंकेगु धयागु समस्या धाःसा अझ नं ज्यंके ल्यंदनि ।

यलय् आः न्हूदँ हनेगु ज्या जातीय खलः पुचलं पालंपाः यायेगु व्यवस्था जुयाच्वंगु दु । मंकाः खलः पृष्ठभूमिइ लाःवंगु दु । मंकाः खलःया छम्ह न्ह्यलुवाःया कथं आः नं जिं पृष्ठभूमिइ च्वना

जूसां न्हूदँया ज्याभ्वलय्, विशेष याना सांस्कृतिक जुलुसय् मदिक्क ब्वति कया हे च्वना तिनि ।

नेवाः आन्दोलनया दकले मू आन्दोलन धयागु पहिचानया आन्दोलन खः । पहिचानया आन्दोलनय् जि देय् दबूया लँपु थ्यंगु खः । नेवाः देय् दब्ली जि ने.सं ११२२ दँय् मू दुजः जुया दुहां वनागु खः । उबले नायः मल्ल के. सुन्दर खः ।

मल्लजु नेवाः देय् दबूया स्वम्हम्ह नायः खः । न्हापांम्ह नायः भक्तिदास श्रेष्ठ व निम्हम्ह नायः लक्ष्मण राजवंशी खः । मल्लजुं नेतृत्व यासेलिं नेवाः देय् दबुलिं न्हूगु मोड काल । थ्वया न्ह्यः सामाजिक, सांस्कृतिक लागायात जक कय्च्याना न्ह्यानाच्वंगु संस्था नेवाःतय् राजनीतिक, सांस्कृतिक, आर्थिक अले जातीय अधिकार प्राप्तिया लँय् न्ह्याःवन । राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय श्रोत माला अधिकारमुखी ज्याय् तिबः जुइकथंया ततःधंगु ज्याभ्वः जुल । भाषिक साहित्यिक, सामाजिक संस्थाय् जक लिकुनाच्वंगु नेवाः देय् दबू जातीय खलः पुचलय् न्यनावन । संविधान सभां च्वइगु न्हूगु संविधानय् नेवाः स्वायत्त राज्य दुथ्याका नेवाः पहिचान स्थापित यायेत तिबः जुइगु ज्याभ्वः व पैरबी जुल । जिं ज्याभ्वःयात ज्यापौ च्वयेगु व मेमेगु ज्याया नापं नेवाःपौ नियमित पिकायेगु ज्या कत्ताना याना । नेवाः देय् दबूया थ्व ज्यां नेवाः दुनेया थीथी जातीया गुथि वा समाजय् जातीय चेतना थनेगु ज्या ब्याक्क जुल । न्हापा छात्रवृत्ति इनेगु, हना ज्याभ्वः यायेगु व व्यवहार सुधार थें जाःगु सामाजिक ज्याय् जक तक्यनाच्वंगु जातीय समाजया दथुइ जातीय अधिकारया खँ नं न्यनावन । थुकें देशय् न्ह्यानाच्वंगु राजनैतिक आन्दोलनय् पहिचानया पक्षय् उर्जा तनेगु ज्या जुल । जिमिगु राजकर्णिकार समाजय् नं न्हापा ब्वनापौ तकं नेपालभाषां च्वल कि थुइमखु धकाः हाला च्वनीगु । आः ब्वनापौ, माइन्युट फुक्क नेपालभाषां च्वयेगु व ज्याभ्वः

नापं नेपालभाषां न्ह्याकेगु जुइधुंकल । थुकेया लागि नं जिं समाजया ज्यासना पुचलय् च्वना, सल्लाहकार जुया यक्व कुतः यानागु दु । आः नं जि राजकर्णिकार समाजया सल्लाहकार खः ।

देशय् संविधान सभा गठन जुयाः संविधान दयेकेगु ई वसेलिं संविधानय् नेवाः राज्यया व्यवस्था याकेत स्वनिगःया मू मू जातीय संस्था व राजनैतिक पार्टिया नेवाः भातृ संगठनयागु छगू स्यल्लागु व बल्लागु संगठन दयेका नेवाः राज्यया माग बुलन्द यायेत नेवाः देय् दबूया हे पहलय् नेवाः स्वायत्त राज्य मंकाः संघर्ष समिति स्वन । नेवाः स्वायत्त राज्य कायेत थुकें यक्व ज्याभ्वः न्ह्याकल । लखं लख मनूत मुंकाः येँया दशरथ रंगशालाय् जनस्तरं नेवाः राज्यया घोषणा यात । जि थ्व समितिइ पदीय ल्याखं तप्यंक संलग्न मदुसां नेवाः देय् दबुली संलग्न दुगुया नातां थुकेया प्रत्येक ज्याभ्वलय् जिगु सक्रिय ब्वति दुगु जुल । नेवाः राज्य घोषणा यागु इलय् नेवाः राज्यया आर्थिक सामाजिक नीति नं पित ब्यूगु खः । उकेया आर्थिक नीति जिं हे च्वयागु खः ।

जनस्तरं नेवाः राज्यया घोषणा यात । नेकपा माओवादीया नायः पुष्प कमल दाहाल प्रचण्डं नं वसन्तपुरय् नेवाः राज्यया घोषणा यात । राज्य पुनःसंरचनाया बारे देय् न्यंक हे गरमागरम बहस जुयाच्वंगु उगु इलय् नेकपा एमाले, कांग्रेसया नेतात नापं यक्व विद्वानतसें थःथःगु बिचाःकथं राज्य पुनःसंरचनाया खाका पित बिल । प्रायः सकसिगु खाकाय् नं नेवाः राज्यया प्रावधान दु । राज्यं गठन याःगु राज्य पुनःसंरचना सुझाव आयोगं ब्यूगु १०+१ या राज्य पुनःसंरचनाया सुझावय् नं नेवाः राज्य दु । थुकथं नेवाः राज्य वल ला, वल ला, व हे वल ला, धया थेंया स्थितिइ थ्यन । संविधान सभाय् ६०१ म्ह दुजः मध्ये ४१७ म्ह पहिचानया पक्षय् दु । तर पहिचान विरोधीतसें राजनैतिक षडयन्त्र व बेइमानी याना पहिचान

पक्षधर अनुकूलगु उगू संविधान सभा हे विघटनया अवस्थाय् थ्यंकाबिल ।

संविधान सभा विघटन जूबलय् जि छगू सम्मेलनय् ब्वति कायेत भारतया दिल्लीइ वनाच्वनागु । संविधान सभा विघटन जूगु बुखँ न्यना । जि ला थ्व षडयन्त्रया विरोधय् यँय् तःधंगु विरोध जुल जुइ, विरोधया मि हे च्यात जुइ धकाः च्वनागु । कन्हेखुन्हु लिहां वयां जा यँ शान्त, शान्त छुं हे मदु, मानो छुं जूगु हे मदु । दशरथ रंगशालाय् मुंपिं उलिमछि नेवाः नेता कार्यकर्तातसें थ्व षडयन्त्र मस्यूगु खइला ? स्यूसा गन वन इपिं ? लिसः याउंक अनुमान यायेफु इमित थःथःगु पार्टि विरोध यायेगु अनुमति मबिल । जिं न्ह्याबलें पासापिंत धायेगु याना वयाच्वनागु खः - राजनैतिक पार्टिया खँ न्हापालाक वइ, भाषा जातीया खँ लिपा तिनि वइ ।

निकःगु संविधान सभाया चुनाव जुइगु जुल । जि उबले एमालेया दुजः खः । जिगु राजनैतिक पलाः एमालेया दुंगाय् अले भाषिक साहित्यिक व जातीय पलाः पहिचानया आन्दोलनया दुंगाय् । एमालें पहिचान विरोधी नीति मनाःतले निपा तुति निगः दुंगाय् तयाः जि न्ह्याःवना च्वनागु खः । तर एमालें पहिचान विरोधी नीति ज्वनेवं जितः निगः दुंगाय् पलाः तया न्ह्याःवने मफइगु अवस्था वल ।

एमाले त्वःतेगु कि भाषा जातिया आन्दोलन ? छेँजः, पासा भाइपिसं एमाले त्वःतेगु सल्लाह मब्यू । एमालेय् च्वनाच्वंसा गनं नं गन पदीय जिम्मेदारी दइ धयागु इमिगु धारणा । इमिगु धारणा गलत मजुइफु । तर जि दावी यानागु नेपाल राष्ट्र बैंकया गभर्नर पद उपयुक्त उम्मेदवार जुयाः नं जितः मबिसेलिं जि छु बिल व हे कायेत भ्वय् फ्वगिं जुयाच्वने मंमंत । थ्व स्वयाः नं मुख्य खँ छु धाःसा जातीय पहिचानया न्ह्यःने जितः गभर्नर जा छु व स्वयाः तःधंगु पद नं छुं मखु । एमाले दुनेया गुलिं पासापिसं पार्टिइ दुने

च्वना हे पहिचानया पक्षय् संघर्ष यायेगु खँ ल्हात । संविधान दयेकेगु ज्या न्ह्यःने थ्यंकः वयाच्वंगु इलय् पार्टिइ दुने संघर्ष यानाः पार्टियात तत्कालं पहिचानया पक्षय् हयेगु सम्भव मखना । मेखे संविधान सभाय् पहिचान पक्षधरत त्याके मफुत कि थःगु मातृभाषा मृत्युशैयाय् थ्यनीगु सम्भावना खना । थ्व संसदीय चुनाव जक मखु । जिं थःगु जीवनया बासःदँ फुकेधुनागु भाषा जातीया आन्दोलनयात त्वःते मफुत । थःगु मातृभाषा अनुरागयात बलि बी मफुत । अले निकःगु संविधान सभाया चुनाव जुइ न्ह्यः हे एमाले पार्टि त्वःता पहिचान पक्षीय संघीय समाजवादी पार्टिइ दुहां वना । थःगु पहिचानया आन्दोलनयात निरन्तरता बिया ।

निकःगु संविधान सभाया चुनाव जुइगु जुल । संविधान सभाया स्वरूप न्हापा स्वयाः पात । आः न्हापांगु संविधान सभाय् थें पहिचान पक्षधरत गाक्क मन्त । अथे धयागु नेवाः राज्य वइगु सम्भावना नं ह्वात्त हे कुहां वन । अयनं नेवाः स्वायत्त राज्य मंकाः संघर्ष समिति लगायत पहिचान पक्षधरतसें थःथःगु कथं फुफुथें संघर्ष याना हे च्वन । जि नं ब्वति कया हे च्वना ।

निकःगु संविधान सभाया गठन लिपा नं संविधान दयेकेगु ज्या न्ह्याःमवं । पहिचान पक्षधर व विपक्षीतय् दथुइ द्वन्द जुया हे च्वन । थ्व हे दथुइ वि.सं. २०७२ बैशाख १२ गते नेपालय् तःभुखाय् ब्वल । थ्वया न्ह्यः तक नेकपा माओवादी पहिचानया पक्षय् खनेदुगु खः । तर लिपा विपक्षीत नापं मिले जूवन । दिनाच्वंगु संविधान च्वयेगु ज्या न्ह्याकेत २०७२ जेठ २५ गते प्रमुख राजनैतिक दलया दथुइ १६ गू बुंदाया सहमति जुल । उके 'संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक नेपालय् पहिचान या ५ गू व सामर्थ्यया ४ गू आधारय् ८ गू प्रदेश निर्माण याइ' धयागु बुंदा नं दुथ्याः । तर २०७२ असोज ३ गते संविधान पित ब्यूबलय् पहिचानया खँयात बेवास्ता याना ७

गू प्रशासनिक प्रदेश दुगु संविधान पित बिल । गुके नेवाः प्रदेश मदु । उलि जक मखु संविधान संशोधनय् अस्पष्ट व जटिल प्रावधान तया भविष्यय् तकं राज्यया संरचना हिलेत मुश्किल यानाबिल ।

तर यक्व नेवाःत थुकेया विरुद्ध दना मवः । नेवाः स्वायत्त राज्य मंकाः संघर्ष समिति नं दना मवः । मातृ संगठनं लसकुस याःबलय् इमि भातृ संगठनपाखें वयाच्वंपिं प्रतिनिधि नेतात नं सुम्क च्वन । उलि जक मखु गुलिं नेवाः नेतातसें थज्योगु संविधानयात नं लसकुस यात । तर थ्व पहिचान विरोधी संविधानयात जिमिगु पार्टि धाःसा तत्काल विरोध यात, विरोध स्वरूप संविधान च्याकल । अनेक कथं संघर्ष यात । थ्व हे भ्वलय् यैंया चकं दबुली लच्छि यंक रिले अनशन जुल । जि नं अनशन च्वना । नापं नेवाःतय्गु पाखे उकेयात समर्थन यायेत 'संघीय गठवन्धन - नेवाः ऐक्यवद्धता' दयेकाः उकेया उच्च स्तरीय समितिइ च्वना नं ज्याभ्वः याना ।

अय्नं संविधान संशोधन जुइ फुगु मदुनि । उलि जक मखु संविधान संशोधनया लुखा तक चायेके फुगु मखुनि । पहिचानया आन्दोलन जारी हे तिनि । नेवाः राज्य कायेत आन्दोलन न्ह्यानाच्वंगु हे दनि । आः जि संघीय समाजवादी व मेमेगु थीथी पार्टि एकीकरण जुजुं निर्माण जूगु जनता समाजवादी पार्टिया ध्वाँय् ज्वना नेवाः आन्दोलनयात न्ह्यःने यंकेगुली योगदान बियाच्वना ।

गुलिसिनं धायेगु याःकि नेवाः आन्दोलनयात राजनैतिक पार्टिया किचलं दायेके मज्यू । तर दलिय व्यवस्थाय् दल हे विरोध प्रदर्शनया शक्तिशाली व प्रभावकारी माध्यम जुइ । खँ थुलि जक खः कि सहि पार्टियात ज्वने फयेकेमाः । फुक्क पार्टियात उथें खने मज्यू । झीगु मुद्दायात क्वबिया न्ह्यःने यंकीगु पार्टिया लिउलिउ वनेमाः । झीसं राजनीति याये हे माः । राजनीति मयाना हे थौं नेवाःत सिंहदरबारं झन झन पिने लानावन । नेपालय् न्हापां कम्युनिष्ट पार्टि स्थापना

याःपिं पुष्पलाल, नरबहादुर, नारायण बिलास, निरञ्जन गोबिन्द व मोतिदेवी न्याम्हं नेवाःत तर थौं कम्युनिष्टयागु सरकार वःबलय् मन्त्री परिषद्य् छम्ह नं नेवाः मदु । नेवाःतय् राजनीति प्रति वितृष्णाया परिणति नं खः थ्व ।

जिं थःगु अनुभवयात दुवालेबलय् नेवाः आन्दोलनया छता निता मेगु नं कमजोरी खना । फुक्क राजनैतिक पार्टियात कःघायेगुया नामय् विरोधी बिचाःया अवसरवादी नेतातय्‌त तकं मंच बियाः सम्मान यायेगु द्वं जिं नेवाः आन्दोलनय् यक्व खना । कित्ता काट मजूगु आन्दोलन न्ह्याक्व तःधंसा स्वँ थाःगु लैं थें खः । दशरथ रंगशालाया जनलहर स्वयं थुकेया दसि खः ।

नेवाः आन्दोलनय् छुं हद तक उग्रपन्थी भडकाव नं दु । सम्भव जूसां मजूसां, व्यावहारिक जूसां मजूसां ततःधंगु माग तयेगु, ततःधंगु ज्याभ्वः यायेगु उपलब्धी हासिल जुइ मजुइया छुं मतलब मदु । थज्योगु हे प्रवृत्तिं याना नेवाः राज्य सहितया १०+१ या राज्य संरचना दुगु संविधान लायेका यंकल धयागु नं न्यनेदु । आदिवासीया अग्राधिकार, आत्मनिर्णया अधिकारया मुद्दाय् खँ मिले मजुयाः सहमत जुइधुंकूगु १०+१ या राज्य पुनसंरचनाया खँ नं छखे लानावन धयागु नं न्यनेदु । डा.बाबुराम भट्टराईं 'बँय् च्वंगु कायेत स्वत्तले जँय् च्वंगु कुतुं वन' (भुइको टिप्न खोज्दा, पोल्टाको खस्यो) धाःगु शायद थ्व हे जुइमाः । आः गुलिं नेवाःत राजधानीयात स्वनिगलं पिने यंकी धकाः हालाः जुइपिं नं दु । थौं स्वनिगःया नेवाःतय्‌गु आर्थिक अवस्था तसकं क्वय् मलाः । बेरोजगारया समस्या उलि मदु । छपे नये मखंकाः च्वनेमाःगु अवस्था मदु । जि ल्याय्‌म्हबलय् तक थज्योगु समस्या यक्व दु । थन जीवन यापन यायेगु अवसर मदया मनूत स्वनिगलं पिने त्रिशुली, नारायणगढ, हेटौंडा आदि थासय् वनेमाःगु अवस्था खः उबले । देशय् प्रजातन्त्र वयालिं विकाश योजना वसेलिं राजधानी

जूगुलिं स्वनिगलय् मेथाय् स्वयाः अप्वः लगानी जुयाः थौंयागु विकशित व सहजं जीवन यापनया अवसर दुगु अवस्थाय् थ्यंगु खः । थ्वया नापं पिनें वइपिं मनूत यक्व थन हे थानाः प्राकृतिक व सांस्कृतिक सुन्दरता जाःगु थ्व स्वनिगः कंक्रिटया जंगल जुयाः कुरूप जूगु नं थौंया यथार्थ खः । थुकेयात पनेत आप्रवासन नीति, भूमि नीतिइ माःकथं सुधार यायेगु व विकाशया ज्यायात स्वनिगलय् केन्द्रित मयासें पिने यंकेगु पाखे जोड बिइमाः राजधानी सारे यायेगु पाखे मखु । राजधानी सारे यायेबलय् स्वनिगःया आर्थिक अवस्थाय् बामलाःगु लिच्वः लाइगु जक मखु, राजधानी वासी जुयाच्वनागुया गौरव नं मदयेका च्वनेमाली । आवेशय् वया थज्योगु आत्मघाती बिचाः नाले मज्यू थें जितः ताः ।

नेवाः आन्दोलनया स्वरूप मि ब्वाला थें खः । मि ब्वालां सखाप यायेफु, भष्म यायेफु । तर वया शक्ति ताःई तक च्वनाच्वनी मखु । छलय् जुइ सःपिसं वयात न्याल्ल ब्यां याना क्यनाबिइ । गथे न्हापांगु संविधान सभाया इलय् 'नेवाः राज्य हयेगु जुइ, हयेगु जुइ', धकाः स्वन्हु स्वन्हु तक बन्द सफल याःगु आन्दोलनयात विपक्षीतसें क्यनाबिल । रणनैतिक योजना दयेका न्ह्याःवने मसल धाःसा ऐतिहासिक रूपं ब्वाला काःगु गुथि विधेयक आन्दोलन नं अथे मजुइ धाये मफु । जि एकीकृत गुथि विधेयक आन्दोलनया नं सल्लाहकार खः । जिगु सल्लाह आन्दोलनयात न्ह्याकेगु पाखे जक मखु उपलब्धीमूलक यायेगु पाखे नं जुयाच्वनी ।

थौं नेवाःतसें थीथी समस्या भोगे यानाच्वंगु दु । अले स्वाभाविक रूपं गैह्र-न्यायिक सडक विस्तार, गुथि विधेयक, द्रूत मार्ग, स्मार्ट सिटि, सम्पदा संरक्षण आदि पहिचाननापं स्वाःगु थीथी विषयलय् आन्दोलन जुयाच्वंगु दु । व फुक्कं आन्दोलनय् जिगु अप्रत्यक्ष ब्वति व समर्थन दु । नापं थ्व आन्दोलनयात नं उग्रपन्थी धार पाखे बचे

याना यंकेमाः धयागु जिगु बिचाः खः । राजनैतिक पार्टि निरपेक्ष रूपं बहिष्कृत यायेगु व तत्काल छुं भति ग्वाहालिया आशाकुति जुयाः निरपेक्ष रूपं सःतिकेगु पाखें नं तापायेमाः ।

बिचाः व हे, आज्जु व हे, लँपु नं छगू हे जुयाः नं ज्या यायेगु वैयक्तिक शैली, नेतृत्वया क्षमता, पद लोलुप्तता आदिया हुनिं नेवाःत गुलि जुइमाःगु उलि छधी जुइमफुगु अनुभव नं आन्दोलनया दौरानय् जिं यानागु दु । छगू थुकेया ज्वलन्त उदाहरण ला न्याकःगु तःमुंज्याया पूर्व संध्यांनिसें नेवाः देय् दबुली ब्वलंगु परिस्थिति खः । न्याकःगु तःमुंज्याया पूर्व संध्यांनिसें छगू दशकं मल्याक ई कचवंया इतिहास जुल । ज्यासना पुचः दुने कचवं, नेवाः देय् दबूया नेतृत्व व दबाव समूह दथुइया कचवं । कचवंया कचवं । वैचारिक कचवं जक मखु, ल्हाः ल्हाः हे म्हुया ल्वायेत्यंगु नं खना । थज्योगु समस्या ज्यंकेत जिं थःगु थासं फुगु भूमिका म्हिता । थ्व संदर्भय् नेवाः देय् दबुली जिगु अनुभव छकूचा, थन न्ह्यब्वये ।

नेवाः आन्दोलन दुने थीथी गुट दु, गुटबन्दी दु । छगू गुटं मेगु गुटयात निषेध यायेगु तकया संस्कार नं गनं गनं खनेदु । थ्व प्रवृत्ति आन्दोलनया लँय् पंगः खः । मिलय् जुया यायेफइगु ज्या तकं मजूगु दृष्टान्त दु । मनूतसें धायेगु याइ मारवाडीतय् थःगु छेँ दु, गुरुङ्गतय् दु, मेमेपिनि नं दु तर चित्तधर 'हृदय'नं जग्गा दान बिलं नं नेवाःतसें छेँ छखा दयेका नये मफु । थथे धाःगुया संकेत नेपालभाषा मंकाः खलः येँयात खः । नेपालभाषा मंकाः खलः येँ जिल्ला स्तरीय संस्था जक जूसां देय् न्यंकया नेवाःतसें थुकेयात थःगु आस्थाया केन्द्र नालाः थथे धायेगु यानाच्वंगु खः । थ्व हे खँ मतिइ तया जिपिं नेवाः देय् दबूया ज्यासना पुचलय् दुबलय् नेवाः देय् दबूयाके दुगु भतिचा धेबा तयाः नेपालभाषा मंकाः खलः व नेवाः देय् दबूया मंकाःछेँकथं नेपालभाषा मंकाः खलःया जग्गाय् छेँ दनेगु कुतः याना । तर ज्या

जुइ मफु । खँ मिले मजू । सांसद कोषया धेबा सितिं वन । दबू पाखें लिपा नं थुखे पाखे कुतः जुयाच्वन । लिपा पद्मरत्न तुलाधरया नायःसुइ, देय् दबू, मंकाः खलः व मेमेपिं नं दुथ्याःगु अलग समिति दयेका थ्व ज्या न्ह्याकेगु कुतः नं जुल । उगु समितिइ जि नं दुथ्याः । तःकः मुंज्या जुल । यक्व कुतः याना, तर ज्या मजू । आः बल्ल नगुने (ने.सं. ११३९ दँय्) तिनि नेपालभाषा मंकाः खलः येँया न्हूधाः याना छेँ दनेगु ज्या न्ह्यात ।

क्षेत्रीय अहंकारया भावना नं नेवाः एकताया लागि पंगः खः । आः नं स्वनिगःया पिनेयापिं नेवाःतसें यमितसें इमिगु भाय्यात हिस्याये यः धायेगु याः । आः थज्योगु भावना यक्व हे म्हो जुइधुंकूसां आन्दोलनया भ्वलय् क्षेत्रीय आग्रह खने हे मदुगु मखु । थ्व सन्दर्भय् दबूछेँ दनेगु बारे जुयावंगु छगू घटना न्ह्यब्वये । नेवाः दबूछेँ दनेगु खँ ने.सं ११०० दँय् नेपालभाषा मंकाः खलः स्वंगु इलय् हे पिहां वःगु खः । उगु इलय् नेवाः ज्याभ्वः न्ह्याकेत सभागृह, राष्ट्रिय नाचघर व नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानया हल धेबा पुलां नं काये थाकुगु ई । आः थें नीजि स्तरय् थीथी सभा हल, पार्टी पालेस आदि दुगु मखु । अथे जुयाः नेपालभाषा मंकाः खलकं थःगु हे दबूछेँ दनेगु उद्घोष यात । येँ, यल, ख्वपयापिं सकले मुन । धेबा मुंकेत योमरि पुन्हीबलय् त्यःछित्यः फ्वनेगु यात । त्यःछिंत्यः फ्वना दबूछेँ दयेकेगु सम्भव खँ मखु धकाः मस्यूगु मखु, तर सरकारयात छगू हाथ्याकथं थ्व उद्घोष जुल । छेँ दनेत जग्गा मालेगु ज्या नं न्ह्यात । येँ, यल, ख्वपय् गन न्हापां जग्गा लुल, अन हे छेँ दनेगु खँ नं जुल । नेपालभाषा मंकाः खलः यलया कुतलय् यल नगर पंचायत पाखें यलया त्यागलय् जग्गा नं प्राप्त जुल । तर नेपालभाषा मंकाः खलः येँ अन दबूछेँ दयेकेत तयार मजुल । येँ सुपरमायसीया नं पिहां वल । येँ राजधानी जूगुलिं शायद थ्व स्वाभाविक नं जुइफु । उकें नेपालभाषा मंकाः

खलः यलं थुकेया चिउताः मतसें थःगु हे मिहेनतं दबूछेँ दना हे त्वःतल । थ्व दबूछेँ दनेगु भ्वलय् जिं नं यक्व हिचःति हायेका । थःगु छेँ दनाबलय् अप्पा छपाः हे उखें थुखे मतयाम्ह जिं मंकाः खलया छेँ दनेत खिखांमुगः थें फोहरगु जग्गा साबेल ज्वनाः सफा याना, ढलान यायेत डण्डी चातुइका, छु मयाना ?

नेवाःत छप्पँ छधी जुइ मफुगुया हुनि गुटबन्दी व क्षेत्रीय आग्रह जक नं मखु, छम्हं मेम्हसित दोषारोपण यायेगु प्रवृत्ति नं खः । थगुने ने.सं. ११३९/४० दँय् स्वन्ति नखः हनेगु खँय् विवाद वल । नेपाल पंचाङ्ग निर्णायक समितिया पात्रोय् कार्त्तिक १०, ११ व १२ गते छसीकथं लक्ष्मीपुजा, म्हपुजा व किजा पुजा यायेगु धयातल । यलय् ज्योतिष, गुरुजुपिं नापं थीथी जातीय खलः पुचः व नेपालभाषा मंकाः खलः यलया मुंज्यां नं कार्तिक १०, ११ व १२ गते हे, अथे धयागु अमाइ, प्रतिपदा व दुतिया खुन्हु छसीकथं लक्ष्मीपुजा, म्हपुजा व किजापुजा यायेगु क्वःछित । तर मेखे येँय् कार्तिक ११ ,१२ व १३ गते छसीकथं लक्ष्मीपुजा, म्हपुजा व किजापुजा यायेगु खँ क्वःछित ।

यलय् नखः हनेत दिं क्वःछिइबलय् तिथि क्यंगु दिंयात काइ । येँय् सुथय् सुर्द्यः लुइबलय् छु तिथि खः उकेयात हे उगु दिंया तिथिकथं काइ । अर्थात् न्हिच्छिं छगू हे तिथि जुइ । कार्तिक १० गते सुथय् द्यः लूबलय् अमाइ मक्यंनीगु जुयाः उखुन्हुयात येँय् अमाइ मानय् मयात । द्यः लूबलय् अमाइ मक्यंनिसां लिपा उखुन्हुया दिनय् हे अमाइ क्यंगुलिं उखुन्हुयात यलय् अमाइ मानय् यात । ११ व १२ गतेया तिथि नं उकथं हे क्वःछित । येँय् जनबहालय् व यलय् हिरण्यवर्ण महाविहारय् थथे तिथि क्वःछिइगु खः । अले मेपिसं व हे अनुशरण याइगु खः । थ्व न्हापां निसेंया परम्परा खः ।

नेवाः छगू विविधतां जाःगु सुसंस्कृत सभ्य उन्नत राष्ट्र खः । नेवाः दुनेया थीथी जातिया भाषा छगू हे जूसां नखः चखः हनेगु,

रितिथिति, विधि व्यवहार परम्परा जाति व थाय् अनुसारं गनं गनं भति भति पाःगु खनेदु । अर्थात् नेवाः दुने नं सांस्कृतिक विविधता दु । देशय् दुनेया जातीय क्षेत्रीय विविधतायात ल्यंकेमाः धाइपिं नेवाःतसें थः दुनेया विविधतायात सहजरूपं स्वीकार मयासें एकरूपता हयेत ल्वानाच्वनेगु पाय्छि मखु । एकरूपता व एकता धयागु छगू हे मखु । तर विडम्वना, कार्तिक १०, ११, १२ गतेया पक्षयात गैह्र नेवाः, बर्मू च्यः, बनारसी आदि आक्षेप बिउगु नं खनेदत । खँ थ्व स्वन्ति छगूया जक मखु । थःम्हं धाःथें मजुलकि मेगु पक्षयात अस्वस्थ आक्षेप यायेगु प्रवृत्तिया खः । उखुन्हु तिनि यलय् कोरोना ल्वय् न्यनाः वनाच्वंगु इलय बुगंद्यःया जात्रा यायेगु कि मयायेगु धयागु खँय् थज्योगु इलय् जात्रा याये मज्यू धाःपिंत नेवाः विरोधीया बिल्ला घाकाः बिउगु खनेदत । थ्व बांलाःगु प्रवृत्ति मखु ।

सुशासनया म्होति नेवाः आन्दोलनया मेगु कमजोरी खः । पञ्चायतया ई तक संघ संस्था दर्ता याये तसकं थाकू । उकें यक्व नेवाः संघ संस्था दर्ता मयासे हे संचालन जुयाः वयाच्वंगु खः । तर आः परिस्थिति हिलेधुंकल । आः संघ संस्था उलि नियन्त्रित मजुइधुंकल । उकें आः संस्था दर्ता याना विधि सम्मत तरिकां दँ मुंज्या, तःमुंज्या याना, नेतृत्व ल्ययाः पारदर्शिकथं संस्था न्ह्याकेमाःगु खः । तर आः नं गुलिखे संस्था न्हापाथें हे न्ह्याःवनेत स्वयाच्वनी । विधि स्वयाः नं तर्क व थःगु हे आग्रहया आधारय् न्ह्याःवनेत स्वयाच्वनी । संस्थाया विधानया लीग हे त्वःता थः यःथें ब्वाँय् वनेत स्वयाच्वनी ।

संस्थागत ज्याय् विधि प्रमुख जुइ । थःत चित्त बुझे मजूगु विधि प्रक्रिया सम्मत ढंगं हिलेफु । तर मानय् याये मखु धायेदइ मखु । नेवाः देय् दबूया विधान संशोधन जुया उकेया संरचनागत स्वरूप हिलेधुंकल । तर गुलिखे मनूत आः नं पुलांगु विधानकथं न्ह्याःवनेत स्वयाच्वनी, विधि सम्मत मजूगु अनेक तर्क यानाच्वनी ।

हानं संशोधन मजूतले विद्यमान विधानकथं ज्या यायेमाः धयागु मान्यतायात चायेकं मचायेकं क्वत्यलेत स्वयाच्वनी ।

न्ह्याथें हे बांलाःगु नेतृत्व नं वैधानिक रूपं स्थापित जुइमाः । वैधानिक लँपु सक्षम व सबल मनुखं जीवंकाछि नेतृत्व याःसां छुं खँ मखु । तर नेतृत्व हिलेगु वैधानिक लँपु न्ह्याबलें चालाः च्वनेमाः । अझ माःसा नैतिकताया आधारय् नं पद त्वःतेत नेतृत्व तयार जुइमाः ।

थथे बासःदँ न्ह्यवं निसे कथंकथंया अनुभव ज्वना जि नेवाः आन्दोलनया लँय् निरन्तर न्ह्याःवनाच्वनागु दु, वना हे च्वने ।

●

१०. सिरपाः, पदक, पदवी व हना

सिरपाः काये मयःपिं सु दइ ? छाती तक्मा ब्वये मयःपिं सु दइ ? सिरपाः, पदक, पदवी, हनाया आशा मयासे थःगु कर्तव्यकथं ज्या याइपिं नं सिरपाः फये दुसा लय् हे ताइ, पलिंगा न्ययेदुसा न्हाय् तः हे पुकी ।

जिं नं मचांनिसें हे सिरपाः काये नं। मचाबलय् स्कूलं दँय्दँसं न्यायेकीगु ससुपुजाय् कक्षाय् न्हापा, ल्यू लाःपिंत सिरपाः बिइगु । जिं दँय्दँसं धया थें सिरपाः काये खं। स्कूलं पिने दकले न्हापां साहित्यया मूलुखां ग्वसाः ग्वःगु साहित्य मुँज्याय् च्वखँ ब्वना न्हाप खःला ल्यू लाका सिरपाः कया ।

सिरपाःकथं दसिपौ नापं गुलिसिन धेबा, तक्मा वा सफू नं बीगु याइ । स्कूलय् सिरपाःकथं सफू, कलम, कापी बीगु खः, तर साहित्यया मूलुखां तक्मा हे बिल - लुं सियातःगु तक्मा । जिगु छाती दकले न्हापां ज्वाराज्वारा थीगु तक्मा घाये खन ।

लुँ सियातःगु ज्वाराज्वारा थीगु तक्मा तया जि छेँय् वया, अथे धयागु जिमिगु पसलय् वया । पसःया फलय् च्वंगु स्टूलचाय् फेतुना । थ्व तक्माय् जिमि बाःया मिखा लाइ अले स्याबास हे मधाःसां थ्व छुकेया तक्मा धकाः ला न्यनी धकाः च्वनागु तर जिमि बाःनं छु हे मधाः, वास्ता हे मतः । शायद न्हिच्छि पसलय् मच्वंसे बेपत्ता जूगुलिं तं पिहां वः जुइमाः । साहित्य, सिरपाः, तक्माया बारे बाःनं छुं स्यूगु नं जा मखु । बाःनं जा पसः स्यू बस पसः जक । जिं नं व तक्मायात दराजय् बट्टाय् गनं सचे याना तये मफुत । तर जिं न्हापां कयागु व तक्मा जिगु मिखाय् धाःसा आःतकं थानाच्वंगु दु ।

साहित्य सम्मेलनया धेंधेंबल्लाय् ब्वति कया जिं मेगु नं छगू

निगू सिरपाः त्याकागु दु । खय् भाषाय् कविता च्वया नं सिरपाः कयागु दु, नेपालभाषाय् कविता च्वयाः नं सिरपाः कयागु दु, तर विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलनय् कविताय् न्हापया सिरपा कयाबलय् ति लय्ताया अनुभूति मेबलय् मजू । उबले नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन स्वयाः विराटगु जा छु विराट ति ग्यंगु नं गुगुं साहित्यिक दबू मदु । विराट विराट हे खः । उके विराटया दबुली न्हापया सिरपाः कायेधुंसेलिं जि थः थःम्हं हे उलि ग्यं थुलि ग्यं मंत, अले अनंलि जिं छु नं साहित्य सम्मेलनया धेंधेंबल्लाय् ब्वति हे मकया ।

नेपालभाषाया साहित्य ख्यलय् तःगू मछि सिरपाः स्वनातःगु दु । विधागत सिरपाः नं दु समग्र साहित्यया लागि स्वनातःगु सिरपाः नं दु । सफू विशेषयात बीगु सिरपाः नं दु, भाषा साहित्यय् याःगु समग्र योगदानयात मूल्यांकन याना बीगु सिरपाः नं दु । अथेहे नेपाल सम्वत्, नेवाः म्ये, संगीत, लजगाः (उद्यमशीलता), पत्रकारिता आदिया लागि नं थीथी सिरपा स्वनातःगु दु । लिपांगु इलय् नेवाः आन्दोलनय् योगदान ब्यूगु संस्था वा योगदान बिउम्ह व्यक्तियात बीगु सिरपाः नं स्थापना जूगु दु ।

नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् दकले न्हापां पलिस्था जूगु सिरपाः 'धर्मोदय सिरपाः' खः । थ्व 'धर्मोदय' पत्रिकाय् पिदंगु उत्कृष्ट च्वसुयात बीगु सिरपाः खः । थ्व संस्थागत सिरपाः जुल । व्यक्तिं पलिस्था याःगु न्हापांगु सिरपाः 'श्रेष्ठ सिरपाः' खः । भाषाजवाः भाजु स्वयम्भूलाल श्रेष्ठं स्वनादीगु थुगु सिरपाः नेपालभाषा साहित्यया सफू विशेषयात बीगु सिरपाः खः । च्वसापासां सञ्चालन याइगु थ्व सिरपाः नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् अतिकं प्रतिष्ठित सिरपाः खः । तर स्वयम्भूलाल श्रेष्ठ मदयेवं सिरपाः बीगु नं दिनावन । थुकेया गरिमायात वाःचायेका लिपा साहित्य गुथिं थ्व सिरपाः न्ह्याका यंकेगु कुतः याःगु खः । निकः

तक सिरपाः नं बिल । तर लिपा साहित्य गुथि थःहे विघटन जुयाः थ्व सिरपाः बीगु ज्या नं हानं दिनावन । च्वसापासाया नं नायः जुइधुंकूम्ह नेपालभाषाया ख्यलय् तःधंगु योगदान दुम्ह भाजु स्वयम्भूलाल श्रेष्ठं स्वनावंगु सिरपाःयात वय्कःया छेँजःपिसं नालाः मकाःसां च्वसापासां नालाः कया थःगु हे श्रोतं जूसां थ्व ऐतिहासिक सिरपाः बीगु ज्या न्ह्याका यंकेमाःगु थें ताः । तर अथे जुयाच्वंगु मदु ।

नेपालभाषाया समकालिन यक्व साहित्यकारपिसं श्रेष्ठ सिरपाः काःगु दु । तर जिं काये मखं । छकः साहित्यया मूलुखां जिगु न्हापांगु सफू 'वर्तमानं भ्वेप्यूगु कचिघाः' 'श्रेष्ठ सिरपाः'या लागि दुतिंगु खः । तर सिरपाः मलाः । चिकिचाधंगु छगू सफू च्वयाः 'श्रेष्ठ सिरपाः' कायेगु जिं म्हगसय् खंकागु नं मखु, प्रकाशक साहित्यया मूलुखा थःम्हं हे दुतिना ब्यूगु ।

साहित्यया मूलुखाया हे सिफारिसय् ने.सं ११३० दँय् जितः मञ्चुका स्मृति अक्षयकोष पाखें 'लुमिन श्रेष्ठ नेपालभाषा सिरपाः' प्राप्त जुल । नेपालभाषाया ख्यलय् जि साहित्यया मूलुखां हे पिहां वयाम्ह खः । थ्व सिरपाः लाःबलय् साहित्यया मूलुखां थः कार्यकर्तातय्त स्वः खनी का धयागु मती लुल ।

मञ्चुका स्मृति अक्षयकोष भाषिक वा साहित्यिक संस्था मखु । जेहेन्दार विद्यार्थी छात्रवृत्ति, ग्रामिण सीप प्रवर्द्धन, धार्मिक, भाषिक आदि थीथी ज्यायात प्रोत्साहन यायेत सिरपाः बीगु, मस्त व ज्याथपिंत ग्वाहालि बीगु, सफू पिकायेगु आदि थीथी ज्या याइगु छगू सामाजिक संस्था खः । जितः 'नेपालभाषाया विकासय् विशेष योगदान याना दिउगुलिं' धकाः थ्व सिरपाः ब्यूगु खः ।

नेपालभाषाया ख्यलय् नांदंगु संस्था नेपालभाषा परिषद् पाखें जितः ने.सं ११३८ दँय् 'ठाकुरलाल सिरपाः' प्राप्त जुल । जिं स्यूकथं थ्व सिरपाः नेपालभाषाया निबन्ध विधाय् योगदान बिउम्ह निबन्ध

च्वमियात बिइगु खः । तर जिं यक्व निबन्ध च्वयागु मदु । उबले तक थ्व विधाय् जिगु छपु निपु फुटकर निबन्ध व ने.सं. ११३६ दँय् नियात्रा सफू छगू जक पिहां वःगु दु । उके हे जुइमाः, समग्र नेपालभाषा साहित्यया ख्यलय् जिं यानागु योगदानयात नापं न्ह्यथना नियात्रा च्वमिकथं जितः थ्व सिरपाः बिउगु । थ्व सिरपाः पौसं थथे च्वयातःगु दु :-

'नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् न्यागू दशकंनिसें कविता, समीक्षात्मक लेख व नियात्रा च्वयेगु, तःदँ न्ह्यवंनिसें सफू पिथनेगु, भाषा क्षेत्रया थीथी लागाय् थःगु मू वंगु ई फ्यानाः मांभाय् नेपालभाषा, साहित्यया उन्नति व नेवाः जातिया उत्थानया नितिं संघर्षशील जुइगु ज्याय् नुगः क्वसायेका च्वछायेबहःगु ज्या यानादीगुलिं छि नियात्रा च्वमि डा.पुष्पराज राजकर्णिकारयात थुगु ठाकुरलाल सिरपाः नं छाय्पियागु जुल ।'

मेमेगु भाषाय् थें नेपालभाषाया साहित्यकारपिंत नं थीथी संस्थां हनेगु याः । जितः नं नःलि साहित्य हना प्राप्त जूगु दु । 'पलिस्था' साहित्यिक संस्था पाखें नं हनापौ देछागु दु । नीन्यादँ न्ह्यवंनिसे मदिक्क पिहां वयाच्वंगु 'पलिस्था' दँपौया थी थी ल्याखय् पिथनेत १० पु च्वसु बिया लिधंसा बियागु ज्यायात सुवाः बिसें थ्व हनापौ लःल्हागु जुल । तर 'पलिस्था' नापं जिगु स्वापू थुलि जक मखु, थ्व स्वयाः यक्व तव्या । जिगु स्वंगू सफू 'पलिस्था' पाखें पिथना ब्यूगु दु । जिगु याकः चिनाखँ वाचनया ग्वसाः ग्वःगु दु । 'पलिस्था'य् थीथी ज्याभ्वलय्, वक्ता, पाहां, सभानायः, साहित्य रचना वाचक, समीक्षक आदि थी थी भूमिकाय् मदिक्क संलग्न जुयाच्वनागु दु ।

राजकर्णिकार समाज, नेपालभाषा न्ह्यसः लिसः कासा गुथि यल, अमर पुस्तकालय, नेपाल हृदयरोग निवारण प्रतिष्ठान यल न्यकू जात्रा मतयाः व्यवस्थापन समिति क्षेत्र नं ६ हौगः आदि थीथी

भाषिक जातीय व सामाजिक संघ संस्था पाखें नं हंकेगु अवसर प्राप्त जूगु दु ।

नेपालभाषाया साहित्यकार व नेपालभाषाया ख्यलय् विशिष्ट योगदान बिउपिंत च्वसापासा, नेपालभाषा परिषद्, साहित्यया मूलुखा थे जाःगु प्रतिष्ठित संस्थां थीथी उपाधि बिइगु नं याः । च्वसापासां थीथी अवसरय् थीथी मनूतय्त साहित्य शिरोमणि, भाषानिभाः, भाषाजवाः, कविरत्न, साहित्यसुता, भाषारत्न आदि उपाधि बिउगु दु । तर थौकन्हे च्वसापासां थज्योगु ज्या यानाच्वंगु खने मदु । नेपालभाषा परिषदं 'भाषा शिरोमणि' व 'भाषाथुवाः' उपाधि स्थापना याःगु खनेदु । तर 'भाषाथुवाः' उपाधि छगू जक आःतक मदिक्क बियाच्वंगु खनेदु । साहित्यया मूलुखा पाखें स्थापित 'भाषा ज्योति' उपाधि नं दिना वनेधुंकूगु दु ।

सरकारपाखे नं दँय्दसं गोरखा दक्षिण बाहु, त्रिशक्ति पट्ट आदि थीथी पदवी वा उपाधि कर्मचारीतय्त नं बीगु खः । थ्व पदवीया नापं पदक नं बीगु खः । तर जिं जिन्दगीया ताहा ई कर्मचारी जुयाः बिकासां सरकारी पदवी वा पदक कयागु धयागु विद्यावारिधि याःपिंत बीगु लुँया तक्मा सहितया नेपाल विद्याभूषण व नीन्यादँ ज्या यातकि स्वतः दइगु दीर्घ सेवा पदक जक खः ।

विद्यावारिधि याःपिंत राष्ट्र प्रमुखया ल्हातं बिइगु नेपाल विद्याभूषण पदक (उबलेया महेन्द्र विद्याभूषण पदक) जिं उबलेया जुजु श्री ५ वीरेन्द्रवीरविक्रम शाहया ल्हातं कयागु खः । नारायणहिति लाय्कूया लाछिइ पदक क्वखायेके धुंकाः जुजुं थय्क ब्वहलय् ल्हाः तया 'स्याबास' धाइगु जुयाच्वन, जितः नं अथे हे यात । छगू न्ह्याइपुगु अनुभव ।

आशा व इच्छा नितां मयानागु सरकारी पदवी काये मखना नुगलय् स्याइगु खँ मजुल । सरकारी पदवीया इच्छा व आशा मयाना

सां, मह्ययेकूसे धाये, जिगु मन दुनेया छकू कुंचाय् नेपालभाषाया वा नेवाः ख्यःया पदवी कायेगु सुषुप्त इच्छा वा आशा धाःसा सुलाच्वंगु दु । तर आज्जु थ्यंकेगु लँ धाःसा तसकं कठीन व ताहा खनी । नेपालभाषा, साहित्य व समग्र नेवाः ख्यःया आन्दोलनय् जीवनया बागू शताब्दीं मयाक मदिक्क न्ह्याना नं व थासय् थ्यंके मफुनि । तर जिं थःगु कर्तव्ययात छफुति हे म्हो मयासे निर्बाह यानाच्वनागु दु । सिरपाः, पदक, पदवी, उपाधि, हना नेपालभाषा व नेवाः ख्यलय् जिगु यात्राया उर्जा मखु ।

सिरपा, पदवी, उपाधि कायेगु ज्याय् जि लिउने लाःसां सिरपाः बीगु ज्याय् यक्व न्ह्यःने लाः । जि गुगु नं सिरपाःया दाता ला मखु, तर निर्णयकर्ताया भूमिका यक्व म्हितागु दु । मांभाय् पुचः अन्तर्गत धर्मादित्य धर्माचार्य सिरपा कवः, व नारायण देवी-तीर्थ, गिरिधरलाल सिरपाः समितिया जि कजी हे जुल । शंखधर सिरपाः समितिया नं दुजः खः । थ्व सिरपाःया निंति जुइगु ल्यज्याय् जि तःदँ न्ह्यवंनिसें संलग्न जुया वयाच्वनागु दु । नापं प्रेम मोहन सिरपाः, दान्यहिरा सिरपाः, जरिमैया साखः लुमन्ति सिरपाः, 'थौंकन्हे' लय्पौया सिरपाः, नेवाः अधिकार सिरपाः आदि मेमेगु थीथी सिरपाःया ल्यज्या पुचलय् च्वना नं जि ज्या यानागु दु ।

सिरपाः कायेगु अःपु मजूथें सिरपाः बीगु नं अःपू मजू । अनेक कथंया द्वपं वयेयः । तर आःतक जिं अज्योगु द्वपं फयेमाःगु मदुनि । तर छगू निगू अजूचायापुगु घटनाया अनुभव धाःसा याये खंगु दु ।

छगू इलय् नेपालभाषा मंकाः खलः यलं न्हूदँया लसताय् छम्ह मनूयात 'दँ मनू' धकाः हनेगु यात । हनेत मनू ल्ययेमाल । छत्रबहादुर कायस्थया नां वल । छत्रबहादुर कायस्थया नेपालभाषाया ख्यलय् ताःहाकःगु इतिहास दु । यलय् वि.सं. २०२२ सालया नेपालभाषा

आन्दोलनया नेता, नेपाल सम्वत्‌या अध्ययन अनुसन्धान व प्रचारया न्ह्यलुवाः, नेपालभाषा मंकाः खलः यलया संस्थापक नायः, जिवंकाछि सिरपाः (Lifetime Achievement Award) बीमाःम्ह मनू। 'दँ मनू' धयागु ला उगु दँय्‌ विशेष ज्या याम्हेसित बिइगु उपाधि। नेपाल सम्वत्‌, नेपालभाषा साहित्यया ख्यलय्‌ छत्रबहादुर कायस्थयात गुगु दँ विशेष व साधारण धयागु मदु निरन्तर थःत पाना च्वंम्ह मनू। उकें दः 'दँ मनू'या उपाधि वय्‌कःयात ल्वःमताल। जि असहमति क्यना। उगु दँय्‌ व उपाधि मेम्हेसित बिइगु जुल। तर पासापिं जिगु धारणा नापं सहमत मजू। उकें मेगु दँय्‌ जनमत संकलन यायेगु प्रस्ताव वल, मत संकलन जुल, मत संकलनया लिच्वः कथं छत्रबहादुर कायस्थ हे 'दँ मनू' घोषणा जुल। 'जिवंकाछि मनू' या सम्मान बीमाःम्हेसित 'दँ मनू' या सम्मान बियां त्वःतल।

नारायण देवी-तीर्थ, गिरिधरलाल सिरपाः समिति अन्तर्गत नारायण देवी-तीर्थ समाज सेवा सिरपाः, नारायण देवी-तीर्थ व्यवसायी प्रोत्साहन सिरपाः व गिरिधरलाल सिरपाः याना स्वम्हेसित सिरपाः बीगु व्यवस्था दु। स्वम्ह मध्ये छम्ह फयाफत्तले मिसाम्ह लाकेगु समितिइ दुने समझदारी दु। तर निर्धारित मापदण्ड ला पुरा जुइ हे माः। मिसाम्ह छम्हेसित प्राथमिकता बीगु जक खः। जि समितिया दुजः जक जुया च्वनाबलय्‌ छकः समितिं ल्यःपिं निम्ह मिजंपिं व छगू संस्था लात। छम्ह मिसाम्ह लाके हे माः धकाः मिसा दुजःपिसं जिद्दि यानाच्वंगु खः। तर मापदण्डकथं मूल्यांकन याना पिहांवःगु लिच्वःकथं मिसापिं ला हे मलात, लिपागु दँय्‌ बरु नियम हे हिलेगु याना निम्ह मिजंपिं हे व छगू संस्था ल्यया। तर आश्चर्य, सिरपाः बिउगु इलय्‌ निम्ह मिजंपिं, छगू संस्था नापं छम्ह मिसायात नं सिरपाः बिल। उदारमना दातापिसं छगू सिरपाः हे तनाबिल खनी, जिमिसं हे मस्यू। 'घ्यः छुके वात माय्‌कँय्‌ हे' धया थें तायेकाः खँ सुनानं

ताःहाकः मयाः ।

छकः छगू साहित्यिक पत्रिकां पत्रिकाया छगू ल्याखय् पिदंगु रचना मध्ये उत्कृष्टयात सिरपाः बीगु क्वःछित । पत्रिकाया इनापकथं जिं सिरपाः काइम्ह मनू ल्ययाः उकेया कारण सहित पत्रिकायात बिया । तर ग्वसाः खलकं ल्यज्याया नियमय् छुं भतिचा संशोधन याना हानं ल्ययाबीत जितः इनाप यात । इनापकथं जिं हानं मूल्यांकन याना, तर लिच्वः व हे वल । व हे कथं जि पत्रिकायात सिफारिस याना छ्वया । तर ग्वसाः खलकं अपेक्षा याःकथंया लिच्वः मवया जुइमाः व सिरपाः हे मबिउसे दिका छ्वत । जिगु मेहेनत जक सितिं वन ।

थथे सिरपाः कायेगु व बीगुया सन्दर्भय् जीवनय् कथंकथंया अनुभूति यायेगु ह्वःताः चूलागु दु । तर जि थ्व फुक्क पाखे निरपेक्ष न्ह्याःवनाच्वनागु दु, वनाच्वने ।

●

११. देश विदेश चाःहुला

जागिर नये न्ह्यः तक जि थानकोट हे पुलाः वने मनं । उखें थुखें चाःहुले मंमदुगु जितः नं मखु तर चाहुलेत बजेट फ्यायेफुगु अवस्था हे मदु । पासापिं मनकामना, दार्जिलिङ वंबलय् नं जि मवना । जागिर नये धुंकाः धाःसा ज्याकू पाखें देश विदेश वनेगु क्रम सुरु जुल । देश विदेश चाहिले खन । आःतक देय् दुने इलाम, झापा, मोरंग, सुनसरी, धनकुटा, सप्तरी, सिराहा, सोलोखुम्बु, ओखलढुङ्गा, उदयपुर, धनुषा, महोत्तरी, सर्लाही, दोलखा, रौटहट, बारा, पर्सा, मकवानपुर, चितवन, धाडिंग, यँ, यल, ख्वप, काभ्रे, सिन्धुली, नुवाकोट, त्रिशुली, तनहुँ, गोरखा, लमजुङ, कास्की, म्याग्दी, बाग्लुङ्ग, पर्वत, स्यांङजा, पाल्पा, रुपन्देही, परासी, तौलिहवा, दांग, बर्दिया, बाँके, कैलाली, कञ्चनपुर, डोटी, डडेलधुरा, बैतडी, दैलेख, सुर्खेत, कालिकोट, जुम्ला, पूर्वी परासी व सिन्धुपाल्चोक याना न्ययस्वंगू जिल्लाय् थ्यनेधुंगु दु ।

जि तराइया फुक्कं जिल्लाय् थ्यंसां पहाडया यक्व जिल्लाय् मथ्यंनि । थाकुक न्यासि वनेमाःथाय् वने मंमदुगुया कारणं अफिसं काज छ्वइबलय् जिं फतलय् तराइया जिल्लाय् वनेगु स्वयेगु जुया थथे जूगु खः । तर थुके थौं वया जितः भतिचा पश्ताचापया अनुभूति जू । छम्ह विदेशी पासा नापंया खँल्हाबल्हाय् नेपाःया म्हसीका बीगु भ्वलय् संसारया दकले तःजागु हिमाल सगरमाथाया देय् धकाः कना । वं जितः छं गयेधुन ला धकाः न्यन । वयागु न्ह्यसः जा सगरमाथा गयेगु गुलि थाकु धयागु वं मस्यूगु अज्ञानतां दनावःगु धयागु जिं थू । तर आधार शिविर तक हे थ्यंके मफुगु ला थःगु हे कमजोरी खः थें ताल । आःतक स्वर्गद्वारी, खप्तड, धम्पुस, मुक्तिनाथ

आदि नांदंगु पर्यटकीय थासय् नं थ्यंगु मदुनि मेगु ला मेगु जामाच्व, फूच्व तक थ्यंगु मदुनि । ल्याय्म्हबलय् गनं थःहे मवना, गनं वनेत बजेट मदु । आःवने मास्तेवः बजेटया समस्या नं मदु तर गुलि थासय् वनेत जिवं हे बी मखु । छु याये ?

विदेश पाखे एशिया, यूरोप, अफ्रिका, अमेरिका याना प्यंगू महादेशया नीप्यंगू देशय् थ्यनेधुंकूगु दु । छगू हे देशय् तःकः थ्यंगु दु । छगू हे देशय् नीकः तक थ्यंगु दु । न्त्याक्व वंसां न्हून्हूगु चलन, नियम, प्रविधिनापं सामना यायेमालीगु । विदेश भ्रमण अःपु मजू । भतिचा सावधानी मगातकि समस्या जुइयः ।

विदेश भ्रमणया न्त्याइपुगु म्हाइपुगु अनुभवया छुंछुं खँ जिं 'जिगु निकःगु अमेरिका भ्रमण व स्वानावंगु खँ' व 'यःदाइ' (नियात्रा+) सफुती च्वयेधुन । थन नं जिं देश विदेश चाहिलाबलय्या ल्वःमंके मफुगु छुंछुं खँ न्त्यथने त्यना ।

छम्ह पासा लँय् हे त्वःफिकेमाल

छकः छगू सम्मेलनय् ब्वति कायेत निम्ह पासापिं नापं सेनेगल वनागु । दिल्ली, पेरिस जुनाः सेनेगल वनेमाःगु । दिल्ली न्याघौति लँ च्वनेमाःगु । उबले अनया चलनकथं दिल्ली लंच्वनेगु क्वथाय् च्वनेत राहदानी एअरलाइन्सयात बीमाः । इमिसं माःगु औपचारिकता पुरा याना हवाइजाहज ब्वइगु ई त्यलकि राहदानी लित बीहइ । ई जुसेलिं जि व मेम्ह छम्ह पासाया राहदानी लित बीहल । तर मेम्ह छम्ह पासायात छ पेरिस ब्वयेदइ मखु धाल । छाय् धकाः न्यनं 'छंगु भिसाया म्याद हे फुइधुंकल' धाल । राहदानी स्वया । खः, म्याद ला फुइधुंकल । जूगु छु जुयाच्वन धासा पासां लच्छि न्त्यः हे थम्हं यात्रा यायेगु तारिख न्त्यथना भिसाया लागि आवेदन तःगु जुयाच्वन । भिसा बिउम्हं लच्छि लिपा भ्रमण याइम्हेसित

भूलवश लच्छि न्ह्यःया हे तिथि मिति तया भिसा बिउगु जुयाच्वन । पासां नं चेक याना मस्वः खनी । शायद तारिख पायूछि जूगु ला जक वनेधुंकूगु जुया जुइमाः, नेपाःया एअरपोर्टय् एअरलाइन्स व अध्यागमननं थ्व द्वं मखन । यक्व कुतः याना नं मजिसेलिं पासा दिल्लीं यँ पाखे लिहां वयेमाल, जिपिं निम्ह जक पेरिस पाखे वना ।

डेबिट कार्ड ज्या मयाबलय्

विदेश भ्रमणय् मुख्य याना राहदानी, धेबा व हवाइ टिकटय् ध्यान तयेमाः । ठीक जू मजू स्वयेमाः, सुरक्षित तयेमाः । थौकन्हे नगद स्वयाः डेबिट वा क्रेडिट (एटी एम) कार्ड अप्वः चले जू । तर गुबले कार्ड नं धोका बीयः । छकः कोलकाता वनागु । होटलं चेक आउट यायेत कार्ड बियां, मेसिनं कार्ड स्वीकार मयाः । नगद धेबा मदु । मजूला फसाद । एरपोर्ट वने लिबायेधुंकल । छु याये । धन्न नेपाःया कन्सुलेट जनरल चन्द्र घिमिरे जिं म्हं सिउ । वय्कःयात फोन याना । वय्कलं होटलया काउण्टरय् च्वंम्ह मनूयात वय्कलं धेबा बिया मनू छ्वया हये जितः छ्वया ब्यू धकाः अनुरोध यात । तर काउण्टरय् च्वंम्ह व मिसा मानय् मजू । बिचरा साधारण कर्मचारी जुइ, वयाके थथे धेबा मकासे छ्वयेगु अधिकार नं मदु जुइ, हानं वयात सु कन्सुलेट जनरल, सु कन्सुलेट जनरल छु मतलब । तर उबले हे वया मैनेजर थ्यंकः वल, जिं व नाप खँ ल्हाना । वं चन्द्रजुनापं खँ ल्हात, अले जितः ससम्मान बिदा बिल ।

नाले मछाःगु लसकुस

छकः नेपाल राष्ट्र बैंकया डेपुटी गभर्नर जुयाच्वनाबलय् सर्लाही जिल्लाया मलंगबाय् छगू सहकारी संस्थाया उद्घाटन याःवनेमाल । यें जनकपुर वना, जनकपुर शाखाया मैनेजरयातनं

ब्वना गाडिइ मलंगवा पाखे वना । मलंगवा थ्यनी थें च्वसां निसे लँय् तूलत खायातःगु खनेदत । तूलय् डेपुटी गभर्नर माननीय डा.पुष्पराज राजकर्णिकारयात लसकुस धकाः च्वयातल । जि 'माननीय' हे मखु । हानं उदघाटन स्थल थ्यंकाः पंचकन्यां स्वांमाः लःल्हाना लसकुस यात । जितः छु ज्या मछिं गन ज्या मछिं थें जुल । थन पंचकन्यां लसकुस याना मछिंकल धया हानं राष्ट्रिय योजना आयोगया दुजः जुया रुपा ताल खःला बेगनास तालया परियोजना अवलोकन यायेत वनाबलय् गाउँ विकाश समितिया सिमाय् स्वांमाः क्वखायेका लसकुस याना अनंनिसें पञ्चैबाजा थाना ब्वना यंकल । पञ्चबाजा लिउलिउ वनाच्वनाम्हेसिया मछाःगु उलिथुलि मदु । थ्व निगू लसकुसया घटना लुमना वइबलय् आः नं जितः दुनेंनिसें मछाला वः ।

गाडीया सिन्दूर जात्रा

राष्ट्रिय योजना आयोगया दुजः जुयाच्वनाबलय् सुर्खेत - जुम्लाया लँ चाल । सेनां दयेकूगु । उगु लँया अवलोकन यायेगु व उद्‌घाटन यायेत राष्ट्रिय योजना आयोगया न्वकू माननीय डा.जगदीशचन्द्र पोखरेल नापं सकले दुजःपिं, योजना आयोगया निम्ह स्वम्ह कर्मचारी व छुं पत्रकारत नापं छगू तःधंगु हे पुचः सैनिकया हेलिकोप्टरय् च्वना दैलेख वना । बान्हिति दैलेख थ्यन । दैलेखं न्यागः खुगः गाडिइ च्वना कालिकोट वना । सनिलय् कालिकोट थ्यन । अन सैनिक क्याम्पय् नयेत्वने याना, क्याम्प दुने हे व्यवस्था यानातःगु पालय् द्यना । कन्हे खुन्हु सुथय् अन हे कौला याना जुम्ला पाखे वना । लँय् थाय्थासय् गनं पंयागु व गनं पर्सिथें च्वंगु कापः खाया ध्वाखा दयेकातःगु दु । मनूत गामं गामं बाजागाजा थाना ध्वाखाया जःखः मुंवयाच्वंगु दु । ध्वाखा लिक्क गाडी थ्यनकि गाडीयात रोके याना अबीर इलेगु, स्वां स्वांमाः देछायेगु यानाच्वन । गाडिइ

दुने च्वंपिं जिमित नं गुलिसिनं अबीरं इल, गुलिसिनं स्वांमाः क्वखायेकल, गुलिसिनं स्वां छफ्वः सां ल्हातय् तयाबिल । सलंसः थासय् थथे लसकुस जुल - गाडीया नं, जिमिगु नं । मूलतः इपिं थःगु थासय् गाडि थ्यंगुलिं लय्ताागु खः । गुलिसिनं ला गाडी धयागु हे मखंनिगु जुयाः इपिं अजूचाया गाडीयात चाःचाःहिला उखे पाखे थुखे पाखे स्वयाच्वन । गुलिसिनं जा अबीर स्वां छ्याःगु जक मखु द्यःयात थें भागि भागि यानाच्वन । गुलिसिनं ल्हातं पित्तुपिया स्वल । लँ धुंच्छि हे जनताया अपार उपस्थितिं जिमित, अझ विशेष याना गाडियात लसकुस यात । छगूकथं गाडिया सिन्दूर जात्रा हे जुल । मौषम नं बांलाःगु न्हि । लसकुस फफं वनाबलय् सनिलय् जुम्ला थ्यन । जिमिगु म्हं छम्हं चुनावय् त्याःपिं थें अबीरं भ्रूचाः ।

जुम्लाय् निन्हु च्वना गुबलें ल्वःमनीगु यात्रानुभव ज्वनाः सैनिक हवाइजहाजं यँ लिहां वया । लिपा थ्व लँय् यक्व दुर्घटना जूगुलिं थुकेयात ज्यानमारा लँ धकाः पत्रपत्रिकाय् च्वयाहःगु नं ब्वना । लँ सुधार जुयावं च्वनी । लँ चाःगु हे तःधंगु खँ खः ।

गोरे बाबु कालेबाबुया जय

कोइलाबास वनेमाःगु । उबले कोइलाबास वनेत भारत जुया वनेमाः । नेपाः दुनें लँ मदुनि । सिमा पारिया रेल्वे स्टेशनय् रेलं कुहां वया जंगलया जंगलया लँ बाघौति न्यासिवना कोइलाबास थ्यन । कोइलाबास थ्यंबलय् द्यः खिउँइ धुंकल । पसःपिसःनं मचायेधुंकल । जिपिं नेपाल बैंकय् ज्याय् वनागु । बैंक नं मचायेधुंकल । गार्डयाके न्यनाः बैंकया व्यवस्थापकयात स्वापू तयेगु कुतः याना, तर सफल मजू । आःथें मोबाइल दुगु मखु । सडकय् स्वम्ह ल्याय्म्हत मुना गफ यानाच्वंगु खनां इमिके 'थन लज गन दु ?' धकाः न्यनां 'कोइरालाबासय् लज ? गन काःवने' धकाः लिसः बिल । गन च्वनेगु

? छु यायेगु ? फसाद हे जुल । इमिके हे सल्लाह याना । 'गोरेबाबु कालेबाबुं बास बिउसा जक खः मेगु ला छुं उपाय मदु' धाल । गोरेबाबु कालेबाबु धाःपिं जिमिसं म्हस्यूगु हे मखु । जिमित समस्या जूगु खना इपिं हे गोरेबाबु कालेबाबुया छेँय् वना न्यंवन । बाय् दइगु लिसः ज्वनावल । जिमि सासः थाहां वल ।

इमिसं हे जिमित गोरेबाबु कालेबाबुया छेँय् ब्वना यंकल । तःखागु छेँ । छेँय् ज्या याइम्ह मनुखं जिपिं च्वनेगु क्वथा क्यना बिल । क्वथा तःकू । जिपिं स्वम्ह दु । स्वम्हेसित स्वंगू हे खाता दु, गद्दावाल तःजागु खाता । फ्नूल दु, सिलिङ्ग पंखा दु, छुं मगाः मचाः मजू ।

छघौति जायेका नयेत सःतल । जा, केँ, तरकारी, अचार, धौ, मरि, थीथी प्रकारया ला तःता ल्वसाघासा दुगु भव्य भ्वय् हे धाःसां जिउ । गोरेबाबु खःला कालेबाबु छम्ह न्ह्यःने च्वना तना तना नकाच्वन । उलि जक गन खः धका नयेधुंकाः ल्हाः सिलेत लः नं थम्हं हे हायेकाबिल । ल्हाः हुइत छम्ह मनू रुमाल ज्वना दनाच्वन । बास छगू मदया फसाद जुयाच्वंपि जिमित भव्य आतिथ्य हे प्राप्त जुल ।

गोरेबाबु कालेबाबुया मेगु हे धात्थेगु नां दु । तर थन सकसिनं गोरेबाबु कालेबाबु हे धाइगु जुयाच्वन । वय्कःपिनि स्वनिगलय् नं उद्योग व्यापार दु खनी । बैंकनापं कारोवार नं दु हे जुइ । तर जिपिं नापं कारोवारया बारे खँ हे मल्हवं । जिपिं नेपाल राष्ट्र बैंक पाखे नेपाल बैंकय् निरीक्षण यायेत वनागु खः । तर जिपिं त्यासाया निरीक्षण याइपिं मखु । नेपाल बैंकं राष्ट्र बैंकय् छ्वयाहःगु तथ्याङ्क पाय्छि जू मजू जक स्थलगत निरीक्षण याइपिं । थथे थःपिं नापं छुं कथं स्वापू हे मदुपिंत नं थुलि भव्य आतिथ्य बीगु वय्कःपिनिगु सहृदयता खनाबलय् 'अतिथि देवो भव' धयागु भावनाया मूर्तता अनुभव याना ।

वय्कःपिनिगु बारे मेमेगु खँ मस्यू । तर बाय् मदया आपदय् लाःबलय् उदार याना बिउगु गुणयात लुमंका जिमिसं धया - गोरेबाबु कालेबाबुया जय जुइमा ।

हाट बजारनिसें हवाइ बजार तक

बजार थीथी कथंया दु । तराइलय् थाय् थासय् निश्चित बार खुन्हु हाट बजार लगे जुइ । भारतय् नं हाट बजारया व्यवस्था दु । भारतया गोरखपुरय् नं तःधंगु हाट बजार लगे जुइगु दु । थ्व बजार नापं जिगु लजगाःया स्वापू दु । जि नेपाल राष्ट्र बैंकया भैरहवा शाखाय् अनुसन्धान अधिकृत जुया च्वनाबलय् सिमाबर्ती बजारया नसात्वसाया भाः मुंकेत गोरखपुरय् वनेमाः । अथेहे वीरगंज शाखाया अनुसन्धान अधिकृत जुया च्वनाबलय् भारतया बेतियाय् वना बजार भाः काःवनेमाः । थ्व बजार भाः मुंवनेगुया नं थःगु हे कथंया अनुभव दु । जिपिं न्याइपिं मखु, लय्लय् वया भाः जक न्यनीपिं । लय्लय् पतिकं वइपिं जुया पसल्यातसें जिमित म्ह नं सिउ । अले गुलिसिनं जिमिगु ख्वा खनकि हे 'वहि पहलेके भाव हे' धकाः जितले जिपिंनापं खँल्हाना च्वने हे म्वायेकेत स्वइगु । गुलिगुलिसिनं धाःसा बांलाक व्यवहार याः ।

गोरखपुरय् नेपाली धर्मशाला नांया छगू होटल दु । उलि स्तरीय मखु, नां हे धर्मशाला । क्वथा निकू प्यकू दु, भ्वलाक इनेगु तःकूगु हल दु । नयेत तःग्वःगु डाइनिङ्ग तेबिल दु । थन पाल्पा, स्याङजा, गुल्मी, अर्घाखाची आदि नेपाया थीथी पहाडी जिल्लाया मनूत च्वंवयाच्वनी । अले जा नइगु तेबिलय् नेपाःया हे बारे अनेक खँ जुयाच्वनी । नेपालय् मसिउगु खँ नं थन सियाच्वनी । थज्योगु थाय् सिमाबर्ती मेमेगु थासय् नं दु जुइमाः ।

हाट बजारय् मुख्य याना नयेगु ज्वलं मियातइ । जापानय्

टोकियोया आकिहावारा धयागु बजारय् हाट बजारय् आलु थें द्वंचिना क्यालकुलेटर मियात:गु खनाबलय् जित: म्हो आश्चर्य जूगु मखु। आकिहाबारा इलेक्ट्रोनिक ज्वलंया बजा: ख:।

तराइलय् नसा ज्वलंया हाट बजार लगे जुइ थें फ्रान्सय् हवाइजहाजया बजार लगे जुइगु नं दुगु जुयाच्वन। थ्व बजारय् चीग्व:गु त:ग्व:गु थीथीकथंया हवाइजहाज ब्वयातइ। नापं ब्वयेका नं क्यनाच्वनी। छखे लाक हवाइजहाज मीपिं पसल्यातय्गु ज्याकुथि दयाच्वनी। मनूत थ:त य:गु हवाइजहाज न्यायेत अन वना स्वापू तइ। खँल्हाबल्हा याइ। नेपाल एअरलाइन्सया नाय: जुयाच्वनाबलय् जि नं छक: थ्व मेलाय् वना। हवाइजहाजत स्वया। ए.आर. ४२ जहाज नेपा:यात ल्वइ थें ताया छगू चरण प्रारम्भिक खँ नं ल्हाना। तर थुकेया खँ न्ह्या:वने मलावं हे जिं नेपाल एअरलाइन्स त्व:तेमाल। नेपाल एअरलाइन्सं थज्योगु जहाज ह:गु जिं मसिउ। लिपा बुद्ध एअरं धा:सा थज्योगु जहाज हल।

जहाज मव:सां नसात्वंसा हाट बजार जक सिउम्ह जित: धा:सा हवाइजहाजया हाट बजारया नं छगू रोमाञ्चक अनुभव दत।

मथ्यंगु ओसन पार्क

नेपाल वायुसेवा निगमया नाय: जुया च्वनाबलय् हे छक: छेँज:पिं नापं ब्वना हंगकंग वना। अनया स्टेसन मैनेजरं छथाय् निथाय् चाहीका बिल। सपिङ्ग यायेगु छगू निगू थाय् क्यनाबिल। अले ओसन पार्क स्व:वनेत सुझाव बिल।

ओसन पार्क थीथी कथंया जलचर अवलोकन व जलक्रीडा याना न्ह्याइपुकेगु हंगकंगया छगू नांदंगु पर्यटन स्थल। थ्वया न्ह्य: नं जि त:क: हंगकंग थ्यनेधुंकल, तर ओसन पार्क मथ्यंनि। उकें वनेगु खँ जुल, गुलि धेबा खर्च जुइ धका: ल्या:चा: जुल। नेपाली

नीद्वःति दां खर्च जुइगु खनेदत। जिमि तिरि मय्जुं उलिमछि दां खर्च याना वने मखु धाल।

मेपिं सकलें वने धाइपिं। सकलें छपँ थः छम्ह याकःचा जुसेलिं तिरि मय्जु प्वाः स्याःगु त्वह चिना च्वनाबिल। म्हं मफु हे धासेलिं कर याना ब्वना यंके मजिल। ओसन पार्क वनेगु योजना क्वदल। ओसन पार्क मवनेगु जुसेलिं वया प्वाः स्याःगु लन। अले ओसन पार्क स्वःवनेगु धेबां बरु लुँ न्यायेका धकाः लुँ न्यात। उलि धेबां उबले प्यतोला न्यातोला हे लुँ वल थें।

लुँ ला आःनं न्यायेफइ तिनि। तर जिन्दगी ओसन पार्क थ्यनी मखुत छाय्धाःसा आः जिं विदेश वनेगु हे म्हो यायेधुन। न्हापा जागिर नयाच्वनाबलय् विदेश वनेगु जक ध्याउन्ना। विदेश वने दइ ला, दइ ला धयागु जक आश जुयाच्वनीगु। व नं वना। जागिरं निवृत्त जुइ धुंकाः नं सभा गोष्ठी यक्व विदेश वना। तर थौंकन्हे याकःचा वने मं मदु। थःगु उसाँय् प्रति थःत हे विश्वास मदु। उकें पासापिं नापं वने दुथाय् जक वनेगु मदुथाय् छगू छगू त्वह तया वने म्वायेका छ्वयेगु।

न्हापा विदेश वनेगु ह्वःताः चूलाइ ला धकाः आस याना च्वनेगु। आः चूलाः वःसां त्वह तया लिघ्वाना छ्वयेगु। थथे हे खः, इलं ईया खँ।

●

१२. समग्रय् जि

समग्रय् जिं जितः म्हसीके माःसा जितः हे अःपु मजू । समग्रय् सु जि ? गबलें जि पसल्या, गबलें कर्मचारी, गबलें शिक्षक । भतिभति साहित्यकार, भतिभति समाज सेवी, भतिभति राजनैतिककर्मि, अले नेवाः आन्दोलनया कार्यकर्ता । बहुआयामिक जि । थ्व हे बहुआयामिकतां जिगु व्यक्तित्वयात बागःचा याना ब्यूगु दु । गुलिसिनं चिनाखँ जक च्वया थःगु व्यक्तित्व तःजायाइ, गुलिसनं बाखं जक च्वया नं थःगु जाः थकाइ । तर जि साहित्यय् नं छगू जक विधाय् केन्द्रित मजुया । चिनाखँ चिना, बाखं च्वया, समालोचना याना, न्ह्यागु याये मास्तेवः । छगू निगू पौया सम्पादन नं याना । दसिपतिइ जक जूसां वकिल नं जुया । जिं यक्व ज्याखँय् थःत न्ह्यंका छ्वया । जिके एस.एल.सि. पास जूपिं यक्वसिनं न्यंवइ वा सल्लाह काःवइ 'छु ब्वनेगु ?' । 'न्ह्यांगु' ब्वंसां ज्यू तर उके हे केन्द्रित जुयाः श्रेष्ठ जुइगु स्वयेमाः । जिं धाये । तर जि थः हे छुं छगू ख्यलय् जक लिकुना च्वने मफुत । जिगु व्यक्तित्व समुद्र थें चकना वन । तर समुद्रया फुक्कं लः ख्वयाः च्वापु जूसां उके च्वापुगुँया जाः प्राप्त यायेफइ मखु । थथे बिचाः यायेबलय् गबले गबले जितः द्याःगु महसुस जुइ । धात्थें जि सफल मनू कि असफल मनू ? धाये थाकु ।

सिद्धान्त, स्वभाव व व्यवहारया आधारय् नं जिं थःत थ्व हे धकाः धाये अःपू मजू । धात्थे समग्रय् सु जि ? भौतिकवादी ? अध्यात्मवादी ? ज्ञानी ? अज्ञानी ? साहसी ? कायर ? संघर्षशील ? सम्झौता परष्ट ? सु खः जि ? गुलि गुलि क्वथिइक स्वयाः उलि

उलि झन म्हसीके मफयावन । जीवन जगतया गुलि गुलि अध्ययन याना उलि उलि जि झन अज्ञानी जुयावन । अनुभवया थीथी रंगं इलातःगु जीवनयात थुइके हे मफयावन । छपा अमूर्त चित्र थें थ्व हे धकाः त्याछिइ हे मफयावन । जीवनया लँय् थुलि ताःहाकःगु यात्रा याना नं सुरु गनं ? अन्त गन ? तिफ्याये मफुगु खसुया दुने हे लानाच्वन ।

म्हिगःयाम्ह जि व थौंयाम्ह जि नं व हे खःला मखुला । खये नं फु, मखये नं फु । उके जिं थःत छकः कालखण्डय् ब्वथला स्वयेगु इच्छा जुल ।

मचाबलय्

छम्ह मां मदुम्ह मचा । आर्थिक अवस्था बःमलाम्ह मचा । अय्नं मचाबलय् जिगु आत्म विश्वास बल्लाः । छन्हु जि थःगु तुतिं घिसिलाक चुइफइ धयागु दृढ विश्वास । मेपिसं यायेफुगु जिं छाय् याये मफइ धयागु विश्वास । तर दुने मन बल्लाना छु याये ? पिने भ्वाथः लं । सफा सुग्घर मगाः । टुथपेष्ट छ्यलेम्वाः, ह्यंग्वालं वा बुइगु । चुल्याय् गुना लंच जक हिलातःगु म्हगः व लंचया रंग पाःगु कमीज । गतिपति मदु । थज्योगु आवरणया हुनिं जि मछाः । छालय् मग्यं । छेँय् व पासापिनिगु दथुइ जक सः न्याः । पासापिनिगु दथुइ जि ज्ञानीम्ह मचा । ब्वनीम्ह मचा । जेहेन्दार मचा । जि ज्ञानी व जेहेन्दार जक मखु ग्याफरा नं खः । उबले ल्वहं हिति, गाः हितिइ आःथें मसूनि, घ्वारारां लः हाः । ल्वहं हितिं हाःगु लखं क्वन्ती पुखू जायाच्वनी । बागमती खुसि बाः वयाच्वनी । पासापिं क्वन्ती पुखुली वा शंखमूलय् बागमती खुसिइ लालकया म्हिताच्वनी, जि इमिगु वसः पिवा च्वने । लालकायेगु, पुखू वा खुसिया लखय् म्हितेगु आँट मदु ।

उबलेया लगंख्यः । आःथें मखु । सुनसान । मांसिमाया दक्षिणय् मछिन्द्र इन्स्टिच्यूट हाइ स्कूलया छेँ छखा व वया भचा उज्यां मतिको भैरव वनेगु लँय् पाँडेया निगू साइकल पसः बाहेक मेगु छेँ, पसः छु नं मदु । भ्वःभ्वः खोसिंमाया सिमा, ख्यः व पुखू जक । वातावरण शान्त, स्वच्छ व रमणीय, आःथें मनू, मोटर, मोटर साइकलया हूलकूल, इगःमिगः मदु । पासापिं मुना पाँडेया पसलय् छघौया छसुका धेबा पुलाः साइकल बालं कया गयेगु । पासापिं गुलिं साइकल गगं लं त्वःतेगु साहसिक ज्या याइपिं । गुलिं निपा ल्हा नं त्वःता साइकल ब्वाकीपिं । जि धाःसा निपा ल्हातं साइकलया हाय्ण्डलय् क्वातुक ज्वना बिस्तारं गयेगु । दः अथे अप्वः जुया सनेगु मयःगु जक मखु आँट हे मदुगु नं खः ।

छ्वालय् मग्यं धकाः बाःनं ब्वःबियाच्वनी । ब्वःबियां छु याये छ्वालय् ग्यंके फुगु हे मखु । गुबले गुबले ला तसकं ज्या मछिंगु अवस्थाया नं सामना याये मालीगु । थज्योगु हे ज्या मछिंगु अवस्थाया घटना छगू आः नं लुमं लुमं न्हिले मास्तेवः । जिमि थः लाःम्ह छम्हेसिया गुथि पाः । भ्वय् सःताहल । गुथिइ भ्वय् वनेत मरि तनेमाः । गुथि भ्वय्खुन्हु सुथय् बाःनं मरि छप्वः बियाः अन गुथिया छेँय् तया वा धाल । जिं अन सुं म्हस्यूपिं मदु । सुयात छु धायेगु ? उकें वने न्ह्याः मजू । तर म्हाः धाःसा बाःनं ब्वःबिइ । म्हां धायेफुगु नं मखु । मंमदु मंमदु मरिप्वः ज्वना वना । छेरिइ थ्यन । तलय् कालाकुलु कालाकुलु हाःसः दु - भ्वय् न्याःगु छेँ नं जुल । तीजक स्वाहाने गया । बापुति स्वाहाने गयेधुंबले तलं सुं कुहां वःथें च्वन । छु याये छु याये जुल, नापलाःसा गथे नःतुइगु, छु धायेगु ? नुगः भारा भारा मिन । मरिप्वः स्वाहाने पौस तया जिं कुइँच जुइक लिफः स्वया वया ।

थुकथं मचाबलय् जि छम्ह ज्ञानी, जेहेन्दार तर छ्वालय् मग्यंम्ह

ग्याफरा मचा खः ।

ल्यायम्हबलय्

मचा ल्यायम्हबलय् हे जागिर नया । जागिर नयेधुंकाः नं जिगु अन्तर्मुखी स्वभाव मतं । जि थःया च्वसं च्वंम्ह हाकिम स्वयाः च्वय् च्वय् वने हे मसः, वने हे मफु । जिगु स्वापू धयागु थः स्वयाः च्वसं च्वंम्ह हाकिम, थः ज्वलिंज्वःपिं पासापिं व थः स्वयाः क्वय् च्वंपिं कर्मचारी जक । च्वय् थाहां वनेत च्वय् च्वय् च्वंपिं मनूत नापं संगत याये सयकेमाः धाइ, तर जि मसः । तर जिं गुलि नं हाकिमत नापं ज्या याना, जिगु ज्या खना इपि सकलें धया थें सन्तुष्ट जक मखु लय् हे ताः ।

जिं जागिर नये धुंकाः नं छेँया आर्थिक अवस्था उलि सुथां मलाः । जिमिगु पसः ह्वगं त्वाःचा थें, न्ह्याक्व लाय् तःसां ज्वया वनीगु, जिगु तलबं नं पर्का च्वनेमाःगु । तर जिमि बाः व हे पसलय् प्यपुना च्वनेगुली हे आशक्त । अथेसां न्हापा स्वयाः आर्थिक अवस्था भचा भचा बांलाः । पकेट खर्चया व्यवस्था जू ।

ल्यायम्ह जुया वःलिसें जिमि पासा पुचलय् जाफत न्यायेकेगु व तास म्हितेगु जुयावल । शनिवाः पतिकं छसुका छसुका धेबा ल्हानाः यलया नांदंगु होनःचिया पसलं आलु अचार, छ्वय्ला, ओ, खोल्चा ओ, बजि न्याना हया पासा बेखालालया क्वथाय् च्वना नयेगु । गुबले गुबले अफ्न अप्वः दां ल्हाना खा स्याना, स्येय्या छ्वयं दायेका नयेगु, अय्लाः थ्वँ त्वनेगु ।

व इलय् टेलिभिजन मदुनि । जिपिं चान्हय् लिबाक लिबाक तक त्वालय् मुना दुइमदु सुइमदु गफ मुइका च्वनेगु । चिकुलां लाय्ब्वय् द्वचिना सुकुलिं त्वःपुयातःगु वाद्वय् ग्वारातुला गफ जुयाच्वनी ।

गुबले हौगः गणेद्यःया गंफलय् फेतुना गफ जुयाच्वनी। गफया विषय अनेक जुयाच्वनी। तर बरोबर गफ जुइगु विषय छगू बचतया बारे खः। जि बैंकय् ज्या याइम्ह, अर्थशास्त्रया विद्यार्थी। तर वर्तमानया इच्छायात बलपूर्वक गःपः तिया भविष्यया अप्वः चिन्ता कया बचतयात जोड बी मज्यू धाइम्ह। तर अप्वः पासापिंत जिगु खँ पचे मजू। अप्वःसिनं भविष्यया नितिं व्यवस्था यायेमाःगु हे जक जिकिर यानाच्वनी। न्हय्‌गू पुस्तायात गाक्क सम्पत्ति दुम्हेसिनं नं अथेहे धयाच्वनी, न्हि खाना न्हि नये माम्हेसिनं नं अथेहे धयाच्वनी। जिं इमित न्ह्यसः तया च्वने - भविष्यया हाकः गन तक खः ? छंगु थःगु हे भविष्य गपाय्‌हाकः ? गुलि बचत मुन कि भविष्ययात गाइगु खः ? इमिके स्पष्ट लिसः मदु, तर थःगु आग्रह त्वःतेगु इच्छा नं मदु। लिसा लिसा कया थ्व हे खँ जुयाच्वनी। तर जि थःगु हे थासय् इपिं इमिगु हे थासय्। पोजिसन हिली मखु। जिं इमित धाःथें जुयावंगु छगू घटनाया दृष्टान्त नं बी। छम्ह आर्थिक रूपं सम्पन्नम्ह ज्याथ उसाँय् मंत। वयात क्यनेत वया काय्‌पिसं कम्पाउण्डर छम्ह छैंय् सःताहल। उबले कम्पाउण्डरया फीस न्यातका। अन छैंय् सुं उसाँय् मंत कि फुफाः यायेत वइम्ह बैद्य छम्ह नं दु। वयात ब्वनाहःगु जूसा छसुका धेबा बियां गाः। छसुका धेबा बियां गाःथाय् न्यातका धेबा खर्चयात धकाः उसाँय् मदुम्ह मनुखं काय्‌पिंत ब्वःबिल। कम्पाउण्डरं च्वया बिउगु वासः नं न्याके मछ्व। आखिरय् सेफय् प्वः प्वः दां तया वासः मयाकुसें व मनू मदया वन। 'वया मुंकातःगु धेबा छु ज्याय् ख्यलेदत' ? जिं पासापिंत धाये। पासापिसं अभ्र हे तर्क यायेत स्वस्वं धाइ, 'वं सम्पत्ति मुंकाः थकूगुलिं वया काय्‌पिनि जीवन यापन सहज जुल जुइ नि।' 'अथे खःसा व सेफय् च्वंगु धेबा वया काय्‌पिसं नं खर्च याये मजिल, हानं वया काय्‌पिसं नं खर्च याये मजिल, थथे गुबलें खर्च मयासे सेफय् दुने स्वथना जक तयेगु खःसा धेबाया

पलेसा अप्पा बाकू स्वथना तःसां जिल नि।' जि थुइकेत स्वये। इमिसं गुबलें थुइ मखु। थुइका कायेत हे तयार मदु। जिमि पासा पुचलय् थ्व थौंतकं छलफलया विषय हे तिनि। अथे धयां जिं बचत याये हे मज्यू धयागु मखु। ल्याय्म्हया इलय् जिं हे जिगु हे नेतृत्वय् छपुचः पासापिं मुंकाः अनौपचारिक रूपं 'पासा धुकू' धयागु बचत पुचः नं दयेका। जिगु धापू थुलि हे जक खः कि भविष्य म्वाकेत वर्तमानया बलि बिइगु पाय्छि मजू।

व इलय् जिमिगु पासा पुचलय् भचा अस्यः प्रवृत्ति नं दु। छु मतिइ वल व हे यायेगु। छकः लगंख्यःया महालक्ष्मीइ मुना च्वनाबलय् अनं गन वनेगु धयागु खँ वल। थन वने अन वने धयागु खँ क्वःछिइ मफया तप्यंक वनेगु क्वःजित। जिपिं महालक्ष्मीं उत्तर स्वया तप्यंक कुहां वया। इखालखु, महापाः, क्वालखु जुयाः क्वन्ती थ्यन। अनं न्ह्यःने ज्या मछिंगु यःपु लँ जक। व हे यःपु लँ जुया वना। इमू ख्यः, मणिद्वं पुला बागमती ध्वदुत। अबले तक बागमती आः थें धः मजूनि, खुसि तिनि। यचुगु लः कलकल न्ह्यानाच्वंगु हे दनि। तप्यंक वनेमाःगु, जवय् खवय् वने मजिल। लाकां त्वःताः, पाइन्ट थकया खुसि छिना कुरिया गां जुनाः न्ह्याःवनाबलय् सिहंदरबारया पःखाः ध्वदुत। अपाय्जागु पःखाः हाचां गाया वनेफुगु खँ मखुत, वने ज्यूगु नं मखुत। अले जिपिं थापाथली जुया लिहां वया। उबले जिमिगु त्वाःयाम्ह मखुसां जिमिथाय् त्वालय् वयाच्वनीम्ह थौंकन्हेया नांदंम्ह कवि भगतदास श्रेष्ठ नं जिपिं नापं दु। जिमिगु पह खनाः वय्कः त्वलय् जुल। थ्व घटना वय्कलं आः तकं नां कयादी।

जिमिथाय् त्वालय् जिपिं स्वयाः न्हापांया पुस्तायापिं ल्याय्म्हत भन हे अस्यः, म्वाः मदुगु ज्या याइपिं, सिलाचःऱ्हेबलय् कर्पिनिगु छेँय् छुनातःगु सिँया स्वाहाने हे मचायेक लेहेंथना हया गणेद्यःया न्ह्यःने ह्वाना ह्वाना च्यानाच्वंगु मिइ दुया बिइपिं। थज्योगु म्वाःमदुगु

ज्या जिमिसं पुस्तान्तरण याना मकया । बरु पुस्तकालय् चायेकेगु ज्या पुस्तान्तरण याना कया । अभ्क जिपिं स्वयाः लिपांगु पुस्ताय् नं थ्व पुस्तान्तरण जुयावन ।

ल्याय्म्ह जुया वःलिसें जिगु क्रियाकलाप शिक्षण, सामाजिक, साहित्यिक, भाषिक व राजनैतिक ख्यलय् नं न्यनावन । क्रियाकलापया लागा त्वालय् जक लिमकुंसे यल न्यंक, अभ्क भति भति यें, ख्वप थ्यंक नं चकना वन । थथे ल्याय्म्हया इलंनिसें जिगु बहुआयामिक व्यक्तित्व निर्माण जुजुं वन ।

ल्याय्म्ह जुसेलिं ल्यासेतय् पाखे मन वनीगु, इहिपा यायेगु इच्छा जुइगु प्राकृतिक जुल । इहिपा याना । इहिपा यासेलिं, मचाखाचा दसेलिं गृहस्थीया भार भचा अप्वः दइगु हे जुल । तर जिं थःगु बहु आयामिक दायित्व पूवंका हे च्वना । थुकें जिमि तिरि मय्जुया नं देन दुगु जुल । गृह व्यवस्थापनया भार अप्वः वं हे क्वबियाबिल ।

खर्च व्यवस्थापन याइम्ह व जूसां आम्दानीया जिम्मेवारी जिगु हे ब्वहलय् । वया नं अफिस दु, ब्वनेकुथिइ स्यनीम्ह । बाःया पसः नं दु । अय्नं खर्चया श्रोत जुटय् यायेगु मू जिम्मेवारी जिगु हे । गबले ला तसकं हे ज्या मछिनीगु । जिं सुयातं मकनानीगु, जिमि तिरि मय्जुयात तकं मकनानीगु, जिमि बाःयात नं मधयागु छता खँ थौं थन च्वयेत्यना ।

जि इहिपा याना दच्छि दुबलय् आकाभ्काकां जिमि चिरिमां मन्त । लत्या यायेमाल । भ्वय् नकेमाल । धेबा मदु । इहिपा यायेत अफिसं त्यासा कया तयागु दु । लय् लय् पुलेमाः । तलबं क्वपालाः काइ । उकें तलब आपाः वइगु मदु । अफिसं त्यासा कायेत न्हापायागु पुले क्वमचायेकं बी मखु । छु याये छु याये ? उबले हे जितः अफिसं विराटनगर, भद्रपुर, राजविराजय् स्थलगत अध्ययन यायेत निला काजय् खटे यात । उकेयात पेश्की वःगु धेबा मध्ये बचय् जुइगु धेबा

लत्या यायेत धकाः बाःया ल्हातय् तया बिया। अले कलाःयात व बाःयात ह्ययेकाः खँ ल्हाना - जि काजय् मवंसे मज्यूगु जुल, लत्याबलय् जि छेँय् दइ मखु, छिमिसं माःगु व्यवस्था या। जि ग्व ? धकाः न्यंपिं भ्वय् वःपिं पाहांपिंत कलाः व बाः नं छगू हे लिसः बीगु यात - त्वःते हे मज्यूगु अफिसया ज्याय् विराटनगर वनाच्वन। वास्तवय् जि मवंसे मगाःगु मखु। जि वने मलाः धाःसा जिगु सट्टा वनेत तयारपिं मेपिं यक्व दु। धेबाया बन्दोबस्त यायेमाला च्वंगुलिं जि थः हे तिंन्हुया वनागु खः। थ्व खँ जिं जक स्यू। सुनानं मस्यू।

थ्व इलय् जितः जागिर मदयेकं मगाः - थःगु व छेँजःया जीवन न्ह्याकेत। अय्नं नेपालभाषा व साहित्यया लागि जागिर जोखिमय् तया नं ज्या यायेत लिफः मस्वया। मचांनिसेंया ग्याफरा स्वभाव जिके दुने दु, अय्नं भाषा साहित्यया खँ वलकि व ग्याफरा स्वभाव नं गन बिस्युंवनी, वनी। पञ्चायतया उगु निरंकुश इलय् नेपालभाषा साहित्यया आन्दोलनया लँय् यक्व जोखिम वयाच्वनीगु। छगू घटना दसूया लागि न्ह्यब्वये। छकः जि नेपालभाषा मंकाः खलः, यलया नायः जुयाच्वनाबलय् मंकाः खलः अन्तर्गतया समारोह पर्ब उपसमितिं महाकवि सिद्धिदास महाजुया बुदिंया लसताय् यल पुंचली छगू मुंज्याया ग्वसाः ग्वल। जिं उपसमिति तयेत स्वायत्त रूपं ज्या याके बिया तयागु। उपसमितिया पासापिसं यलया बामपन्थी नेता तुल्सीलाल अमात्ययात मूपाहाँकथं ब्वनातःगु। पञ्चायतया व कठोर ई ज्याभ्वः सुरु जुइ न्ह्यः हे पुलिसं दबू कब्जा यात। नेपालभाषा ख्यःया छम्ह सक्रिय ज्यामि मय्जु स्वस्ती जोशीया दबू लिकसं च्वंगु छेँय् आः छु यायेगु धयागु विषय सहलह जुल। कमरेड तुल्सीलाल, मल्ल के. सुन्दर व जि स्वम्ह जवर्जस्ती दबुली थाहां वना नवायेगु, ज्वंसा ज्वंकाः वनेगु खँ जुल। उकथं हे ज्या न्ह्याकेत जिपिं सहलह मुँज्यां दं जक दना नेपालभाषाया नांदंम्ह साहित्यकार

फत्तेबहादुर सिंह मंत धयागु बुखँ वल । थ्व हे हुनिं जिमिगु ज्याभ्वः मयायेगु खँ जुल । ज्याभ्वः जूगु जूसा, पुलिसं ज्वना यंकूगु जूसा जिगु जागिर नं चब्वुइ फुगु । तर बचय् जुल । थ्व घटना लिपा च्वंगु नेपालभाषा मंकाः खलःया मुँज्याय् जिं पुलिस दमनया प्रतिरोध याये मफुगुया नैतिक जिम्मेवारी कयाः नायः पदं राजिनामा बिया । तर स्वीकृत मजू ।

ल्याय्म्ह ईया जिगु भाषिक, साहित्यिक, सामाजिक व राजनैतिक ज्याखं जिगु पासा चाकः त्वालय् जक लिमकुन । कथं कथंया बिचाःया मनूतनापं संगत जुल, नेतात नापं नं सम्पर्क जुल । जि अप्वः पासापिं बामपन्थी बिचाःयापिं । साहित्य ख्यलय् नं प्रगतिशील बिचाःयापिं । बहुआयामिक चिन्तनया म्हो । दुविधा नं मदु । भौतिकवादय् हे क्वातुगु आस्था । समाजय् शोषण दु तर शोषण मुक्त समाज दयेकेफु धयागु क्वातुगु विश्वास दुम्ह छम्ह निम्न वर्गीय ल्याय्म्ह जि । व्यक्तिगत रूपय् नं थःगु उन्नति थःम्हं यायेफु धयागु क्वातुगु आत्मविश्वास दु उबले जिके । थ्व हे आत्मविश्वासं एस.एल.सि. जक पास याना जागिर नयाम्ह जिं जागिर ननं हे अर्थात् अफिसय् ज्या यायां हे थःगु अध्ययन न्ह्यःने यंकाः विद्यावारिधि तकं याना । सहायक पदय् जागिर नयाम्ह गन नं बःकायेगु मदुम्ह, घ्वाइपिं सु नं मदुम्ह, जि छम्ह अत्यन्त कर्तव्यनिष्ठ कर्मचारी जुयाः डेपुटी गभर्नर तक जुया ।

थुकथं जिगु ल्याय्म्ह जीवन संघर्षशील, कर्तव्यनिष्ठ तर दृढ आत्मविश्वास युक्त जीवन धायेमाः ।

बाज्यः वंकाः

जि बाज्यः वंबलय् नेपाल राष्ट्र बैंकया पेन्सन नइम्ह सेवानिवृत्त कर्मचारी जुइधुंकल । राष्ट्र बैंकं पिहां वसेलिं पिने अध्ययन अनुसन्धानया

तःचाःगु चाकलय् दुथ्यन । आम्दानी नं यक्व दु । आर्थिक रूपं जीवन यक्व अःपुल । मेखे भाषिक, साहित्यिक, सामाजिक, राजनैतिक ज्याय् नं स्वतन्त्र रूपं खुल्लम खुल्ला जुइ जिल । थ्व फुक्क ख्यलय् जिं थःगु गति तीब्र याना । जीवन भन व्यस्त जुल, न्ह्याइपुसे च्वन । नेपाल वायु सेवा निगम, नेपाल बैंक लिमिटेड थे जाःगु ततःधंगु संस्थानया नेतृत्व यायेगु नापं राष्ट्रिय योजना आयोगया दुजः जुइगु तकं ह्वःताः चूलात । व्यक्तित्व नं राष्ट्रिय तहलय् थाहां वन । न्हू नेपाः अथे धयागु गणतन्त्र नेपाःया न्हापांगु योजना दयेकेगु ज्याय् योगदान बी खन । देशय् वःगु हिउपाःयात आत्मसात याना समावेशी प्रकृतिया योजना दयेका । योजना आयोगया जिम्मेवारी मुक्त जुइ धुंकाः न्हूगु औद्योगिक नीति दयेकेगु जिम्मा वल । न्हूगु औद्योगिक नीति दयेकेगु कार्यदलया कजी जुयाः समावेशी प्रकृतिया हे औद्योगिक नीति दयेका ।

थथे जिगु जीवनया थ्व कालखण्डया पूर्वार्द्ध तक तःगू महत्वपूर्ण जिम्मेदारी सफलतापूर्वक निर्वाह याना । थःगु जीवन प्रति गौरव महसुस याना । थःगु लँ थःम्हं ज्यायेफु धयागु जिगु आत्मविश्वास अभ्र तःजा जुल । तर गभर्नर जुइगु जिगु म्हगस जब दुन, गनं बःकायेगु, थिक नयेगु मदयेक नं थःगु हे बलं जीवनया त्वाथः सफलतापूर्वक गयेफु धयागु जिगु आत्मविश्वासय् चलः वन । थ्व खँ च्वयाच्वनाबलय् पिने सतकय् कुलमान घिसिङयात विद्युत प्राधिकरणया कार्यकारी प्रमुखय् हानं नियुक्त यायेमाः धयागु सः बुलन्द जुयाच्वन । जिं कमचारीतन्त्रय् कुलमान ति चमत्कारिक ज्या याःम्ह मनू मखनानि । अथे जुया हे थ्व निभ्वः वयकःया नामय् थन सोचाकागु खः । दं दं लोडसेडिङ्गया खिउँलय् च्वने मालाच्वंपिं जनतायात पत्याः हे मजुइकथं लोडसेडिङ्ग हटे याना जः ह्वला थुलि बांलाक अतुलनीय, अद्वितिय ज्या याःम्ह मनूयात जनताया मागया वावजूद नं सरकारं हानं नियुक्त मयाः धाःसा जितः गभर्नरय् नियुक्त मयाःगु छुं आश्चर्यया खँ

मजुल धया थें ताल। बरु नातावाद, कृपावादया विरुद्ध अभ्र नं ल्वायेमानीगु वाःचाल। नातावादया बारे थीथी संस्थाय् हाकिम जुयाबलय्या अनुभवकथं छकूचा खँ थन न्ह्यथने। जिगु अनुभवकथं नातावादया दकले प्रमुखतत्व हिया नाता खनी। जितः वःगु सिफारिस वा इनापया आधारय् धायेगु खःसा दकले अप्वः व क्वातुक वइगु सिफारिस वा इनाप हिया स्वापू दुपिं मनूतय् खः। इष्टमित्र वा पार्टिया नाता लिउने लिउने हे लाःगु खना।

ज्याथ जुइकाः

जेष्ठ नागरिकया उमेरय् प्रवेश जुइ धुंकाः नं जिं थःगु क्रियाशीलता म्हो मयाना। लिच्वः न्ह्यागु जूसां कर्मयात कर्तव्य भाःपिया व्यावसायिक, सामाजिक, भाषिक, साहित्यिक, राजनैतिक ख्यलय् ज्या याना हे च्वना। भाषिक, साहित्यिक ख्यलय् ला जिगु क्रियाशिलता भ्रन अप्वल। न्हापा निगू जक सफू पिकाये धुनाम्ह जिं जिन्दगीया थ्व कालखण्डय् स्वंगू सफू तनेधुन।

थ्व इलय् जिगु स्वभाव व आचरणय् धाःसा हिउपाः वःगु दु। परिपक्वता वःगु खः वा ज्यलावंगु खः त्याजिक क्वःछिइ मफु। न्हापा जिके यक्व तं पिहां वः। आः उलि तं पिमकया। न्हापा जितः थःगु आग्रह त्वःते तसकं थाकु, आः अथे मजू। थःगु खँ तयेगु मत्वःता, तर मेपिसं मन्यंसा च्यूताः मतया, तं म्वयेगु नुगलय् स्याकेगु मयाना।

नयेगु, त्वनेगु, पुनेगु, च्वनेगु खँय् जि न्हापांनिसें हे अःपुम्ह मनू खः। थ्व हे माः वहे माः धयागु मदुम्ह। आः भ्रन हे अःपुल। प्रेसर, सुगर, प्रोष्टेटया ल्वय् दु। उकें स्वास्थ्यया हुनिं मज्यूगु बाहेक मेगु थथे हे माः अथे हे माः धयागु मदु।

ने.सं. ११३७ दँतक गाडि चलय् यायेत ड्राइभर दु, छैं ज्याय् ग्वाहालि याइम्ह शिव चौधरी दु। जिं छैंयागु ज्या छुं मयाना, याये नं

म्वाः। गाडि दु, ड्राइभर दु, उके न्यासि जुइम्वाः। तर आः ड्राइभर मदु, शिवे नं मदु। उकें थःत माःगु छेँया ज्या भति भति याना। बाणप्रस्थया अभ्यास तायेका थुके नं सन्तोष हे जुयाच्वना। गाडि दुसां ड्राइभर मदुसेलि न्यासि जुइगु अप्वः जुल। थुकें स्वास्थ्ययात भिं हे यात। थ्व नं सन्तोषया विषय जुल। छुं दुखया खँ मखुत। आखिर दुख सुख धयागु थम्हं तायेकेगु जक हे ला खःनि। उकें आः जिके खुसिया लसता नं यक्व पिमज्वः, दुखया पीडा नं यक्व पिमज्वः। आः जि अंगूर पाउँ धकाः मनयात ह्ययेकेसः। वास्तवय् व ध्वँचा जिगु गुरु जुया ब्यूगु दु।

जीवन संघर्ष खः, संघर्षया ख्यलय् धुँसिँथां थें अडीग जुइमाः धाधां हे पलाः पतिकं सम्झौता याना जीवन थन थ्यंगु खः। उके जीवन संघर्ष कि सम्झौता धयागु न्ह्यसलं जिके लिसः फ्वनाच्वनी। जिं थथे हे धकाः धायेफुगु मखु।

जीवन जगतया बारे लिसः मलूगु अल्याख न्ह्यसः दनि। विज्ञानं न्ह्याक्व उन्नति याःसां कुमिचा स्वयाः चीधिकःम्ह मिखां तकं न्ह्याये मदुम्ह जाबो कोरोना भाइरस बारे ला थथे हे धकाः धाये फयाच्वंगु मदु। अथे हे थीथी अध्यात्म दर्शनं लोक परलोकया अनेककथं व्याख्या याःसां व प्रमाणित खँ मखु। मनुखं आःतक थः गनं वया गन वनेगु प्रमाणित यायेफुगु मखु। सिइ बुइया बारे थःथःगु हे तर्क जक दु। गुलिसिनं प्रकृतिया देन धाइ जीवनयात। गुलिसिनं इश्वरया बरदान धाइ। इश्वरया बरदान खःसा इश्वरयात दयेकूम्ह सु ? प्रकृतिया बरदान खःसा प्रकृतिया निर्माता सु ?

अलौकिक खँ छखे तये। लौकिक जीवनया खँय् नं गुलिसिनं दुखया हुनि तृष्णा धाइ, गुलिसिनं शोषण धाइ। गुलिसिनं पूँजीवादया वकालत याइ गुलिसिनं समाजवादया। पूँजीवादय् संकट वःगु नं खनेधुन, समाजवादय् संकट वःगु नं खनेधुन। बर्लिनया पःखाः दुनावंगु

नं खनेधुन । उत्तर भियातनाम व दक्षिण भियातनामया सिमा म्हुना वंगु नं खनेधुन । गुलिं कट्टर राष्ट्रवादया पँ लिइपिं, गुलिं अन्तर्राष्ट्रियवादया पँ लिइपिं । गुलिसिनं छु धाइ, गुलिसिनं छु धाइ । न्ह्यसः तयेथाय् मदुगु छगू नं मखु, पूर्ण छु नं मखु । मनूतसें थःथःगु आग्रह अनुसार पूर्णताया दम्फु थानाच्वंगु जक खः । पूर्णताया खँ त्वःता छ्वये, सापेक्षिक श्रेष्ठता निराकरण यायेत तकं अःपु मजू । सलंसः द्वलंद्वः सफू व मेमेगु ब्वनेज्वलं ब्वनेधुन । अथेनं गुलिखे विषय छुं हे मस्यूनि । ब्वनेगु, सयेकेगु, सीकेगु अभ्र गुलि दनि गुलि दनि । थ्व पतिहाकःगु जिन्दगी फुक्कं सयेकेगु सीकेगु साध्य हे मजू । ज्ञान विज्ञानया खँ बाःवयाच्वंगु दु, न्ह्यपुइ तया तयेथाय् मदु । अय्‌नं न्हाय्‌कनय् स्वयेबलय् खसुया क्वं हे खनी ।

उकें जिं आः वया छु नं वादं वा दर्शन वा सिद्धान्तयात शाश्वत सत्य स्वीकार मयाना, उकेया वकालत नं मयाना । बरु स्वच्छ मानव जीवनय् तत्कालया आवश्यकताय् थःत केन्द्रित यायेगु याना । खः छगू लक्ष्मण रेखा दु, कर्तव्यया रेखा । व जिं गबले हाचां मगाया, गाये नं मखु । फुसा परोपकार याये । मफुसां थःगु स्वार्थय् लोक अहितया ज्या याये मखु । थ्व हे जिगु थौंया जीवन मन्त्र खः । ल्यंगु जीवन न्ह्याकेगु यन्त्र खः ।
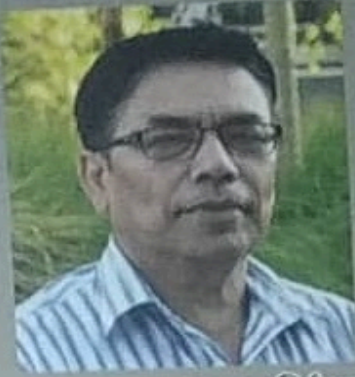
●

डा. पुष्पराज राजकर्णिकार

बुन्हि	- ने.सं. १०६८ यंलाथ्व यंयाः पुन्हि
बुगु थाय्	- हौंगः, यल
थौंकन्हय्	- गाःक्वब, कुमारीपाटी, यल-१९
शिक्षा	- एम.कम, वि.एल, पीएच.डी.
मां	- स्व.लक्ष्मीमाया राजकर्णिकार
अबु	- स्व.चिनिया राजकर्णिकार
तिरिमयूजु	- कमला राजकर्णिकार
म्ह्याय् काय्	- सितु, रितु, पुजा/प्रतीक

सफू

(क) वर्तमानं ब्वेप्यूगु कचिघाः (चिनाखँ मुना सफू)

(ख) सच्छिकू जिन्दगी (चिनाखँ मुना सफू)

(ग) धौबजि (चिनाखँ मुना सफू)

(घ) निक्वःगु अमेरिका भ्रमण व स्वानाच्वंगु खँ (नियात्रा सफू)

(ङ) यःदाइ (नियात्रा सफू)

(च) जीवन खसुइ (आत्मकथा) छिगु ल्हातिइ

थी थी पत्र पत्रिकाय् चिनाखँ, चि/बाखं व च्वसु पिदंगु ।

सिरपा/हना :

(क) च्याक्वःगु विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलनय् चिनाखँय् न्हाप सिरपाः

(ख) लुमिन श्रेष्ठ नेपालभाषा सिरपाः व सम्मान पौ

(ग) नःलि साहित्य हनापौ

(घ) नेपालभाषा न्ह्यसः लिसः कासा गुथि हनापौ

(ङ) अमर पुस्तकालयपाखें हनापौ

(च) राजकर्णिकार समाजपाखें हनापौ

(छ) नेपाल हृदयरोग निवारण प्रतिष्ठान यलं सम्मानपौ

(ज) न्यकू जात्रा मतयाः सञ्चालन समिति हौंगःपाखें कदर पत्र

(झ) ठाकुरलाल सिरपाः

ISBN 978-9937-750-08-0
9 789937 750080

पिकाक :: कुतः पिकाक, तिबुक्छें, ख्वप, नेपालमण्डल, नेपाः ।